

ԱՊԵԼ ԿԱՆՍ — ՔԱՆՈՒՏՕ

Ա. Ն. Ի. Ը

Մ Ե Օ Կ Ե Պ

ՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿԵԱՆՔԷ ԱՌՆՐ

Հ Ր Ա Ց Ա Ք Ա Պ Ի Թ Ի Ի Ն

«ՀՈՐԻՋՈՆ» ՕՐԱԹԵՐԹԻ

Ս Ե Լ Ա Ն Ի Կ

1 9 2 8

Ա Ն Ի Ի Ը

ՆԱԽԵՐԳԱՆՔ

Կարծես, յայտնու եւ ստանդարտ հարկաւորաց ցանց մը կը պահուի եւ կ'երկարի մեր օտարը: Հոն եմք մեզ, ճի՛տ մերեղը, գերիմերու տես...

1.

Ազտը կարուածած էր այս խեղճ կառավարմանը, բեռնաւորում՝ յարգիտի կեանքերով, անոնց յայտնով ու յաւաստիքներով, անոնց ցանկաթիւններով ու բախտերով: ՍրբնՔոյ եւ երկար կառավարմանը, որ գիշերուած մէջ գեղի էր թիրախը որոնակուած էր, մէկ կարուածով կեցած էր, կէս մը շարգուփշուր, անսպասելի եւ անսպասելի պատահուով:

Ստորագիտ պաշտակները, օգնութեան ճիշտը, զիրուօրներու հաստիանները, մեծագնեքու սրտանմիկի կրօնեղանները իրարու կը խոստովէին երկաթուղային անուար սղբերգութեան մը պաշտուան ցուցերուն մէջ: Կարճ կրօնեղաններ կ'արձակուէին հասկնալիկ եւ կ'երթային կորուսիլ ընդհանուր իրարանցումին մէջ: Ս. հոգին մէջ խրոջ երկաթեղէններն ու

այրոջ թուփերը կ'աւելցնէին իրենց մահազուլ-
նայները զժրախա մարդոց շուտուհներուն:

Մէկը, սահայն, սաքի կը կենար աղէտին վայ-
րը, ցցուած մարդկային խուճապին եւ ի'ր դէմ, ջա-
նալով ախրապետի իրարանցումին եւ օգնութիւն
կողմակերպել: Մարդ մըն էր ան ամուր հասակով ու
նկարագրով, գծին լուազոյն մեքենագէտներէն մե-
կը, վարպետը իր արհեստին, օգղամիտ եւ վեհանձն:
Սիզիֆ, մուրէն սեւցած իր դէմքով, կծկուած ու լայն-
ցած միտնգամայն, բոցերու յարաշարժ եւ սաստիկ
հասագայթումներէն, կը խօսէր, կ'առնար եւ կ'ար-
նակէր ընդհատ եւ կտրուկ հրամաններ: Սարսափէն
եւ յուզումէն քիչ մը վայրենացած աչքերով, մէկ
սաքը՝ ջարդուփշուր իրերով լնցուն հողին, կնցած էր
երկաթուղագծի մէկ հողաշերտին վրայ, բազուկնե-
րուն մէջ բռնած սզբալիէտի մը, — խորտեաշ երա-
խայ մը, աչքերը սարսափէն լայնցած, փոքրիկ ու
երկչոտ գէմքը՝ գլխուն վրայ կալկրայի մը պէտ ս-
փոկցած գլխարկի մը ներքեւ:

Ծիրանեզոյն շողերը, իրենց լայներու եւ սասուկ
ներու խաղերով, հեազկեաէ աւելի եւ աւելի կը շառ-
նային ու կը պսպղային: Այդ շողերը, զժրախաու-
թեան մէջ շփոթահար իրերու եւ էակներու ազմուկի
մէջ, ալիքներու լայն ցուացումներով կը դարնուէր
Սիզիֆի եւ երախային վրայ: Սիզիֆ, իրապէտ, իրա-
բանցումին կը ախրէր ոչ միայն իր հասակովը, այլ
իր պազարիւնովն ու փարձառութեամբը: Խոտերը կ,
բոցավառէին իր ետեւը: Բայց ան չէր տեսներ ի/
առջեւ թուալող իրերն ու էակները: Կը հրամայէր՝
կնցած միւսներու սարսափին վրայ, կարտակելով իր
բռտերը, կարծես դանսնք սպազրելով երկնակամա-
րին վրայ:

— Իջեցուցէ՛ք մուտքի արգելիչ նշանները, յի-
մարնե՛ր... 45 երկվայրկեան ունինք միայն գացելու
համար 2020րդ քիլոմէթրի շորքորդ նամբան... :

Ազգերի վայրին ճիշտ մտակը, ծերունի մարդ
մը, որ գծերու բաժանումներուն վրայ հոկելու պաշ-
տանը ունէր, իր խուցին մէջ կ'այտատէր գանել նաեւ
ձեւ մը, որպէսզի կանխէր նոր կառախումբի մը քայ-
քայուելուն վտանգը: Մահուան ցուցերը կ'ազդէին
փառքն ու մեքենաները, կը խաղային նաեւ դէմքին
վրայ ծերունի պաշտօնակոյտին, որ, կապարի գոյն առած
եւ շուարուն, ազլանար զարմանքով մը կը նայէր
իր առջեւը: Ինքնաշարժ մեքենայի մը պէս կը շար-
ժէին իր թեւերը, կրկնուած, յամառ, այլ անօգուտ
շարժումներով, բայց միանգամայն վարպետ մեքենա-
գէտի մը պէս, որ կը պրկէ իր շրթունքները, անզօր
լացի մը դուրս շթափող արցունքներուն մէջ:

Յանկարծ, հովի մը սաստկութեամբ մարդ մը
նեքս նեաուեցաւ եւ հրամայեց ծերունիին.

— Գացեցէ՛ք 21, 14 եւ 17 թիւերը եւ նշան
առէէ՛ք որ առանց այլեւայլի կանգ առնեն:

Սւ մինչ ծերունիին, որ ապաւորուած կը թուէր
իր առջեւը թուալող ահարկու տեղիքէն,— չէր լը-
սեր, միւսը, կրեց գայն մէկ կողմ, փութաց լծակ-
ներուն վրայ՝ գանսնք իջեցնելու համար եւ այսպէս,
կայծակի արագութեամբ փակեց Հարուի եւ Հիւսիսի
նամբաները: Լծակ մը ինկաւ իր գործիքին վրայ, ա-
սեղ մը շարժեցաւ, փլուք մը գործաւ եւ նամբան
գացուեցաւ:

Գործիքները, որոնք կը կանննաւորեն կառա-
խումբերու ուղղութիւնները, կը կառարէին իրենց
պաշտօնը, երբ, մարդկային սղբերգութեան ցուցերը

կը զարնուէին՝ զիրար խաչանկեաց, զիրար հրմշակեաց եւ փախչոց, հագուած ու մերկ մարդոց. կիներու եւ երախտներու զբայ: Այս թուարութիւն մէջ, մէկը, աւելի զնսահան, ուղղութիւն հաստար ակարեկ հասին, որ կը նեղուէր՝ փլուտակներով լեցուն երկաթուղու թուղբի երկայնքն ի վեր:

Սարսափի եւ ազէտի կեզրոնին մէջ. Սիզիֆ կը կենար սաքի զբայ, երախտն ըազուկներուն մէջ: Մահուան ծուխերը, զժբախտութեան եւ սաստազանքի խառնիւնաղանձը կը շարունակէին խոսովել գիշերը, իր շուրջը: Բայց, այսքան թշուառութեան եւ սաստազանքի զբայ տկուար կերպով կը սուտանէր նոր ըստանալիք մը: Ճեղքնթոց կառախուծը մը, զլիտպոյս արագութեամբ մը կը սուրբ գեղի ազէտին վայրը: Բացերու կարմիր խորքին մէջ, արկածեալնեքը, յուսահատ եւ ծուխերու մէջ պարուրուած կիտառակերներու պէս կ'երեւէին, մինչ սւրիշներ կը փախէին գեղի մերձեկայ անտառի մթութիւնը: Աւերուծի մրրիկը, կարծես կը շարժէր բուր էակները, գաշտի վայրի վարդերէն սկսած:

Սիզիֆ միայն, պարագային համար աներմեշտ ողջմասութիւնը չէր կորսնցներ: Ան գիտէր որ, սաստազանքի այս գծին զբայէն սւրիշ կառախուծներ ալ պիտի անցնէին, աւելցնելով սարսափը եւ աղէտը, եթէ ուշագրութիւն չգործուէր:

Սարսափահար ողջնակը միշտ իր ըրագուկներուն մէջ, գործնալ պսակոց:

— Կրո՛ղը ասնի... Ճամբան ասկուին սզատ... Հեռանիչ նազը բաց է 2020ին զբայ... Եկող կառախուծին ալ պիտի փչրուի...

Իրապէս, հոկոյ վայրաշարժ մը, ժամը 90 քիւ-

մէթր արագութիւնով, կը սուրբ իրենց վրայ: Նոր
ազատի մը այս օպտանալիքին աննկատութիւնը, կը
լարէր աչքերը գծրախառն ազնեանլներուն, որոնք կը
սեռնէին հրէշին սեւ գարգամակը, որ կ'ուսէր ու
կ'երկարէր օդին մէջ, միշտ աւելի մօտ: Երկաթու-
ղագծերը, կապարագայն լայսի գծերուն պէս յառակ,
որոշ եւ անուսն, կարծես, վայրաշարժին առջեւը կը
տարածուէին, գծրախառնութեան ճամբան ցոյց տալու
համար անոր:

Գծերու այս սղերգական ու մունջ երգը կը
խուզէր Սիզիֆը, որ սահայն, այնքան աստի լսած
էր զայն մեքենագետի իր խանձած հոգիին մէջ: Ան
կը լսէր Երկաթուղագծերու Երգը: Կը սեռնէր Անիւ-
ներու Գարը, — անխններու մահաբեր պարը, այն կարճ
ճամբուն վրայ, որ հիմա վայրաշարժը կը զատէր,
մարդկային ցուրի այցելութիւնը ընդունած վայրէն:

Հետանիչ ձողը, իր շմարած աչքերուն առջեւ,
չէր զարծեր: Սիզիֆ, մէկ սասուժով, փոքրիկ ազատ-
եալը իր բազուկին ասկէ, կը յարձակէր ըմբոստ ձո-
ղին դէմ: Ամբողջով եւ սնծեղ, նարնար էր միան-
գամայն իր լալկան փոքրիկին հետ, զոր պատճ էր
մահուան երկաթուղաթուղիին վրայ: Երախան գրու
վարդի թուփի մը ներքեւ: Վայրաշարժը կը մօտե-
նար հետանիչ ձողին: Ազատ՝ իր շարժումներուն մէջ,
մեքենագետը կրցաւ այն աստի, աստիապատկելով
իր ուժը, երկու ձեռքերով բռնել դէմ գնող սանակը,
որ տեղի աւաւ վերջապէս, երկաթեայ թելերը հնամ
զանգեցան եւ հետանիչ ձողի թելերը իջան խոհայն:

Սպասանացող վայրաշարժը, շողին բռնած եւ ար-
զելակները սեղմած, յանկարծ կանգ առաւ: Ճամբորդ-
ները, որոնք չէին գիտեր իրենց շուրջը անցած—

դարձածը, կը կախուէին վախօններու պատուհաններէն, մինչ, վարդի թուփին տակ փրկուած երախան դէպի երկինքը կը նայէր:

Իր խուցին մէջ գծերու կօկիչ ծերունի պաշտօնեան, խելակորոյս շարժումով մը կ'անիծէր մեակային փլտքը, որ չէր դարձած քիչ առաջ եւ ազեա ու գըժ-բախտութիւն պատճառած էր:

2.

Իրիկունը, Սիզիֆ, իր յագնած կողիին շփոթ ու մխաճող պատկերներուն մէջ, յիշեց վարդի թուփին տակը ձգուած երախան, ճերկաթուղազծի այս ծագիկը, զոր փրկած բայց յետոյ իր ընտանի լքած էր: Գնաց դէպի թուփը, որ կարծես կը բարախէր կրակունիւններու անձար ցուլքերուն տակ: Բնացած երախայի անմեկ ու քաղցր տեսքին առջեւ, կաշա մեքենագէտը յուզուեցաւ: Դիւրարեկ ու սիրուն այդ կեանքին գըպիւն տառ, իր խոշոր ձեռքը սրբեց բաճկանին վըքայ: Յետոյ, վերցուց ազնեակը անճարակ գուրգուրանքով մը եւ իր լայն կուրծքին մօտեցուց ինքնազտակօրէն քնացած փոքրիկ զուխը:

Այսպէս, փոքրիկ ու անծանօթ էակի մը ծանօրութիւնը իր բողբոջներուն մէջ, ան ճեղքեց զործուարներու խուճրեքը, սրունք կ'աշխատէին զիծը մաքրել: Փլտտակներու ծուխերը երբեմն երբեմն կը պաշտրէին զինքը եւ կրակներու ցուացումները կը լուսուարէին իր ճամբան:

Իր տան մէջ, իր ամբողջ կեանքի ընթացքին կաշա ու պարզունակ իր բնակարանին մէջ, լամբ մը,

զուսուտրեց կին շունեցող այս մարդուն խառնիխուս
աը իրերը, սեղանը, երկու մնկազիւնները, մամլակնե-
րու, գործիքներու եւ իր արհեստին վերաբերեալ
իրերու կայտերը :

Անկազիւններէն մէկուն վրայ, լուռ կը հանգչէր
ուրիշ փոքրիկ էակ մը, — իր մանչ զուտկը :

Մեքենավարը վերցուց իր ուսին վրայ քնացող
փոքրիկը եւ ձօր մը փոփկութիւններով, պտակեցուց
զայն միւսին քովը : Միեւնոյն ծածկացներով ծածկեց
անոնց կրկնակի քունը, որ բնու խանդարուած չէր :
Եւ խնդաց, մեղձօրէն, խորհելով .

— Որքա՞ն պիտի զարմանայ, երբ վաղը, քովի՝
կը տեսնէ այս մէկը . . .

Նուրօր, բանւորներու խումբերը կ'աշխատէին :
Լուսնի լոյսը կը ասրածուէր ամէն բանի վրայ :
Մարզիկ կուգոյին ամէն կողմէ : Կային ասկուին
փլատակներուն կողմ, կառաված յաւառատներ, յի-
մարներու պէս, որոնք կարծես իրենց սուգերուն հաս-
չիւը կը պահանջէին : Նուրբ կին մը, սպիտակ ձեռ-
նոցներով, կ'աշխատէր շարժել հսկայ անիւ մը : Եւ,
յիմարութեան շունչը անցաւ անտարբերութեան կամ
անհագութեանը քովէն գործուորներուն, որոնք իրա-
րու հետ կը խօսէին, կ'ուտէին կամ կը ծխէին : Սի-
զիֆ ուժեղ ու վճռական ձեւով մը ստանձնեց աշխա-
տանքներու զեկավարութիւնը, գործուորներուն ուղի
զութիւն ասլու եւ զանոնք արագացնելու կամար :

Ազէտէն փրկուածները կը պահէին իրենց մասն
հագութիւնն ու սորսափը հոս ու հան բացավասող եւ
ուերուած իրերու շուրջ : Եւ զիծերու բաժանումներ
բուն հսկող ծերունի պաշտօնեան, իր պարտականու-
թեան խզումիտ գիտակցութեան մէջ շանթակար

անհնազանդ գործիքի անկարեկիտ արկածին հետեւանքով, կը փնտսէր շարունակ աղէտին պատճառները՝

Արատասուածքը աչքերով, իր երիզուար դերագասներուն կը պատասխանէր, բռները հասիկ հասիկ արատասանելով, կարծես թախանձանքով մը.

— Կ'ըսեմ ձեզի որ, գործիքը ուղղեցի: Տեսէ՛ք: Դիտեցէ՛ք:

Եւ յուսահատահան շարժուձևով մը ՅոյՅ հուսար պատուհանը եւ հետս'ւն, կարծիք սկաւառակը, իր անշարժ կանթեղովը: Պարտններէն մէկուն տեսուկէտով, արկածին պատճառը կը վերագրուէր միայն անիւր գորձնաղ լծակին աւրանելուն:

Եւ գիծերու բաժանումներուն հսկող գծրախապաշտանեան, շուրջը սփռուած այնքան գծրախառթենէն յուսահատ, մալեգնած ձևով մը կը պտտար անշարժ սկաւառակին, անոր մակարայր կիսոտուերին, կը նայէր իր կիկլօպի աչքով եւ կ'ազաղակէր, կարծես, անդուծ ու անտարբեր բանակալի մը՝ հրէշային մարզկային էակի մը.

— Մարգտագա՛ն... Մարգտագա՛ն...

Քիչ հեռուն, վարդենին, որ պաշտպանած էր փոքրիկ աղէտեալը, կը բոցաժառէր: Եւ հոն, ձեռք մը, թաղուածի մը խեղճ ձեռքը, որ փրկութիւն կը փնտսէր, խելայնգորէն կը գալարուէր զէպի երկինքը՝

3.

Առաւօտուն, Սիզիֆ, գլուխն ու հագուստները մքտած, իր հանգարտ ու լուսուար ասնջ մէջ, կը

հակէր մահնակալին զբայ, ուր երկու ազաքը կը քը-
նանային խազազ, քունին մէջ իրարու մօտեցած:
Փոքրիկ ազնիակը, ազուն զիչը բռնած, անզիտակ-
ցարար գործում էր ու մայրական:

Յանկարն, մեքենավարը մէտաւ մը տեսաւ զը-
զին զբայ այս անծանօթ մանկան, զոր, ազէտին ու-
րականը իրրու բեկոր մը մինչեւ իրեն նետած էր:
Փոքրիկ էակը կը մերկանար իր խորհրդաւարութե-
նէն, կը պարզէր իրեն՝ իր ծագումը: Սիզիֆ, անոր
հակառակ կողմին զբայ կը կարգար պարզապէս հե-
տեւեալը:

«Նօսմա, Լոսիօնտ»

Ոչ մէկ բան տակէ աւելին պիտի ըտէր իրեն:
Անկասկած, ուրիշ բան մը պիտի չիմանար մահուան
մօտէն անցած այդ էակի ինքնութենէն: Տարած
միտքեր կը շիփթէին մեքենավարին ուզեղը: Ան կը
խորհէր սասնակներէ պատասխանատուութեան մա-
սին, չզիտանալով թէ որ՛ւ պէտք էր գիմել յայտա-
բարելու թէ փոքրիկ ազնիակը փրկուած էր:

Դիմեց Ընկերութեան գրասենեակը, ուր ասը-
ւած էին համբուն զբայէն գործաւորներու հաւաքած
պայքերը, որոնք կը պատկանէին կառախումբի գըժ-
բախտ համբարդներուն: Զանազան համբաներու զը-
բայ բացուող ապակածածկ այդ մեծ յարկարամբինին
մէջտեղը, մեծ սեղանին զբայ խառնիխուռն նետուած
էին զանազան տարկաներ, գաւազաններ, հովանոց-
ներ, թզթապանակներ, պայուսակներ, սանարքեր,
մասանիներ, մամացոյցներ, նամակներ... Տիրոջ
անկանոնութիւնը կործեա ազէտին իրական պատկե-
րացումն էր: Պաշտօնեաները խզհոմուրէն կը ցուցած:

կազմէին մարզկային կեանքի բեկորները :

Սիզիֆ կը գիտէր երկրաչափները, սրանք գէղ-
քին մասին կը հարցաւժարէին իրենց առաինանին
ու բաւարարութեան խտապահանջութեամբը, իրենց
մօտը սւնննալով երկաթուղային պաշտօնեաներ սւ
տէնացաւոր դրագիրներ, սրանք, տեսակ ժը, մեռնալնե-
բու ցուցակագրութիւնը կ'ընէին : Ոտարկաններ կը
հսկէին հարցաքննուելիք վերաւոր մեքենավարի մը
եւ միշտ յուսահատ՝ գիծերու բաժանումներուն հըս-
կազ ներունի պաշտօնեային վրայ :

Ջրօտուէր Սիզիֆը, պարզօրէն կը գիտէր ար-
գարութեան այս գրասենեակային պաշտօնեաները,
կը խաղար մէկին կամ միւսին հետ, ծաղրելով՝ յար-
գանքի առարկայ ըլլալիք պետերը, սրանք կը թափա-
ռէին ազէտի մը շուրջը, երբ ամէն բան վերջացած
էր...

Վարդ մը ձեռքը, վերցուցած՝ անձանօթ փոք-
րիկի մօտէն, չամբուն վրայէն, Սիզիֆ կ'աշխատէր
գանել բան մը, որ երախային պատկանէր, որ անու-
նին եւ անոր պարագաներուն մասին կարենար իրեն
հայթայթել գօհացուցիչ տեղեկութիւն մը : Եւ յան-
կարծ, աչքերը ինչպէն կէտ մը այրած թղթիկի մը,
նամակի բեկորի մը վրայ, որ իր սւշագրութիւնը
գրուեց : Լու մը շիտուելով պարզուեցան իրեն համար
հեռուեալ բաւերը.— «Փոքրիկ Նորմա...» Ձեռքը
յափշտակեց նամակը : Գողի մը նման, գազառգաղի
վերցուց գայն, որովհետեւ, իշխանութիւններէն զատ
ու մէկը կրնար ձեռք գողնել հաւաքուած իրերուն :
Եւ ան, կարդաց խորունկ յուսահատութեան հետեւ,
նալ ազգերը.—

«Սիրելի՛ օղկին: Պարագաներու բերումով սօխշուած եմ հետան ալ Անգլիայէն, որովհետեւ, գիտե՛ք, յետեմ ամսուսին: Կորսնցնելու ի վեր, ես ու պատիկ Նորման, որքան սառնապա՛ծ եմ: Պատիկ տեղ մը, հաւանաբար գտնեմ Ֆրանսայի մէջ: Կը յուսամ որ պիտի կրնամ դաստիարակել իմ աղջիկս, որ աօխարհի վրայ ինձմէ գաս մեկը շուրհ...»:

Նամակին շարունակութիւնը այսո՛ւ էր:

Սիրելի՛ք երկարօրէն կը խորհէր: Մտածեց ճակատադրին վրայ մտնկան, որ այլեւս մէկը չուներ ոչ խորհի վրայ: Մտածեց զժուարութիւններուն մասին առանձին մտայած նպատարնեացի փոքրիկներուն, որոնք անպաշտպան եւ սէրերէ զրկուած, հաւաքական կաշրեցութեան զգացումը կը ներշնչէին: Վճռական որոշումն էր՝ անյատարած մօրը նամակը առնել, պահել զայն, իրբեւ միակ վաւերագիրը քնքոյշ այդ կեանքին, որուն վրայ իր հայրական ամբողջ գործովը պիտի հակէր: Եւ կրցու առնել այդ նամակը, սահեցնել զայն իր զրպանին մ.ջ, հեզնոս ու անտարբեր ձեւանալով, որունքները շարժելով, մեղկօրէն, յուշլօրէն:

Երկրաշփոթները, մեկնումի տանն հարցուցին.

— Ի՞նչ դուք, Սիրելի՛ք, գէպքի մասին ըսելիք բան մը չունի՞ք:

Սիրելի՛ք վարանեցաւ: Անկասկած ըսելիք բան մը ունէր: Փոքրիկ էակ մը գտած էր, մարդկային պրոպիակ կեանք մը. որուն գաղանիքը պահած էր զրպանին մէջ, Բայց Նորմայի ապագան իր առիթը պատասխանին մէջն էր: Տակաւին կը վարանէր: Բայց ի վերջոյ վճռեց ու հեզնոս՝ պատասխանեց.

— Երբ այդ երիշուար պարսնները կ'ազազակե-

ին աւ կը վազէին ամէն ուղղութեամբ, եւ արգելեցի
ազեաբ ուրիշ կառախումբի մը, որ կուսար փշուռի
առաջինին վրայ: Իջեցուցի կեանքի ձողը:

Ձինքը հարձուփարձոց երկրաշափը արկամարտու-
ած մը պատասխանեց:

— Սպրահագոնելով, ուրեմն, կեառքըքրահան
բան մը չունի՞ք ըսելու:

Սիզիֆ ամբողջ խումբը կը գիտէր՝ իր ժրջան
ու մաքուր խզմտանքի խազող կեանքովը: Դան-
գազօրէն գրագանին կանեց սեմին վրայէն վերցու-
ցած վարդը եւ խնդալով ըսաւ.

— Կարժուած չենք երկաթուղազծերուն միջեւ
ծաղիկներ անոնելու: Սև սահայն, պարս'ն, երկաթու-
ղազծին վրայէն այս վարդը գտայ:

Երկրաշափները ուտերնին թօթուեցին, կանակ
գարձնելով իրքեւ լուազայնը նկատուած այդ մեք-
նովարին, որ կազարուար մանր բարեփոխումներ
մացուցած էր մեքնաներուն մէջ, որոնցմէ նայն իսկ
երկրաշափները կ'օգտուէին:

Արդարեւ, հակասակ ասած պատասխաններուն,
Սիզիֆը կեառքըքր էր եւ լու կօղմեր ունէր: Բայց
երբեք չէր զուգուեր մեծամտութեանն ու արբարա-
ւանութեանը առջեւ անոնց, որոնք լուազայն ճիգով
մը եւ սիրազեղ անձնութեամբ չէին նստիբուեր
իրենց պարտականութեանց:

Տուն երթալու ժամանակ, Սիզիֆ, իր երիտա-
սարդ կերպարանքով ու զուարթ, ընկերները կը բա-
բուէր, կեղծափաւոր անձերը կը ծաղրէր: Անցա-
կարմիր սիւլառակին առջեւէն, կոր գծերու կեղծ
պաշտօնեան շարքարկան կուգած էր, եւ սրուն վը-
րայ այժմ կը կեղծին երկու ստիկաններ: Սկաւա-

առկը կը շարժէր ու կը գտանար կէտ մը: Ժպիտք փա-
խու շրթներէն եւ պոստոց սկաւառակին.— Շուշն
բանասարկեալ մըն ես: Ռայց յանկարծ, կարծես լսեց
հնչումն ու հեղնոտ ձայն մը, որ ամբողջ արիւնք խոս-
ժեց, իր համբուսն վրայ նետելով սո՛՛ նախաարհնձը:

— Մանկան գո՛ղ: Մանկան գո՛ղ: Մանկան գո՛ղ:

Մէկ սոսուժով վերագարձու: Սկաւառակը հը-
նչելով կը գտանար: Սիզիֆ, աչքերը չփեց ու կտո-
արէն հարցուց ստաիկաններուն.

— Ք՛վ էր այն որ զիս մանկան գող կուչեց:

Ոստիկանները ապշած՝ խորհեցան որ յիմար մըն
էր: Անոնցմէ մէկը, ջարդուած գործիքը ցոյց տուաւ
որ կովի ազդեցութեան տակ կը հոնչէր:

Սրկար ծալք մը խորացու մեքենավարի հակ-
աին վրայ, որուն սիրտը քարախեց կտաարած լու-
գործին համար, զոր կարծես կ'ամչնար ծածկելէ:

Իր աւուր երկու փոքրիկները արթնցած, իրրև
երկու նոր քարեկամներ, կը բաժնէին կաթը եւ կը
խնդային՝ միասին եզած ըլլալու հրճուանքովը: Մե-
կուն բալար խաղալիքները գետինը գրուած էին միւսը
զրօսքնելու համար կտաուի մը կլտր աչքերուն առջեւ,
զոր նօրմա խաղին մասնակից ըրած էր: Յոնք մէջ
տկազին անկտնոնութիւն մը կը ախրէր, այժմ, տակօ
նուզբայութիւն մը, որ հանոյք պատեառեց Սիզի-
ֆին ու յափշտակեց զայն: Ազնիակին հարցուց.

— Շտա կը փոփոջի՞ս որ քեզի պզտիկ եզբայր
մը սոս:

Ռայց, ի մեծ անակէկալ իրեն, ան պատասխա-
նեց անզլերէնով.

— Կը փոփոջի՞մ սեփական մեծ շագնիտաք մը
ունենալ...

— Անդուսէի՛ մըն է, ըսաւ Սիզիֆ, լսւրջ աւ ցաւս շեշտով մը :

Յետոյ փոքրիկ Նորմայի վզէն մէտալը հանեց, հէտ մը այրած նամակին վրայ գրաւ եւ բալտը միտախն զեռեզեց արկղիկի մը մէջ, որ տարիներով, կեանքի մը դազանիքը պիտի պահէր: Բանուելէ վախ աւնեցող աւազակի մը ձեւերն ունէր: Կը կարծէր որ կարմիր սկաւառակը, պաշտօնեաները, հետուէն կը շարունակէին անդթօրէն զինքը գիտել:

Ներքը մեծ ազմուկ մը ուշագրութիւնը գրաւեց: Փոքրիկ Նորման, նոյն երկաթուղագծին վրայ, վայրաշարժը վազօններուն զարնել տաւած էր: Ամէն բան տակնուվրայ եղաւ: Եւ պուպրիկ մը, որ վազօնի մը մէջ կը գտնուէր, վայրաշարժին տակ նմուտ երեւցաւ:

Մեքենաբար, Սիզիֆ, վերջին յիշատակէն մըզ աւած, իր կոշտ ձեռքը երկարեց անրիկ վայրաշարժին տակ եւ հոնկէ կամաց մը դուրս քաշեց վուչէ մազեր աւնեցող պուպրիկը, որ պտակած էր չքնած վազօնին տակը:

Փոքրիկ Նորման, սւրտի՛ կը խնդար...

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

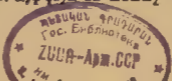
ՏԱՍՆԵԻՃԻՆԳ ՏԱՐԻՆԵՐ Կ'ԱՆՑՆԻՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԱԳԾԻՆ ՎՐԱՅ

Պիտի դիտես սեռաբան մը, օ՛ սառաւ:
 պանք,
 Որուն առջեւ պիտի արտասուէր Աեկյու-
 րիւ66 անգամ:
 ԵՂԻՊՈՍ

Կը սառապիք, ասիսո՞ւ, գիտեմ, կը սեռեմ,
 Իսկ ես միտակ, բայտից չափ կը սանցուիմ օ
 ԵՂԻՊՈՍ

1.

«Յիշած աէ կէօ: Նուարճը, երկաթուղային աշ-
 խատարաննրու քաղաքէն էր: Հօն կրնային կանգըս-
 տանայ իրենց անհոյսոյ աշխատանքէն ու բիրտ
 գործէն վերջ, ինչպէս ամէն անգ կեանքի միեւնոյն
 լուծին կապուած անձերը կը գանեն իրենց ազատու-
 թեան ու կանգիտի պահերը: Մեքենա-վարները, ինք-
 նաշարժի վարիչները, բանւորները, օր ցերեկէն աւելի
 դիչերը կ'ապրին, կը խմեն, կը կայնայեն, կը ծիծա-
 զին, կ'ազմկեն, իրենց միտաններն ու ջիգերը կազ-
 դուրելու կամար: Այդ կոչոս ու անաս ըսնւորները .

արանցմէ կ'ազաւի նշապատուութիւն եւ յստակատե-
տութիւն, երբ մեքենաներուն, կրակին շուրջն են,
նրկաթուղիի գծին վրայ, — սւրախութեամբ, շուրջ սւ-
գործիչութեամբ արբշխ, ծախսով լեցուն մթնալարտի մը
մէջ իրարու կը խառնեն իրենց սուրեայ յագնութիւնն
ու ձուրով ծածկուած զեմքերը:

Անոնց մէջտեղը կար մէկը, որ կը գիտէր բան-
ւորներու շարժումներն ու բաները եւ կը լրտեսէր
զանանք: Իր ծառայութեանց համար պետերէն վճար-
ուած կտես մըն էր: Բաւար հաւաքազայրերու մըշ-
տընջնական շաղաւթի սարկանն էր ան, նախանձա-
տ սմտեզուկ, նենգամիտ ու շար: Գրտտենեակի այդ
փոքրիկ պաշտօնեան Գ. Թինօն, բաւար անցուգործնե-
րը կը նօթագրէր լրագրի մը ետին պակած իր յաւ-
շտտարիւն մէջ, ինչպէս պակած էր իր անարդ հո-
գին, ազատ սկնտցներուն հետեւը:

Միգրիֆն ալ ժամանակէ մը ի վեր այս լապտերն
կուտար: Տխուր էր ու կարծես ժառանգ: Ո՛չ մէկուն
հետ կը մտերմանար, կարծես իր թախծաւ մաքերուն
կը հետեւէր, տեւական ախրութենէ մը հալածուած,
զոր ընկերները չէին գիտեր ինչ բանի վերագրել: Իր
զազանարար, ընկերը, աւջօլը, անբաժան էր իրմէ:
Շուրջը, բանւորներու եւ խաղաղօղներու ազմուկը
կարծես չէին ազգեր իր վրայ:

2.

Այսպէս ոչ մէկ բանով կը հետաքրքրուէր, ոչ
ընկերներուն ծիւղաներովը եւ ոչ ալ անոնց խաղ-

բովել: Երբեք այդպէս տեսած չեմք զի՛ն զի՛նք: Փափաս,
խափշիկի մը նման սեւցած, ազրեւու բուր սւրբ-
հաւթիւններովը յզփայցած, կը դիտէր զայն, առանց
խուց մը կապնելու:

— Ի՛նչ պատահած է այս խեղճ Սիդիֆին, կը
կարծէր միւսներուն:

Բայց ոչ մէկը դիտէր:

Գիտէին միայն, որ կահառակ իր ցաւալի դի-
նստութեան երկար ժամերուն, Սիդիֆ իր արկեսառ ի
զարծ կը դիտէր ճշտօրէն ու հարպիկութեամբ: Յաւախ,
ազժակէ մը կամ փափառին բարձրագուս կառահինե-
րովը ցաւնէն զարթնած եւ ընդոտ ցտակելով, ժա-
մացոյցը կը նայէր: Եթէ առկաւին արտառզրելի
ժամեր ունէր, զերտօրին կը խորատուզուէր մելամազ
նա լուսթեանը մէջ. այլապէս, զարծին կ'երթար:

Սահայն կամակրանքով շրջապատուած էր: Իր
շնկերը, ժաքօպէն, չար ու նենգաւոր այդ գազանը,
որ խազի մէջ կը խորէր եւ զհարձան օրը խազըն-
կերներուն մինչեւ զերջին րուն կը կողոպտէր, մէկն
էր տեսցմէ, սրանք չեմք զախնար Սիդիֆի եւ իր
ազիկանը մօտին սասրին երազիքներ սրահալէ: Կառու-
ղի ու անխիղճ խաղացող մը, դատարկած էր իր զեր-
ջին խազընկերին, Պերլուտի գրգանը: Եւ այս զեր-
ջինը կատաղութիւնը զուգելով խորհած էր անարգ
ժրժոտութեան մը մօտին, որ աւելի պիտի զրգովէր
խեղճ Սիդիֆի կողին:

Գաղտնէն ամէն ժամանակէ աւելի լեցուն էր՝
անգաններուն շուրջը խմբուած երկաթուղային բան-
ւորներով: Շարաթ դիչեր մըն էր եւ բազմութիւնը
հոն կուտարուած էր, յոգնած բայց ազմկարբար:

Անտեսմէ մէկը, սասր ու խորհրդաւոր թիփ մը:

ընկերներուն նեղի գծերը կը կարգար նեանաճախի
մը պէս: Ուրիշներ կը խաղային, ու կը նշային եւ
գնա ուրիշներ կը ճեանային յազմարեկ: Սիւլիֆ, մի-
այնակ, քաշուած, փոքրիկ բաժակները կը գտնար-
կէր, կը խորկէր ու կը մրափէր:

Ինչ եւս ուզեց ցոյց առլ նեաքը, յանկարծ ե-
րկեսոյ նեանաճախին, բայց զախնալով սր կրնար իր
ախուր գազանիքը կարգալ: Կրտտարեցաւ: Եւ կը
չարաւնակէր խմել, մինչ իր Կնոցողանը Մաշիւրը,
կարնեա գուրոյ, մեծ ապակիին ետեւէն կը կտէր իր
ճրոյ եւ գրուելը կը շարժէր իր տիրոջը գինով-թեան
տեսարանին առջեւ:

Պէրլուա, անբախտ խաղացողը, ժամեցաւ Սիւլի-
ֆին, ապակեզուելէ վերջ սր ժաքօղէնը չէր տեսներ
գինքը: Սիւլիֆ այժմ կը խաղար երեք ընկերներով եւ
Կազիւ կ'իմանար Պէրլուաի գոտմածը, զոր թօյնի
մը պէս կը կտակներ ախանջին մէջ: Յանկարծ, ուժեղ
կարուած մը իջեցաւ սեղանին եւ վեր ցառիկաց:

Յուլի մը մուտքը կը տրոջարներ իր գորուար
մկանները: Ոտուածով մը նեաուեցաւ միւսին ճրոյ
եւ բուռնցի ստիպալի կարուածով մը զգեսանեց զայն:
Երկու մարդոց կախը կառապի էր: Ժաքօղէն կը փոր-
ձէր ասրնանակը առնել, բայց, Կեղտակողզի բըն-
նաթեան եւ ուժին կառարեալ տիրապետութիւն եւ-
թարկուած էր: Ան, չէր թողար գինքը եւ գուցէ պի-
տի խեղզէր իր սրոյ, երբ աչքերը յառեցան ժամա-
ցոյցին եւ յանկարծ կատեցուցին մակացաւ շարժուան-
ը:

Պարտականութեան ու ժամանակի զգացումը կը
գերիշխէ այս տնտաշ մարդկանց մաս: Ի մեծ զար-
մանք ամէնուհ, Սիւլիֆ, մէկ ստուածով սաքի ելաւ:

ՆԱ, պաշարիւնը անժիջազէս վերագանելով յաւ
րեց:

— Ժամը ճի կառախուսւորգ սւնիս: Գնա՛: Ամէն
կամե՛ աւաջ աշխատանքը:

Պերլուաթի կողմէ իր ազժկայայդ ուղեղին մէջ
նեաւում բասերուն վրայ առկաւին կ'որոհար:

— Փոքրիկ Նորման, ըսած էր ան իրեն, կազր կը
փորէր ջրհարին յաւր: Ժաքօզէն, անարդ այդ պազա-
նը, որ այնտեղէն կ'անցնէր, լսիկ մը գուռը բացու
աւ առքերու ծայրին կախելով, յափշտակեց ազջնակը
կ' կառազութեամբ մը գրկեց զայն: Նորմա ընդգի-
մացու, պայքօրեցու, իսկ միւսը փախու ճիշտ այն
վայրկեանին. երբ ինքը, Սիգիֆ, պարտէզ կը մանէր:
Ազջնակը բան մը չէր ըսած իրեն, վախնալով որ կը
սպաննէր Ժաքօզէնը:

Ժաքօզէն զասկը վերցուց, ժամացայտին նայեւ
ցու, գուռաթին վերջին կաթիլը ըմպեց եւ մեկնեցու:
Ընկերները կը խնդային: Բայց Սիգիֆ, խիստ սկ-
նարկով եւ ծայրայեղ կեղինակութեամբ մը կասեցուց
ծիծաղներն. ու մեկնարանութիւնները, կանցին: Դան-
գազօրէն բոււ:

— Ամէն անանք որ պիտի կամարձակէին ազջը-
կանս վրայ սկնարկ մը նեաել, թող յիշեն այս գէղ-
ձը...

Դարձեալ նստու եւ լուս ու կանգարա թշթա-
քազը շարունակեց:

Այդ պահուն, Մաշֆէրը, որ չգիտես գիւղի ո՛ր
Ֆազմուտէն գնուած ՎՄ-թին կայրը՝ անունով վէպ
մը կը պատցնէր միշտ վրան. որուն ընթերցումը
երբեք չէր աւարտեր, նստած էր գուրու՝ 2013 թիւ
փոյրաշարժին ետեւը եւ անվերջ, իր լիթր մը դիւնին

կը խմէր, ուղտակով վարդաթիւն վերագործին ու աշխատութեան ժամունն:

Սիզիֆի աճապարի մէջ, գնաւոր էլին եւ փոքրիկ Նորման, քաջառուջի ու հասարակեալ բունէ ժը արևակուած ճիւղերու նման խաղաղ կ'ապրէին:

Կորովի ու զեղանի էլին, ամբողջ օրը կը զսէր նուազարաններ շինելու արհեստին: Կ'ապրէր իր օրինակ ծնաւորացի եւ իր սեփական ձեռակերպը կզոզ գործիքներու սէջանալը, — Զութակի ասփեր, քանկարժէք փայտեր ու շարքեր, քանք անկրամեյա են նուազը ասնզնեյա կամար: Իր կոչման ամբողջ ուժովը, կապուած էր գործին եւ կրկար ժամեր կ'անցնէր իր աշխատանոցի ճրայան մենութեանը մէջ: Միայն երբեմն երբեմն Նորման կ'արթնցնէր զայն իր նրազանքներէն, աշխատանքը ձգել կուտար, իր զեղանի երիտասարդութեան եւ խոսովիչ անփութութեան թարմութիւնը բերելով անոր:

Յուշախ, կրիտասարգ մեքնուդէտի ծպաւմով ասորբինակ կերպով պնդարգուած այն ժը կը քաշքէր, պոչին Զութակներ կապած: Իր բնւոր խաղերուն անսկնկելի ու հմայիչ բան ժը կը կապէր, եւ ասիկա կը նուաճէր երիտասարդը: Սրբեմն, կատուի ժը նման կայառու ու նրբակերտ էլիէն կը հալածուէր ճամբաներէն վազելով, փռեբու մեջ իյնալով եւ մեծապէս վախցնելով եզրայրը: Յետոյ սաքի կ'ծլլէր եւ Սիզիֆի աշխատանք բնակարանը կը լնցնէր իր ծիծաղներով ու կենսունակ կրճուանքովը:

3

Նրկաթուղիի անօրէնութեան ժոռ իրարու կը յաշտըզէին: Երկաթուղազի երկայնքն ի վծը եւ կա-

յարանները զբաւած զարեւարներու զարջին ու կարգութեանց մասին անզեկագրէր։ Լրտեսներու գիտութիւնները կ'աւելնային զերանկիչներու ծախսութիւններուն՝

Փամանակէ մը ի վեր, երկաթուղիի զարեւարներուն մէջ, ամէնէն աւելի Սիգիֆն էր որ գիտութեանց եւ մասնանշարձերու աւարկայ եղած էր։

Այս մասցի կս մինչ այդ զնաւասուած մեջնագէտին կեանքը, իրապէս, նեղակետէ աւելի անըմբանելի կը դառնար բոլորին համար։ Իր յեղակարծ գինեմուսթիւնը, շնորհա զարեւար կապութիւնները, իր անկամբայր եւ մեծամուլ գարնած խառնուածքը ցոյց կուտային որ, իր մէջ մթին սղորդութիւն մը ծը կառարուէր, սղորդութիւն մը, որուն իրագործութիւններուն ոչ մէկը կրնար թափանցել։ Բացառաւոր էր սակայն, որ Սիգիֆն առաջաւան մարդը չէր, որ ան ամէն օր իր արժէքէն բան մը կը կորսնցնէր, մինչ անգին, իր սանը մէջ, երկու գեղատի էակներ, կարծես իրենց ներսւ մը զուարթ երիտասարդութիւնը կը հաճանչէին սակաւ առ սակաւ։

9. Թիւնօն, այլանգակ ու սղորմելի՝ այդ ստախան յրտեւը, անզպար, կը անզեկագրէր մեջնագարին ցուալի ցարձերուն մասին, մասնաւորաբար զայրոյթ կրաւիրելով անոր վրայ։

Իր գրասենեակի պեռը, զարմացած, փապարեկ գէղջին մասին կը հարցնէր աշխատաւորներուն, որոնք, Մաւելորդաբանութիւններով կը պատմէին զայն — Ինչ ո՞վ համար Սիգիֆն մասին կը հարցնես...

— Չեմ գիտեր... եւ գուցէ աւելի գէշ պիտի չլլար, եթէ պատճառ մը ունենայի...

Լրտեսը, լուսագոյնս կը խայթէր ասիուն ձիուն
սզնուզեզը: Բոլորը այդ էր, բայց բաւական էր որ
զբասնենեակի պեսը իր կարգին նոթագրէր այդ ամէ-
նը տեսրակներուն մէջ:

«ՍիգիՅ, առայնակարգ մեհեմազե: Տարիկ մը
ի վեր անբճբանելի վարժ: Սղան է խաղամոյ, գիմե-
մոյ, կուսագան, առանց յայտնի պատեառի: Պարտն
բնդհանուր վերանսկիչին ուտարուրիւնը կը լիւրաւիւրեմ
իւր վրայ: Դեռ չգանձած կը խաղայ իր անսարսուակը
եւ այս իրողութեամբ, սրտ, բնասանկան ծանրակօթա-
տագնապներու կենթարկուի:»

Պ. Թիւնօն ձեռքերը շփելով, դեզնած սկա-
ներսիւր կը խնդար:

Նենգաւոր քսութիւնը, կեազեակ, աւելի սեղմ
կը պրկուէր անձի մը շուրջ, եւ ամէնուն աւ իրեն
կամար, զառնգաւոր չարիք մը, իր էութեանը խոր-
քը կը կրծէր: Միւննայն տանն, իր առնական յա-
կութիւններուն աւ արկեստին մէջ ցոյց առած իմ-
ցականութեանը կամար զինքը սիրտը եւ իր վրայ կի-
տցող ընկերները, իր շուրջի գառարկութիւնը կ'ընդ-
լայնէին: Մայր աստիճան գիւրազգած աւ գիւրա-
զրդիս, անկանգաւրժելի գարձած էր եւ այլեւս նը-
ժաններուն խոսակցութիւնը չէր փնտանք: Հանգիւ-
տի պահերը կապարեի սեղանին առջեւ կ'անցնէր,
կազուազէպօրէն խաղալով, անգագար խմելով, կար-
ծեա, սւգեզը չարչրիզ զառնգաւոր գազանը զառե-
լուփամար:

Օր մը, զուարթ տխուր Փափսօն, իր բարեկա-
մութիւնը ցոյց առլու կամար, զաւաթը վերցուց առ-
ջեւէն, սրտեղի խմելը արդիւնէր: ՍիգիՅ, քիչ Զեռ ց

անոր կեա կսուէր, որովհետեւ ուղղուեցաւ զայն ծեշ-
ծելու համար: Եւ ամէն ոք կր յիշէր իր զարհուրելի,
զիրիբնցիս-ուն կռիւր անորոց ժողովէնին կեա եւ
կեանք իր ըբոժ սպասնաւիթը:

4.

Բայ անդին, ասն մէջ, երիտասարդն ու զե-
ռասի ազնկար, եզրայրական խայտանքներու համակ
ժաքութեամբը իւենց կեանքը կր շարունակէին
քաղցրորէն: Նորտան, իր ցնծուն շարճնի խառնուած-
քով փոքրիկ ազուն հանդէպ միշտ կատակախոս, գար-
նունեայ ասնաթիկնուհի մը լրջութեամբը կ'աշխա-
տէր երբ պէտք էր ժաքել ու կ'արգի գնել անակը:
Բոկ միւսը ընդհանրապէս քիչ մը մեղամազձոս
ու երազուն. կ'աշխատէր իր գործիքներուն վը-
րայ, եզրայրական սիրազեղ ու հմայւած սրտով մը
փայտաշիւղ անցեալ օրերու քաղցր ու հայրենա-
քաղձ սեփիքները. սրտնք կր բացուէին ազմկարար
չազեկաքերու, ծախերու, երկաթուղազեներու, եւ
ունվերջանայի սուլու մներու վրայ: Բոկ ասանք իր երա-
ժամազեթի սկանջները կը վրբուորէին:

Օր մը Նորմային ըսաւ լրջօրէն.

— Արդիտկան այս ծախի ու աղտուկի կեանքը
կը սարսափեցնէ զիս: Կր բազմ-յի նուազարաններ
յինազ մը ըլլալ հինգ հարիւր ասի առաջ եւ ամուս-
նանալ՝ քեզ նման զեղեցիկ կնոջ լը հեա . . .

Նորմա մէկ ծունկը գեանին՝ զրազած էր ասխ-
տակամաք ժաքելու մեծ խողան-կով մը. զոր կը
թաթիւր անագին դայի մը մէջ: Լու շտանարուած,

մազերը թափթփած, գէմքն ազատած, կեաքքօթի
դուրիք բարձրացուց գէղի եզրայրը, զոյն թախծոս
տեսնելուն՝ օրնք եւս տխրելով: Ելին, շուքակը ձեռ-
քը զզուանքի արտայայտութեամբ մը ծուխով լեցուն
էամբան կը դիտէր: Քաջի կլուս յանկարծ եւ գա-
տուկանք փակեց: Անցեալի պատկերը դրուեց զինքը:

— Այլեւ չես խօսիր Էլի՞, կարցուց Նորմա:

Երիտասարդ ազան, աչքերը յառած միջոցին
մէջ կարծես կը սպաւեր տեսլքի մը, խորհրդաւոր
էակի մը մուտքին: Վայրկեանէ մը տակի՛ տակեց ա-
սիկա:

— Էլի՛, կանչեց գարձեաշ Նորմա:

Պատեն կախուած շուքակի աւփերը, քալացույժ-
ներսու տակ կը դողդոջային: Նորման կնասեւեցուս եզրօքը
տկնարկին: Անձնատուր՝ միւսին երազայայտ լուս-
թեանը եւ միջոցին նոյն կէտին գէմ ակնկասայց, կը
փնտաւէր այն, ինչ որ միւսին մտածուածը կ'արտնէր
այնքան յամուս կերպով:

Էլին խօսեցուս մեղմիւ, ծանրօրէն:

— Քւրիչ տանն մը, զայր մը, արուծածիս սի-
րահար նուագարտններ շինող մըն էի, աղբիւղ ձեռ-
ակերտ այդ նուագարտններովս, որոնք մարդկանց
շուրջ կամակ տինգերքի նուագը կը սարահեքի: Ա-
նոնց կեա եւ անոնց կամար կ'ապրէի: Թաւ ջնւթակ
մը իր ծղական կնչականութեամբը, զգուսող ձայնի մը
նման քնքօյն ու թաւշային, իմ սմբող սերս եր...
Եւ որ մը, սրբ պատուանս կը բանայի արեւուն
տաշեւ, որ իր լուստփոս քաղցրութեամբը կ'ազդէր
զիս, առջեւս անոյ սքանչելի ծաւերով գալարուէա
էամբայ մը: Նըբուզիին խորքէն անստեման գեղեց-
կաւ թեամբ կին մը ինձի կուգար: Սպէտակ էր, քարձ-

բաւասակ եւ կը յուսովանար իր կոնաձեւ ու բարձ-
րագիր գլխանացով, որ լայն կը սփռէր իր հրաշագեղ
ղէմքին վրայ: Այդ գրնը քեզի կը նմանէր, նորմա՛,
քու աչքերդ անձի, քու զէմքդ եւ ինձի կ'երկարէր
իր Թրփու նուրբ, դունամ, զեղեցի՛կ ձեռքերը... սրտնք
քու ձեռքերուդ այնքա՛ն նման էին...:

Ը՛րան, այդ երկնային երեւոյթովդ ինձի կը
նաքփր: Եւ կը ժպտէր ինձի: Ես, համբայրներ կը
դրկէի քեզի, եւ դուն եւս, իրաձեւ մտաներովդ շր-
թունքներեկք ջազան համբայրների կ'երկարէիր ինձի:
Այն ասին պատուհանը գոցելով դու առ կ'երթայի բա-
նալ, թե՛ դու գալու համար: Բայց դուն արդէն սե-
մին վրայ էիր: Զի՛հուն՝ մտած էիր թեւ թառակ, որ
քու հմտակց կը դրկէր: Ծնրագրած եփ սուղ... Բար-
ձի վը վրայ ձգած պատարագի դիրքդ կը փայփայէի:
Յ՛... Թրփու՛ն չքնազօրէն զեղեցիկ էիր: Զեռքերդ
կը համբուրէի՛ ինչպէս նկարի մը ձեռքերը: Կը համ-
բուրէի՛ զանոնք իմ ներքին ամբողջ շերտ: Թե՛ մա-
բըս, այսպէ՛ս...:

Նորմա կը լսէր եզրօրը ասոր ինտիկ պատմու-
թիւնը, ձեռքերը ձգելով անոր չրթունքներուն վրայ:
Ինք՝ եւս, կարծես, այս կրնը փոխարինուած կը նը-
կատէր այդ սիրիչ աշխարհի եւ ասոր բեր ժամանա-
կաշրջանի հետուար կնոջ հետ: Եւ, ինք եւս երջանիկ
կը ժպտէր, կարծես իր ամբողջ հոգին կը պատաս-
խանէր սիրոյ ու գորովի երազին, որուն հրապայր-
ները կը պարզէր լիին իր սոցնու:

Երիտասարդը շարունակեց.

— Մեզրեցիք որ նուագեմ եւ ես սիրոյս նուա-
գարածը հնչեցուցի...:

Կրն սաքի էլու իր երազի գործիքը ասնելու:

Բայց ցնցուեցաւ: Այլեւս ցալարձակ արեւը չկար, ոչ
հրապուրիչ կիներ... Ոչի՛նչ՝ նշմարուած զեզեցիութե-
նէն: Ճանչցաւ իր քայրը, իրեն նման երանաւէտ
գէժքով: Խօզանակն ու գգահը ապկաւին կը պահէր
ձեռքին մէջ: Վայրաշարժին խլացուցիչ մէկ սայլը ե-
կաւ զիրենք բարձրովն սթափեցնել:

Էլին գծկամակութեան ձեւ մը առաւ: Իր լու-
սապայծառ երազանքը կը չքանար յանկարծ, իրենց
մեկուսացած կեանքի ճշմարտութեան առջեւ: Այգպէս,
կը գանուէին աշխարհէն կեաւ, ինքնաշարժերու
կարածի մը ժամկէտ: Իրենց կայքն ու ժամանակէ՛ մը
ի վեր վշտի ու ցաւի իր նանր բաժինը կը բերէր ար-
նակին մէջ, եւ Նօրժայի Թարժութիւնը, կժայքը և
անփայթ նիծազները այլեւս ուրախութիւն չէին
պատճառեր: Միջնագործան զեզեցիկ երազէն կը մը-
նար միայն դուրսը երեւցող երկաթուղազները և առ-
աջին խեղճ աշխատանքը, որուն լծուած էր ամէն օր
փոքրիկն Նօրժա, իր գիտախախ ժազերով, խոզանա-
կը ձեռքը, գոգնոցն ու գէժքը արտաներու մէջ:

Նօրժա, իր կազմէն, եզրօրը սանզնած երազէն
գէտի իրականութիւն կ'երթար: Ան եւս կը տան-
ջուէր կակադութենէն, տեսնելով մեքենավարի ազ-
ասա գգահին խեղճութիւնը, երկուսիստեան պուրակի
սառեքին մէջ: Բայց դարձեալ տանելով խազանակը,
վերսկսաւ առխառկամածը շփել, այս անգամ, առանց
եւանդի: Երբեմն երբեմն ակնարկ մը կ'ազգներ եզ-
րօրը, որ ջութակը ձեռքը, ախուր ու ժամնկա կը
ձեար: Այգ երեւոյթը կառաչել կուտար իրեն: Ամբողջ
առնը մթնոլորտը կը ճնշէր իր ժառանգ Թարժութեան
և զուարթութեանը վրայ: Հօրը չօր ու խառափուկ
խօսքերը, զորս կը նետէր՝ կըր կ'ուզէր ազգակալի

լաւթիւնը խզել կէտ գինով աւան վերադառնալէ վերջ
 իրենց առն մէջ ախրոզ թշուառութիւնը, ախրութիւ-
 նը, նոյն իսկ երբեմն էլ իր մօտ զգացած նեղութիւնը,
 այս բոլորը մալթ էին իր սրտին համար: Շատ կը
 առաւազէր անսնցմով: Յետոյ, երբեմն երբեմն, երթ-
 առաւարգութիւնը կ'ազգէր բոլորին վրայ եւ այն ա-
 տեն, իր խաղերն ու ծիծաղները կը լեցնէին հօրն ու
 եղբօրը աշխատանսնցները եւ անսնց լսին սրտերը... 5

5.

Օր մը, ոչ այնքան հաճելի այցելու մը եկաւ
 քաւական բաներ փոխելու մեքենազէտ Սիդիֆի յար-
 կին տակ: Սիդիֆ, ազոցմէն յօժարակամ բաժնուելով,
 հեազնեաէ աւելի կը յապազէր քապարէին մէջ, ուր
 ախուր ու մենակեաց արբոցողի մը երկար ժամերը
 կ'ապրէր, դրեթէ չէր խօսեր եւ երբ կը տեսնէր փոք-
 րիկ նորմալի թարմ ու զուարթ մէկ խայտանքը,
 մելամազձուութիւնը կը կրկնապատկուէր, չգիտե-
 իր խորքին մէջ փակուած ինչ արտասոց զգացումով:

Այդ օրուան այցելուէն, Գ. Հէրսանը, կեզրանա-
 փան վարչութեան բարձր պաշտօնատարն էր, փաստ-
 աւոր, աշխարհիկ, ապրողի ու վայելողի երեւոյթով
 մէկը, որ մտաւ մեքենազէտին տալի աշխատանոցը:
 Նորման տեսած էր դոյն իր պատուհանէն:

— Էլի՞, Գ. Հէրսանն է: Ներս գնա:

Երկու երկառաւարգները կը ճանչնային զայն ու
 կողի թէ կը սիրէին:

— Ո՛հ, պատասխանեց Էլի, չեմ երթար: Այդ

մարդը կը ձանձրացնէ զիս: Դս'ւն գնա:

Նօրման վարանեցաւ, առանց սահայն հասկնալու թէ ինչո՛ւ: Ծնդիւ չէր գիտեր թէ: այդ մարգուն ներկայութեան, վանազահան ինչպիսի՛ր՝ զգացում մը երկչոտ ու վարանսա կը դարձնէր զինքը, սմէն անգամ որ ան իրենց կ'այցելէր: Որովհետեւ Գ. Հէրսան անգամ մը, զինքը կնութեան ուղելու փոփոքը յայտնած էր եւ երիտասարդ ազգիկը ծիծաղած էր առանց մտածելու թէ, մարդը կատարելապէս սրտած էր եւ այդ բանին համար էր որ կուգար: Բայց, վանազահան այդ զգացումը գուցէ մարմնայն նէն կուգար, եւ աւելի՛ այդ մարգուն՝ թնջալինքը ասկաթն երիտասարդ ու փարթում ցայց ասլու հովերէն, քան թէ իր գիմուսին ապարդիւն մնացած բլլալեմն:

Նօրմա, սանդուխին գլուխէն հօրը աշխատանքս օր նայեցաւ: Գ, Հէրսանը հոն էր, փոքրիկ հայելի մը ձեռքը: Մազերը կը յարգաբեր եւ պիտերը կ'ալարէր: Կր սպասէր: Յետոյ, սպասումը մեղմելու համար, անզոյն տկնարհներ կը պատցնէր հօրը բնակարանին մէջ: Նօրմայի մէկ լուսամտիցէն քանի մը վայրկեան ուշադրութիւնը գրուեց: Բայց շարունակեց լրտեսել հօրը նկարները, քրօքիներո, նոթերը, զորս Սիդիֆ կ'արձանագրէր մեքենական փոքր գիտեքու համար աշխատած ժամերուն: Գիւտեք՝ սրանք երկաթուղիի սպասարկութեան մէջ, յայտնի, հայթայթիչ մը դարձուցած էին զինքը, բնականարար դասելով նաեւ պետերու կարգը:

Գ. Հէրսան կը պրպտէր անզոյն ու յուսալքուած:

Յանկարծ ետին դարձաւ: Նօրմային խնամքով եւ առաջադիւզան կենդանիի մը ձեւով կազուած այ-

իջ, ետեւը կեցած էք: Գ. Հէրսան վեր ցտակեց այդ սեւորանին առջեւ, որ վառարանի խողովակ մը դուրսէն դրած ինքնաշարժ ծաղրանկարի մը նման արտասոց աւ յիմար կերպարանք մը ստացած էր: Միեւնոյն ատեն, երիտասարդ ազջիկը քիչ մը սրբուած ու տնտրուած ներս մտաւ:

Գ. Հէրսան, անգամ մը եւս դրուուեցաւ Նորմայի հմայքովն ու անոր՝ իր մէջը արթնցուցած ցանկութիւնովը: Նորման անոր երկարեց ձեռքը, զոր հարուրեղէ վերջ, երկար պահեց դայն իրանին մէջ: Ետեւ, անձկութիւնը չկրնաւ ձեռնկէլ, նստաւ եւ սկիւնարկաւ հարցուփորձեց յազուած այցելուն, որ եսկոյն հարցուց իրեն.

— Ե՞րբ իրաւունք պիտի տաք ինձի ձեր ձեռքը ինչպիսիւ ձեր հորմէն:

Նորմա վեր ցտակեց: Կնոջական յազոււմ մը տարտացուց ջիգերը եւ գլմբը կարմրեցաւ:

Վարանուժը կը սառականար այդ մարդուն մօտ որ դուրեկան չէր գար իրեն եւ որ յանկարծ, իր արդասական աչքերուն առջեւ, իրեն կը քանար անձաթ կեանքի մը դաները: Զգտաւ խանկեց եւ աչքերը խնարհեցաւ:

Գ. Հէրսան հարցումները կր'նեց.

— Կը օրինակ քեզ Նորմա: Այնքան կը շրջաւայտի կիզ ու ինքզինքը երջանկացնելի...

Դարձեալ լուռ էր. չզիտնալով թէ ի՞նչ բան իրնար ու պարտաւոր էր պատասխանել: Իր մտնկական, գրւարթ ու պարզուկ հագին, հակառակ ամէն ինչի, հակառակ այն ցուրտ սր հարը վարմունքն ու բամբակաթիւնը կը տարածէր ատենը մէջ, հակառակ զորօրը արամութեան, կը զուարթանար ու կը բաց-

ուէր կնոջական տարածման անկախութեամբ ճշ:

— Գառաւիտանեցեց ինձ, փոքրիկ Նորմա, կը պնդէր Գ. Հէրսան:

Հաւ գիտէր որ պէտք էր պառաւտանել: Մարգարուն ձեռքի սեղմումը կը ցնցեր զինքը եւ ակնարկը չարագուշակ կը թուէր իրեն: Նախագառաւթիւն ճշ, բաւ ճշ կը փնտտէր, երբ հոգւոյն ճէջ, փախչելու, եզրօրը միանալու, բան ճշ չըսելու եւ անյայտանալու բազմանքն սենեցաւ:

Գ. Հէրսան աւելի մտեցաւ երիտասարդ ազնկան եւ մեղմիւ նստիլ պարտազրկց: Բերանը սփեթել զարսերուն մտեցուց եւ անպթօրէն ըսաւ.

— Լսեցէ՛ք, Նորմա: Խեղճութիւնը կը արեւ երեքիզ ալ զբայ: Հայրք կը խաղայ, գրամը կը կարծեցնէ, օրէ օր ինքզինքը կարսեան կը գաղապարտէ: Հաւասարեց ինձ, Նորմա՛, մեր ամուսնու թիւնը կրնայ փրկել ձեզ: Ատիկա ապահով երջանկութիւնն է ձեզ համար:

6.

Նորմա, յստակօրէն մտածեց որ, Գ. Հէրսան իրաւունք ունէր:

Հարուստ եւ ազգեցիկ ըլլալով, իրենց կեանքը եւ բարոյսին պիտի փոխուէր մէկ օրէն միւսը եւ իր հայրը պիտի բաժնուէր այն խորհրդաւոր ցաւէն, որով կը սանջուէր գուցէ — կը խորհէր ան—թշուառութեան պատճառով, զոր կ'ուզէր յառնալ: Գ. Հէրսան իրաւունք ունէր և գիտէր՝ ստանէ ճշ ի վեր հետապնդած ծրագիրը գործադրել:

Բայց, անգամ մը եւս փոքրիկ Նորմային մըտ-
քերը շփոթեցան եւ խորհեցաւ գործնալ փախչիլ եւ
ապստամբի կարօրը մտաւ, որ անգագար կ'աշխատէր
վերս. չութեհներով, ջնարակներու սրուակներով,
երզններով եւ այնքա՛ն յայտերով լնցուն փոքրիկ աշ-
խատանոցին մէջ:

— Ձե՛ք ուզեր ինձ պատասխանել, Նորմա՞յ
կորցուց գործնալ Գ. Հէրսան:

Եւ մինչ, աւելի յանգուզն ձեւով մը մտեցաւ
անոր, զայն կամբուրելու կամար, երիտասարդ ազ-
ջիկը տաքի ելաւ, մեղմիւ քաշուելով՝ մէկ ձեռքը առ-
կաւին Գ. Հէրսանի սիրազեղ կամբայրներուն առկա
Վերջապէս ձեռքն ալ քաշեց եւ բռաւ:

— Թողէ՛ք մտածե՛մ, պարս՛ն: Մնաց բարով...

Արասուելու բողձանք մը գրուեց զինքը: Ձեր
կրնօք պատճառք բացատրել: Նկարօր վրայ կը մտա-
ծէր իբրեւ ապահով պաշտպանութեան վայր մը: Բան
մը պիտի չյայտնէր անոր պատակածի մասին, բայց
անոր մտկանգարաւ ապահով պիտի կանգստանար:
Դրանք առջեւ, լսեց Գ. Հէրսանը, որ իբրն կ'ըսէր:

— Խորհեցէ՛ք շուտ, փոքրի՛կ Նորմա: Եւսով
պիտի գամ:

— Այո՛, պարս՛ն:

Եւ կօրը աշխատանոցը ձգեց:

Գ. Հէրսան, քանի մը վայրկեան ապշած ու
զայրացած մնաց: Յետոյ, ինքնուզով ձեւով մը պիտեւ
լը սլորեց եւ ինքնածգտան՝ առաւ գաւազանն ու
զիտարկը: Բայց մեկնելէ առաջ մտախ մը եւ թերթ
մը թուղթ փնտսեց, եւ արագօրէն քանի մը բառեր
ստեղծուց:

«Մերեյի Միգի'նս,

«Մեմագոնոհններու արտօնութիւնք սուտ վարչու-
րիւնք, ձեր խոստացած ճշգրտութիւններու գիւտ կը պա-
հանցէ ինձմէ: Փութացեալ յուծել այս հարցը: Վերագար-
ձիս պիտի վնասեմ յայտարարուած երեք հարիւր Յրամ-
քը, անմիջապէս որ հախազիծներ ինձի յամենեւնի:»

Ստորագրեց ու ձեղնեցաւ:

Նորմալով գրուուած, հարուստ ու ազգեցիկ
ժամագը չէր գիտեր, չէր հանչեար երիտասարդ ազջկան
հոգւոյն մէջ շղթայազերծուած պայտարը: Յեղակարծո-
րէն ու հոգազարէն յայտնուած գծախաւթեան առ-
ջեւ— որ կը ծանրանար իր յարկին վրայ— յանկարծ
կին մը գտնուելով, պիտի գազրէր անփայթ և կեն-
սուրբի գեառաթ ազջիկն ըլլալէ: Անծանօթ էր կեան-
քի իմաստին ընդհանրապէս և իրեններու հանգէպ
ունեցած պարտականութեանը՝ մասնաւորապէս:

Սիգիֆ, վազուտորէն ձերացած և խաղածու-
լութեամբ ու գինեմուլութեամբ տարուած, չէր սիրեր
սչ գուակները և ս'չ ալ բնակարանը: Բայց գծախա
Սիգիֆը երբեմն հայրական այնպիսի կենդանի, սիրա-
զեղ յափշտակութեամբ կը տարուէր որ, փոքրիկն
Նորմա, չէր գիտեր ինչի վերագրել իրարու յաջորգոյ
այդ անիմաստ և երբեմն խիստ սուտիկ հոգաու-
թիւնները:

Եզրօրը քով նստած այս ամէնուն մասին կը
մտածէր: Էլին հարծես չէր տեսներ զայն, խորատուգ-
ուած՝ մտածումներուն, երազանքներուն, նուազա-
բաններ չի նկատ բռնաստեղծական իր արտեռաթին
մէջ, որուն նուիրուած էր բնազգարար, կեսու ամէ-
նէն ու ամէն բանէ, գծաւարութեանց ու թշուառու-
թեան մասնուած:

Քննարարներն անկիւնը, էլին կ'ուսէր իր չոր
կողք եւ կը խմէր շիշին ջուրը, զոր Նորժամ լեցուցած
էր ուղիւրէն: Ան եւս ասորորինակ էր ուղջկան կան-
գէպ, երբեմն գիւրազրգիւ, բայց առանց սաստիկ
բանութեան, զամենալոյժ երբեմն եզրայրներու ամե-
նաքնքայնը եւ ամենագործաւոր: Յաճախ, առանձին
կ'ուսէր, կտն, աշխատանոցին մէջ, իր ամբողջ հաշը
կողմոյ չոր կողմն ու ջուրը: Նորժամ կը գիտէր զայն,
տիտմայ խորհելոյժ Գ. Հէրամներն, անոր ամուսնու-
կան ասղարկին, իր սրտին մէջ անոր կողմէ նեա-
ուած թանաւոր, սոսկալի բուսերուն եւ իրենց թըշ-
ուառութեանը մասին: Կը մտածէր միւսին կարտու-
թեանը, հեխութեանը շուրջ, որ իր թշուառ ուղջկան
երկուկայսութիւնը սաստկելովան երազանքներով
կ'ուղղէր: Կ'երեւակայէր այն երջանկութիւնը, զոր
փոքրիկ Նորժամ պիտի կրնար շնորհել՝ իր կողայն
բովանգակ ուժովը սիրած երկու էակներուն զորս
պիտի երջանկացնէր այս կերպով:

Գ. Հէրամներն ներշնչած զամնողութիւնը տեղի
կուտար ստիպու, գասողութեան առջեւ: Իրեններուն
կանգէպ սածած սէրը, զանոնք նուազ զժրախա ան-
նելու ցազնանքը, ասն զբայ կեազկեաէ կուտակուող
սաւաղանքէն զանոնք փրկելու ցանկութիւնը կը
խօսէր իր մէջ:

Ճակատագրի զնիւրը կը կայածէր զայն: Կը կա-
սալի: Բայց կը բուսէր մտածել հորը ցուալի բնա-
ւորութեանը եւ անձկութեան այն արտայայտութիւն-
ներուն, զորս ընտանեկան մտակողութեանց կը վե-
րադէր: Եւ կը բուսէր աչքերը բանալ երիտասարդին
զբայ, որ այնքան ախուր կը նստէր կողքն ու ջուրի
սեղանին առջեւ, որպէսզի կամայ կամայ զնւէր իր

սեփական ճակատագիրը: Հարստութիւնն ու սեր-
խութիւնը, իր երկու սիրելի էակներուն: Այնուհետեւ
ի՞նչ կարեւորութիւն ունէր իր զօհողութիւնը:

Պիտի տմուտանար Պ. Հէրսանին կեանք:

7.

Շատ աւելի անսպասելի դէպք մը զձեռք երի-
տասարդ ազգիան որսուցը: Ինքզինքը թանկարժ
նեաւում կը դառնայ կեանքին մէջ որ իրեն նման
անբարեկեցիկ կացութիւն մը նւ դասն, ահաւոր զգա-
ցումներու խառնուրդ մըն էր: Այլեւս իր սերտութե-
թիւնը՝ ազու նը մեծնալու եւ ապրելու խայտանքը
չէր: Ծիծաղներն ու ժպիտները, երգերն ու խաղերը
այժմ կը շատուէր իր սիրտկաններուն վրայ ճնշող ծան-
րութիւնը որդիելու բազմանքով: Տարօրինակ եւ
կեղծուցիչ սով մը կը արթնանէր աշխատաստանե-
րու այդ սանը վրայ, որ նախապէս չնշտած էր նոր-
մայի զուարթութեամբը նւ անոր ծագեալ եւ զուար-
ճալի այնին կատարած արտասոց վաղքերովը, զը-
ւարթ պարերովը, որոնց համար կը քաշքշէր խեղճ
Սիդիֆը, երբ էին ջուլթակը կը սկսէր:

Այս բոլորը անյայտացած էին: Նայն իսկ իր
զուարթութիւնը այլեւս չէր գտնուիր: Ազատ բայց դառ-
նակակիթ վիշտ մը կը ստնջէր զինքը անդադար: Եւ
բերանը, որ ժպտուն երեւնալ կ'ուզէր իր փոքրիկ
ընտանիքին առջեւ, յանախ կը պահուէր արտասուե-
լու անմեկնելի բազմանքով մը: Ի՞նչ կը պատահէր
ուրեմն: Ի՞՞՞՞՞ կրնար իրեն ըսել այդ:

Բնականաբար, կը դիմէր եղբորը, որ այնքան

անուշ էր, սիրազեզ, յամառ աշխատող եւ միշտ եր-
ջանիկ, երբ քոյրը իր մասն էր, անկիւն մը, լաւ եւ
ուշագիր: Բայց այդ քաղցրութիւնը, որ սիրազ քրոջ
սիրաքը կը լեցնէր, օրուան այդ միակ օփօփանքը,
հորը հոգով բրտօրէն, վայրագօրէն արգիլուած էր:
Իւշո՞ւ համար:

Օր մը, սովորականէն աւելի առաւապած, նօրմա
կը մնար կըրօրը մօտ, բաց պատուհանին առջեւ, որ
կը նայէր շոգեկառքերուն ու երկաթուղագծերուն:
Ելին: Կ'ուզէր բացառիկ իր հեռախուզաւիճերուն
իմաստն ու ներշնչած յայտերը: Իր վիպական ուղեգիրն
մէջ մեկուսացած երիտասարդը, մեծոք՝ մէն բանէ
հեռու, բայց անյողգողչ հաւատքով մը իր արուես-
տովը աւրուած, անցեալ դարերուն, նուագարան
շիւտները յուզող մեծ խնդիրներով կը զբաղէր:
Մոնօթ էր երբեմնի վարպետներուն ասորօրինակ ա-
ռաջինութիւններուն, որոնք նախրական էին սմանց
եւ գծախային՝ ուրիշներու համար:

Իր ջուլթակներուն համար Քէրմօն ջնարակի
դազանիքը կը փնտռէր, որ կը գրուէր նուագարան
շիւտներուն միաքը այնպէս, ինչպէս փիլիսոփայա-
կան քարը կը զբաղեցնէր ալքիմիադէաներուն ու-
ղեղը:

Արգիական եռուզեակի այդ ծփանքին առջեւ, որ
կը հասնէր հսն, վայրաշարժերու ակփօին.— արագու-
թեան այդ առաւապելական ու ազմկարար կրէշներու
ընդարձակ բային առջեւ, ան կը խօսէր քրօջը ամե-
նայն անկեղծութեամբ, իր ջնարակներուն եւ լաւ
կնշտականութեան գազանիքին մասին, կը խօսէր եւ
կը փնտռէր շիշերուն մէջ, լոյսին առջեւ ցնօցիւով
գանձեց, յափշտակուած նօրմայի աշքերուն առջեւ:

Մերթ, միամիտ վերացում մը հետախոյզին բուսերը կ'ուսեցնէր.

— Պիտի տեսնես, Նորմա՛ս Մեծ գազանիքը պիտի դանեմ: Զարագէտ Պ, Հէրամնէն աւելի հարուստ պիտի ըլլանք: Հայրիկը պիտի կրնայ հանգստանալ, որովհետեւ յագնութիւնն ու մեր թշուառութիւնն է որ այգպէտ կ'ընէ զինքը...

Նորմա, յուզւած որտով մը, միեւնոյն հաւատքի ու յոյսի սլորապտոյտ սանգուխներէն կը բարձրանար: «Եւ յագորգ օրը, Պ. Հէրամնի վըճական ճշիւ մը պատասխանելու մտերմիկ հանոյքը, իր բերանը կիտովմը կը բանար ամենտեղջանիկ ժպտաներով:

Յանկարծ, հայեայութիւն մը եւ զօրեղ ձայն մը ցնցեց զիրենք: Սիդիֆը իրենց ետեւն էր, սեւ մուրի ու փռչիի գէժքով, որուն վրայ կը փայլէին իր շարակամ աչքերը: Բերանը կը սպասնար անարեկ սպոյ:

— Ելի՛, ազազակեց: Քեզի արգիլած էի ցերեկը քրոջդ հետ տնցնել: Կ'ուզեմ որ ինծի հնազանգիտ: Այլեւս չեմ ուզեր որ այգպէտ վարուիս, ապա թէ ոչ՝ զգուշացի՛ր...

Ելին բան մը չհասկնալով զուխը խնարկեցուց: Մինչ Նորմա, արտասուալի աչքերով կը հետաշար, լուս, գանգաղ, վշտաբեկ եւ կ'անյայտանար իր սենեակը առաջնորդող սանգուխի վրայէն, նայեպէտ առանց բան մը հասկնալու:

Սիդիֆ անոր հետեւեցաւ: Այգ վայրկեանին էր որ պատահեցաւ ամէնէն անըմբանելի բանը, ազջիտնը կեանքին մէջ անսպասելի բան մը: Հայրը, սանգուխին սասրտը սոքի կեցած, շարախոս եւ միան-

զամայն սասապանքէն կնկուած բերանով, հրամայեց.

— Դա՛ւն, հաս կիտար, գո՛ւնու:

Կարնասեւ վայրկեանի մը համար չէր գիտեր որ ժպտի՛լ պէտք էր թէ արասանել, հայրը գիմուտով՝ զայն զուարնացնող շարանէիւթեամբ մը, թէ յուզող աննկութիւն մը արտայայտելու Գանի մը օրէի վեր զիշար կ'աւելկածէր իր գետառի հագին այդ ճնշիչ մթնօլորտին մէջ, որ ստեղծուած էր հորը խօսքերով, մէկը միւսէն աւելի ասորսինակ ակնարկներովն ու լսակեացութիւնովը: Այդ վրդովումը, զոր կարծես կը տեսնէր իր եզրօրը մրաջան մելամաղձաւութեան մէջ եւս եւս որ իր շուրջը ճառագայթող երիտասարդութիւնը կը ջօզարկէր, տենդայայդ կերպով կը փութարկէր իջ էութիւնը եւ կը խեղդէր գինջը:

Միգիֆ, անկասկած, կը զգար երիտասարդ ազնկան այդ մտտանկութիւնը: Իր կողմէն շատ աւելի կը սոսուպէր: Կծկուեցաւ: Նայուածքը աւելի խըտացաւ եւ դէպի արջիկը յաստջացաւ:

Նօրմա զենեց: Փղտեցաւ, բազուկները ասքածեցին ամենափոքոցու ձայնով մը յարեց.

— Հա՛յր, հա՛յր, ի՞նչ ունիս ինձի հանդէպ:

Միգիֆ ցնցուեցաւ հակառէն զարնուածի մը նըմանով: Վարանու մը վը՛ղգողզար վ: ասհար շրթներուն վրայ: Բայր ի-հայն ինքզինքը գտաւ եւ աւելի կուպիտ, ջարդ անձանօթ ձայնով մը ազազահեց նօրմային:

— Նօրմա՛, բաւական է այդ բոլորը: Պէտք է որ բացարձակապէս կեանաս: Կը հասկնա՞ս, նօրմա՛: Հեռացի՛ր: Գնա՛ ուզած սեզդ: Հեռա՛ւ, հեռա՛ւ, որ

այլեւս չկարենաւ գալ :

— Մեկէն՝ չըմբռնեց: Բաւարովին շուտքած, գարնեալ ժպիտ մը սւրււազծեց, տխուր, ամառայն ժպիտ մը օրհասականի, որ կը զգայ թէ, զինքը չընտարասող սիրելիները կը սաստաղին իրեն համար: Թոթովեց.

— Հո՛յր, հո՛յր: Մեկնի՞լ: Ի՛նչ ըրի, հո՛յր:

Ուզեց բազուկները երկարել հօրը, սասնց կարենալ բան մը ժամանելու: Անոր ժօռեցաւ: Բայց, Սիզիֆ, ցցուեցաւ եւ կասաղի աչքերով նա նեւաւեցաւ.

— Նօրժա՛: Նօրժա՛: Լաէ՛: Բան մը մի ըսեր: Մի՛ խնդրեր: Պէտք է որ երթաս: Բաւար սւղածգ պիտի սամ: Ինչ որ սւնինք պիտի սամ: Ա՛. . .

Գնաց աշխատութեան սեղանին ժօռ, գզրօցէն հանելու համար գրամատան արժեթուղթ մը, ժանր գրամաներ, սանը ամբողջ խեղճուկ գանձը:

— Ա՛. . . ա՛. . . եւ կեանքի՛ր, կեանքի՛ր. . .

Նօրժա գարնեալ կը փորձէր հօրը ժօռնելու, զայն գրկելու, գոնէ քիչ մը հասկնալու այն խորհրդաւոր պատճառը, որ իր գէժ լարած էր հայրը եւ որ այնքան անգթօրէն կը հարուածէր զինքը:

Սիզիֆ իր կարգին կ'ազերսէր.

— Բան մը մի՛ ըսեր ինձի, Նօրժա՛, մի ըսեր: Գնա՛: Այդպէս պէտք է. կը հասկնաս: Այդպէս պէտք է:

— Բայց ինչո՞ւ համար, հո՛յր, ինչո՞ւ համար:

Մերադրած էր, հրահեղ արցունքներէն թրջուած գէժքով, արնաքամ սւ պրկուած չըթուկներով: Կը հարցուփորձէր հայրը իր կեանքին, ճակատագրին, իր աչինչով մեղադրելի սրտին համար: Կը գիտէր իր սաղեւը գանուած սաւրիկաները, սանգուխը, մեքենադէտին աշխատութեան սեղանը, սասնց գիտնալու,

թէ ուր կեցներ աչքերը կամ որու կողէր իր հագին՝
որպէսզի հասկնար եղելու թիւնը: Բառերը հենեմանք-
ներէին:

— Բայն ի՞նչ ըրի: Ինչո՞ւ համար կը վաարեա
ղիւս ինչո՞վ եմ մեզուս:

Սիգիֆ ալիւս չէր շարժեր: Նայն իսկ չէր դիւ
տեր զայն: Հայնարաց աչքերը զտառանցանքով մը միջ
շօթն մէջ յառած, կը կրկնէր:

Գեաք է, պեաք է: Բաւական է: Թող մեկնի:
Գեաք եւ Թող մեկնի:

Աւելի զօրուսը զգացում մը ցնցեց դեռանի:
յուրումն ազդիկը: Վախցաւ: Սարսափեցաւ հոն մը-
նուէ: Վախցաւ հորմէն, կարտափններն, բալարէն, կար-
ծեւ ամէնը կը վաճաէին զինքը եւ կը հրամայէին եր-
թայ ալիւս:

Այն ասան զէմքը երկու ձեռքերովը ծածկած,
փակաւ անզայսչ: Ո՞վ պիտի պաշտպանէր զինքը:
Քաւ պիտի երթար: Խելայեղ, աշխատանցի սեմին
վրայ նորը հանդիպեցաւ, կանչեց զայն, երխա-
տարը, ինք եւս սարսափած կ'երեւար:

— Ի՞նչ, Նորմո՞: Ի՞նչ է: Ի՞նչ ունիս, Նորմո՞...
Նեռակեցաւ նորը վրէջ:

Նի՛, էի՛, զիս կը վաճաէ... հայրիկը կը
վաճաէ զիս... հ'ուզէ որ հեռանամ... կը վաճաէ զիս...

Փիւ ձեւով մը քրոջմէն բաժնակեցաւ եւ նայե-
ցաւ հորը կողմը: Հայրը սաքի կեցած էր լուս, բա-
զակիծերը տարածած էր եւ ձեռքերը երկարած՝ պա-
շտպան մէջ:

— Յիմո՞ր ես, հայրի՛կ, ազազակեց երխատաբ-
ղը, սասանց կարծեալու զուպել իր վեհանձն վրագովումը:
Խնդեցա՞ր ուրիմն, հայրի՛կ:

Սիզիֆ երկար ու ծանր ակնարկով մը գիտեց
զայն բնոյ չարատախանից:

— Բայց նորման ի՞նչ ըրած է քեզի:

Սիզիֆ կետուար, նկու՛ն նայնով մը յարեց
էլի՛ին:

— Քէ ի՞նչ ըրած է ինձի՛... Խե՛ղճ փոքրիկը...

Նրկու երթառարկները լուս իրարու նայեցան:
Վշտի նայնը, իրկնց հոր զերջին խոսքերը այնքան
ջզայնացուցիչ էին որ, նորմա, խուլ կը կենկլաար
էլի, թիչ մը կեամնալով կը գիտէր մեքենագէտը,
պառնց մամնելիքը գիտնալու, կարեկցութեան և
յարկանքի մէջ ասրուրերելով: Սիզիֆ, ինք ևս
ասրեր ու ասրամ զգացումներու միջու կը ասա-
նէր:

Յետոյ զէզի նորման մտեցաւ, գանգազ ու
անշնորհ: Դեռասի ազլիկը, այլևս ասանց մամնելու
նեաուեցաւ անոր թեւերուն մէջ: Սիզիֆ կեւցծքին
տեղմնց զայն, կամբայրներով ծածկելով, մի՛չ արցուն-
քի խոշոր կայլակներ, մրտած զէմքին զբայ սպի-
նակ ակուններ կը գծէին:

Բայց յանկարծ, ուրիշ մամնում մը, զոր միլա
կը ասնջէր գի՛նքը, անցաւ զժբախա ուզեղէն: Եւ
Սիզիֆ, բաժնուելով ու զսզզալով, յիմարի մը նը՞
ման փախաւ:

8.

Նրկաթուղագծերու աշխարհի մը մէկ անկիւնը
գորտուած փոքրիկ անակիին մէջ, երեք անձերու կեան-

Ձը կը շարունակէ սակիւ, ճակատագրին պարտագրած միեւնոյն յարկին սակ, ամէնէն եւ ամէն բանէ հետեւ: Երբ հայրը աւել կը վերագտանար, երկու երթ-տասարգնէրը կը պահուէին, հարծես իւրաքանչիւր խոտակցութեան, իրենց համար բացարձակապէս անձանօթ յանցանք մը կը դործէին: Սիդիֆ, արզիւտծ էր իրենց միասին ժամեր անցնել, եթէ նոյն իսկ այդ պահերուն, իւրաքանչիւրը զրազած բլլար իր սեփական զարծով: Բայց ի՞նչ գէշութիւն կ'ընէին անոնք: Նորը համար աւելի՞ լու էր որ այս երկու ազաքը գիրար սակին:

— Այս նեւով, ասորորինակ ու նոր զգացում մը զըրակց իրենց անմեզ հագիները: Էլին ու Նորման գիրար կը փնտաւէին ու կը տեսնէին իրենց թաքտաց-նորէն, երկչոտ սիրահարներու նման: Եւ ինչո՞ւ համար: Սէրը կը միացնէր զանոնք ասնը մէջ, որ ամայացած էր գրեթէ, սրովկետեւ մեքենապէտը փապարէն կ'անցնէր ժամանակը կամ իր անըմբանելի բարկութեամբն ու վշտարեկ մելամազձտաութեամբը, զի յեզաշրջէր եզրայրական այնքա՞ն մաքուր ու կատարեալ սէրը: Ինչո՞ւ համար ծանկել զայն իրրեւ ամօթ մը: Երթառասարգը բնաւ չհամարձակեցաւ նեւաւորել այդ հարցը քրօջը հետ: Բայց իրենց հառաչանքները կը յայտնէին իրենց միեւնոյն ապրումները, երբ հայրը օրօրուելով աւել կը ժանէր, երբ հարկ էր իրարմէ բամբուլի եւ նոյն իսկ քէն երեւալ:

Ջզագրդիս երեւոյթով ակնարկներ կը փոխանակէին ցոյց անլով որ, Նորման եւս, եզրօրը նման, ասանց հասկնալու կը հնազանդէր Սիդիֆի հրամաններուն եւ քրօջական կաթոգին սէրը իրրեւ ամօթ կը պահէր: Ան եւս, Էլիի նման, կը նեզուէր այդ կացու-

Թե՛նէն, որուն մէջ ազրիւ դասադարսած էր իրենց հայրը: Աւելի անկեղծ զգացումներով եւ աւելի անկեղծ հոգիի աւեր՝ մեծագոյն ցաւով մը կը կծկուէր ան ինքն իր մէջ երջանիկ, եթէ այդ կրնար համարուեցնել հօրը անբացատրելի վիշաք:

Իրազուժիւն մը միշտ կուգար երիտասարդներուն շրթներուն, երբ կարենային իրարու կետ խօսիլ:— Սիզիֆին՝ ռՕրլօժ աէ կէօլ Նուարճի մէջ անցուցած կեանքը, անոր անվերջամոյթ գինովութիւնը: Այդ մասին, իրենց միջեւ կը խօսէին ցած նայնով, արասուելու աստիճան աստուգելով, գայարուզ հիւանդի մը անկողնոյն մօտ խօսողներու նման:

Նրկուքն ալ, երեկոյ մը անոսած էին զոյն սեզանի մը առջեւ, որուն վրայի գինին իր կեանքին ամբողջ վախճաք կը խլէր, որ ժամանակէ մը ի վեր քունաւորած էր անոր արիւնն ու մտածումները եւ կուսազան ու շարահամ կը ցաշէր զոյն խաղին մէջ, ուր կը կորսնցնէր սասցած վնարումին մեծ մասը:

Սիզիֆ, այդ երեկոյ սովորականին պէս առանձին էր, մինակ ու դաժուած զեղանի մը անկիւնը:

Ձեռնակիմոյ գործաւորը, որ իր արկեստին մէջ ցոյց աւուած զարմանալի կորսզութեամբը շահու ազրիւրները կ'աւելցնէր, յառաջացած էր գէպի Սիզիֆը, ծառայութիւնը աստղարկելու եւ իսկոյն չոր մերժումի մը ենթարկուելու համար:

Յետոյ սակայն, յանկարծ, Սիզիֆ միացը փոխեց:

Իր գինովութեան երկար ու կատարեալ համբուժութեանը մէջ կարծես կը փնտէր կեանքին իմաստը: Այդ ընկերը, իրեն նման պարզասէր, իրեն նման բանւորի խիստ ու խաւարաչին կեանքին վարժուած, կարծես սակճուած՝ պարտականութիւններ կատար

բիւլ ա միտի իրաւունքովը: Բայց ինք իրապէս օժ-
տուած՝ գիտազի մը արտաքայ կարգի ներքերով, սւ-
շագրուած իւնը կեզրահասցուց, ի՞նչ պիտի ընէր իրեն
Միզիֆը, որ միայնակ ու լուռ էր խօսողներու եւ խո-
սողներու ահագին խառնիճազաններն մէջ: Ինչո՞ւ
կամար կուգար թափառիլ անոր շուրջը եւ նեղքին
մէջ կարգաւ անոր կեանքն ու բախտը:

Սիզիֆ նախ վաճակեց զայն: Բայց անտակ մը
նախապաշարուժ, աւելի բարեկամակամն այժով գի-
տել ասուաւ շնորհիւ նստարձի կզակամն նեղանուման: Ս-
կիֆէ, ան կարենար օգնել հակասազիրը փշրելու, կաս-
կնալու վերջապէս թէ ի՞նչ պէտք էր ընել բաժնուե-
լու կամար, ազատուելու կամար գազանէն, զոր իր
ուզեզին ու միտին մէջ կը կրէր:

Սիզիֆ կանչեց զայն, քովը նստեցուց ու գինի
մը լեցուց:

Չաւահները, զուրօր, մեծ ապակիին ետեւէն
գինքը կը գիտէին վայրկեանէ մը ի վեր: Հոն եկած
էին էլիին մէկ արշաւանքովը: Պահուեցան վերջալոյս-
տի արդէն իսկ թանձրացած սասուերին մէջ, լրտեսնե-
րու եւ աւազակներու նման: Կրնային երկու մար-
դաց բաւերը լսել, կտարած ապակիին մէջէն:

Սիզիֆ, քաղցր, գրեթէ մանկակամն նայնով մը,
շի՛ւղեմ կասկնալ բալար ներ անտածը, կ'ընէր եւ
կ'երկարէր գործաւորին իր պարկեշտ, լայնարաց նեղ-
քը:

Միւօր, սւշագիր, գրծերը կը փնտռէր:

— Իսչ որ կը անտեսեմ... այո՛, ինչ որ կը ան-
տեսեմ... Ահաւատի՛կ... Մեծ բան մը չկայ... Ո՛չ...
Մեծ բան մը չերեւիր... Սակայն...

Սիզիֆ յեզակարծ նեւով մը սւղեց նեղքը ետ

Ձաշիւ, կարծես կը ստեղծէր յայտնութենէ մը, զոր
չէր փոփոքեր լսել:

Չեանտիման ոչքերը յասեց անոր եւ ձեռքը չը-
նկեց: Միւսը կամակերպեցաւ:

— Մերտ՛ւհ, ի՞նչ կը տեսնես: Շո՛ւա քրէ: Տեսածդ
ի՞նչ է...

Միւսը կը կրկնէր.

— Մեծ բան մը չէ... Կարծրացած միտեր, բնա-
կանաբար, սասորեայ գծաւարութեանց շշտնները...
Ինչպէ՞ս բարեկամները...

— Ա՛յդ է բոլորը:

— Այո՛:

— Ա՛յդ է, կա՞... Ուրեմն բան մը չես կտակնար,
եզրակացուց Սիզլիֆ գոհ ու միանգամայն, ի գերև ե-
լած յայտի մը տկնարկով զիտելով ազատ ձգուած
ձեռքը: Կը դիտէր երկար, սարօրինակ սևեսուսով
մը, զարմացած կարծես, որ ան պակած էր գազանի-
քը:

Նօրմա, սառնց պատեալը իմանալու, յուզուած
ու սարսուռն, սկսաւ եզրօրը սւտին վրայ արտաու-
սուել: Սիզլիֆ, արտակարգ զգայնութենէ մը կամբու-
ցած, զէպի պտտուկանը զարձաւ: Էլի երիտասարդ
ազնիկը առնելով, աճապարեց կետանալ:

Միեւնոյն վայրկեանին, Սիզլիֆ եւս, վշտաբեկ,
սաջի ելլելով, զէպի սուն սւղղուեցաւ:

Մեքենադէտին աշխատանոցը, որ սասուերին դիր-
կը թազուած էր, լուսուարակեցաւ գեղին ու թրթը-
սուն լոյսովը լամբին, զոր Նօրմա գրաւ աշխատու-
թեան սեղանին վրայ, գործիքներու եւ թուղթերու
մէջտեղը: Աչքերը ինկան Գ. Հէրստնի կողմէ հօրը
գրուած յամակին վրայ զոր. զանի մը որ առաջ կա-

առբած այցելութեան միջոցին հոն ձգած էր: Հոն էր
քիչ մը նմաթիւում, ազատամ, բաց ձգւած երեւ-
ւոյթով, յիշեցնելու համար մեքենագէտին իր աշխու-
տանքը եւ Նորմային՝ քաղաքնի այդ մարդուն խո-
սակցութիւնը, երբ զինքը կնուութեան կ'ուզէր, հա-
կառակ տնօր օր ինքը չէր սիրեր: Ականջներուն մէջ
միշտ կը ըզզային տնօր ըսած անբաղձալի խոսքերը,
զինքը նստողելու եւ գրուելու համար: «Ենեղճու-
թիւնը կը տիրէ երեքից ալ վրայ: Հայրդ կը խաղայ,
գրամբ կը կորսնցնէ եւ օրէ օր ինքզինքը կորստեան
կը դատադարեւ...»: Նորմա կ'արհամարհէր այդ
մարդը, որ այնքան անզթօրէն ու ծանրօրէն կը
զնչէր ձեռքը թշուառ, վիրաւոր այդ սրտին վրայ:
Յետոյ կը յիշէր միւս բաները.— «Հաւատացէք ինձ,
Նորմա՛, մեր ամուսնութիւնը կրնայ փրկել ձեզ...
Արկա ապահով երջանկութիւնն է ձեզ համար...»:

Գնտառի ազդիկը, երկու տենդայայդ ձեռքերովը
գոցեց գէժքը: Գարձեօ, կը զգար յանկարծ, որ այդ
ամուսնութիւնն էր իր միակ պարտականութիւնը,
որմէ չէր կրնար խուսափել: Կը լսէր եզրօրը քայլե-
րը իր աշխատանոցին մէջ ու կը մտածէր իր եւ տ-
նօր անձկութեան, հօրը խորհրդաւոր յաւատարու-
թեանը, խմելուն, տնօր մտաւանջութիւններուն եւ
օրէ օր աւելի քանդիչ դարձող իրենց թշուառութեան
նը մասին...

Գ. Հէրտանին ըսած չէ՞ր որ պիտի մտածէր: Եւ
որչո՞ւ չէ՞ր որ պիտի ընդունէր այդ ամուսնութիւ-
նը, բոլորը երջանկացնելու համար: Գոհ էր որ քանի
մը օքէ ի վեր ստիպուած չէր մտածել այդ մասին եւ
կրճա ալ, իր որոշման վրայ վստահ չէր երեւար...
Բայց, Գ. Հէրտանը պիտի գար իր պատասխանը և

հօրը մօտ ըրած ազգայրանքը առնելու: Լաւ գիտէր
 որ այդ գործը պատրաստ չէր: Գ. Հէրսանը եթէ գոյ
 յաջորդ օրը, իր վերջին այցելութեան նման պիտի
 մեկնէր, առանց բան մը առնելու հօրմէն կամ իրմէ:

Սև սակա՞յն: Իրենց թշուառութիւնը աւելի ա-
 հաւար պիտի չգառնա՞ր եւ իրենց երեքին յուսակա-
 ասութիւնը՝ աւելի բուռն: Գալով իրեն, պէտք չէր
 աւելի մտածել: Լարկ էր փրկել, ընդունելով առա-
 ջարհը:

Նօրմա, աշխատութեան սեզանին վրայ, կէս մը
 նստած, սնդգալարար մտաներուն մէջ կը բռնէր Գ.
 Հէրսանին նստակը, երբ հօրը ծանր քալուածքը լսնց
 դրանք մօտ: Մտքը առնելու եւ անյայտանալու շտափ
 ժամանակ սենեցաւ:

Միզի՞ք, ինքզինքը հաւատարակչակցով, կորակ
 քամակ, գուռը բացու եւ առանց ահապարանքի դո՞
 ցնց զայն, վարանելով աւելը մնալու փոփոքին ու
 տեսակ մը արհաւիրի երկիւղին առջեւ, զօր ամէն
 օր կը կեռացնէր զայն աւելնէն: Ակնարկը կը յըջնոյ
 աջ ու ձախ, կարծես կ'ուզէր ինքզինքը ճանչնալ, վն-
 րագանել եւ ընտանի առարկաներու մէջ մեղմել՝ զին-
 քը միշտ առնջուզ անձկութիւնը:

Սև յառաջանալով դէպի սեզանը, կը գիտէր սանս
 գուխը, սւրկէ Նօրման անյայտացած էր, որ գեւատի
 աղջկան սենեակը կ'առաջնորդէր եւ սրուն վերի առ-
 արեանները, գանէն ազօտ կերպով մազուած լայսով
 կը լուսուարուէին:

— Տահուին քնացած չէ, խորկեցաւ, ջնջուելով
 միանգամայն, զայն տեսնելու, գրկելու խօլ բազ-
 ձանքէն: Լամարձակ՝ դէպի սանգուխը գնաց:

Բայց, ընդգիմագիր զգացում մը զինքը կտան-
 ցուց եւ զօրուար մտածում մը, հստիկու ձեռքի մը

Նման ետ հրեց զայն: Սեզանին տալեւը կքեցաւ: Սեզիտակցութեամբ կը մրմնջէր.

Են՛զն փոքրիկ... Սիրելի՛... Են՛զն փոքրիկ...

Իր-կանին մէջ ինքն իր վրայ կ'սգար: Աչքերը թէև կը գիտէին Նորմային կենդանագիրը, Գ. Հէր-տանին նամակը, միւս տարկաները, թուղթերը, բայց ոչ մէկ բանի մասին գիտակցութիւն ունէր, գտակերներն ու մտածումները, գտնադ ու շփոթ չղանակի մը նման կը գտանային մտքին մէջ: Նորմային լուտանկարը սառւ, շրթունքներուն տարաւ, բայց խոկոյն, սառնց շարժումը ոււրախու, հետա-ցուց զայն վրդովուած, ճգեց քիչ մը հետուն, թուղ-թերուն վրայ, սառնց այլեւ-զայն գիտելու: Գ. Հէր-տանին նամակը հանգիպեցաւ աչքերուն: Կարգաց զայն մեծ ուշադրութեամբ, կարծես անծանօթ էր իրեն: Յետոյ սաքի ելաւ լուրջ՝ հանգարա: Կը մտածէր Մե-նաշնորհներու Յանձնախուժրին շուրջ, որ կը սպա-սէր իր աշխատութեան, իր հետախուզումներու ար-գիւնքին, գիւտին, որ անկասկած ոչ թէ իր, այլ Գ. Հէրտանին կամ ուրիշի մը անունով պիտի հրատա-ճ բազուէր:

Թշուտութիւնը տանը մէջն էր: Գիտի՛ շիշ մը սառւ, լայտին գէմ ծակց, եւ զայրանալով հաստատեց որ գտարկ էր: Գ. Հէրտան կը խոստանար երեք քարի ք ֆրանք: Դրամ չունէր, պէտք էր աշխատիլ:

Եւ աշխատութեան սեզանին վրայ տանելով ու-տումներութեան յատկացուած մանրանկար վայրա-շարժ մը, սկսաւ հաշուել, ամբողջ մտածումը անոր վրայ կեզրանացնելով:

Մեքենագէտին գիշերային աշխատանքը կանս-
նաւոր չէր: Բայց, երբ անգամ մը կը նուիրուէր անոր,
իր իմացականութեան ու արհեստին մասին ունեցած
կատարեալ ծանօթութեան շնորհիւ, ժամերը կը սա-
կէին եւ արշալոյսը կը կաննէր առանց որ ժամանա-
կին անցած ըլլալուն մասին բան մը իմանար: Այս-
պէս է որ «Սիդիֆի փոքրիկ գիւտերը», — ինչպէս կը
հօշէին — սրանք իրականին մէջ կազմուողիւս հանճա-
րի մը գործնական կատարելագործումներն էին, հե-
զինակաւոր տեղերու մէջ խիստ բարձր կը դնահա-
տէին: Հոն, երկրաչափ մը կամ պետ մը կը սեփա-
կանացնէր, իր անունովը կը պիտակէր, անծանօթ
մեքենագէտին տեղ, ինչ վայելելով պատւոյ ու շահի
պատուզները: Մինչ հնարիչը փոքրիկ փոքր մը գրած
կ'առնէր եւ աւելին չէր պահանջեր:

Անկտակած, Գ. Հէրսոնին ասիք երեք հարիւր
ֆրանքը մեծ բան մը չէր: Բայց իր յանցանքով ըն-
տանիքին ենթարկուած թշուառութիւնը կը ստիպէր
Սիդիֆը ընգունել զոյն: Ինչ փոյթ որ, երբ ինք
կ'աշխատի, քունին ժամերը կը զտէ, այդ բարի Գ.
Հէրսոնը, քաղաքը, կեանքի հանճարները կ'ըմբռնէ,
կեանքը գաննելով գեղեցիկ, եւ փարթոմ քաղաքեհե-
րուն կ'իներթ թեւերուն մէջ կրելով: Սիդիֆը խղճաւի
գինովութեան գոռն պատուր կը ճաշակէր, ու կը
փարէր իր հետախուզումներուն, որպէսզի յաջորդ օրը
զրկէր զուարթ եւ հարուստ պարսնին — որ օղջիկը
կ'ուզէր — նախագիծեր, սրանք պիտի ծառայէին աւել-
ցնելու վարկն ու հարստութիւնը համակրելի պետին:

Սրբիք, իր կարգին, երեք հարիւր Ֆրանք միայն պիտի ստանայ, այսինքն քանի մը օրուան երջանկութիւն՝ ՎՊրլոմ աը Կէօլ Նուարձի մէջ:

Նօրմայի հետ անոր ամուսնութեան աստղարկը, քոր քանի մը օրէ ի վեր իմացած էր, դէշ ազգեց իրեն: Կառազի կերպով ահառնեքը կրնուեց: Եւ մըր-
Պից 9. Հէրստնի հասցէին:

— Գարշեիլի՛... Գիտի չուեննաս զայն, յիշու-
գա՛կ, այնպէս, ինչպէս կը սեփականացնես դժած յա-
տակողիծերու: Ձէ կարեիլի վճարել անոր համար... Ան-
պի՛նէ ան... ի՛մա է ան... »

Վեր նետուեցաւ: Իր խօսքերէն շանթաւարուած էր: Կ'երազէր: Վի՛մա: Նօրման ի՛մա է: » Կը դիտէր զգի գեռառի ազգիան սենեակը աստղնարդս սան-
յախը, որ կը դառնար մութիւն մէջ: Յետին մտա-
նում մը կը գրգռէր զինքը: Ուզեց սաքի ելլել: Մի-
ննայն բռտերը կ'ընդլայնէին ուզեզին մէջ, որ կը
բարբաէր: Ուրիշ բանի վրայ չմտածելով, կը մըր-
Պիլը գարձեալ.— Վի՛մա: ի՛մա է ան... »

Ոտքի ելաւ, դանգազօրէն դէպի սանդուխը
յառլացաւ, վարանելով, չհամարձակելով, յետոյ
վեելով բայց իսկայն կանգ սանելու համար:

Նստաւ սանդուխի աստղին աստիճանին վրայ,
այգերը դարձուցած վեր, լոյսի ազօտ ծովին, որ
անհակէն կուգար եւ դառնը վարի կողմը ծոյց կու-
տար: Հակառակ ամէն բանի սուր բազմանք մը կը
մարկէր զինքը: Եւ պրկուած բերանով կը հաստա-
տէր: Վի՛մա: ի՛մա է ան... »

Բայց այս անգամ ուրիշ մտածում մը աւելի զօ-
րուր գարձաւ: Կը կրկնէր.— «Գարշեիլի՛... զգուե-
լի՛... » Բայց եւ կը մտածէր անոր մասին:

Հապճեպով զար իջաւ, կարծես ձեռք մը
 հարուստած էր զայն կուրծքէն: Հապշտապ եւ զախ-
 նալով որ նայն գծնգահ պայքարը պիտի վերսկսէր
 իր մէջ, ձեռք անցուց պարան մը, քանի մը թնդամ-
 ներ փաթակց զայն սանդուխի բազրիկներուն զարի
 կրկու ծայրերուն, յետոյ, հճեցաւ դեպին, զլուխը
 ձեռքերուն մէջ:

Սրբ ազօթարանը բացուեցաւ, Սիրիֆ արթնցաւ:
 Բնակարանին ամոյն լոյսին մէջ փնտռեց սաւարկաներ
 սւսեղանին վրայ դիպեց: Մասներուն ծայրերուն վը-
 բայ կը կտէր, որեւէ ազգուկ չնանկուս կամար սար-
 հաւին ներկուց ասնը մէջ: Դուրս ելլելու լաւագոյն
 հազուամները հագած էր եւ պարասուսն, գանգազ-
 րէն կը պտարասուէր ծրար մը, հագուստներ, ճերմա-
 կեղէններ, կօշիկներ:

Սրբ բոլորը պտարաստ էր, նստաւ սւ գրեց՝ էջ
 մը թուղթի վրայ: Արտասուելու սասիճան յսկզուած
 էր եւ ցաւասանջ: Դռն վշտէն գողզզացող բերանը
 կը սեղմէր:

«Սիրելի գաւազներս,

«Գիտեմ որ օտս կը դժբախտացնեմ ձեզ: Նօրման
 պեճօք չե որ մեկնի: Խեղճ փսրիկ: Արդարութիւնը կը
 պահանջօք որ ե՛ս հեռանամ: Պատեառք երբե՛ք մի
 փնտռեք, գաւազներս: Գանացեք, ձեր բոլոր սիրովք
 իմ մասիս մտածելով: Սւ հերեցեք ինձ, սրովներեւ կը
 օտաւապիմ:

«Ձեր երկուքն ալ կարգին կը սեղմեմ սրտիս վը-
 բայ:»

ՍԻՋԻՅ

Ուզզուեցաւ սւ գնաց սանդուխին ելքը խա-
 փանող պարանը քահելու:

Յետոյ առաւ ծրարը եւ մեզմ քայլերով, ծայրս ՝

յիզ չոգնութեան ասկ կ'ըսած, գէպի գուար ուզգուե-
ցու: Հոն կանգ առաւ վայրկեան մը, մտածումներ
բուն ու զգացումներուն խռովքը մեղմելու համար:
Բայց այնքան ուժասպաս էր որ ինկաւ նստարանի
մը վրայ. ծրարը սաքին ասկ: Ուժ ունեցաւ ժամա-
նորը նայելու: Գրնար ասկաւին քիչ մը մնալու ժամ
մը գուցէ: Բունը զգեսանեց զինքը եւ խորունկ քը-
նացաւ:

Նորման, հորը քայլերուն ձայնէն արթնցած էր:
Նորկելով որ սովորականէն աւելի կանուխ գործի պի-
տի երթար. սաքի ելաւ. արագօրէն հագուեցաւ, վար
իջաւ, գգուելով իր այծը, ամէն ժամաւ իր հաւա-
սարիժ ընկերը:

Երիտասարդակին զուարթացաւ չառաւանան
կեա եւ վերակոչող կեանքին սկսաւ ժպտիլ:

Բայց, քնացող Սիզիֆին երեւոյթը. սասկալի
յոգնութեան արտայայտութիւնը եւ ձեռքին մէջ
բնած ծրարը իսկայն խռովեցին զինքը: Ձէր կրնար
հասկնալ, ոչ ալ վճռել թէ պէ՞տք էր ձայն առլ, ար-
թնքնել զայն թէ յարգել այդ թախծաւ հանգիտաքը:
Սեզնին վրայ տեսնուած թղթիկը իր ուշագրութիւ-
նի կրուեց:

Տարօրինակ մնաց բարովի ընթերցումը Աննե-
մա: Զներով ճնցեց ուսերը: Եւ մտածեց.

— Ի՞նչն է այդ: Բայց ի՞նչ ունի. ի՞նչ ունի...

Դեռաւի ուղիկը աստիճանաբար կը կորսնցնէր
գրտակցութիւնը. չէ՛ մտարձակելով նայնիսկ շարժիլ:
Ի՞նչ կրնար ընել: Ի՞նչ էր հորը զգացած դժբախտաւ-
թան գազանիքը որ յաճախ. իր գէժը կը լարէր
զայն, սասանց պատճառի, եւ որ այժմ կը մզէր զայն
լեւի զինքը, եզրօրը հետ: Բան մը չկրնալով ընել,

բացաւ եզրօրը ոչխատանօցին զուսը եւ էլին կան-
չեց:

Երկատարդը կէս մը կազուած երեւցաւ: Նօր-
մա նշան ըրաւ որ լսէր եւ ցօյց-աուաւ զուսը. ուր
Սիզիֆը կը քնանար առկուսին: Յետոյ մըմնջեց:

— Ի՞նչ ընել պէտք է, էլի՛. Ի՞նչ ընել: Աստ-
ուած իմ, Աստուած իմ...

— Ինքզի՛ք գդ մի՛ կորօնցնեք, փոքրի՛կ քոյրս,
պիտի տեսնես... Բայց...

Նօրմալին աւաւ թերթիկը աւաւ էր: Այժմ,
կօրը սրուցուց ծանօթ էր իրեն եւ ինք եւս խառնակ
մտածումներով պաշարուած, բան մը չէր կազնար:

— Նօրմա՛, ե՞րբ տեսար զինքը:

— Քիչ առաջ: Վար կ'իջնէի: Մեկնուսմին առ-
թիւ կատարած շարժումները իմացայ...

— Եւ երբէ՞ն ի վեր կամ է, զիտե՞ս:

— Ո՛չ:

— Տուն գալը իմացա՛ր:

— Այո՛, չէի քնանար: Չէի կրնար քնանալ: Կը
խորհէի միւսին: Գ. Հէրտանին մասին... Այդ մտա-
ծուցը կը առաւպեցնէր զիս... Չէի կամարձակած
լամբօ մարել: Յետոյ քնացայ...

Սիզիֆը ցնցուեցաւ, կարծես կ'արթննար: Միւս-
ները վախցան: Նօրմա նամակը տնքը դրաւ եւ
սանձուխներէն վեր բարձրացաւ, մինչ էլին կ'ան-
յայտանար զէպի իր ոչխատանօցը: Սիզիֆը, իրապէս
կ'արթննար, այգերը կը բանար, դանուած վայրը
հանչեալ կ'ուզէր եւ կը ջանար կազնալ կոն, դառն
ժողովուրդին պատճառը: Բազին առջեւը ծրար մը
կար եւ կազուած էր:

Յանկարծ յիշեց: Բայց իր միտքը անսրույթեան

մէջ կը ստարուբերէր հիմա: Պիտի մեկնէր: Պէտք չէր մանուածդ մնալ եւ փոխել իր սպրեւիտներս, փոխել արուսթեան աչք բնակարանը ճշմարտութեան ու սուղզութեան վայրի մը: Ի՛նչ պիտի ընէր: Վտան էր որ, նամակը դրած տեղն էր: Ժամացոյցը նայեցաւ: Զէր տեսներ Նորմայի գունտա գէմքը, որ վերէն, իր բուր շարժումները կը լրտեսէր, ոչ ու ազգուն սարսփած աչքերը միւս կողմէն: Խորհեցաւ որ սանը մէջ որեւէ բան մը շարժած չէր, եւ որ մեկնելու ժամանակ կար տակաւին:

Նորմա, շունչը բռնած, բուր տնդամներովը կը գողգոլար: Բայց երբ տեսաւ որ հայրը ծրարը տանելով գեպի գուռը կ'երթար, այլեւս չկրցաւ ինքզինքը դուրս:

Զուարթացաւ, բանադրօտիկ ու բարձրահագագ ծիծաղ մը փրցուց, որագորէն, սանդուխներէն վար գեպի աշխատանոցը վազելով:

— Սիդիֆ, զարմացած, տնոր կողմը դարձաւ: Ներքին պայտարը կուպեց գինքը: Նորմա միջոց չառաւ վնասելու: Յատկեց վիզը՝ ծիծաղելով եւ կեղծած զուարթ շարաններով իւր ներքը չափազանցելով: Սիդիֆ կը խորհէր միայն պատրաստած ծրարը պահելու մասին եւ բուրովին շունքած, կարտի մը առկէ կը թչէր զոյն սաքին ծայրովը, կարծես, սխալի մը վրայ բնուած ըլլալուն համար ամօթահար: Նորմա քնջուրէն կը կատակէր:

— Ի՛նչ գեղեցիկ հագուած ես: Խնճուքի՞ կ'երթաս:

— Ա՛հ, այո՛, ըսաւ, երագէ մը արթնցածի նըման: Ծիղա է: Յիմար բան է: Երթամ հանուիմ:

— Գործէկ պիտի ուշանաս, հո՛յր:

Վազնց՝ փնտաւելու անոր ասորեայ կազուսաները
ազատա զգեսաները, դասկը: Սիզիֆը ենթարկուած
էր: Հանել ասուա բահկանը, բաննց Նորմայի թեւե-
րուն վրայ նետածը, գնաց կու, կամակերպած, ասոր-
եայ գործին կամար կազուելու: Սեղանին առջեւէն
անցած միջոցին իսկոյն յափշտակնց նամակը գոգնա-
լու ձեւով, սեղմնց, ձեռքին մէջ պահելու եւ վերջը
սչնչացնելու կամար:

Սւ երբ, սովորականին նման կազուեցաւ, կան-
դարաւթիւնը վերառացաւ եւ քիչ մը ժպտեցաւ ազ-
լկանն ու էլիին, որ իրենց միացած էր: Իրեն այն-
պէս թուեցաւ որ գէշ երազը կը դադրէր. որ կեանքը
կը վերսկսէր իր ամենօրեայ բնականութեամբը:
Նորմա ճաշի սահաւը ասուա, միշտ ժպտելով, կատա-
կելով, այդ առաւօտեան եւս, ամենօրեայ երեւոյթն
ու իմաստը առլով: Սիզիֆ, ազու մը նման կը կնա-
զանդէր: Քաղաքուեցաւ զէպի գուռը եւ դուրսը սկսաւ
քայել անասչ ու խանգակաթ ձեւով մը, բայց միշտ
կահած անձկանլից՝ դիչերուան բեռան ասի:

Սրկաթուզազներէն հետանալուն պէս, Նորմա
վերադարձաւ աշխատանոցը ու ծանրորէն ինկաւ նըս-
տարանին վրայ, գէժքը ձեռքերուն մէջ ու կողին
փղձկան:

Էլին կ'ուզէր միթիթարել զայն.

— Ի՞նչու կամար կուլաս: Տեսար, փոքրի՛կ
քայրիկ, գործի գնար: Բան մը փոխուած չէ: Մի՛ լար:

Նորմա արատասուաթար գէժքը վեր բարձրացուց՝

— Էլի՛, էլի՛: Լու կը տեսնես որ թշուառու-
թեան պատճառով է որ կ'ուզէ մեկնիլ... Կր չարա-
նայ... Լու կը տեսնես որ ես պէտք է ամուսնանամ...

Երեկոյին, Սիզիֆի գրանը առնել զիրար խաշա-
նելուզ երկաթուղագծերու ցանցերը, իրենց երկար
գծերուն վրայ կարծես կը պակէին վերջալսոյս շողերը
եւ կ'երկարէին զանոնք մինչեւ հորիզոնը: Վերջալսոյ-
սի բոսորը կը գեղեցւածնէր երկինքն ու ջուրերը:

Երկու երիտասարդները հոն կը տանէին իրենց
արամութիւնը: Այլեւս չէին համարձակեր իրարմէ
բաժնուիլ, հասարակաց վշտէ մը զարնուածներու նման
եւ չէին համարձակեր այլեւս խօսիլ, յամուսնիներ փո-
խանակել իրենց հօրը մասին, իւրաքանչիւրը, միւ-
սին ազնկէզ մաքերէն վախալսով: Նօր՛ա, փոքրիկ
բանջարանոցը կը ջրէր: Երկուքն ալ, վայրկեան մը
անշուած հոգիով գիտեցին անհաշուելի երկաթուղա-
գծերուն վրայ, ամէն ուղղութեամբ երկարած կրաշա-
փառ լսոյսերը:

— Նայ՛, Նօր՛ա՛, կ'ըսէր միշտ Էլին, երազուն,
խզելով լսութիւնը: Կարծես լսոյսերու եւ ստուերնե-
րու ցանց մը կ'երկարէ կը շղթայուի մեր շարջը:
Մենք անոնց մէջն ենք. բանասրկեալներու նման...

Աչքերը հեռուն՝ աւելցուց.

Արգարեւ, հոս բանասրկուածներ ենք: Չար-
հուրիւի բան մը կը կապտէ, շարիճ կը հասցնէ մեզի:
Իսկ մե՛ք, չենք գիտեր թէ ինչ է այդ...

Նօր՛ա հասուցեց: Չեւքին ցնցուղը գտասրկ էր:
Յետոյ բացազանչեց.

— Ահաւասիկ, հաբիկը կուգայ...

Մթառասուեր ճամբուն վրայ Սիզիֆ երեւցաւ:
Երկաթուղագծերու խառնափնթորին մէջ մտաւ: Սեւ-

ցած, ծանրաթախիծ: կքած կ'երեւէր, գիշերուան հետ
ծնած վշտաբեկ հոգիի մը նման:

Դրանը մաս հասնելու. Նորմա վազեց դո՛ւ ու
զուարթ: Բուզելու ասին փէշը վեր հանդրճած էր եւ
նուրբ, սպիտակ սրունքները, արագօրէն կը ցտակե-
ին երկաթուղագծերուն վրայէն:

— Բարբ իրիկո՛ւն, Բարբ իրիկո՛ւն, հայրի՛կ...

Բազուկները անօր կ'երկարէր:

Բայց, ի մեծ անակնկալ իրեն, Սիզիֆ, վար ա-
ռու թեւերը եւ հրեջ դեռաստի ազննակը: Կարծես չէր
ուզեր անօր նայիլ: Մեղազրանքի խօսք մը միայն
ըսու:

— Կրնայիր այսքան կարճ զգեստներ չհագնիլ:
Արդէն խօսած եմ այդ մասին:

Սև, նախապէս երեւցածին նման, մթին, ծան-
րաթախիծ մասու ասուն:

Նորմա, շանթակարուած մնաց, բերանը կը
դողդղար, հեծեծանքը կօկորդին մէջ: Զրհորին եզեր-
քը նստու, դու խը կարծես դատարկ էր եւ բացար-
ձակապէս չէր գիտեր թէ ի՛նչ խօրհէր իր կեանքի մա-
տին, ի՛ր մատին: Լա:րը միայն կոշտ խօսքեր և մեղազ-
րանքներ ունէր իրեն համար: Սև ակնարկները, մերթ
միբազկ ու խուսափուկ, երբեմն վայրենի ու օտակա-
լի, կը շփօթեցնէին երիտասարդ ազնիկը: Ան կը
խօրհէր միշտ, թէ ի՛նչ բան կրնար սխալ մը եղած
ըլլալ, եւ այլևս, բան մը ընելու չհամարձակելով,
կը լուր երկար, ծիծաղները կը խեղդէր, կը հսկէր
ինքն իր վրայ, յանցաւոր նկատելով ինքզինքը այն-
պիսի բաներու համար, զորս չէր գիտեր եւ զորս հայ-
րը չէր ճշգէր:

• Զրհորին վրայ, գիշերային սուսերներէն պառ-

բարութեան, անյայտ էր ու արտաքին սրբիէ բազմանք չունենալուն համար: Ո՛չ կ'ուզէր ելլել առան կրթութեան, ոչ արտասուել, ոչ ալ կեանքին մասին բան մը հասկնալ:

Իսկոյն Գ. Հէրստանի մանկիլը տեսաւ: Չգտնուածներուն յուզումը խուզեց զինքը: Անպաշտպան կը զգար քնքզինքը, իր երիտասարդ գոյութեան այնքան բարդ ու մթին խնդիրներուն առջեւ: Գ. Հէրստանը, անկասկած կուզար իր պատասխանը տանելու եւ համբանէ մը չկասկածելով՝ հորմէն ձեռքը խնդրելու համար: Ի՞նչ պէտք էր ընել հիմա: Բան մը չէր գիտեր աւելնալ իր մասին: Բայց ասիկա, իրեն համար պարզագէտ նոր անկրօնականութիւն մը կը թուէր, հարկադրելով զինքը թողալ իր ընտանիքը, իր աստիճանը, իր անկողնոյ կեանքը եւ կրթութիւնը: Ենթադրելով մը կեանքը սկսելու համար մեծ քաղաքին մէջ: Ինչպէ՞ս պիտի վարուէին իր եւ իր երիտասարդութեան հետ: Ի՞նչ պիտի ըլլար՝ իր պարագաներէն բաժնուելու իր վշտին մէջ, ի՞նչ պիտի լլուար ուրիշ սպորտիստներով ձեռակերպուած միջավայրերու մէջ:

Վարցաւ: Չուզեց անոր ձեռքին մէջ ըլլալ գրնուած աստրիպի մը պէտ, զոր կը բանեն ու կը կրեն: Սակո՛յն... հայրը, կողտալ թիւնները, անխոստով անելի աստուպանքները եւ երիտասարդ եզրայրը՝ իր անիրականալի երազներուն մէջ գծրախա, եւ երեքին վրայ մնալ այդ թշուառութիւնը...

«Բաւարդ ալ երջանիկ պիտի ըլլաք», ըսած էր Գ. Հէրստանը:

Քորկեցաւ որ եկած էր հորը՝ Դոյն խնդրոյն համար, որ արդէն հորմէն ու զած էր զինքը եւ որ հայ-

բը, իբրև ուղղամիտ ու պարկեշտ մարդ, մէկ վայր-
կեանէն միւսը պիտի կանչէր զինքը, ազատ ձգելով
որ ընտրէ...

Բայց չէին կանչեր... Մեծ պատուհանին
առջեւէն անցած միջոցին, տեսաւ հայրն ու Պ. Հէր-
սանը, սեղանին առջեւ, դէմ զիմաց: Պ. Հէրսանը
ուշադիր Սիդիֆը կը լսէր: Նորժա վազեց՝ սենեակը
պահուելու:

Պ. Հէրսանը վառ արամազբութիւն ցոյց աւելու:
Սիդիֆին աւելը մտած էր անձազաքավոր մէկու մը
նման, դուռը սաքավը հրելով, սիկարէթը վառած,
զլիտրիկը զլուխը:

Սիդիֆը այնքա՛ն ախուր էր ու մտազբազ, որ
կարեւորութիւն չէր ընծայեր այդ ձեւերուն, որոնց
արդէն վարժուած էր: Կարծես զոչոցած էր Նորժա-
յին հետ այնքան կոպիտ վարուելուն համար: Ի՛նչ
յանցանք զորժած էր, կը խորհէր: Բան մը չէր գի-
տեր: Էլ ինն եւս ոչ մէկ բան գիտէ: Գործստեղծութիւն
նման կը սիրէ զայն եւ այդ է բոլորը: Սո եմ հրէշը...
Կը մեղադրէր ինքզինքը, միանգամայն խորունկ
կարեկցութեան մը առարկայ դարձնելով իր անձը:

Մեքենաբար, զինի շիւք փնտտեց, ուղեղը թըմ-
րեցնելու համար, ինչպէս բնազգաբար զէնք մը կը
փնտտեն, երբ կասկածելի ձայն մը կը լսեն ասնը
մէջ: Շիւք գտարիկ էր: Թշուառութիւնը ասնը ակ-
քն ու ախրահանը դարձած էր քանի մը օրէ ի վեր,
իր սխալին հետեւանքով: Ազատ ժամերը կը վառնէ:
այժմ, մինչդեռ ասանջ կը զորժածէր զանտեղ օգա-
շտա հետախուզութիւններու համար, որոնք այն-
քա՛ն յարգանք հրուիրած էին իր անձին վրայ:

12.

Պ. Հէրամեր սփորակներն նման մեծամիտ ու գրող ներս մտաւ: Մեքենագլուխն ուսին զարկաւ: Սիզիֆ ինչոյն ցտակեց:

— Ես եմ, Պ. Հէրամ'ն:

Սիզիֆ այս անգամ ուզզուեցաւ:

— Բարի լոյս պարս'ն:

— Աշխատեցա՞ք ինձի համար:

Պատասխանելէ առաջ, Սիզիֆ վարանեցաւ: Սաստիկ մայցու ինքն իրմէն: Եւ մրմուռ:

— Ո՛չ, պարսն, չկրցայ:

Միւսը լարեց հարձքը, վարչութեան մէջ ունեցած իր բարձր կեդին-կութենէն փքարած:

— Բացայայտ է: Ժամանակ չունիք աշխատելու ձեզ պաշտպանողներուն համար, ըսաւ պաշտօնեան, Թազուելով միակ թիկնութան մէջ: Արգարեւ, եթէ այս առաւ ես բանած ու պատուած չլլայի ձեր ընթացքին մասին գրուած տեղեկագիրք մը... քանի մը օր յետոյ ցաւալի անպնկալի մը պիտի ենթարկուէիք, սիրելի'ս... Այժմ ձեզ եր նկատեն նախկինէն բարձրին տարբեր մարդ մը: Գիտեն որ այժմ խաղա՞նք, կուտազան ու գիտե՞մք մէկն էք...

Հարսւածը բուռն էր: Սիզիֆ, որ մէկ ժամէ ի վեր կը նանչնար իր սխալները եւ այնքան կը մեղադրէր ինքզինքը, շնորհիւ մը նման ընդունեց զայն: Հնչեալեցաւ, ծունկերը կթտակեցան եւ պարտաւորաւիզաւ նստիլ գլխահակ, լուռ, գառապարտողին գիտօջը:

Միւսը իր ազնււր պարզուած յաւանատուութեան

վրայ կարեկցեցաւ: Եւ նուազ դառն ձայնով մը կար-
ցաւց:

— Ուրե՞մն, Սիզի՛ֆ: Բայց ի՞նչ է պատահած ձե-
զի: Առաջնակարգ մեքենագէտներէն մէկն էիք...
Ի՞նչ է պատահած:

Սիզիֆ, իր կարովն ու կարասութիւնը վերա-
դառաւ: Բայց, գեա եւս վարանեցաւ խօսելու իր բազ-
մանքին ու ցարդ ծածկած գազանիքը կրապարակե-
լու վախին միջեւ սարսուբեր: Գիչ յետոյ սրտեց:

— Ինչ է պատահած... Լսեցէ՛ք. Գ. Հէրսան,
ըսաւ վերջապէս, միւսին մօտեցնելով նստարանը ցած
ձայնով խօսելու համար անօր հետ: Թէ... Թէ ես
այլեւս նայնը չեմ, արդարեւ... ճիշտ է, Հիւանդ,
ստեղծի ճակատագրէ մը զարնուած գազան մըն եմ...
շատ խեղճ գազան մը... զօր պէտք չէ սակայն քարի
հարուածով մը սպաննել յանկարծ:

— Ի՞նչ կայ ուրեմն, Սիզի՛ֆ: Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք
Սիզիֆ չղատաւխանեց: Թեթեւ քայլեր լսած
էր: Անկուսկած, նօրման էր որ եզրայրը տեսնելու
կ'երթար: Միտնգամայն էլիին ցուրթակը լսեց:

— Ա՛յ, ըսաւ Գ. Հէրսան: Ձեր ազա՛ն է՛նուա-
զազը: Բայց այդ երիտասարդը քաջահմուտ երաժշտա-
գէտ մըն է...

Սիզիֆ չէր լսեր: Գարշելի խորհուրդ մ'ը կ'ան-
թներ մօքէն, ճակատին կնճրաները կը խորանային:
Բաւական յատակութեամբ մը ըսաւ.

— Գարձեալ եզրօրը քովն է: Այդ չեմ ուզեր ես,
չե՛մ ուզեր:

Գ. Հէրսան լաւ շիտակցաւ այդ բաները: Կար-
ծեա զարմացաւ:

— Ինչպէ՞ս: Կը հաւատա՞ք... Բայց զարհուրելի

է այդ... .

Այն ասեմն, Սիդիֆ յուզուեցաւ, ըստ կարելւոյն
անձին արեւել աշխատելով, բաւանցաք ուժեղ սեղման,
այնքան որ, եզունգնեքը մխրեկեցան մարթին մէջ, եւ
ըթունքները կրծեց:

— Լսեցէք. Գ. Հէրսա՛ն: Ձեմ գիտեր թէ ի՛նչ
հասկցաք: Բայց այլեւս չեմ կրնար ծածկել: Եւ պէտք
է որ խորիմ... Գէտք է որ վերջապէս մէկը լսէ զի...
Չնդդ պիտի պատմեմ այնպիսի սուկալի պատմութիւն
մը, որ կրնայ եզեր մարդու մը գլխուն պատակիլ... .

Գծնեայ աչքերով, «իրար՝ ջութահին գաշն ու
հեռայն անաղագղ յուզուած, պատրաստուեցաւ խոս-
տով շութիւնը ընել:

— Բայցը կ՛ուզեմ ըսել ձեզի, Գ. Հէրսա՛ն,
պիտի լսէք ինձ, այնպէս չէ՞:

Չայնը ջլայնստ էր եւ ակնարկը՝ դառանցողի
մը լման յասած էր գառարկին մէջ:

— Նախ... Այո՛... Նախ եւ առաջ, Նորման, իմ
ազգիկս չէ... .

— Ինչպէ՞ս, ըսաւ Գ. Հէրսանը, քիչ մը ետ ըն-
կրկնելով, իջրեւ թէ գիժացի՛նը յիժար մը եզած ըլ-
լար:

Սիդիֆ շարունակեց.

— Նորման իմ ազգիկս չէ: Ո՛չ: Ապէտի գիշեր մը
գնորուցի զայն երկաթուղագնորուն մէջտեղէն...
Վարդ մը ունէր ձեռքը... Իրեն նման վարդ մը...
Երկաթուղագնի այդ տհաւոր վարդը... Տարիներէ ի
գտ, ինչպէս կը տեսնէք, համարձակած չեմ ըսել ի-
րեն այդ բանը: Ձիս հայրը կը կարծէ: Տղաս եւս
բան մը չի գիտեր: Եւ երեքս այնքա՛ն երջանիկ է-
ինք... .

Փոքրիկ երջանկութեան մը յիշատակը կուզար
այժմ չարչարելու զժրախորը: Շարունակեց.

— Ա՛հ, Գ. Հէրսոմ'ն, ի՛նչ ուրախութիւն էր
ինձ կամար այն օրը, երբ ամժանելի աշխատանքէ մը
վերջ ակփօն կը մանկէի... Տղու մը նման կազուած էր,
եզրօրը ասփռան ու գտակը կը կրէր: Սկիւռի մը
նման մեքենաներուն վրայ կը մագլցէր: Յանկարծ
իմ ժոռո սեռայ զինքը: Վէտօլ Նուարայցիներն եւս
չսա երջանիկ էին տեսնելով զայն, պարիկի մը նը՛վ
ման միշտ զուարթ ու ինքնագուհ: Երեկոյսին, ճայէն
վերջ, ինքն կը նուազէր եւ կը պարէին... Աւելի՛
ինքն էր որ կը պարէր եւ իր հետ՝ ամբողջ ասանց
կարծես խնջոյթի մէջ էր...

Սրգիֆ կը ժպտէր վերջելով այդ օրը, որ վա՛ն
զուց անցած կը թուէր:

— Գ. Հէրսոմն կարցուց.

— Է՛հ, լու... Վե՛րջը:

— Վերջը... Ան այնքա՛ն գեղեցիկ էր, այնքա՛ն
չնորեալի, այնքա՛ն թարմ... Եւ ուսուստի, պիզն
գազանը մասւ մէջո: Հոս, գանկիս մէջ, սրտիս, երկ-
կամուսնքներուս մէջ: Գիզ՞ գազանը, կը կասկեմ՞ք:
Արգեօք կրնայի՞ հասկնալ...

Վերջ անձե՛ք, Գ. Հէրսոմն: Տեսակ մը հիւանս
զութիւն է այս: Կը բռնուին ասանց զիանալու թէ
ե՛րբ եւ ինչպէ՛ս: Ամբողջ կեանքիս մէջ այնքան գրժ-
բախտ եղած էի: Թախծոս ծուխին, զարծառան մը-
խորին եւ երկաթուղագծերուն մարզն էի: Ամբողջ
կեանքիս մէջ կին մը միայն ժպտած էր ինձի, զով
ըլուարով ինձ հեռ պարելուն կամար, բայց ան շատ
չուս անյայտացած էր: Ստուն զիշերներուն, երբ կը
սաքնայի մեքենայիս մաս, աւելի քիչ ասանձեալ
թիւնս կը զգայի, քան թէ ամայի ասն մը՝ մէջ ան-

ցուցած գիշերներուն առթիւ, ազեկին ժամ, որ անկիւն մը կը քնանար:

Դարձեալ, յիշատակը կը կենտոտեր ճակատը:

— Տօբիները կ'անցնէին: Եւ ահաւասիկ, առնոր կը լեցուէր երիտասարդութեան ծիծաղներով եւ սրբութեամբ: Բայց պիղծ դազանը կը հարածէր զիս: Կը շղայնանայի սպիտակ ժազերով հայր մը ըլլալու համար, հայր մը՝ զոր կը սիրեն, բայց քիչ մըն ալ կը ծագրեն: Կ'աւզէի անոր հաճոյանալ, կ'ալ կերչայեմ, իր հայրը չէի: Լաւագոյնս կը հագուէի: Կ'աւզէի զնեւ այն սրուակներէն, որոնց բովանդակութիւնը կ'երիտասարդացնէ, ինչպէս կ'ըսեն թերթերը... Միտի մը կը ստատուէի, կարծես սիրտս կը կրծէին երբ լուացուելէ, զէմքիս մալը խնամքով հանելէ եւ սպիտակ ժազերուս երիտասարդական քանի մը ծալքեր առլէ վերջ, նորման կը դոհանար պարանոցս նետուելով ու ծաղրելով զիս...

Գ. Հէրոսան անկարեկիտ կը լսէր սիրոյ մը այդ սուրբինակ պատմութիւնը, որ իրեն անկարեկի կը թուէր, եւ, ոչինչով չէր ազգուեր անկէ: Մէկ մտածու մը ունէր. — սպասել պատմութեան վերջին՝ լսելու համար Սիդիֆին, որ յիմար մըն էր եւ որ երիտասարդ ազգիկը իրեն հետ պէտք էր ամուսնացնէր, իրեն. Գ. Հէրոսանին հետ:

Եւ Սիդիֆ կը շարունակէր իր պատմութիւնը, աւելի՛ սրաննազած, քան սփփուած, խոտազմանած ըլլալուն համար նշմարաւթիւնը, որ առաջին անգամ իր սեփական, թաքուն զգացումները կը խոտոցնէր:

— Տակաւ առ ասկաւ վարագոյրը պատանցու աչքերուս առջեւ: Ընթանելի կրէշային հակումներու:

Նօրմալի երեւոյթը էլին գրկած առեկը—որ իրեն հա-
մար կզբայր մըն էր— անոր հետ խաղալու ժամանա-
կը, երկու փոքրիկներուն այդ շտաբնական աւ քաղ-
ցր մտերմութիւնը գէշ կ'ազդէր իմ վրաս: Օր մը այդ
պատկերը անդիմազբելի կերպով զայրացուց զիս:
Յանդիմանեցի զիրենք: Ջրահոսան: Արդիւեցի միտօին
խաղալ, «պատնացի» երբ տեսայ քայր—եզբօր պէս զի-
բար «իրեկնին... Տղոց վշտին առջեւ խղճակարուկացոյ
կոպտութեանս համար: Սկստայ հրէշոյին մէկը ըլլալու
ըմբռնել...

Ընդհատեց: Աւելի մտեցաւ խօսակցին, կարծեա
ընելու համար ամենավերջին խոստովանութիւնը: Պ.
Հէրսան, պարանոցը երկարեց, լաւ իմանալու ցան-
կութեամբ: Սրդիֆը ամէն բան պիտի պատմէր իրեն,
պիտի ըսէր, պիտի արձակէր գերագոյն խոստովանու-
թիւնը նաւարեկեալի մը նման, որ ուժապատ, հա-
տանքին կը յանձնուի առանց սպրեկու անոր գէժօ
Աւելի ցած ձայնով շարունակեց.

— Հապտէ՛ք ասիկա, Պ. Հէրսան: Սոսկալի էր:
Խեղճ փոքրիկը որ մը կը հօճէր կախօրբանին վրայ.
արեւուն մէջ, պարուզը, այնքան զոհ՝ իր կեանքէն
աւ երիտասարդութենէն: Կախօրբանը, որ հօն պա-
տուհանիս դիմացն է, զայն կը մտեցնէր աւ կը հե-
տացնէր աչքերէս... Ա՛հ, սոսկալի՛ էր: Այլեւս մարդ
կոչուելու օր մանի մէկը չէի, գիտեմ: Ամչոցայ ինք-
նիրմէս: Վար քաշեցի վարագոյրը, ծածկեցի գէժք
տփերուս բոլոր ուժովը, դարձեալ գիտելու փորձու-
թենէն ողտակու համար:

«Բայց, ասե՛՛ք, Պ. Հէրսան, այդ օրէն ի վեր
այլեւս չե՛մ սպրիբ...»

Սրդիֆ աւելի իջեցուց ձայնը: Ջրոս կողմը նա-

յնցու առիշէ մը շլուակու համար: Շշուկով մը հաս-
տովանեցաւ.

— Սիրահարուած էի Նորմային... Սիրահար-
ուած էի Նորմային...

Քրտինցը հակաէն կը հասեր: Լսեց: Պ. Հէրտանն
ալ իր կարգին զարմացած էր եւ անշարժ: Դէմքը
խրաւ. սիկառը զգայնօրէն ծամծմելով, խեղճ Սիզի-
ֆը, կրտախուփ աչքերուն մէջէն, կարեկցութենէն
ուելի արհամարհում ակնարկ մը կը քամէր այդ աս-
տուղանքներուն վրայ: Ձեր կրնար բմբանել պայքարի
վհուկ՝ ինչ որ կը կատարուէր այդ էակին մէջ, որ
սչինչով մեղազրկի էր այդ իրազութեան ասղիւ, քա-
նի որ Նորման իր ազնիկը չէր:

Պ. Հէրտան, թեթեւաբար, եւ անխիղճ, ծանօթ՝
ազնիկներու հոգերանութեան, որոնց մտածանակն ու
ժարմինը կրնար գնել ասանց արեւէ զմուարութեան,
իբր լսած ախար պատմութենէն մէկ բան կ'եզրակա-
ցնէր Այն՝ որ Սիզիֆը անկարելու մրցակից մը՝ էր:
Դիւրաւ պիտի հեռացնէր զայն, օգտագործելով անոր
անձին հանգէպ ունեցած զգուանքն ու անոր խզնա-
կորութիւնը, որ իր զուարթ ու ցոփ կեանքին յա-
փազմեցութիւն կը թաւէր:

Սիզիֆ, իր խառնաշփոթ մաքերով սաքի ելաւ,
ներքին յուզումը հանգարտեցնելու համար: Վերջա-
լայի վերջին շաղերը անվերջանալի ու պայծառ լայ-
սեր կ'երկարէին երկաթուղազաններուն վրայ: Հակա-
սահ շրկար ասեւէ ի վեր ունեցած վարժութեան,
երկաթուղազանքը՝ Սիզիֆի ջիզներուն շատ բարերար
ազնիութիւն մը կը գործէին, երբ կ'ուզէր հեռացը-
նել եւ անյայտացնել կեանքի մանրամասնութիւննե-
րէն այն բայտը զիչ մտածումները, որոնք իրենց շըզ.

Թայուժին մէջ կը կերակրէին ու կը քանդէին մար-
դուն իրական ճակատագիրը: Սիզիֆ գիտեց զանոնք
քիչ մը. խաղաղած կողիւմ: Շատ արագ պատկերնե-
րով տեսաւ ամբողջ ընտանեկան կեանքը, իր յայրա-
քանկութիւններով, Բապարեի ամբողջ վայրագու-
թեամբ ու տենդայայ կեանքով փնտցած քաղցր ու-
րախութիւնը: Քապարեին՝ ուր հ'երթար մտնուել
իր ներքին կակուճներուն կանգէպ զգացած դաշն ու
սարսափը: Պ. Հէրսան, տնդայ ու անտարբեր, ար-
թնցուց զայն իր ապշած վիճակէն.

— Է՛հ, լա՛ւ, Սիզիֆ. ուշքի եկէք: Ի՞նչ բան
կը դիտէք:

Սիզիֆ գարձաւ, կարծես, իր ծանրակշիռ խոս-
տովանութենէն վերջ, այդպիսի անկողութիւն մը
գործած ըլլալը կը վերաւորէր զինքը եւ կը նուա-
տացնէր:

— Ներեցէ՛ք Պ. Հէրսան, կը դիտէի... երկու-
թուզագոններ:

Միւսը, ծանրօրէն ու կեղծական ձեւով մը ծի-
ծաղեցաւ...

— Ա՛... Բնու տեսած չէի՞ք զանոնք...

Սիզիֆ չպատասխանեց: Քանի մը երկվայրկեան՝
բնտանի պատկերներ իր միտքը ուրիշ տեղ արին:
Յետոյ մտածեց իր ասնջանքին մասին, որ չէր Յվեր-
ջանար:

Իր վայրաշարժը կառուով արեւել տանն, որ մը,
ուր ճիչ մը արձակած էր, տնոր փայլուն գազաթին
վրայ տեսնելով նկարուիլը նախ, Նորմայի ժպտուն,
գեղեցիկ գէժքին. յետոյ՝ սրունքներուն, ծունկերուն,
ազգրերուն հրաշալի ու սպիտակ միսին: Յնցուեցաւ:

— Պ. Հէրսան, եթէ դիտնայիք թէ ինչպիսի՛
գոթիք մըն է կեանքս այն օրէն ի վեր...

Գործակալ կը տեսներ Նորման այնին հետ, երկուքը
միասին անկրկնէն թրջուած: Երիտասարդ ազնիւն,
նստած էր կրակին մօտ եւ առանց կասկածի, միա-
ժամօրէն, forամը կանած էր հօրը առջեւ, որ զինքը
կը դիտէր: Արձակուած մազերը կաշի կը ծածկէին
մերկ ուտերը: Սիզիֆ կը փորձուէր ու կը պայտարէր
Բնազգի՞ գէժ, որ գէպի ազնիւն կը նետեր զինքը:
Անակարանէն դուրս նետուեցաւ չտեսնելու համար
եւ յիմարթ մը նման դաշտը վազեց:

Աստղագիտութեան համար երջանիկ էր, բայց դառն
նօրէն կը զգար Գ. Հէրոսթիին անտարրերութիւնը:

Եւ գիշերները, զարհուրելի՛ գիշերները...

Այժմ, էւթիւնը ցնցող սարսփին ու զարհու-
ր-նքին գօշը կը զգայ, երբ Նորման, խաղալով բայց
լուս, իրեն կը ժօտենար, ձեռքերը կը գնէր աչքերուն
ու անկեղծ, սիրազեզ ազնիւն մը բոլոր շերմութեամ-
բը կը գրկէր զայն: Եւ կը յիշէր մզաւանջի այն գիշերը,
երբ ու դած էր մինչեւ Նորմայի սենեակը բարձրանալ,
անպահօվուելէ վերջ որ, ազան կը քնանար հան, զլուխը
սեղանին, ջութ-սիններուն մէջտեղը: Գողի մը նման
քարձրացած էր սանգուխը, բարսխուն որսով, ակ-
սաները սեղմած: Այդ գիշեր, միանգամայն տարօրի-
նակ զգացաւ մօ կ'ըմբոստանար իր մէջ, որ ամե-
թակարող էր: Չմտաւ սենեակը: Յազթից փորձու-
թեան: Այն ատեն նստաւ աթոռակի մը վրայ, սաւե-
րին մէջ, գրանն առջեւը սենեակին, ուր երիտասարդ
ազնիւն հանդարտ կը ննջէր եւ հան մնաց անքուն,
կարծես կը պաշտպանէր զայն մէկուէն դէժ, ի՛ր դէժ,
գրեթէ բոլոր գիշերը... Նորմայի այնը յանկարծ
սկսաւ մկկալ, կարծես զայն արթնցնելու եւ իր մը-
տածուժը այգանելու համար:

Այդ մտածուածով այնքան տարուած էր որ, ուսմչցու իր վարժուէնքին համար եւ դակաժիժօրէն տուէնէն դուրս նետուեցաւ:

13.

...Եւ անոնք եւս Աճիւիճ կառչած՝ յուսանատուրեմեկ յուսանատուրիւն կ'ընթացան:

ՔԻՓԼԻՆԿ

Տունէն մեկնելով, Սիզիֆ մէ'կ գազադար միայն սնէր միշտ: Ամենակարճ ճամբով հասնիլ իր վայրաշարժին: Անոր յօրինուածքը կը գրաւէր զինքը, եւ իր ուժը, Աստուծոյ մը զօրութեամբը, կարծես, կ'ազդէր իր վրայ: Ան հլու էր, հնազանդ եւ սակայն կը տիրէր միանգամայն իր հոգւոյն ու մարմնոյն: Կը տիրէր իր մեքենան, զոր կը խնամէր եւ կոչա բանուօրի մը սիրովը կը շրջապատէր, սրտանց նուիրուած իր արկեսաին, սրուն համար ծնած էր կարծես: Եւ, իր աւելի յուսակաւ ժամերուն, փոխանակ ինքնամտաւարուժը քապարեկներու մէջ փնտաելու, երկաթուղազաներուն վրայ, հրէշային գեղեցկութեամբ կանգնած մեքենայէն էր որ կը հայցէր տանջուած հօգիին հանդիտալ:

Բայց շողջողուն եւ զիրար խաչանելուզ երկաթուղազաները, իրն համար, հէքեաթային, անկասկեալի բան մը սնէին եւ մեքենան ու ինքը, կը կազմէին անոնց ստատեկցնուզ հօգին: Սիզիֆ, այսպէս, իրաւ կատարեալ յարակցութեամբ մը անձնա-

ւորած էր իր մեքենան եւ զայն շրջապատող պող-
պատեայ աշխարհը, եւ շատ բնականօրէն, նիւթին
նա կը խօսէր, ինչպէս կը խօսին կենդանի էակնե-
րուն հետ, զոտակ՝ որ կը լսուին եւ կ'ունկնգրուին:

Ահ, կը յիշէր այդ դիշերը, երբ այնքան ու-
ճցած էր:

Ս. հիմա, բաւարը կը պատմէր ան Գ. Հէրսանին,
որ խորքով անծանօթ մըն էր, օտարական մը, մարդ
Պր, որուն ոչ մէկ խօսքն ու շարժումն էր, մարդկա-
յին կարեկցութիւն կը յայտնէին: Ասկէ եւս Սիզիֆ
խօսյն ամչցաւ: Ներքնապէս ինքզինքը մեղադրեց
խօսելուն, ամէն բան ըսելուն, հոգեւին խոտաովանե-
րուն համար մէկու մը, որ զինքը հեղձօրէն եւ սասո-
րեթեամբ մը կ'արհամարհէր: Բայց երկար ատենէ
ի վեր պէտք ունէր այդ թեթեւութեան եւ չէր կր-
նար գանկի զայն, ոչ իր ասուքը, երկու զուակնե-
րուն ձօնը, ոչ գործի ու խաղի բնկերներուն քովը:

Ինննք, արդարեւ, Սիզիֆը կը դիտէին իրրեւ
բարիգաւոր յիմար մը, որ երկիւզալի յուզումներ
Պարէր: Գեղացի էր հեռանային անկէ, աննպաստ տեղե-
կութիւններուն համար, որ փոքրահազմ մասնիչը՝
Գ. Քիւնին պաշտօն ունէր հայթայթելու պետերուն:

Գ. Հէրսանը գարձեալ անտարբեր մնաց մարդ-
կային այնքան մեծ զշահերուն առջեւ, իրրեւ դիտող
ձեռնարկութեան մը, որ անծանօթ լեզուով մը կը
խոսուի:

Երկու մարդիկը, մէկը միւսին քով, խիստ ձօ-
քոյն նայրայնաօրէն հետու էին իրարմէ: Գ. Հէրսան,
մերթ ընդ մերթ շուրջը կը դիտէր: Կը յուսար նօր-
մայի ժամանակը տեսնել: Աւելի՛ մեղհութեամբ քան
կարեկցութեամբ, չէր ուզեր տեսակցութիւնը խոս-

լու մէջ առաջինը ըլլաւ :

Դարձեալ էլիին ջութակը լսեցին : Տէֆօ հաւաքուող վայրաշարժները վշտալի բնակարանին առջեւէն կ'անցնէին : Իրենց գանդազ ազմուկը թաւձայնը կը կազմէր երաժիշտին մեղամազմս մեղեգիին որուն եզանակը մեքենաբար կը սուլէր Պ. Հէրսան :

Սիզիֆ, կարծես ժամերու եւ առարկաներու մասին ճշգրիտ գիտակցութիւն մը ստացաւ :

— Տեսէ՛ք, Պ. Հէրսան, ըսաւ աւելի հանդարտ : Կ'ըսեն որ գերեզմաններ կետախուզող գիտուն մը յիմարացած է մեռելներուն երեսը շառձայնէն : Ես ալ կը հաւատամ որ շատ գիտած եմ մեքենայիս անիւները : Աճրօզը կեանքը կը թաւալի անոնց հետ, եւ բոլոր իմ մտածումներս յաւախ անոնց շրջանակներուն կը նըմանին, Այնքա՛ն արագ կը գտնան որ, չեմ կրնար գտնաք գտնազանեւ... Ծանր, անբազգատեւիթիւն ճնշող բան մը կը գտնայ, կարծես ես, ամբողջ էութեամբս անիւն եմ եւ միանգամայն երկաթուղու գիծը...

Պ. Հէրսան պարտաւոր զգաց ժպտիլ եւ իր ըստարագասին խելքը գլուխը կ'անչեւ : Անիւի, շրջանակի եւ երկաթուղագնորու այդ պատմութիւնը իր քեն աւելի վտանգաւոր կը թուէր, քան ամբողջ սղերբական յուսուտաութիւնը, որուն խոտազմանութիւնը լսած էր եւ որ, հակառակ 'ամէն բանի, առանց բոլորովին յուզելու, քիչ մը կը սարսափեցնէր զինքը :

— Ուրեմն, Սիզիֆ, այդպիսի բաներու վրայ մի՛ մտածէք, Արտաւոց պատմութիւններ կ'երեւան կայէք :

— Ճիշտ է, ճիշտ է, պատասխանեց Սիզիֆ :

ձրա է... Գուցէ՛: Բայց ի՞նչ պէտք է ընեմ վերջում
պէտ ի՞նչ խորհուրդ կուտայ ինձ:

Միւսը, խիտ անտարբեր, սիկաւը վաւեց:

— Ի՞նչ կ'ուզէք որ ըսեմ ձեզի: Այդ բաները...
Բայց առիթը խրատ չկայ... Գիտի՛ք անձինք...:

— Ա՛հ: Եւ սահայն, ա՛յ: Չանցնիր: Գէտք է որ
վերջ գանէ: Բայց ինչպէս: Մեկնելով: Անձնատպաւ
նութեմ՝ մը...:

— Ի՞նչ զուեկտական բան...:

— Չէք հասկնար, Գ. Հէրսան: Չէք գիտեր: Սա...
կայն երբեք իր ձեռնարը իրեն պիտի չյայտնեմ, այ-
ժըմ: Այդ գաղափրքը պիտի փրկէ զիս: Սէրս կը ծած-
կեմ գաղանթիս ետեւը: Որովհետեւ, եթէ հասկնայ
ճշմարտութիւնը, պիտի չտրե՛ գիտ... ուրիշ կերպով
... Եւ գուցէ պիտի մեկնի, գուցէ պիտի փախչի ինձ-
մէ...:

Յանկարծ սարսուռ. էլ իրն շութակը գազրած
էր նուազիկ: Եւ կզպուած գրանը ետին, Սիզիֆ Նոր-
մայի սանձայնը հանչուաւ: Նորժա, դուռը զարկաւ:
Գ. Հէրսան իսկայն ետին գարձաւ: Նորժան, հայրը կը
կանչէր մտակոզ: Սիզիֆ վարանեցաւ. բերանը կը ծ-
կուած էր, այցերն՝ արտասուածք: Բայց յանկարծ
զննելով արագօրէն բռաւ Գ. Հէրսանին.

— Խնդրեմ, գուք ընդունեցէք զայն: Եւ գործիս
'երթում: Կը վախնամ անոր ներկայութենէն...
Նինքը տեսնելու ուժը չունիմ բնաւ... Սահալի՛ է...
Եւ սահա՞յն... Գուք պտասուար մարդ էք... Ո՛չ
եւկ բռա, այնպէս չէ՞: Ո՛չ մէկը բռա...:

Ե. անյայտացաւ երկաթուղագնորու լայսերուն
" գիշերուան մէջ:

Գ. Հէրսանը վազեց գէպի ներքին գուռը, բա՛ն:

ցաւ զայն ու հանգիստուոր ձեւով յը, երիտասարդ
ազնկան մուսքը թոյլաբեց:

Նօրման, զարմացած, հեւտագոս, աչքերովը
հայրը կը փնտաւեր: Գրեթէ երկիւզի յը սարսուռն ու-
նեցաւ, աւելի՛ հօրը բացահայտութեան, քան Գ. Հէր-
սանին հետ առանձին ըլլալուն համար: Անձկանօք,
ընելիճի, բօելիճի մասին կը խորհէր առանց սր-
շում յը կարենալ տալու:

Գ. Հէրսան, մտեցաւ շուտով ազնկանը, բը-
նեց անոր ձեռքերը, եւ մինչ ան, ձգեց հլու եւ հնա-
զանդ, Գ. Հէրսան համբուրեց զանոնք: Կարուկ, ինք-
նագուհ ձայնով յը մըմնջեց.

— Ահաւորիկ, հայրդ խոստովանութիւն յը ը-
րաւ ինձի: Թշուառութեան խաղն է որ յգեց զինքը
այդ վիճակին:

Նօրմա, անզգայաբար, սարսամ վախով յը լեց-
ուած, մարդուն ձեռքերը կը սեղմէր: Անասնօրէն
դ.՛հ Գ. Հէրսան մղտեցաւ եւ շարունակեց.

— Ուհեմ եղէք: Դուք եւ ձեր եզրայրը այժմ
շատ ծանր բեռ մըն էք անոր վրայ: Յուսամ, սրշած
էք...

Նօրման կը շարունակէր սեղմել զսկիկ մայրի-
չին ձեռքը, անզխտեցորար, յափշտակուածի յը
նման, աչքերը աչքերուն մէջ: Հեծեծանքները կը
թրթաւային կոկորդին մէջ բռտերու հետ խոսնուած,
սրանք չէին արտառանուեր:

Գ. Հէրսան, հեղուեռէ աւելի ինքնագուհ, իրեն
կը քաշէր զայն եւ կուրծքին վրայ կը սեղմէր:

Նօրմա ցնցուեցաւ եւ ծանրօրէն ըսու.

— Չեմ սիրեր ձեզ. Գ. Հէրսան'ն...

Գ. Հէրսան զէմքը ծամածուեց: Բայց չձգեց Նօր-

ման, զոր արգէն իր օրսը կը կործներ:

— Խորհեցէ՛ք, Նորմա՛: Եթէ յամաւիք, պիտի
օգտաննէք ձեր հայրը...

— Ինչո՞ւ համար խորհիլ: Ձեռ օրերը ձեզ...:

Քայլեր լսեցին ներքին գրանը կողմէն: Էլի՛ն,
մտակօզ, ինքն ալ հուզար եզածը տեսնելու:

9. Հէրսան զլիարկը առաւ, սանարուեցաւ եւ
սրկառ մը վառեց:

— Վազը պիտի դամ ձեր վերջին պատասխանը
սանալու, օրի՛րդ: Վստահ եմ որ սղջամիտ պիտի
գտնուիք:

Ուզեց պատասխանել անոր: Բայց 9. Հէրսանը
մէկ ձեռքովը փակեց Նորմայի բերանը եւ փութով
կոտցաւ:

Էլի՛ն նայն վայրկեանին ներս կը մտնէր: Հար-
ցուց.

— Հայրիկը հաս չէ՞ր:

— Ո՛չ... հաս չէր:

Նորմայի ձայնը արատաւագին կը զսղզղորս
էլի՛ն օղյեցաւ եւ հարցուց երիտասարդ ազնկան.

— Բայց... ի՞նչ կայ: Կ'արատաւեն՞ա:

Նորմա, կծկուեցաւ Էլի՛ի բազուկներուն մէջ:

— Կարծեմ պիտի տմուռնանամ անոր հետ: Թըշ-
ուտաւթիւնն է այս շարիքին պատեհուը: 9էաք
է անոր հետ տմուռնանալ, այնպէս չէ՞:

Էլի՛ն, կը պահէր իր լըջութիւնը եւ չէր պա-
տասխաներ:

— Էլի՛, էլի՛, մի՛ լսեր: Ըսէ՛ թէ ի՞նչ պէտք է
քեզ: Ես բան մը չեմ զիտեր: Այլեւս ո՛չ մէկ բան:

Էլի՛ն, օրրեկու ձեւով մը կը փայփայէր անոր
ուշերը:

— Է՛, քայրի՛կ, մի՛ լար: Ի՛նչ բանի կը ծառայէ
 լարը: Բայց, լսէ իննի, մի՛ ամուսնանար այդ մար-
 դուն հետ: Հաւատա՛ իննի: Կրնձոնային ջնարակ-
 պիտի գտնեմ: Զութակներս համբուււոր պիտի ըլ-
 լան: Բիշ մը եւս աշխատանք եւ հարուստ պիտի ըլ-
 լանք: Հայրիկը պիտի կրնայ հանգստանալ... Համ-
 բերէ՛... փօքրի՛կ Նորմա...

Բայց, մանկան մը պէս, Նորմա, խելայեղօրէն
 կ'արտասուէր ախրադէմ եզրօրը թւերուն մէջ...

14.

Կ'երթամ անբազաւուիլ իբերու պնի-
 ւկն, լայնարաց նանապարհով:

ՔԻՓԼԻՆԿ

Սիզիֆ իր առաւպանքը կը պայտնէր պազպաւ-
 եայ, ընտանի հրէշներու եւ ժխտի այդ մնաղեայ
 աշխարհին մէջ, սրուն արիւնք նարպաս ու սեւ իւզն
 է, իսկ շունչը՝ ճեշիչ ծաւիը: Այդ երկաթի ու հուրի
 հրէշը, մեքենագէտը կը սիրէր այնպէս, ինչպէս գիւ-
 զանին՝ իր ցանքն ու հասաղը՝ գամէշներու եւ ձիերու
 իր համր: Ուրիշներուն համար անզգայ մեքենաներէն
 էր որ Սիզիֆ կը հայտը վշտերուն ոփօփանքը,
 վախճան մը՝ իր անձկութեանց եւ շարունակական
 պայքարին համար, որոնք իր խաղալոյսը զգացում-
 ները կը մղէին ընդդէմ իր սւղադաս զգայարանք-
 ներուն: Իր զազանիքը վստահած էր անոնց՝ որոնց
 հետ բնաւ խօսած չէր մինչեւ այն օրը, երբ Գ. Հէր-

...նին վստահած գազանիքին հանդէպ, մ'որ ան-
տարբերութիւնը տեսուի՝ր հեանքը այնքան սերտիւ
ապուած էր այդ մշտաբար նիւթին, անոր բոլոր
ձեւեմական ու մարզկային հարստութիւններուն, —
Փշտպան՝ ինչպէս քաղաքացի սրտին զարկը — որ իր
խնամած, կանգանոցուցած, ուզգութիւն ասուած
օգանչելի վայրաշարժին ժամ աւելի միտթարութիւն
կը գանէր քան շէտոյ նուարձի գինեմուլութեանը մէջ:
Այս գործին ամբողջ կազմակերպութիւնը, միջոցին
կեանք ասուց իր հրաշալի գործառուներ, Անիւք, կը
պարտւէր իր հոգին, ինչպէս նիւթը՝ որ կը շրջապա-
տէր իր մարմինը:

Այդ գիշեր ևս Սիգիֆ գնած յայտատանելու միւս
ասք ու միացուց տեղը, ուր իր վայրաշարժը իրեն
կը սպասէր գորեզ ու արժկայայտ: Մայֆէրը ևս անոր
կը սպասէր: Ան կը պաշտէր իր պետը եւ միանգամայն
շտա անարտիմակ հնոցպան մ'ան էր:

Մայֆէր, նուիրուած էր անվերջանալի ընթեր-
ցումին ժողովրդական վեպերու, զորս անյագորէն
կ'ըմբռնէր եւ կը խօսէր՝ հանքածուխներուն մէջ
պահած իր ամանագին գիշերն: Իր ծալութեանը կը
յազթահարէր Սիգիֆի երկիւղն ու իր ընկերներուն
շտայտութեանց հանգէպ զգացած պարկեշտ ընդզուս-
մը:

Փամանակէ մը ի վեր կը հետեւէր՝ իր գծրախա-
պեան ենթարկուած անմեկնելի, այլ ախար փոփո-
թութիւններուն: Կը տեսնէր որ բայրօղին գինով,
կը յապաղիւր շէտոյ նուարձի փառարէն, կը սպասէր
գուլուկիւն խնեմարար անոր կը հետեւէր զըմ-
բարտութեան մը պարագային անոր օգնելու համար:
Եւ կ'անիծէր խազը, գինեմուլութիւնը, փառարէն,

Տանչնալով Սիդիֆին մեծ ցուր, անոր լուսթիւնն ու
զլախի ծամածուսնեքը աշխատանքի առեն, զորս չէր
կրնար ցրուել Մաշֆէրի խօսքերը:

Եւ, երիտասարդ կնոջպանը, այսպէս. կ'ապրէր
հողիի մը սզրերգութեանը մօտ աշալուրջ բայց անդի-
տակից, յուզումն եւ անկարող, իր արքայ լիեանքին
խառնումն հաւատարիմ շուն մը նման, աւանջ կարե-
նալ բամբակու արքայը իւր մտերմութիւնը:

Երբ Սիդիֆ հասաւ մեքենային առջեւ, Մաշֆէր,
որ նանկրայթէն կը յարանջէր եւ ծաւլօրէն կը սպա-
սէր, ներքնապէս յուզուեցաւ երեւոյթին առջեւ իր
արքայ, որ սովորականէն աւելի արուար էր ու արօ-
րինակ:

Երբ մեքենային բաց կնոջին մտեցաւ, մեքե-
նապէտին գէճը աւելի արտասոց կ'երեւար եւ աւելի
մահատիգ: Մաշֆէր չհամարձակեցաւ որեւէ բան ըսել
Սիդիֆին առջեւ, միշտ վախնալով: Բայց Սիդիֆ խը-
տօրէն ըսաւ.

— Գնա՛, պառկէ՛: Աւաններն արիւթ հսկեմ մե-
քենային... .

Երիտասարդ կնոջպանը այսպիսի խառութեան
մը պատեաւը չէր գիտեր: Բայց սեռակ մը յարգալից
կարեկցութիւն գրուեց զինքը, երբ տեսաւ Սիդիֆի
թաքուն մեծ վիշաք:

— Ի՛նչ, լա՛ւ, գնա՛, կրկնեց միւսը:

Մաշֆէր, շուտբան, ըսաւ մը չարատասանեց եւ
մեքենան նզկւով կեռացաւ: Չէր կասկեար: Ի՛նչ էր պա-
տահանք: Չէր կամարձակեր պնդել, հոն մնալ, ոչ ալ
կ'ուզէր անմիջապէս երթալ: Ոզրերգութիւնը, որ
լուռ, դազանի, կը կատարուէր Սիդիֆի՛ պրկուած
քերնին ու աշտերուն մէջ, խուսափած չէր իր տես-

զաթենէն: Կը խորէր որ այդ գիշեր, պեալ գինով չէր: Մանր բան մը կը կտաարուէր իր մէջ՝ կամ իր շարժը: Եւ պակուեցաւ լրտեսելու անոր ամենափոքր շարժանները, գծրախաւթեան մը պարագային միջամտելու կամար:

Սիդիֆ նստած էր անուխին վրայ, մտածուծ: Ինքն մէջ խորտուզուած Մաշֆէր, չէր կրնար փոնել անոր մտածուածներուն սաստիկ ասուպանքը: Նորմայի նաւը ու հիւան որակեցները դեռ կը ճոճէին խեղճ Սիդիֆի աչքերուն առջեւ: Սիդիֆ, ուժով կը ցնցեր պլուխը անտիջը հետաքննելու ամար: Բայց մէկ կողմ գտանալով պատկերը ուրիշ սեղ կը փոխդրէր:

Ոռքի ելաւ, առաւ երկաթեայ ձող մը, եւ բարկաւթենէն կարճրած, կարծես կ'երթար մէկը խեղզելու կամ ինքզինքը սպաննելու: Զդայական շրջաբանքը կը վերսկսէր, երբ կը կանգարուէր ու էր պատրասուէր մեքենան շարժման մէջ գնել:

Այն ասնն, մտածուծ մը, որ նախապէս զրգուած էր գինքը իրբեւ զօրեղ ու յուսահատ միտք մը, չորզուեցաւ իր հոգւայն մէջ: Ինչո՞ւ կամար սպասել ինչո՞ւ կամար թոյլ տալ որ ժամանակէ մը ի վեր գինքը շարժարող պիղծ գազանը, իբրապէս, բաւորովին սրբէր իր էութեանը եւ մզէր գինքը գործի մը, որ իրեն կամար աւելի վտան էր: Պէ՞տք էր՝ երկար գիտագրել միտի այդ աննշառայող հակումին, բաւոր յիմար փոփոցներուն:

Ա՛հ, Նորման չիւր կասկածեր կրակէն, զոր անոր ձեռքերը կը գնէին անոր շիրտերուն մէջ, երբ ըզբանեցաւ կամար ետեսէն կուպար ու աչքերը կը դուրսէր: Չէր գիտեր թէ, ինչպիսի՞ խոր այրուցք մը՝ կրակէն ու օդէն այրած հուժկու ղեմքը կը դրուէր:

երբ, յափշտակութեան մը վայրկեանին, կը համարու-
րէր զանանք սրգիական սիրոյ իր բալոր եւանդով:

Սիկիֆ կը խորհէր հիմա, որ պէտք էր վերջի-
ցնել մէկն բան: Այդ երեխաները յանցաւոր չէի-
նչ ալ՝ ինքը: Ծակասագիրն էր միայն մեղաւոր նա-
կատարի այդ ահաւոր անիւը, որուն հետ ապրած էս
միշտ եւ որուն յաւատանցեցելի խորհուրդը կործան
կ'ըմբանէր: Բախտի անիւը իր մեքենային անիւիւ-
նման զօրաւոր էր, եւ անդիտակցօրէն անգուլթ՝ իր
ազիտարեր ընթացքին մէջ մարդկային կեանքերս
վրայէն, զորս կը քաշէր ետեւէն, իրրեւ մասնիկներ
իր շոռուիղներուն:

Վնասց' իր սեփական մասնաւիճերուն ստեղծած
տեսիլքին ուղեւ սորաափաւոր դողալէ վերջ:

— Ուրե՛մն... Այս բանը շուտով պիտի վերջու-
նայ...

Ամէն կողմ նետուած կռակածելի սկնարկ մը
ապահովեց զինքը: Ոչ մէկը կ'երեւար: Այն ասե՛ն,
զսնդութեան աւընթեր, խորապէս հասուցեց: Այն
ասե՛ն, մեքենային ուղղութիւն տուող գործիքը շատ
դանդաղօրէն բացու, թողնելով որ վայր-շարժ
տեղէն շարժէր: Յետոյ վար ցուակեց մեքենայէն եւ
վազեց՝ անոր աջեւը հասնելու համար: Սրբ հասու,
յանկարծ կանգնեցու երկաթուղագոծերուն մէջտեղը
Դէմքը կծկուած, գլուխը թաղած որունքներուն մէջ
կարծես շուրի մը երկվայրկեան աստանեցու: Մեքե-
նան իր վրայ կուգար շատ զանգաղ, այլ շատ ապա-
հով: Այն ասե՛ն պառկեցու նամբուն վրայ, զոր վայր-
բաշարժին երկու մահաբեր լապտերները կր լուսաւո-
րէին աստապելական աչքերու անզգայ անդթութեամ-
բը: Գլուխը երկաթուղագոծին վրայ, խելայեղձ սկնար-
կով մը կը սպասէր անապրոյն եւ անխաւառփելի

մահուան, որ քանի մը մէթը միայն հեռու էր իր զարկուրելի զսկարեքութենէն :

Յանկարծ, Մաշֆէր գուրս ցտակեց թաքստոցէն, պռտալով Սրիզիւզալի հոգին այլևս չգիտացաւ և քաջութեամբ մը նետուեցաւ : Եւ այսպէս մեքենային վրայ, շագիին սւղգութիւնը փոխեց ևւ արագ՝ արդելակը գրաւ : Սիզիֆին կ'ազազակէր որ քաշուէր բայց պահած մարդը չէր շարժեր, մինչ, մեքենան, դանդաղելով հանդերձ, կ'երթար զայն ջախջախելու : Ի վերջոյ ստեղծան հանգ առաւ : Արդելակը զսպած էր շարժող անիւնները :

Մաշֆէրը վար իջաւ նշալով, օգնութիւն ազազակելով : Մեքենագէտներ վազեցին : Վեր առին Սիզիֆը, որ անշարժ էր ևւ կիսով մարած : Բայց երբ ըսթափեցաւ ու յիշեց : Մաշֆէրը մէկ կողմ ասրաւ, ցնցելով ու կշտամբելով :

— Դժոխային այս կեանքը ապրելու համար է գուցէ, որ չկրցայ մեանիւ :

Վերսկսող կեանքին դէմ տեսակ մը կայր վախ ընդվզեց զինքը : Ազատազները գժուարութեան բախեցան զայն հանգարանցնելու ևւ անոր նեղէն փըրկելու համար Մաշֆէրը, զոր սաստիկ կը տանջէր : Ի զուր կը կատէին ինքնիրմէն ելած կառազածի մը հետ : Բայց կրցաւ վերջապէս տանիլ զայն :

Անկիւն մը, միշտ հոն թափուող լրտես մը, մարդկանց փակչող Գ. Թիւնին, կը նօթագրէր յաշտատեարին մէջ, որ Սիզիֆը բուրբուլին կորսնցուցած էր խելքը, որ սւղած էր նշմուխի իր վայրաշուրժին տակ ևւ որ այլևս կարելի չէր իրեն վստահիլ սրեւէ ծառայութիւն... :

15.

Մաշֆէր, հովի մը արագութեամբը հասաւ այն
տունը, ուր երկու երիտասարդները ընթրելու համար
իրենց հօրը կը սպասէին: Նօրժան միայն լսեց զար-
մանալի ու ցուալի նորութիւնը: Խելայեղ՝ չէր ուզեր
սահայն սր եզրայրը եզելութիւնը իմանայ: Ջնարակ-
ներուն մէջ խորասուզուած գտաւ զայն: Էլիին հան-
դէպ, մայրական եզական զգացում մը ունեցաւ եւ
դէպքը պահեց: Սահայն, ինք կը տանջուէր եւ չհե-
կեկալու համար սկսաներովը թաշկինակը կը խածո-
տէր:

Կը խորհէր սր այդ բուրբին համար մեղուորը
ինքն էր: Թշուառութիւնը բուրբովին սահնուզբայ
ըբած էր հօրը միայքը, մինչդեռ եզրայրը չէր կրնար
երթալ քաղաք, փորձերուն վրայ խօսիլ. ուրիշներուն
աշխատանքներուն հետեւիլ եւ կարեւոր նիւթերը գը-
նել: Այդ երկու սիրելի կեանքերուն հակասագիրը
իր ձեռքերուն մէջն էր: Վաս մըն էր սր չէր կրնար
հակադդել իր գծկամակութեանը եւ նայն իսկ չէր փոր-
ձեր վտանգել իր երջանկութիւնը, ապահովելու հա-
մար իրեններունը:

Մաշֆէր, սր գուրջ կը գիտէր, մտեցաւ իրեն:

— Ընկերներուն հետ պիտի վերադառնայ: Չու-
զեր գուցէ, սր գուք գիտնաք... Մի՛ ըսէք իրեն սր
ես ձեզի խօսած եմ...

Եւ ուզեց խուսափիլ:

Նօրժաբանեց զայն.

— Սպասեցէ՛ք: Վայրկեան մը: Կարեւոր, շատ կարեւոր նամակ մը կ'ուզեմ առիւնէն Վազն առաջ: Եւ քաղաք պիտի ստնիք զայն, իր հասցէին: Հօրս կեանքը այս նամակէն կախուած է...:

Մաշֆէր, աղչած, սպասեց:
Եւ մըմնջեց:

— Այս գիշեր, ձեր գանձն պիտի չհետանամ: Հօն պիտի քնանամ: Հոգս չէ: Բայց չեմ ուզեր որ վերջնային լինի...:

Եւ Նօրմա, գամծ առաջին թղթիկին վրայ գըրեց:

«Սիրելի Պ. Հեռանն,

«Որոշեցի ձեր կիներ դառնալ: Կեանքը սոսկալի է հոս: Այս մատիկ վազը եկեմ հայրս օտարիւն:» Ն.

Մաշֆէր, երիտասարդ ազնկան առկաւին գողգողեց ձեռքէն ընդունեց զայն և սառեցրին մէջ անյայտացաւ:

Սիրտի Կասու ընկերներով, սրտնց կեանք առաջիկ է կասուէր: Նօրմա, իր յարկին ստնգուխին ետեւը կեցած՝ ահաւ ահօնց մուտքը եւ նշմարեց կարը շարժուանը, որ լուսթիւն կը հրամայեր միւսներուն: Սիրտի մըմնջեց:

— Շնորհակալ եմ, թողէք զիս այժմ: Զուտեմ ձերս պէտք չէ բան մը գիտնան:

Եւ ընկերները կեանքան:

Նօրմա չէր կրնար այլեւս ինքզինքը դադել: Նման վատնդէ մը վերջ, կայրը վերստին անտնելու սրտաթիւնը կը մղէր զինքը երջանկօրէն նետուելու անօր թեւերուն մէջ: Բայց սարսամ վախ մը ունէր թէ, Սիրտի ինչպէ՛ս պիտի ընդունէր զինքը: Բայց նի մը վայրկեան, այդ երկու զգացումներուն միջեւ

առաւմանցաւ :

Վարը, Սիզիֆ, կարծես հանգարած էր, որեւէ ազմուկ չէր լսուեր: Կարգի բերաւ օձիքը, զգեստները, ձեռքովը յարգարեց խաւնակ մագերը եւ մասն. կոտ՝ սեղանին առջեւը նստաւ:

Նօրմա կանչեց զայն.

— Հայրի՛կ: Բարի իրիկս'ւն, հայրի՛կ: Ապուրը պտարտաւ է: Հիմա կուգամ:

Սանդուխներէն վար իջաւ, գնաց Նայրը գրկելու, էլիկն կանչեց, օճախին մօտեցաւ ուր սանը կ'էսար: Ջզային, անգիմազմելի զուարթութիւն մը կը գողգողօտէր զայն, խնդալ ու խօսիլ կուտար իրեն:

Սանը սեղանին վրայ էր երբ էլիկն եկաւ իր աշխատութենէն, գոհ եւ ուրախ:

— Բարի իրիկս'ւն, հայր: Այսպէ՛ս... Եզա՛ւ: Ջնարակը կառարեալ է: Երէկ կը զախնայի: Չարցած է հիմա եւ կառարեալ:

Հրեւուանքով ժը քայրը համբուրեց:

— Հարուստ պիտի ըլլանք, փառքի՛կ Նօրմա: Այս անգամ պիտի յաջողիմ:

Սիզիֆ բռն մը չքօւաւ: Երիտասարդ ազուն զուարթութիւնը հայրակոտն լսութեան շրջանակը չկրթուփչրեի:

Նօրմա ապուրը հաշակելով մէկտեղ, հայրը կը գիտէր: Եւ հայրը իրեն կը նայէր այնպիսի մտարմամբեամբ ժը, որ Նօրմա, այլեւս բաւ ժը շարտասանեց:

Ճաշէն վերջ, էլիկն առաւ ջութակը եւ ուզից հայրն ու Նօրման պարել սայլ: Սիզիֆ, վշտարնի, անհարակ, թախծառ, անձնատուր եղաւ ազօցը խաղերուն: Նօրմա, յանկարծ փզձկեցաւ անոր թեւերուն

ճէջ աւ լացաւ: Էի ին զնշմարեց զայն և ինքնիրեն շա-
բունացիեց նուագի:

Նորժա, սենեակ բարձրացաւ: Գոտուեանի մը
առջեւէն անցած ասնն, կրցաւ նշմարել Մուշէրը,
որ ըսածին համաձայն, գիշերապահութիւն կ'ընէր-
լուս աւ հաւատարիմ:

16.

... Եւ քաւ սր, առանձինն շեմ կրճար
ձերբագասուիլ անիւնն:

Քիփլիւնկ

Յաջորդ որր Սիզիֆն աւ Մուշէրը կ'աշխատէին
իրենց մեքենային վրայ:

Մեքենային առուտահան այս յարգարանքը,
զոր կը սիրէին եւ որ կարծես զօրաւոր համազրու-
թիւնն էր իրենց մարդը կորովին կը զր-զեցնէր
միշտ Սիզիֆը, աւելի քան ձիւպան մը: Սիզիֆ կանգ
կ'առնէր կրէշին քուր ներքին բարդութիւններուն
առջեւ եւ կը խորհէր, կը մտածէր՝ մարդկանց ասեղ-
նած եւ միշտ կ-ա-րեւ-գործելի աւ օքանչելի դարձա-
րանուարութիւնը բ-րեփոխել: Զայն խնամելով
մէկտեղ, կ'ուսուի մտորելը արհեստի մասին աւ
անցած իր խորունկ ծ-նօթութեամբը եւ գիւտերու
իր գիւրութեամբը որ իր պետերուն քով այնքան
սնուանի գարձուցած էր գիշեր եւ աստուին ալ կը
կը պաշտպանէր իր գիւրը հասարակ -յո զարհուրե-
լի Գ. Քիւլիի անբարեխիղճ անզեկութիւններուն և
իր կեանքի իրական անկ-նունութեանց:

Մաշֆէր կ'օգնէր անոր, սրճան որ իր ծաւալ-
 քիւնը կը թայլաւարէր իրեն, ծաւալքիւն մը, որ
 ուզեցին թմբու թենէն ունեն էր եւ որ առաջ կուգար
 զիպական ու թեթեւ ընթերցումներէն, սրանց մեծ
 տեսիլքները, սկսածայ, իրական կեանքին մէջ կը
 քաշքշեն ընթերցողը: Բայց այլևս չէր կամարձակեր
 ոչքերը կեանքնէլ պետէն, նախընթաց օրուան դէպ-
 քէն զկերջ, զտխնալով միշտ որ յանկարծ, զժրտխաւ-
 քեան մը կ'ենթարկուէր ան:

Սիդիֆ, աշխատելու ասեն թախծաս ու անհաս-
 կնալի բան մը կ'երգէր, ցած ձայնով, ասանց բանէ
 մը կասկածելու իր շուրջը: Մաշֆէրն էր որ անմիջա-
 պէս դարձու անոր եւ ձայնեց.

— Ա՛... սեւաւառիկ, բարի Գ. Հէրսանը:

Սիդիֆ զեր ցոսկեց:

— Հէ՛: Հո՛գ է:

— Կուգայ:

Արդարեւ, Գ. Հէրսանը երկաթուղապանի մը կը
 կետեւէր խաղալու ձեւով մը, միշտ ամէն բանէ քակ-
 երեւոյթով, գլխարկը սկանջներն ի զեր իջած, սիկա-
 րը բերանը եւ գուռապանը անմատրէն մասներուն մէջ
 դարձնելով:

Մտեցում զայրաշարժին եւ Սիդիֆը բարեւեց
 Եւ աչապանդի մը խիստ ջերմիկ եղանակով:

Միւս կողմէն, զձեռուն զբայ կեզզ պաշտօնեան
 յիսուն մէթր կեռուէն դրօշակը կը շարժէր.

— Կեանքէ՛ք... 6

Սիդիֆ պատրաստուեցաւ կնազանդիլ: Քիչ զեր-
 ջը շարժեցաւ մը պիտի անցնէր: Գեաք էր դարձնել
 մեքենան՝ եւ ձամբայ բանալ:

Գ. Հէրսան կանգնեցաւ զնստիան ձեւով մը եւ

յարկնց .

— Լսեցէ՛ք, Սիդիֆ: Դժայտայ ձեր փորձը: Բայց
զուք յիմար մըն էք, խեղճ բարեկամս: Ո՛ւր կ'ու-
զէք հասցնել զախնանը:

Սիդիֆ, ապշած ձեւով մը անոր կը նայէր: Հա-
ւասարիմ, թախծոտ եւ իւզոտած զէմքը խօսակցի՛ն
գործած էր:

— Չեմ գիտեր, Գ. Հէրսո՛ն:

Միւսը, համարձակութիւն ստանալով շարունա-
կնց .

— Լաւ, լսեցէք զիս: Գէտք է որ զուքս գաք
այդ զինակէն: Եկելքերնի՛ց պիտի կորսնցնէք եւ ձեր
զուակնեքն են որ ամէնէն աւելի պիտի ցաւին:

— Չաւակնե՛ք... մրմնջեց Սիդիֆ, արածօրէն:

— Արդ, խորհեցայ որ միջոց մը միայն կայ...:

Սիդիֆ, մեքենային զբայէն զար ծանցաւ արդէս-
զի աւելի լաւ լսէր:

— Միջո՛ց մը... մ'ըջ:

— Նօրման ինծի կնութեան ասլը...

Մեքենագէտը՝ զարմանքի այնպիսի արտայայ-
տութեամբ մը նայեցաւ պետին, որ զերջինս, ընդ-
գարտը ընկրկեցաւ: Յետոյ, Գ. Հէրսոն ինքզինքը
զերգասաւ, եւ սեսաւ որ սիկարը բռնած մտակրու-
մէջ, կը ծամծմէր: Սպասեց պատասխանի մը: Այդ
պատասխանը եղաւ բարձրաձայն յիմարական, հա-
զազալիր խնդուք մը: Սիդիֆ, ձեռքը բռնած ան-
զլիական բռնալի մը, մեքենայէն զար ցառկեց:

— Տեսէ՛ք, Գ. Հէրսոն: Լսա, խենթը ես չեմ,
կ'ս... Եւ թայլ ասէք՝ խնդամ:

Գ. Հէրսոն իր գրասենեակային հեղինակու-
թեան զիտակիթ՝ չէր զախնար հակասելէ իր սասորա-

ասին կեա, մասնալով որ, իր գէժը կանգնած մարդ մը,
որ ահաւոր էր եւ մանաւանդ զարկուրելի կիմա:

— Սիզի՛ք, անգամ մը եւս լսեցէ՞ք զիս: Լաւ
խորհեցայ: Եւ, բացարձակապէս զնոսն եմ այդ փոք-
րիկը ձեզ մօտ գոյութիւն ունեցող զմանդէն ազաւ
սել:

Սիզի՛քի արասյայտութիւնը յեզակարծօրէն
փոխուեցաւ, խտացաւ ու զնուական դարձաւ:

— Նօրման ինձմէ ասնե՛լ: Դո՛ւք: Բայց այդ
մասին լրջօրէն խորհա՛ն էք, իմ բարի Գ. Հէրսո՛նս:
Գ. Հէրսոն, անտարբեր, շարունակեց.

— Եթէ դուք չուզէք, իրքեւ պարկեշտ մարդ.
պիտի յայտնեմ իրեն իր ծնունդը եւ իրեն կանգէպ
ձեր ունեցած զգացումները: Ան պիտի բնորէ...

Սիզի՛ք, Ղաչին, պրկուած նօր քա՛կ—քա՛կ մը
փրցուց:

— Ա՛հ, այդ բանին պիտի կամարձակէի՞ր:
Դո՛ւն, պիտի կամարձակիս, դուն, կա՛... պարկեշտ
մարդր... Հապա ես, ես ինչ եմ: Ըսէ՛, ասնեմ. ե՞ս
ինչ եմ...

Վայրագօրէն եւ ասանց խորհրդածելու պետին
թեւը բանեց: Եւ, կայծակի մը նման կետուոր նա՛ն
խաղաղութիւն մը անցաւ ժաքէն, անդութ երկու
բաւեր, շարազէտ սկաւառակին մեղադրանքը: Յիշեց—

— ՎՄանկան գո՛գ...: Բաթովեց զայն ասանց գիտ-
նալու որ իրե՛ն թէ միւսին կամօր էր այդ խօսքը:

— Գո՛գ... Գո՛գ...

Մուրեք քարձրացուց, կուրացած՝ հարուածելու
կամօր միւտը, որ ի զուր կը ջանար անօր կողիս
մասներու աքղանէն ազատուիլ:

Նայն վայրկեանին, երկաթուղադներու կսկիչ
պաշտօնեան պստաց:

— Հէ՛... կ'իմանա՞ք... 45 կրկվայրկեանէն
ճեղքնթացը համբու պիտի գնենք... Դուքս ելէ՞ք դը-
ծէն... Դուքս ելէ՞ք...

Մեքենագէտը սանձահարկոց մարդը: Պարտակա-
նութեան բնագոյր ամենաուժեղն էր: Սրգիֆ ևզոց
զայն. մեքենային վրայ ցտակեց. շարժեց ու զզու-
թիւն աւելու գործիքը, սուլիչը եւ որդեւանները վերցուց:
Մեքենան հեռացաւ:

Գ. Հէքսան, լուս մուսքսով մը, սիկառը սկսա-
ներուն մէջ մանրելով, գէղի Սիզիֆին աւելը կ'եր-
թոր:

17.

... Դժբախտ պե՛ս մը, զոր անողո՛ք ճաւ-
կասագիրը մոլեգնօրէն կը հալածէ, մի՛տս
եւ աւելի կասագորէն...

ԵՏԿԱՐ ՓԹ

Պաշտօնական պարտաւարիք մը վիհակեցաւ խեղճ
Սիզիֆի գլխուն եւ շատ վշտացուց զայն: Առաջին
անգամ, ըլլալով. այնքան տարիներու ծառայութիւն
ներէն եւ գովեստներէն վերջ, առաջին կարգի մե-
քենագէտը կը նկատուէր իրբեւ գէշ պաշտօնեայ մը,
զոր համբու կը գնեն երբորդ աղգարարագրէն վերջ
կարկա առաջինն էր, ամէնէն խիտար. Սիզիֆի՛ նման
խառնուածք ունեցող մարդու մը համար:

Ինքզինքը մեղաւոր նկատեց. խայտառակուած
եւ ամբաստար: Եւ այս ոգիով ներկայացաւ գրասենե-
կակի օգնական պետին— իր բուն արբը— ստորաւ:

դասեալի գասեկանօրէն նուստ զիճակօզ: Սրգիֆին
կը սպասէին Կոն և Ինքը Կոն էր, զրեթէ սեմին զը-
բայ կանգնած, դասկը ձեռքը, կարագածակ, պար-
զաներէն յազթակարուած, մեզագրանքներու սօսր և
մեծամիտ կուտակուածին սակ:

Սրգիբորդ անօրէնը, բարձրաձայն կարգաց պար-
սուտդիրը:

«Առայիմ կարգի մեքեմագե Սրգիֆին վրայ ծան-
րացած առայիմ մեկագրանքը. —

«Արգած և նզուաթի իր վայրատարժին սակ, ադե-
մեր պատեմանելու վտանգը սեղծելով, անկամեմ կերպով
մեքեմագն համբու գրած բլլայուն համար:

«ՄԱՆՕԹ. — Ի պատօտեմ համգոտեմ կոչուիլը
պիթի հազորգուի՝ երբորդ ազգաբարուրեան:»

Սրգիֆ, իրեն երկարած թուզթը սուտ և շան-
թակարուած մնաց, մասներուն մէջ գարձնել-զ գոյն
և աչքերը՝ մթաղնած: Եւ, սուտնց կարեկնալու բու-
մը արտասանել, զնաց յամբագայլ, կանակը աւելի կո-
րացած:

Իր բզկատուած կեանքին, մասեմ. մեքեմուն և
զգացումներուն, գործօտ ու սոքոպան, երկիւղալի և
բուան տմբուզը սրբերդութիւնը կը յուզէր իր կողին
ու տարմինը: Այս բոլորին, ժամանակէ մը ի վեր կը
հանդուրժէր, սուտնց անտնցմէ ազատուելու և նոյն
իսկ, սուտնց կարելի փրկութիւնը սեղծելու և ան-
կրածեղա զճատկանութիւնը ունենալու: Այլեւս, ամէն
բան կը ճշտուէր պետերուն կողմէ շորս սողնոց պար-
սուտագրով մը, ուր կը մեզագրուէր թէ, իր յուտ-
հատ գործով կրնար ազէաներ պատճառել:

Տուն զերագաւանալով, միայն այդ մեզագրան-
քին մասին կը մտածէր: Կ'ուզէր շարիքը գործած

ըլլաք անգիտակցաբար: Կը ժառանգ սուսկալի մահը,
որան գոտապարտած էր ինքզինքը, որ սակայն չէր
ուզած զինքը...

Մեկնելու ասին ասեամ էր իր զայրաց բարե-
կամը, Ժաքօպէնը. եզրայրական ընկերակցութեամբը
չարահամբաւ Գ. Թիւնիթին, որոնք պահուիլ կը փոր-
նէին, որպէսզի չտեսնէր զիրենք: Բայց չխորհեցաւ
նոյն իսկ, որ այս երկու սասորագասնեքը իրեն կան-
գէպ բացարձակ ասելութիւն մը կը սնուցանէին, զը-
րէմիկոզութեան կամօք, իրենց ազիկար միջակու-
թեան բայտր գանկիկ ինկամութեամբը, որովհետեւ որ
մը, Սիզիֆ զիրենք անպատուած էր:

Աւզեզը արմուտեամբ մթազնած ինքզինքը
զրանը առջեւ գաւա: Գ. Հէրան կը սպասէր կոն:

Սրկիզայրկեան մը, միաքը ուրիշ բանով, զրա-
զած, Սիզիֆ բան մը չէր յիշեր: Մեքենարար գտակը
կանեց: Բայց, յանկարծ, յիշողութիւնը զերագորձաւ:
Այս մարդը իր պեան էր, իր մրցակիցն ու իր ամէ-
նէն տեսար թշնամին:

Բնազգարար, Սիզիֆ թեւերը զեր բարձրացուց:

— Դարձեա՛ւ զուք: Հեռացե՛ք, կեռացե՛ք, ապա
թէ ոչ կը սպաննեմ ձեզ:

Գ. Հէրան փութով կասեցուց զայն:

— Սիզիֆ, պէտք է որ կարգայիք այս զրու-
թիւնը: Անխելք մի՛ ըլլաք:

Եւ անոր երկարեց նամակ մը, զոր միւտը իսկայն
իւնց:

Ապրութիւն մը ծամտանեց Սիզիֆի գէմքը:

— Ա՛յ: Այդ կարելի է չէ: Ի՞նքը զրած է այս նա՛ն
մակը:

Դարձեալ կարգաց նորմայի ազերը, զորս իրեն

կը ներկայացնէին:

— «Սիրելի Գ. Հեռան,

«Վճռեցի ձեր կիներ դառնալ...»

Յանկարծ, այնքան խորապէս մեկուսացած ու յուսալքուած զգաց ինքզինքը, որ պատին կաթնեցու սրբուհիով: Մտնուածոց, առանձին ըլլալու գիտակցութիւնը ունեցու, բոլորովին մինակ, զրպարաւուած, պարտաւուած, առանց սիրոյ, սրելէ յենակէտի, ոչ ոյ յարգանքի, կարծես կեանքը կը խորտակուէր՝ յեզակարծ ազտի մը պատճառով քանզուած առն մը քարերուն տակ, կարծես գլխէն զարնուած՝ անահնկու ու սարսափելի կարուածով մը:

Աչքերը արցունքներով կը լեցուէին եւ իր յոշուած հոգին ի զուր ապաստան մը կը փնտտէր:

Հոն ուղանալի ու միանգամայն մեզրածոր խոչընդ Գ. Հէրանին, որ իր բացայայտ անձկութենէն օգտուելով կ'ըսէր.

— Սիրելի՛ Սիրդիֆ, լուսամտեցէք: Նորման վերջապէս պիտի լսէ թէ ինչպէս վառնգուարէ ձեր առնը: Երբ հշմարաւթիւնը ճանչնայ, սարսափահար պիտի փախչի: Եւ ի՞նչ պիտի մնայ ձեզի: Իր սնուցած երազները փշրելնուզ ամսթը... Իսկ ես իմ կարգիս, պիտի ձգեմ զինքը որ ձեզ հանգէտ այգպէս ըլլայ միշտ. կը լսէ՛ք, մի՛շտ... եթէ չհաւանիք...

Սիրդիֆ. զո՞ր իր աչքերը բարձրացուց, կարծես կը քաւէր սե՛ր մը զոր գործած ըլլալուն կը հաւատար, սրուն սահայն ինչ պայմաններու տակ գործուած ըլլալը կ'անգիտանար: Բայց նախանձը գործնու պաշարեց զինքը:

— Գ. Հէրան, չեմ ուզեր, չեմ կրնար: Շտա կը սիրեմ դոյն... Ի՞նչ է ան... Կ'ուզեմ անձամբ խոսաւորանիլ ամէն բան... Դուք բան մը պիտի չըսէք

իրեն... Եւ կոս պիտի մնայ... Վստահ եմ... Հոս պիտի մնայ:

— Կ'ուզէ՞ք որ փորձենք, թելադրեց կազաուս-
կորդը:

Սիրելիք սրտեց, շահուեցաւ.

— Լա՛ւ:

Եւ առն ժամն:

Բայց մեքենագէտը վախցաւ այս անսպասելի-
նէն: Վախցաւ երջանկութեան թելերը խորտակելն՝
գիծելով անոր, որ մինակը սրտելու իրաւունքը ունէր:
Շփոթ զգացում մը ունեցաւ, այն՝ որ իր ամբողջ
կեանքը, այսպէս, վայրկեանի մը մէջ, երիտասարդ
ազգիան շրթունքէն, անոր ճնշոյնէն կամ ճնշէն կախ-
ուած էր:

Տեղի առլու կամար շառ սւշացած, գերագոյն
ուզածաւթիւն մը, խզնժամանքի պարկեշտութիւն մը
կը տեսնէր իր արարքին մէջ, որուն կամաձայն, Նոր-
ժամն ազատ կը ձգէր որ իր ճակատագրին տէրը ըլլար:
Բայց, իր գոյութեան ուս պիտիբը կը շարժութիւն
գինքը... Ճնշուածեանայիւ ան քուկք է... Կը կա-
ւասար որ կրնար կաստատել տոբկա: Կը սցուեր
օտարականին առջեւ, որ կուզար Նորժային կամար,
թաղնելով գինքը, խեղճ մեքենագէտը անսպասելի
տակ կ'ըծ, իր յուսակառ սիրոյ հետ առանձին...
Ճնշու քաղցեթի երկաթուղագնին վարդը: Քու շնոր-
հիւք չկորսուեցաւ ան: Քեզի կամար կը սպասէ կոս:
Քաղէ զայն, անգամ մը եւս, ա՛ն զայն... Եւ ինչո՞ւ
չէ: Ինչու կամար սւրիչ մը եւ սչ կոս Ազգիկո չէ՞ ան:
Ինչո՞ւ կամար կրնո չըլլայ...»

Այս բաւարը, գլխու պայտա պատճառով արտ-
գութեամբ մը կը գտանային սուղեզին մէջ: Կը կա-

առչէր: Եւ իր մէջ գտնուած միւս ժարգը կը յառնէր, գինքը ամչոնեկու համար, շնե՛զն փոքրիկ: Աւելի լուսին արժանի է: Ի՞նչ շքիւր սիրաշահեկու համար իր սիրաբը: Ի՞նչ պիտի ընես զայն երջանկացնեկու համար...»

Պ. Հէրսանը չէր կրնար հաշուել զժրախտին կազմած պտակերնեքուն եւ ժառգրութեանց շղթան: Անհամբերութեամբ մը սենեակը կը՝ չափոյժէր: Տառապանքի մութ զգացում մը, որ լուս զոյութիւն ունէր իր մօտը, կարեկցութիւն չէր ներշնչեր իրեն, այլ տեսակ մը թաքուն գոհունակութիւն, որ իր յազթանակին նման սրու իր իրեն համար: Կրնար քիչ մը միջոց սուլ...:

Երբ միջոցը երկարեցաւ, համբերութիւնը կտրանցուց:

— Է՛հ, Սիզիֆ: Ձեր ազնիկը հան չէ՛:

Սիզիֆ աստորինակ ու խապտ ձայն մը արձակեց, որ կը նմանէր թէ՛ հասազի մանչիւնի մը եւ թէ վշտի մը ուզիւն:

Քաջի ելուս, գնաց գէտի՛ Էլիին աշխատանոցին գուռը: Ան, յոգնած ըլլալով — սրովեհաւ տնդազար կ'աշխատէր—, կը հանգտանար, գլուխը սեղանին յենած, բուրբակածեւ թեւերուն վրայ: Սիզիֆ գարձեալ փակեց գուռը, յետոյ կանչեց.

— Նօ՛րմա:

Երեսուորդ ազնիկը սանգուխէն իջնելով պատասխանեց: Սիզիֆ, գարձեալ նզառ, պտարտառ, արձակեկու վճիւր, սրմէ, կը խորհէր, կախուած պիտի ըլլար իր տմբոզ կեանքը:

— Հայրի՛կ...:

Նօրմա կը ժպտէր անոր առջեւ, երկու ժարգոց

միջև զգացած յուզումը ծանկեւու համար:

— Հայրի՛կ...

— Լո՛ւ՛ ըսու ա՛նոր Սիզիֆ: Հոս յուրջ բաներ կը պատահին... Ք՛չ: Մի՛ երկնչի՛ր... Որոշում պիտի տանք... Արդեօք գո՛ւն զրկեցի՛ր այս նամակը...

Անոր երկարեց նամակ ճը: Նորժա չառու զայն: Քլուխը հակեց:

— Այո՛, հայր:

Սիզիֆ գանգազօրէն զերցուց աչքերը ա՛նոր վըրայ: Կարծես սմբողջ առաւոյանքը ա՛ննելու ա՛նզօր էր: Զգաց սր Նորժային հակառակի՛րը կը զնուէր այդ գորգոյն զայրկեանին: Որոշուէն շանթահարուեցաւ: Կարծես, նայն զայրկեանին, առաջին անգամն ըլլալով կը զգար զի՛նքը շրջապատող թշուառութիւնը: Եւ քաջութիւնը չունեցաւ ծանրանալու հակառակի՛ ճը վըրայ, սր, իրականին մէջ, իրեն չէր պտականեր: Ուզամիտ եւ արգարույտաւ մարդը փորձեց միւսը: Զգացումը միտէն աւելի զօրաւօր հանդիսցաւ:

Դժուարաւ սաքի ելաւ: Նորժայի մտերը կը յաջողային իրենց բալտր սահեայ ցուքերով: Բանեց լայն օւտերէն, ահնարկը խորասուզելով ա՛նոր զեղծիկի թախճառ աչքերուն մէջ:

— Նորժա: Փոքրի՛կ... Գէտք է սր երջանիկ ըլլա՞ց գուն... Հարուստ ու երջանիկ... Ասկէ աւելի ուրիշ տեղ մը, մնչուչա... Այդպէն թող ըլլա՛յ, փոքրիկը...

Այնչա աւելին չկրնալով, զլուխը գարնուց: Զայնը կը խեղզէր զի՛նքը, բառերը ա՛նորօլթեան մէջ հեղուով: Եւ մեկնեցաւ:

Նորժա, կանչեց զայն խելագար ձայնով մը:

— Հայրի՛կ...

Բայց Պ. Հէրսան ժօտեցած էր: Ձեռքերը բրա-
նեց, համբուրեց մօլեզնաբար, մինչ զեռաափ ազղի-
կը, գլուխը գնդի դուռը դարձուցած, կարծես կը հե-
տելէր գուրօր, իր հօրը Գոզգոթային: Ընկրկելու ձե-
մը ըրաւ: Բայց համակերպութիւնը իրականութեան
վերագործուց զայն: Մերկ թեւերը ձգեց, իր ապա-
դայ մտուանայն յանգուզն համբայրնեբուն առջեւ:

Սիզիֆ, անմիջապէս չվերագործաւ: Յազգուե-
ցաւ դէպի վայրաշարժներու ատփօն: Անձկութեան
մէջ, միայն մեքենան էր իր մխիթարիչը: Կը գիտէր
անոր, ապահով բարեկամի մը նման, որ քուկդ է եւ
քեզ չի խաբէր: Յետոյ, յեղակարծօրէն, չուզեց զայն
տեսնել: Քայլերուն վրայ վերագործաւ եւ գնաց դէ-
պի շէտի Նուարոյր:

Մաշֆէր, համբուն վրայ խաչաձեւեց զայն եւ
անոր հետ Բապարեկ մտաւ: Կեցածն հաշուտեղանին
առջեւ եւ Սիզիֆ ապապրեց ամբողջ շին մը շաքարօ-
ղի:

Մաշֆէր, գրեթէ դողդօջելով, դարձաբաւ՝ անոր
խենդի պէս խմելը տեսնելով: Ըյպելին կը լեցնէր
մինչեւ կոկորդը: Ուզեց կեցնել զայն: Սիզիֆ, աչքե-
րը բացավաւ՝ հրեց Մաշֆէրը: Վայրագ երեւայթ մը
տոած էր:

— Թրջա՛ծ հաւ... սերիմն գուն չե՞ս ուզեր: Սա-
կայն պէտք է խմել այսօր: Կը հասկնա՞ս: Պէտք է
ինծի հետ կանծես, Նօրմայի հարսանիքին:

Մաշֆէր չհասկցաւ: Եւ, Սիզիֆ, ձեռքին հակա-
ռակ կողմով բերանը շարցնելով, շարունակեց.

— Կը դարձանա՞ս է՛ն, ինչ: Կ'ամուսնանայ:
Եւ կը յուսամ որ այլեւս անոր մտօրն պիտի չլսեմ
երբե՛ք...

Մաշֆէր, ապշած, զայն կը գիտէր: Սիզիֆն՝ կտառերէլապէս բորբոքած փրցուց ցաւագին ու մե-
տազեայ քրթիչ մը, որ բալտրին ուշադրութիւնը իր
փոզմը գարձուց: Բաւնն ուրախութեամբ մը կրեց կը-
նացածնը, որ վար ինչաւ փոքրիկ աթուէն: Սրահը
սասանեցաւ: Սիզիֆ անոր երկարեց նեւքը, զեր
բարձրացուց եւ կրամայեց գարձեալ խմել...

18.

Էլին Բապարեկ գնար հայրը փնտելու: Նօրմա,
ամէն բան պատմած էր անոր եւ յայտնած՝ արուած
որչաւմը, յետոյ զգացած սարսափը՝ Թեւերը 9. Հէր-
սանին ազան բերնին յանձնած պահուն եւ մեկնելու
տակն հօրը յաւտահառութիւնը: Եզբօրը բազուկնե-
բուն մէջ կծկուած, կը խոտովանէր, մեղմօրէն կ'ար-
տասուէր եւ երջանիչ էր ուր, ապահով պաշտպանու-
թիւն մը կը վաշխէր: Էլին, իր կարգին, կը լսէր
զայն եւ կը զգուէր՝ ենթարկուած՝ անյազթելի վշտի
եւ յաւզման մը, զորս սակայն չէր յայտներ: Յետոյ,
ըսաւ անոր.

— Փոքրիկ, սիրելի՛ քոյրս, այս է ճակատագրի-
բըզ: Եւ այս է մեր բալտրին բախալը: Շատ պիտի աշ-
խատիմ, հարուստ պիտի ըլլամ, պիտի գանեմ քեզ
ու բնակիմ միեւնոյն քաղաքը: Այժմ հայրիկը փըն-
տակու կ'երթամ... կը վախնամ...

Սրճարանին մօտ գտաւ հայրը: Մօտեցաւ եւ այն
ապաւարութիւնը կրեց որ, զինքը չճանչցաւ... Սի-
զիֆ Թոյլաարեց որ Թեւը մտնէ ու տանի զինքը:

Ճամբուն երկայնքն ի վեր հօրը անկապ առաջարկները կը սարսափեցնէին երթառարդը:

Լուսնի լոյսը սասուերներ կը տարածէր ամէն կողմ եւ Սիզիֆ կարծես քանի մը վայրկեան կը հետեւէր մէկուն եւ յետոյ իր տկնարկներովն ու անկապակից մտքերովը կը հետեւէր միւսներուն:

Պարտէզին մէջ կախօրրանին առջեւ կանգ առաւ: Պրհուկեաց, այնպէս սւժով սեղմելով երթառարդին թեւը, որ ան ճշաց: Նօրման կը տեսնէր, գիւրաթեք մարմնով, երկարած սրունքներով: Վերջոտին տեսաւ դեռատի ազլիկը այնպէս ինչպէս այն օրն էր:— չարանճի, զուարթ, ծիծաղուն, դրօսանքներ հնարող, մանչու նման հագուած, իր առօջ կէ անփայթ երթառարդութեամբը լեցնելով ամբողջ ասունը: Յետոյ զայն տեսաւ ախար հիմակուան նման, ընդհանուրին ճակատագրուած բեռն տակ:

Ջրհորին առջեւ, ուր իր կլոր, երկաթեայ թեւերը կը ցտէր ճախարակին չվրայ, խեղճ մեքենագէտը ցնցեց մարմինը եւ ինքզինքը ազատեց զուկին յիւրազեղ գրկէն: Եւ մրմնջեց.

— Թո՛ղ զիս: Նօրմայի հանգէպ ունեցած սէրս կ'ուզեմ խեղդել: Այլեւս ոչ մէկը պիտի գիտնայ զարհուրելի դազանիքը...

Էլին եւս իր կարգին վեր ցառակեց: Ի՞նչ ըսել կ'ուզէր հայրը: Իր սէ՛րը: Խոյսցաւ բռնելու մարդկային կերպարանքը, որ արդէն ջրհորին վրայ կը հակէր:

Եւ Սիզիֆը, օրօրուելով, ասուն տարաւ:

Նօրմա արդէն սենեակ բարձրացած էր: Մազերը արձակած, անկողնայն սաքին կողմը կծկուած, լուս կ'արատուէր: Այժմ, իր մօտը սաքի կեցած, լուսնի

լսելն բաւարովին սպիտակած, երբեմն երբեմն զայն կը
կտատէր. առանց սեղէն շարժելու: Յետոյ, լուսնին
կը նայէր ու կը սպասէր՝ համակ երիտասարդ հոգիի
մը այս յուսուլքման վախճանին:

19.

... Եւ կարիք կը սեղմե գանճի իր
ախցանով Ք. ԿՕԹԻԷ

Նօրմալի մասունքաթիւնը սրտշունցու կտա-
թիլ մօտաւոր թուականի մը: Պ. Հէրսոն կը սպասէր
եղիտասարդ ազնկան քաղաքին մէջ:

Եւ Սիզիֆ սրտշոց այդ օրը ճեղքնթացը քշել,
սննամբ առջնորդելու համար զայն իր ճակատա-
ւորին:

Այդ օրը հասու: Մեքենադէտի աշխատանքին
մէջ Նօրմա մեկնելու պատրաստ, եզրօրը հեռ. կը
կտպէր երկու պայուստակները, ուր հաւաքած էր ա-
մենէն աւելի պէտք սւնեցած տասրդակները, սրտնք
իր սան կենդանի յիշատակները պիտի ըլլային, կա-
րող՝ սուներ պատկերացնելու, ներկայացնելու միշտ:

Էլին սասուզեց պայուստակներուն փակուած ըլ-
լալը, փակերը սեղմեց լայնափոր կաշիներուն վրայ,
սրտնք կը ճարճատէին:

Նօրմա շտա պարզ հոգուած էր, քաղաքի ար-
գուզարդի տեսակէտով՝ քիչ մը անյաջող: Անդադար
կը վերցնէր քօղը, սր միշտ դէմքին վրայ կ'իյնար:
Չարանթի ազնկան իր նրբակերտ ու ճկուն մարմինը
սանական զգեստներու եւ ազտա օդի շարժուն կեանք:

քին վարժուած, գէշ կերպով կազուած կը զգար քա-
ղաքացիի զգեստներուն մէջ, սրանք կը նեղէին զին-
քը եւ իրեն՝ նոր ու քիչ մը տարօրինակ կերպարանք
կուտային: Քօզը կը նեղէր զինքը: Բայց, փրցուց
եւ անկիւն մը նստեց զայն: Եւ սկսաւ հրատեչա-
տալ ընտանի աւարկաներուն, ամբողջ սիրելի շրջա-
պատին, ուր, ամէն անկիւնի վրայ, իր երիտասար-
դութենէն ծուէն մը կառչած էր:

Էլին կը շտապեցնէր զայն.

— Ի՞մ սիրելի փոքրի՛կ քայրիկս, անապարէ՛:

— Անշուշտ, այո՛: Կը տեսնես արդէն:

Եւ կը բարձրանար իր սենեակը, ուր մտցած
կը կարծէր անհրատեչա բան մը: Վար կ'իջնէր, աս-
մէն կողմ կը խուզարկէր, վեր կը բարձրանար, կը
վերագտանար: Արգարեւ, ամէն բան կը յուզէր զին-
քը: Ասէն բան իր խոսքով, երիտասարդ հոգւոյն
հրատեչա կուտար, եւ կը յիշէր՝ ամէն վայրկեան
սուած կամբայրենբը իր այծին, կը յիշէր խաղերն ու
զուարթ անակնկալները իր հին բարեկամին: Եւ կը
զգուէր հաս ու հոն գանուզ կարասիները, գիրքերը,
սրանցմով, նախ հայրը եւ ապա եզրայրը կարգու-
տարվեցուցած էր իրեն:

Էլի իրեն չափ յուզուած, ժամացոյցը կը հա-
նէր ու ժամը կ'ըսէր:

— Նորմա՛, անապարէ՛: Ծիշա ժամանակն է...

Վանգուկին մէջ գեղջանիկը Նորմային կը սպաս-
ուէր: Ամօթակար՝ անոր նայեցաւ Նորման եւ կամբայր-
ենբ զրկեց: Բայց Սիդիֆի պահած մանրանկար վայ-
րաշարժերուն եւ սուսմեափրելի կատրներուն ցու-
ցափեզկին առջեւ զգաց որ իր յուզումը կը խորտա-
կէր արցունքներու թումբը, սրանք կը հօտէին աչքե-
րէն: Տղու հագուստներէն աւելի, սրանք կախուած

էին, մեքենայի այս կասրները կը ներկայացնէին ար-
գարեւ իր ա՛յրուզը կեանքը, իր ապրած իրական մթ-
նայրաբը, փ-քը առեկը, տանը մէջ, մեանալէ գերջ,
չրջ-կայքը, վայրաշարժները երգաթա՛ւ զաշները, ու-
նիւնեքու կասրները, երգաթն ու պոզպաար, սրանք
միշտ իրեն համար տիեզերքն էին, սրուն մէջ ինքը կը
շարժէր:

— Ես'ւա, շո'ւա, պոսպ է-ին: Ուշացանք:
Հայրիկին համբերութիւնը կը հասնի:

— Իրաւունք ունիս, էլ ին Մի' նեղուիր: Եր-
թանք: Մեկնինք:

Ասին բան կը գիտէր դարձեալ, տնպատու
թաւ-իծով մը, ամէնէն համե-տ սասրկաները, ձեռա-
դործի սակաար, արդուկները, կարծես ամէն կողմ
բան մը ձգու կ'ուզէր իրմէ, կարծես բոլորը հոգի մը
ունենն գոր միտտին կ'ուզէր տանի:

— Պայուսակները ո՛ր, էլ ի՛ն Սո այժը պիտի բը-
նեի:

Աւ մեկնեքան յնոր-ու, թուքը կուլ կուտար չնե-
կեկույու եւ կոկորդր ամկացնեյու համար, իսկ եզ-
բայրը չէր համարձակեր սնար նայիլ, սրպէտղի ինք
եւս չարասուէ:

Պարակրին մէջ, արջնակր, որ կ'երթար կին
դառնայու, ուզեց կենալ նենդկուզակներուն առջեւ,
ինչորեւյով եզրոր որ ջրէ զանսնք երբ այլեւս ինքը
հան չպիտի բլլայ:

— Չտանաս: Ես ա պիտի ցուին իմ բացակայու-
թեան համար, եթէ առանց ջուրի թողու զանսնք:

— Այո', կը խոստանամ: Բայց մի' ուշանար:
Եւս եկուր:

Նորմա կը հզնէր ժպտիլ, ինքզինքին տիրել,

- արովհեակէ կը զգար երիտասարդին ամբողջ վիշտը
 — Եւ այժմն ուսեցիք պիտի սաս, այնպէս ։
 — Այո՛ս :
 — Այէ՞ն օր :
 Էլի՞ն ժողանցաւ :
 — Բայց, բնականաբար... :

Այժմ, շատ արագ շնչառազան կը քալէին: Յանկած, շողեկառօքին սուրիչը յիշեցաւ իրենց, որ պէտք էր աւելի շտապել: Սիգիֆ, մեքենային վրայ, սաքի՛ տնկամբեր, տանը ուզգութեամբ կը նայէր: Մտքուք էր, անխուտած, ամէնէն գեղեցիկ հագուստները հագած: Այէն վայրկեան կը ծուէր՝ տեսնելու համար թէ արդեօք Նորման հուղա՛ր: Մայֆէր, լաւ կը զգար դժբախտին գիժագիժը պրկող ամբողջ արամութիւնը: Փորձեց սփօսանքի խօսք մը ուզգել անոր:

— Հանգա՛րս ձգէ գիտ, պատասխանեց անոր Սիգիֆ, յօնքերը պոստած, եւ արամուզութիւնով մը, որ կը սարսուրեցէր՝ ճիշտ ժամուն մեքենան շարժման մէջ դնելու պարտականութեան եւ այն անորոշ յայտին մէջ, թէ Նորմա ժամանակին պիտի չկանէր:

Երկու երիտասարդները վազելով հասան հայտարան ա՛յն վայրկեանին, երբ հայտարանապետը մեկնուածի համար կը սուրէր: Նորմա մտաւ խցիկ մը, այժմն չուանը էլի՛ին աւուր եւ վերցուց պայուսակները, զորս եզրայրը վահօն կը գնէր:

Եւ շողեկառօք մեկնեցաւ: Անանք չկրցան նայն իսկ համբուրուիլ, հակառակ անոր օր Նորմա, դանաչ կէն գուրս հախուած եւ էլի՞ն ալ իր ամբողջ էութիւնովը անոր երջարած էր: Մէկուն եւ միւրին շարժած թաշկի՛նակները իրենց բարեւը՞նդան: Էլի, քանի մը վայրկեան հան մնաց, հաշմեա, իրմէ հարեւոր

բան մը պահած էր: Ջղայնացած էր՝ կործնուցած վերջին համայնքին համար: Մինչդեռ, նորմա, իր կորզին, ինկաւ նստարանին վրայ, առանց արտասփչու, առանց մտածելու, գէղձնն խելայեզ, կատարելապէս կործնեցնելով իմաստն իր կեանքին, որ կը վերանորոգուէր:

Մեքենային վրայ, Սիդիֆ, աչքերը սրած, ձեռքնրը գործիքին վրայ, կը կանոնուարէր խոյանքը իրեն զտակուած պողպատեայ հրէչին: Մաշֆէր, չէր հրահր թէ, կը սուսապէ՞ր թէ ոչ: Մեքենագէտին գէժքը անմիջապէս ծածկուած էր կորովի գիմակովը՝ վշտին վրայ ծանրացող պարտականութեան:

Բայց կայարանի մը մօտը, սկաւառակի մը սեռքը գինքը օտրուացուց: Այդ այն սկաւառակն էր, զոր անիծած էր քսան տարի առաջ իր ըրած շարիքին համար: Հոն, արգէտին մէջէն քաղած էր լծրիկաթուղազմի Վարդը, հազիւ կազմուած փոքրիկ տանր, զոր իր առնը տարած էր եւ որ այժմ կը սանէր հրյատասարդ ազլկան մը ամբողջ շնորհքովը զեղուն... կը գիտէր անտուէն անցնող եւ գիրտը խոչանկուող դանդան ճամբաները, սրանք սգուօր էին սահաւին քսան տարի առաջ կատարուած ռզէտէն ի վեր: Յիչից: Կարծեց կը յօէր սահաւին հեղնական նենգաւօր ու մետազեայ ձայնը, որ իրեն հետեւած էր այնքան երկարօրէն:

— Մանկան զո՞ղ...

Տեսակ մը խուլ մալեգնութիւն պատեց զինքը: Կը խօսէր՝ սկաւառակը գիտելով:

— Վերջապէս կը տեսնես: Ես պարզեալա մարդ մ'ի եմ: Անուզարա քեզի կը վերապարձնեմ զայն: Գուցած չեմ: Գո՞հ ես:

Բայց սկսուածիչը չպատասխանեց իրեն: Ճշտց, ինքն իր վրայ դարձաւ եւ ներկայացուց կիսագէժքը որ գիծ մըն էր միայն:

Սիզիֆ իր մեքենային դարձաւ: Մասնկտա էր եւ աւելի ախար: Նորման չէր տեսներ: Կը զգար որ հոն էր, կառախուժքին մէջ, որուն նահատակութիւնը ամբողջութեամբ իր նեւքն էր: Չէր գիտեր որ, առանձին կ'արտասուէ՞ր իր խցիկին մէջ, լուռ, կամք արցունքներով, անհունօրէն վշտաբեկ, ինչպէս երբեմն կ'արտասուեն ամէն բան կորսնցուցած ծերունիները: Հեռակեցաւ իր մաքերուն, որոնք կը վազէին ճամբու երկայնքն ի վեր, պատկերներու կը փոխուէին եւ կը կորսուին ծախի գուլամներուն մէջ: Եւ իր վիշտը սկսուր կը գառնար:

Մաշֆէր, հնոցին մէջ անուխ նեակլով զբազան՝ չէր տեսներ պետին գէժքին վրայ երեւցող սգրերգութեան զարգացումը: Կառախով մը յարեց:

— Անուխը շատ օւժով կ'այրիւ: Ի՞նչ լուռ կ'ըլլար, եթէ գինի ունենայինք իրրեւ զսժացուցիչ:

Սիզիֆ չպատասխանեց: Մաշֆէր լսեց: Յիմար գազափար մը կը ցցուէր մեքենագէտին օւզեղին մէջ: Վարեց այդ մասնուժը, բայց, շատ չանցած, դարձեալ սկսաւ մտալիկուիլ: Նախ, այլեւս չէր օւզեր հանգարտօրէն առաջնորդել իր փոքրիկ Նորման արիշի մը գիրկը...

Կանչեց հնոցապանը:

— Մաշֆէ՛ր:

— Հրամայեցէք...

— Անուխը լուռ մը լեցուցի՞ր:

— Այո՛:

— Լուռ կը վառի՞:

— Այո՛, այո՛...

Այն տանն, մաքէն անցաւ իր կեանքին ամենասանկաւասարի բանը: Ասանց ներքին պայքարի ամենափոքր սասուեր ժը արասայ-յանելու իր գէմքին վրայ, զճնականօրէն արասուող միաք ժը յզացաւ:

Ձուքը երկարեց եւ խժուռ ոչքերով քաշեց մեքենան արագօրէն զործիքը: Եոգեկոտքը, գլխու պոսյա պտանասող արագութեամբ ժը սկսաւ սլանալ: Դաշար, ցնօրքի ժը նման կը թռչէր ճամբորդներու աչքերուն առջեւէն: Նօրման եւս նկատեց եւ զուրս նայեցաւ, սասանց բան ժը հասկնալու: Մաշֆէր, իր կողմէն դիտեց խիւները, պրոնք կարծես կը թռէին ծայրայեղ արագութեան անսանսով: Մասնող նայեցաւ արագաշարքը, որ ժողը 135 ժիւտէթր կը նշանակէր: Բայց հշմարաութի նը ըմբռնեց, այն տանն, երբ տեսաւ որ իր պեաը, ձեռքերովը աչքերը փակած, շոգեկոտքին վազքովը չէր հեռաքրքրուեր եւ կեցած էր անխակասքին ժաւ...

Կօրովի հասանք ժը անգաւ Մաշֆէրի էութենէն: Եոգեկոտքին աղժուկը, նման արագութեամբ ժը, դաշար, սաւնեբը, իրենց խելաւեղ վազքով, անմիջազեա տեսնուող եւ իսկոյն անյայտացող այդ բոլոր շարժումները, մէկ երկվայրկեանէն միւրը տեքրում կ'նշանակէր: Հնօրպանը մնասուն չեքրով կէտ մը դօցեց գօրծիքը: Արագութիւնը նուազեցաւ:

Միդիֆ նշարաւ տարկաւ: Ձուքերը վոր ինչնան, բաժնուելով յուսանատ աչքերէն: Դեպի տասջ շարժում ժը կատարեց մեքենային իր ընտրած մանուտն ընթրոքը տալու համար: Բայց տեսաւ իր հուսատարիմ նուային սարսափահար աչքերը: Մեղագրանք ժը կարդաց հան, որովհետեւ պարտականութեանը կը գուէր: Իսկոյն ինքզինքը բանեց եւ շարունակեց իր

ծառայութիւնը կանոնաւորել, կանգարաւ ու պար-
բեմ, սինչեւ քաղաք:

Մեծ կայսրանին առջեւ երկու բարեկամներու
կեանք, Գ. Հէրտան կը սպասէր Շոգեկոստը կառգ
առաւ: Նորմա, երիտասարդ-կան աշխարհով դուն-կին
մէջ երեւցաւ, փնտտելու մեծ մը առանց գիտու-
լու սակայն թէ ի՛նչ էր այդ փնտտումը: Գ. Հրտան
հանչցաւ զայն եւ վազեց զէպի սնոր, վար իջեցուն
օգնեց, ձեռքերը կախուրեց: Ներկայացուա զայն իր
բարեկամներուն եւ Նորմա անպակտ, ճ մեծ մը խա-
նարհեցաւ: Միտքը սարիչ տեղ էր, զբողած բլու-լով
կայրը փնտտել: Սպասուար մը, կրամաներուն
այսարտաւ, սառւ սնոր պառուսակները: Նորմա շվ-
րանեցաւ: Եւ ըսաւ Գ. Հէրտանին:

— Կ'երթամ կայսրիկի քանուութիւն շտելու Իս-
կայն կը վերագտնամ:

Միւսը զէջը ծամածոներ եւ փոյնեց թոյլ շե-
տաւ:

— Գուցէ քիչ տանելն պիտի տեսնուք զինքը,
Եկէ՛ք:

Նորմա, եղածին պէս մեռցած էր: Արբու մէջ
ազատորէն մեծցած, ան, կրնար սակայն հարտի
մանչու մը պէս: Յամանեցաւ:

— Ոչ պարն: Հայրս պիտի տեսնեմ:
Եւ վազեց կոտորի երկայնքն ի վեր, զէպի
վայրաշարժը:

Սիզիֆ, կը շարունակէր նստիլ անխոստքին
ժողը կ'թաւ, աչքերը կ'էտի մը սեւեռած, մի-կ' իր
անձկութեան մէջ, առանց ուզու, ու նայն իսկ որ ազ-
ջիկը տեսնէր: Քրտիճքէն սեւցած էր եւ սնոր անա-
կան կողուսար իրեն կուտար տեղի ողորտի կերպա-

բանց մը :

Նորմա կանչեց զաշն : Մաշֆէրն էր որ ժամեցաւ ազջիւն, գլխարկը կաննելով, կանգիտուաբարպէտ : Նորմա զ'ուզեր վայրաշարժը բարձրանալ, բայց չկամարձակեցաւ, որովհետեւ շրջազգեստը, ձեւնսցնեքը եւ գլխարկը չէր նեղէին զինքր : Միւս կողմէն, արգելակներու հսկիչը անջատած էր վայրաշարժը եւ ձեռքի զրօշը կր շարժէր մանեօվրայի կամար :

— Յետու թիւն, հայրի'կ... Շուտով : Այնպէս չէ' : Շուտով...

Սիգիֆ, նեղուած, կարծես երազանքի մը անձնատուր կր ժրմբար միօրինակ ձայնով մը :

— Նորմա'... Նորմա'... Նորմա'... Հակասակ իր կամքին, Սիգիֆ կը խորհէր որ անգամ մըն ալ չուպիտի տեսնէր զաշն : Նորմա անոր կամբայրնեք կը ճամբէր, զաշն գրկել կը փոփոքէր եւ գրկելու ձեւը կ'առնէր բերանը եւ վիզը մտելով : Սիգիֆ, տխրօրէն խնդաց, պարզելով իր սեւցած եւ իւզօտ գէժքը, ուր, ատրօրինակ կերպով կը օւլային կրակէն եւ ճամբօրգութենէն կարմրած իր աչքերը :

Մաշֆէր հնազանդեցաւ : մանեօվրայի հրամանին ձգելով Սիգիֆը իր յուզման մէջ, որ զաշն կը պահէր նստած, ուշաօրոյս, կարծես անդամալայն, մինչ վայրաշարժը հեռացաւ, ձգելով կայարանին մէջ երթառատարդ ազջիկը, որ իր բազուկները կ'երկարէր գէպի իր անցեալը, որ կ'երթար անզօք կերպով, լլճեկով զաշն օտքի' անմանօթին սաղեւ :

9. Հէրսան միացաւ անոր : իր բարեկամները անյայտացած էին : Եւ ասորու զաշն լալով, գէպի վերանորոգեալ կեանքը, մինչ վայրաշարժը հան չէր այլեւս, այլ հեռուն, սեւ կէտի մը պէտ, պսակուած իր

սեւ ծախսով ու կայծերով:

Արագօրէն անյայտացած այս սեւ կէտը կը տանէր Սիզիֆի յաւատահառութիւնը: Իր խցիկին մէջ, մեքենավարը մեքենարար կը գործէր, եւ իրապէս կրկնակ խզնահարութեամբ մը, սրունցմէ մին կը հետեւէր՝ սիրեցեալ ազգիան համբուս, քաղաքին մէջ:

Երիւասորդ Մաշֆէրը, շատ լաւ կ'ըմբռնէր իր պեռին ցաւը եւ աւելի՛ իր յազդիչ սէրէն քան այն վախէն թէ ան կրնար իր մեքենայի մահափորձը կրկնել. — Մաշֆէր, չէր հեռացնէր իր գաղափարի դիտող-չօքերը Սիզիֆի վրայէն:

Այս վերջինը, խօսեցաւ անոր անսովոր քաղաքութեամբ մը, որ չափազանց մեծ գարմանք պատահուեց հնազանդին.

— Մաշֆէր, բարեկամ՝ յո, կը կարծե՞ս որ ան կը ջաննիկ պիտի ըլլայ:

— Այո՛, այո՛...

— Ինչո՞ւ այդպէս կը կարծես:

— Որովհետեւ ոչ ոք պիտի համարձակի անոր շարիք հասնելու:

Սիզիֆ խորհեցաւ որ ինքը համարձակած է. Բայց ի վերջոյ, չէր դիտեր որ աւելի լաւ ըրած չէ՞ր ըլլար, եթէ խոստովանէր ազգիան թէ ինչ էր, իրապէս, Սիզիֆը իրեն համար, եթէ խոստովանէր որ անհուն սէրը: Վանեց մաքէն այս մտածումը: Այլ տեսակի բան էր: Եւ յետ այսու աւելի ոտսակորէն պիտի վանէր այս արտասուց միաքը, այս ծիծաղիկի եւ անկարելի ամուսնութեան մը գաղափարը:

Խնդալու հիգ մը ըրաւ:

— Երջանիկ ըլլանք, Մաշֆէր, սրովհետեւ ան ալ պիտի երջանկանայ ապահովարար:

— Այո՛, այո՛...

—Վայրկեան մը նշաններուն աւագրութիւնն քրէ:

Մաշֆէր կնազանդեցաւ: Բայր տեսաւ որ, մե-
քենազարը, իր վզէն կը կանէր չլթայ մը, նայրը՝
ժէտայիտն մը կախուած: Կը թուէր թէ Սիդիֆ նած-
փեյ կ'ուզէր եւ վտխով, գողի մը պէս կը կատարէր
այս շարժումը: Ան, աւագրութեամբ, անկիւն մը
ընարեց մեքենային գործիքները իր վրայ: Անկեցող
սկաւառակին վրայ եւ սկսաւ իր աչքերուն բարձ-
րութեամբ պատւակել կան մէտայիտնը:

Մաշֆէր ընդմիջեց անակնկալօրէն.

— Կ'աշխատի՞ք, վարպե՞տ:

— Այո՛, կը լրացնեմ սկաւառակին պահածները:

— Ի՞նչ պակաս կար որ...

Սիդիֆ անոր նայեցաւ, նեղօրբայ: Թեոյ յարեց.

— Անուն մը, ի՞նչ մեքենաս անուն չունէր: Հիմա

ունի:

Մաշֆէր ճամբուն վրայ աչք մը գարձնելէ վեր-
ջը, հարցուց.

— Անուն մը:

— Այո՛, բարեկամ: Կարելի չէ բնութեան տե-
տաբաններուն մէջէն տեսնել, առանց գիտնալու թէ
անունդ ի՞նչ է:

— Ի՞նչ է ուրեմն:

— Հիմա կը տեսնես: Եղբօ՛ւր, տես ի լեցուր:

Սիդիֆ այժմ ճամբան ի վեր կը նայէր: Թան-
կարծ, գէժքի գիծերը խոժոռեցան, ցաւագի: Կրկու-
ւով մը: Մաւուկումը կը պարուրէր իր մարդը չու-
իւնը եւ հիմա նուխի պայծառ ու թուփք գուլա-
րուն մէջ կը տեսնէր նորմայի պատկերը. — խըն-
ւածող պղջկան տեսիլքը, այնքան երիտասարդ, այնչ-

քան սիրուն, երբեմնի կեանքին անարանները, ոչ զիկէ մը աւելի մանչու կրահոտ խոզերը, իր սասումները սեփնային վրայ, զոր կ'ուզէր սասջնորդել, իրիկունը, երբ զայն աւփօ կը տանէր: Իր շուտ-մաշտերով կը հետեւէր, այս անրջային անխիճներուն, ծուխի այս երեւոյթներուն որոնք, շարժապատկերի մը պէս, հազիւ ձեւաւորուած, կը կաշտալուծուէին, կ'անկեամեային... Ան կը չփութէր Նորմայի սազերուն խուրճը, փոքրիկ սմայի այն խուրճին հետ, որ կը շրջապատէր վայրաշուրժէ: Այլեւ չէր տեսներ, մ'չ սկաւառակները եւ ոչ հետանիշ ձողերը, որոնք, իր յիշատակներու լուսեղէն յորձանքին մէջ կը կորուսէին:

Մաշֆէր նայած էր զործիքներու սկաւառակին վրայ հաստատուած սէտայիօ ին: Իր պարզունակ սէրաջ, խոսկեցաւ զօթի մը սզգեցու թեան անկ: Ծանչնած էր Նորմայի մետայիտը որ տանուած էր ազէտէն փրկուած ազջկան վիզէն Եւ կրնար կարգուածունը, որով կը սկրտուէր վայրաշարժէ:—

ՆՕՐՄԱ — ԼՈՒՏՈՆ

Այս էր ամենը: Այս էր վերջ-բունը այն սզրեր-զութեան, որ կը տանջէր մեքենավորէ:

Մաշֆէր հասկսու որ, Սիդիֆ, սխրհուած՝ իր յիշատակներուն մէջ, այլեւ չէր տեսներ իր շրջապատը: Ասանց բաւ մը ըսեալ, ստանցաւ ան-որ եւ զորձեալ սկսու հսկել մեքենայի շարժումներուն վրայ...:

Իր ամենը մէջ, Սիդիֆ անզորութիւն չէր կրնար գտնել: Եւ, էլի ի սխրութիւնն ու կուզար միանալու իր սխրութեան, ամենը մէջ, որ երկուքին ուլ անտա-

նիկ եւ պարագ կը թուէր: Ճաշեցին, առանց խօսիլ համարձակելու: Լուսթիւնը կը պակէր զանոնք հոգեպէս արթուն եւ իւրաքանչիւրը այն խորհանքը կ'ուսենար թէ Նորժամն ներկայ էր հան:

Բայց հայր վերջաւորութեան էլի չկրցաւ դիմանալ: Տեսած էր վարդ մը, որ ինկած էր այն փունջին, զոր իր քայրը, մեկնելէն առաջ գրած էր fortune-ի: Վրայ, Ասած էր զայն եւ գրած սեղանին վրայ, պարագ մնացած ունքը, ինքն ալ յուզուած իր քրոջ այս վիպային սոցիալաւմէն: Սիզիֆ, շատ անգամ նայած էր ծագիկին, առանց բան մը ըսելու:

Հիմա, էլի չէր կրնար ինքզինքը արգիլել զարդին գոչելէ, զայն շրթներուն առնելու յիմար բողբոջէ: Զով մը բայց չէր ալ համարձակեր: Սիզիֆ անոր կը նայէր, իրենն հասարակաց մասնաւմները պիտի խղէին լուսթիւնը:

— Կը յիշե՞ս, սկսաւ էլի: Կը յիշե՞ս այն օրը, երբ իր այծը, վայրաշարժի մը նման ծպտուելով, ամէն ինչ առկնուզբայ ըրաւ արնեսառանցիկ մէջ, զոր լիւսը իր սուլումներով:

Սիզիֆ մըմբաց.

— Այո՛, կը յիշեմ:...

Նորժամի բոլոր ժանկական արարքները, կը վերջիւնէին, սոցիալաւելով մէկուն կամ միւրին կողմէ, եւ իրժով պարագ մնացած ասն բոլոր անկիւնները լեցնելով:

Էլի շարունակեց.

— Եւ այն օրը, երբ պահուեցաւ մարած վայրաշարժին մէջ եւ վախցուց Մաշֆէրը զուրս զալով ծիւղելոյցին մէջէն, նախապէս, ներսի կողմէն քանի մը անգամ զարնելով, բան մը որ կը խենթեցնէր

Խեղճ մարդը:

— Եւ այն օրը...

Սիրդիֆ իր յիշատակներն ալ կ'աւելցնէր:

Ուշ գիշերքն, յագնած, առանց իրենց սգեկոչումներուն մագապան չզթան փշրելու, երբ իւրաքանչիւր իր ամայի սենեակին հոմքան չկը բանէր, գարնէն կը խօսէին Նօրմայի մասին:

Սիրդիֆ, չարաչար յագնած, սաքի ելաւ.

— Գնա՛ պառկէ, ազա՛ս, Գէաք է հանգչիլ, ալ եւս չխօսինք անօր մասին...

Էլ ի գրկեց իր հայրը եւ գուրս ելաւ արհեստնայէն: Մեքենավարը սաքի ելաւ, բուռնցքը սեղմած, անտեսանելի բայց զինքը հալածող, իր էութիւնը լիկող մէկու մը գէճ:

Բերաւ լամբը իր արհեստասեղանին վրայ, թուճը փնտռեց եւ սկսաւ գրել.

« Պարո՛ն Լեռզան,

« Եթէ կ'ուզեմ օգրիլ, ձեզի կը թեալեմ երչզացնել Նօրմայից այն ինչ որ ձեզի սորվեցուցի: Զգի կ'ազգարեմի՞ն որ, ձեր ամուսնութեան ասեմ, ահա մեծ խոհեմութեամբ օարժի՛ք օրկի՛ք ներկայացնեալուց անօր, որպէզի միտ անգիտեաց իր ձեռքի նեմարտութիւնք:

« Ասիկա կ'ըրեմ՝ անգամ մըն այ ձեզ եւ Նոման չտեսնելու համար որպէզի մտնեմ իմ միտւանցս: Այս է իմ միտի բաղձանքս գոր կը ներկայացնեմ ձեզի պէս թուառական խաբեբայի մը:

ՍԻՐԴԻՓ...

Նամակը լմնցնելէն վերջ, կարգաց զայն եւ լեց: Յետոյ սկսաւ գտնուիլ սենեակին մէջ, անվերջ կան, խորս պէս խռոված, պաշարուած գարնէն...

անսոսք մտածուածով, որուն քննիչու, բերնի, այդ ան-
մասնաւի ծիծերու կորսուած ասփանքով...

Ուղղուեցաւ գէպի սանդուխը: Վայրկեան մը
վարանեցաւ, հեռացաւ, վերագարձաւ: Վերջապէս,
սահայն, գանդազօրէն բարձրացաւ աստիճաններէն,
որոնք կ'առաջնորդէին գէպի նօրմայի ամայի սենեա-
կը:

Վարանեցաւ գարձեալ գրան սաջիւ: Յետոյ՝ մը-
տաւ ներս, վեռահան քայլով մը:

Տօճոկան այս անլուր յան-խանքը, զոր գե-
ղեցիկ եւ ասոզջ ազլիկ մը կրնայ ասր-եկէ իր շուրջը
լեցնելով սաւնը սւր կ'ապրի, սւղեղ, եւ արիւնը ա-
նանց, որոնք զինքը կը շրջապատէ: — Երբ աստեղ
վերջապէս իրեն այնպէս սւժգին, որ Ս: Վ: Ֆ, ծաւնիկ
խսկաւ պարագ անկողնին սաջիւ եւ սկսաւ գրկել ծած-
կօցները, անասնօրէն տնարկու ձեւով մը:

Ձեր յար: Իր յուզուժը այդ պահուն զգայական
չէր: Հրէշն էր որ վրէժխնդիր կ'ըլլար մարդէն այն
զօհարերութեան համար զոր այս վերջինը պարագ-
րած էր իրեն: Յետոյ սաքի կանգնեցաւ, ասթուակ մը
տաւա եւ նստաւ գիշերը անցնելու համար հոն, ասր-
տամօրէն խորհելով որ, դուքէ բուր գիշերները հոն
պիտի անցընէր...

Հոն, սւրիչ տեղ մը, քաղաքին մէկ կողմը,
նօրմայ, նստած իր սպագայ ամուսնայն գէմը, իր
հանաւոր սենեակին մէջ, որ ի պատիւ իրեն ծագիկ-
ներով եւ լոյսերով սղոզուած էր, — զէր սւտեր, այլ
կո խնդար ցաւազին երգով մը սւ սւտ: կը ձեւաւորէր
սու զրակուրները, զորս, համազրիտաւոր սպագա-
ւոր մը կը բերէր իրեն:

Նօրժա, կը գիտէր գուար, որ կը բացուէր ու կը փակուէր հաշտակողանի սպասարկութեան համար՝ հարձեռ երեւման մը կը սպասէր:

Յանկարծ սենեակէն ներս խուժեցին Հէրամի բարեկամները, գիշերաչին բարեկամներ, երիտասարդ տարեր եւ կիներ, մինչեւ այդ որը իր սպարած շուտա կեանքին ընկերները: Արկած-խնդրութիւնը գիրենք կը զուարճացնէր: Հէրամն նեղորիտ կազութեան մը մասնուած՝ աւելց ներկայացուց իր նշանածը: Ռարեկամները կտտոկ կարծեցին:

Կիտով մը մուշտակներու մէջ փութաւած կին մը յարեւ:

— Ա՞յդ ինչ է... Ուրիմն կը վերամուսնանամ...

Միւսները հաթեցան խնդալէն: Հէրամն բարկացաւ.

— Կը վերամուսնանամ, այո՛, եւ սրովնեւ լուրջ է այս անգամ, կը խնդրեմ որ մեզ հանգիստ ձգէք:

Ուրիչ մը պատասխանեց.

— Ուրիմն այսպէ՞ս... Միզի բան մը չե՞ս հրամայներ...

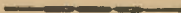
Պ. Հէրամն սաքի ելաւ.

— Զեզի այս գուար կը երամցնեմ, բաւ ան ինքնիրմէն սլամ:

Երիտասարդները խոհեմութիւն սեպած էին հեռանալ իսկոյն: Կիները, պարտաւած շօլլալու համար, մեկնեցան կտտազօրէն խնդալով:

Նօրժա, ձեռքերը կուրծքին, կը խեղգուէր կեծ-կլաւքներու մէջ, մինչ Պ, Հէրամն կը փութար անոր մտանալ:

ՎԵՐՁ Ա. ՄՍՍԻՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

1.

Ուրեմն միայն մեհեճա՞ն կը տփեսս...

ՋՈՒԱ

Սիզիֆ նուիրուած էր իր արկեսաին ինքնամաս առցութեան համար: Ան կ'ընէր ամենախանար հարձերն անգամ թոյլ առաջ Մաշֆէրին գիտել զինքը, համ խորատուզուի իր զիպային ընթերցումներուն մէջ եւ համ յորանջել: Նորեմն սակայն կ'ընդմիջէր զոյն.

— Սա յորանջումդ գեա չվերջացա՞ւ: Ինծի ալ յորանջել հաւատա...

Եւ ինքն ալ կը յորանջէր, բերանը կը բռնար, մկանները կը պրկէր: Յետոյ, անմիջապէս սր իր միտքը կէտի մը վրայ կանգ կ'առնէր եւ նորմայի պահերը զինքը կը պաշարէր, կը նետուէր մեքինային վրայ, ինչպէս մասցութեան բազուկներուն մէջ: Եւ անվերջանալի կերպով կը փայլեցնէր գործիքները, պատւապանները կը քակէր, նորէն տեղը կը գնէր, կը սորները կը փոխէր:

Վերահանկիչներ կ'անցնէին երբեմն երբեմն, կետաքթրուելով անոր աշխատութեամբ: Եւ այս այս

ժելութիւնները, իր յափշտակութիւնը, եղած գովասանքները իր վայրաշարժի պզինձներուն փայլունութեան եւ պոզպատներուն մաքրութեան համար, կը սնուցանէին շար նախանձը իր ընկերոջ՝ Ժաքօպէնին որ երբեք չէր յուսած իր նուազագոյնը եւ կ'ուզէր վրէժխնդիր ըլլալ, որչա՛նք յաճախ մտնէր ասան շար ու պզտիկ սոզուն Գ. Թիւնիւէն:

Վերահեղիչները, ո՛ր մը չէին գագրեցներ իրենց յարգալիք արատայտաութիւնները: Սիզիֆ, զանանք կ'ընդունէր շփոթահար, միամտօրէն, ինչպէս հայր մը, որ կ'ուզէ գովել իր ազնկան գեղեցկութիւնը: Պարտաւար մը կ'արձանադրէր գովեսաները, որոնք կը որէին Ժաքօպէնի եւ Գ. Թիւնիւի հակահրանքը:

Ժաքօպէն կը գտնանար իր վայրաշարժը ազատ պահելով: Սակարկութեան մասը ան Գ. Թիւնիւի հետ:

— Եթէ ես սնենամ Սիզիֆին մեքենան, անտխէն գոյացած շահուն կէտը կը խոտաանամ քեզի առ:

Գ. Թիւնիւ վայրկեանաբար ընդունեց:

— Համաձայն եմ: Պիտի սնենաս:

— Կը կարծե՞ս:

— Պիտի սնենաս: Ծերուկ Սիզիֆը յիմար մը: Է: Այսօր լու կ'երթայ: Եւ կ'աշխատի՛ ինքզինքը ցալալու համար: Բայց ես չեմ ձգեր զինքը եւ ասիթ: պիտի գտնեմ հոնայտական բան մը մէջլոեզ բերելու: Ան պիտի սեննէ... Բայց համբերութիւն...:

Ո՛չ իր պետերուն գովասանքները, ոչ ալ այս երկու արարածներուն թշուառական ստեղծութիւնը եթէ գոյն գիտնար— աւելի չէին կրնար շարժել մեքենավարի արդէն իսկ խուզած սիրտը: Ոչ մէկ բանի կարեւորութիւն կ'ընծայէր այլեւս: Գրեթէ ըր քնանար եւ բերանը կ'այրէր՝ մասնաւոր ձիգով մը

աւիտենապէս ծխամորճ քաշելով եւ արշալույսը ծափաւն պէս կը վազէր դէպի իր աշխատանքը, դիշերային օւրուականները սպաննելու եւ ամէն ինչ մտնալու համար:

Երբեք չէր սւզեր վերսիւնի թէ, Նորժա, ապրած էր հոն իբրեւ իր ազնիկը, փոխն ի փոխ գգուելով իր հայրական զգացումը եւ արծարծելով կրակը այն ամօթալի ցանկութեան, որ կը կրծէր իր ներօրգին, Հեազնեաէ, աւելի եւ աւելի կը շանար, ամէն միջոցով վանել կարուած երիտասարդուհիին պատկերը եւ մարել իր մէջը յայրօտ ցանկութիւնը, որ անտանելի մտալլկում մը գարձած էր իրեն համար:

Կը շարունակէր այսպէս խոյս առլ իր ասունէն, ս.բ. ասաջին օրերու սղարգութիւնը գրաշմուած կը մնար անօրփելի մելամաղձառութեանը վրայ իր զուկին, որ ինքն ալ անզուլ աշխատանքի մը լծուած էր, բացակայողը մտնալու համար:

Ա. Սիգիֆի կ'անցընէր իր օրերը եւ երկար գիշերները, կամ իր վայրաշարժին հետ եւ կամ շէտը Նուարճի ետպարեհին մէջ, անյոյս ստորնութեան մը անձնատուր, արագորէն ձերանալով, զայրացկոտ եւ չար ամէնուն եւ ամէն բանի հանգէպ:

Նորժա գրած էր անոր, ասանց երբեք պատասխանը ստանալու: Սիգիֆի չէր հարգար իր նամակնեարը եւ ասկաւին, իր մէջը սւժը կը զգար զանանք այրելու, ասանց ասզ մը գիտնալու անունց բովանդակութեանէն, հակառակ անոր որ միշտ կը փորձուէր:

Օր մը, սրուիչը, գրածի վճարման կրամանագիրը մը բերու իրեն: Նստած էր իր պարտէջին մէջ ծըծելով իր երբորդ ծխամորճը եւ հետեւելով ազօտ

մաքով յը ծուխի փոքրիկ զուլաներուն, որոնց յիջ
 ծայր սասիհան անորոշ նեւեր կը զծագրուէին: Ա,
 իր կանակը գործուցած էր հորին, որ Կր սպ-ան-ր
 զինքը խեղդելու աշն կ-խորր-նին, որուն երեւոյ-
 թը, իր մաքին մէջ, այնքա՛ն ճակատ-գրական կեր-
 պով կապուած էր նորմայի ճկուն մ-բնին: Սրգիֆ
 ուզած էր քանզի այդ կ-խորր-նը, ք-յո չէր համար-
 ձակած մտենալ:

Այդ օրը, առանց խորհելու, կ-բզոց կեանքով
 առկերը, ցրտիչին կողմէ իրեն երկարուած գր-մ-
 կան հրամանագրին ետեւի կողմը, նորմա կը գա-
 դատէր:

«Սիրելի՛ նայրիկս:

Էի՛նչ եմ քամ քեզի որ ինձի չես պատասխաներ:
 Եւ ի՞նչո՞ւ համար անդադար կը մերժես այն գրասր
 զոր քեզի կը դրկեմ: Մի՞թէ քեզի պարտական չեմ այն
 բոլոր բաներուն համար զորս դուք քամ ես ինձի իմ
 ամբողջ կեանքիս թերացիք: Կ'աղսչեմ քեզի, թնդունե
 այս գումարը: Ջայն խնայած եմ իմ հանոյսերեւ
 որովք գոյութիւն չեն կրնար ունենայ առանց մեր եր-
 կուիքն: Ընդունե այս գրամը եւ կամ սուր օտ-^{էլիկի} ինչ
 որ գործածե իր ախարսուրեանց համար: Կ'ո:
 նուազն օգտակար գործ մը տեսնել:

ՎՇՆ՝ ԼՂԱՐ ԱՂՋԻԿԴ:»

Սրգիֆ խորհեցաւ քանի յը վա՛յր եւ: Ծ-ն իչը
 կը սպասէր որ անգամ մըն ալ յերթէր: Սրգիֆ պատեց
 յանձերը, վայրկեան ժը, իր զուկիս ապագ-յին վրայ
 ճնշելու, զայն յենարանէ յը զրկելու խզե-կ-բու
 թիւնը ունեցաւ: Բայց, նոր-այի մէկ ն-խագ-ու-
 թիւնը զայն հարուածած էր: Ա՛լ չվարանեցաւ: Ծրր-

ու իչին ներկայութենէն ազատելու համար, անգամ մըն
ու գրեց հրամանագրին վրայ.— «Մերժուած՝ սոսցո-
ղին կողմէ:» Սասրազրեց եւ սահաւին ցրուիչը չմեկ-
նած, խորասուզուեցաւ իր մասնուձեերուն մէջ:

Ինչո՞ւ համար նորման գրած էր.— «Մի՞ք քեզի
պարտական չեմ այն բոլոր բարիքներուն համար, զորս
քունք քած ես ինձի իմ ամբողջ կեանքիս քննացիք:»
Այն մասնուձը թէ, Գ. Հէրսոն հշմարութիւնը
պատմած էր նորմային, ցնցեց զինքը: Զայրացած
էր եւ հաս—կարժիր: Արզեօք ա՞յդ ըսելի հ'ուզէր:
Անշուշտ, եզրահացուց ոն: Այն ստե՛ն, Գ. Հէրսոնին
հանգէպ իր զշացած կասազութիւնը սկսու զինքը
պաշարել: Խոստացած էր այս մարզուն— որ ամէն
ինչ զսոցած էր իրմէ— պատճել զինքը անգթօրէն,
եթէ զուտնանէր իր գազանիքին: Գէտք էր յարզել
իր խոստուձը: Բայց ինչպէ՞ս գիտնալ նորմայի բու-
սերուն իրական իմաստը:

Միզիք սուրբ անգամ մըն ու կարգու այդ սու-
րբը: Մեքենաբար, ձեռքը երկարեց պարտելի պըզ-
տիկ սեղանին: Փնտանց: Բայց վերջիչեց թէ ես աշ-
տէ՛ւը հորձմանագիրը եւ թէ այլեւս, երբեք չպիտի
արգ թի. թնչ որ գրուած էր: Կամայ կամայ, չը-
կարծնալով այլեւս վերջիչել նորմայի գրած բա՛ւն բու-
սերը, խորհեցաւ թէ սխալ կարգացած էր: Գ. Հէր-
սոն, չէր կրնար ա՛յնքան յիժար եւ այնքան անպա-
տիւ ըլլալ, որ ենթարկուէր իրեն եզան սպանալի-
քին եւ չյարգէր սոււած խոստուձը: Հանգարտեցաւ
Եւ, յագնարեկի, քնացաւ սթառին վրայ:

2.

Իր ամուսնոյն շքեղ բայց օտար բնակարանին մէջ, նորմայի օրերը կ'անցնէին ախորտէն, կարծես գանձուած ըլլար աշխարհի մէկ ծայրը: Ընթ կեանքը կ'ստար իր շուրջը, մինչեւ ձգելու համար գոյն երեկոյին, երբ անասնելի կը թուէր իրեն ամուսնական կեանքը, եւ, աւելի եւ աւելի, սերէ ու գուրգուրանքէ զուրկ կը զգար ինքզինքը:

— Կ'ուզէ՞ք որ ներ նախատիրած մէկ տեղը երթանք վազը, հարցուցած էր իրեն օր մը իր ամուսինը:

Սւ ան պատասխանած էր իր սովորական անհազուժեամբ.

— Ի՞նչ ընելու համար:

— Կը տեսնեմ որ ընկերակոն այս շրջանակը կը նեղէ ձեզ: Ինքնաշարժով երկար պատյա մը կ'ընէինք: Ատիկա նեղի լաւ կուգար:

Նորմա, մէն բանէ զգուած ըլլալու գերագոյն շարժումն մը ունեցաւ.

— Օ՛, ս'չ... Հոս կամ այլուր...

Ան, անդադար կը մտածէր երկաթուղազօնէրու մէջտեղը գանձուող անակին, պարտէզին, բը հաւանաբար շորքած էր եզրօրը անտարբերութեան հետեւանքով, այնին, վայրաշարժերու հնչեղ թրթուսներուն որոնք կը պաշարէին անակը եւ ամբողջ կեանքին մասին, որ կ'անցնէր տաք եւ ջերմիկ մթնաւոյրախ մը ներքեւ, օրուն հրակէզ կարօտովը կը առարէր:

9. Հէրոսն պնդած չէր: Ան գրաւուած էր Վկայարանի այս փոքրիկ օղջկանն հետ—ինչպէս օկիզ-

զէն կօչեր էր գայն—խորունկ սիրով ժը, բայց կիմ, համբերութիւնը կը կորսնցնէր, ենթակայ ըլլալով իր կնոջ ամենօրեայ լուսթեանց ու սերմումներուն:

Այս ժարգը, տակուին երիտասարդ, որ միշտ տարած էր ծայլերու եւ ազդիկներու նեւ, շարաշար գործածելով իր բարձր պաշտօնը եւ ցերեկները նըւազ աշխատելով—երկարելու համար սուղի նստող գիշերային հանոյքները,— այս՛, կատարի եւ թեթեւաբարոյ այս ժարգը, գործած էր փոփօսիկ եւ բաւական յուսահատ: Լուսթիւնները եւ մանաւանդ, յաճախ ու բնական համբերութիւնը նորմային, որ հան, իր գէժը կը նստէր, շփօթութեան կը մտածէր իր կօչին:

Սև նորմա կը ձանձրանար իրեն առաջարկուած ամէն բանէ եւ աւելի մելամաղձաւ կը գտնար: Երբեմն, կը թուէր արթննալ, բայց այն ասան աւելի կը կորսուէր իր յիշատակներու համբուն մէջ, սակայն իր շրջապատին կարեւորութիւն բնծայելու: Ընտրի մը վախճանը մտածուարապէս նեղացուցիչ եղաւ Գ. Հէրսանի եւ ամէնուն համար: Նորմայի գէժքը, սովորականէն աւելի ամբօյն կ'երեւար, ծագիկներու, նուրբ պակեղէններու եւ փայլուն արծաթեղէններու սուրբուն մէջ: Նորմա կ'երազէր:

Յիշողութիւնը այնպէս մը արթնցած էր, անորոշ այս միջավայրին հեռանալու պահանջը այնքան ուժեղ եղած էր որ, սկսաւ բարձրաձայն սգեկոչել իր հօքին մէջ յառնող պատկերները: Սև ըսաւ.

— Կ'ուզէ՞ք որ ձեզի պատմեմ երկաթուղազօծի իմ այնիս պատմութիւնը:

Կոչնականները նորմային կողմը գործած զարմացած: Երեք մայրերու թումած բերանները, սրանք հանդիսարարապէս կ'իշխէին ճաշին վրայ, իրենց ազ-

ջիկնեբուն քովը, ապշանքի պրկում մը ունեցան։ Այրերն ալ զարմացած կը թուէին։

Նորժա չհասկցաւ որ, նման արարածներու համար—որոնք ոչ բարձր եւ ոչ ալ սասրին գոտի կը պատկանին, ոչ զարգացած են եւ ոչ ալ ազէա, այլ ան կերպարան եւ սովորմու պուրժուա կ'ուշուան գոտի մը կը ներկայացնեն, — իր ըսածին նորութիւնը անհանելի էր։

9. Հէրտան, որ կը տարուբերէր՝ կնոջը խօսիլ սկսելու բազմանքին եւ անոր ըսելիքին ազատ չմտովա խաւթեան միջեւ, — նախամեծար սեպեց լսել։ Բայց տարիքս ու պատուանշան ունեցող պարոն մը, որ հանձնակատար էր ու զուարթ, քաջալերեց Նորժան որ շարունակէ իր ըսելիքը։

Այս մարդը, որ հաշի սկիզբէն ի վեր, անգագար դորուար դիմի կը լեծներ Նորժայի գաւաթին մէջ, կարծես կ'ուզէր դիմովցնել զայն։ Անգամ մըն ալ լեցուց արկնոջ նուրբ վեհնատիկեան գաւաթը։

— Օ՛, արտասովոր բան մը չէ որ պիտի պատմեմ ձեզի, ըսաւ Նորժա։ Ըսելիքս, գոնէ արտասովոր չէ ինծի եւ իմ այնիս համար... Իմ այն, դիւտ՝ք, կարծէք իմ քոյրս էր, կամ եթէ կ'ուզէք իմ ազնիկը...

Մեր կնոջ մը յիմարութիւնը ընդմիջեց յանկարծ Նորժան, իր պատմութեան սկզբնաւորութեան մէջն իսկ։ Այս պատկերը դիմաք նեղած էր։ Շուարած՝ հազաց։ Միւս կիկներն ալ քաղաքավարօրէն զժգոհ երեւոյթ մը կը պարզէին։

Նորժա, նայուածքը շատ կեռուն, կը կետելէր իր յիշողութեան թելին։

— Ապրանք ստացող երկաթուղային կայարանը

ներ շատ մօտիկն էր: Օր մը, երբ շատ պզտիկ էի, առասուկաներով բեռնաւորուած վագօն մը սւշադրութիւնս գրաւեց: Կարծես, օրերէ ի վեր այդ վագօնը մօտուած էին: Եւ խեղճ կենդանիները, առաւաղէս, անօթաթնէն կը նշային... Ութ օր վերջը, անոնք գործուալ հան էին վախնալու առիճան նիւարցած...

Իրապէս, այս պատմութիւնը, ներկաներէն ոչ թէ կը կը նեատքրբեր, որոնք սւրիշ խօսակցութիւններու վարժուած էին: Գ. Հէրսոն նշմարեց այս խօսքոյն: Իր փառասիրութիւնն էր որ կը վերաւորուէր, նրովհետեւ իր բուրբ հրաւիրեալներու շրթներուն վըրայ, զինքը այսպանոզ պրկումներ կը կարծէր տեսնել: Բազմաբուն ուզեց արգիլել Նորմայի պատմութեան շարունակութիւնը: Բայց Նորմա, սւրիշներու համար չէր խօսեր. չէր խօսեր նայն իսկ իրեն համար: Ան թոյլ կուտար որ ասուէր իրեն ընտանի բաներու հմայքով, որոնք գիւթած սւ գրաւած էին իր ամբողջ պատանեկութիւնը: Եւ հիմա, կը վերօղէր բարձրաձայն, առանց սեւէ մէկուն կարեւորութիւն առլու:

— Հաւանային գիշեր մը, շարունակեց ան, այնչառն ազգուեցայ այս խեղճ առասուկաներու լքուած վիճակէն, որ սւղեցի անոնց ազատութիւն պարզեւել: Անոնք, այլեւս կաշի եւ սփոր մնացեր էին եւ իմ ամբողջ ազգաններովս չէի կրնար զանոնք կերակրել: Վարդագոյն պզտիկ խոզ մը մեռած էր: Եւ, ես կը գտառապարտէի շարութիւնը մարդոց, որոնք հօգ չէին ըներ տեսնելու այս վագօնին մէջ անցած-գործածը: Բացի գոնակը եւ տեսարանը կը նմանէր Նոյեան Տապանին, ջրկեղեղէն վերջը: Բայրբ անասունները գուրս բուժեցին եւ համարձակ սկսան փախ:

առաջ ամէն սուղութեամբ: Միայն, այն ճը կը Տար
 հան եւ զիս կը գիտէր իր մեծ ախար աշտերով: Դուրս
 հանեցի զայն: Հետեւեցաւ իննի: Կը լիշեմ նայն իսկ,
 որ ան կերաւ պարտէզիս ծաղիկները: Ձայն քովս կը
 պառկեցնէի, իմ սենեակիս մէջ, մինչեւ յաջորդ օրը
 եւ ան զիս չնկեց այդ օրէն ի վեր... մինչեւ այն
 օրը...

9. Հէրամն, իր նեղը գրաւ անօր բերնին,
 ստիպելով որ հան լրացնէ իր պատմութիւնը: Քրոջ-
 կեանս կոչնակամները, մէկը միւսին ետեւէն սառի
 ելած էին, շատ անճաղաճաճաճ կերպով եւ զէպի
 պատշգամ կ'երթային, սուր սուրհ կը կրամնաէր:

Նօրմա ցնցուեցաւ, կարծես կ'արթննար: Ամու-
 սինն ալ հան չէր այլեւս եւ զացած էր պատուափ-
 բելու իր հիւրերը, սպասելով որ իր կիներ, կերպով
 ճը ինքզինքին գար, եւ ցուէր որ սուրիչներու հան-
 գիտը խանդարած էր:

3.

Նօրմա, աւելի եւ աւելի պազ կը զգար մենու-
 թեան մէջ: Ոչ մէկ մտերմութիւն կրնար ամօձել
 զինքը, եւ արգէն, ինքն ալ ալ մէկ բարեկամու-
 թիւն կը փնտաէր: Հանգստութիւնն իսկ, զոր կը վա-
 յելէր, կը շարշարէր զայն անվերջ, արովեանս ամէն
 վայրկեան կը լիշեցնէր իրեն Երկաթուղապետի իր բը-
 րտակարանին խեղճութիւնը, այդանկէ կեանքին ծան-
 րութիւնը, իր հօրը սղբալի անկարգութեան եւ էլիի
 հասալի բայց սահաւին անյաջող աշխատութեան մի-
 ջեւ:

Իր ընտանիքին լուսթիւնը ժամաւանդ անկան-
գութեւի գարնան էր իրեն համար: Ինքը նուա-
տացած չէր այն մերժումներէն, զորս Սիզիֆ ԹՅՍ
կուտար իր զրկած գրամներուն առթիւ. ԹՅՍ ոչը-
տարեկ էր ու ջախջախուած, սրովնուել չէր կրնար
բացատրել պատճառները, սրանք, զինքը, իր հօրը
չուրգութեան անարժան գարնուցեր էին:

Ի՞նչ կրնար ընել: Մեկնի՛ր: Ինչպէ՞ս պիտի ըն-
գունուէր: Լուսթիւնը, երբեմն այնքան ամուր պա-
տի մը կը վերանուի ժարգու սրտին մէջ սւրիչներու
կողմէ, որ նորմա չէր խորհրդայն Եսկել: Եւ ամէն
որ, կը սպասէր նամակի մը կամ դէպքի մը, որ զին-
քը՝ զուրս պիտի բերէր այս աննկուսթեւէն:

Հոն, երկաթուղազաներու ասն մէջ քնակող էակ —
ները իրմէ աւելի երջանիկ չէին: Եսրժան այդ լուս-
գիտեր, բայց չէր գիտեր որ, իրեններուն ցաւին բուն
պատճառը ինքն էր: Ան, չէր կրնար կասկածիլ ցա-
ւագին իրականութենէն, սրաայոյզ յայտնութենէն,
որ կը պարզուէր հոն, հազմակեծ գիշերուան մը մէջ,
երբ ինքն իսկ ժամ մը չէր կրցած քնանալ:

Եւ ի կ'աշխատէր այդ գիշեր իր արհեստանոցին
մէջ, փնտակելով միշտ հին ու շահարեր միջոցը իր առի-
տակները ազնուացնելու, զանոնք շքեզորէն կնչեզ ու
գիմացիւն գարննելու համար ջնարակին աակ, սրուն
գազանիքը կորուած էր երկու գարեղէ ի վեր, Քրէ-
ժօնի հին արհեստանոցներուն մէջ: Դուրսը, հովը կը
կենեծէր երկաթուղազաներու երկայնքն ի վեր եւ կե-
ծեծանքին կ'ընկերամար Եսաներու խշրտոցը: Յան-
կարծ, աւելի ուժգին հով մը, իր յարձանքին մէջ վերս-
ցուց թուզթերը, առպայեց փոքրիկ առարկաները:

Սիզիֆի արկեսաւանոցին մէջ եւս, հոգը բաց պատու-
հանէն անցնելով, միեւնոյն ասերը գործած էր: Եւր
ազմուկ մը լսած էր: Անկասկած, գիրքեր եւ տասր-
հաներ գետին ինկած էին:

Սրիտասարգը փակեց իր պատուհանը եւ անցու-
գէտի հայրիկին արկեսաւանոցը. Հայրը սահաւին չէր
եկած: Թուզթի թերթեր կը թռէին օդին մէջ, մինչ
փեղկերը կը ճանչէին իրենց ծխնիներուն վրայ: Եւր
փութաց ժողովի, գետինը սրուած թուզթերը:

Բայց յանկարծ, պզտիկ տետրակ մը իր ուշա-
գրութիւնը գրուեց: Եւ խնդոց՝ կարգաւորով.— Ընտ-
նիքի Տեսակ: Մուշկի եկած՝ բացու եւ կարգաց:

Հօր անուս.— ՍԻԶԻՓ ՊՐԻՍԿԷՐ

Աստիկ անուս.— ԵԼԻ

Սուրիչ ոչինչ: Իր տնունէն վերջ ուրիշ ոչ մէկ
տնուն: Ելերը գարձուց, գարձուս ոչինչ: Բան մը չէր
հասկնար եւ զուր տեղը կը փնտաւր քրօջը տնունը:

Սիզիֆի գուռը բացու եւ ներս մտու լապտերը
ձեռքը:

— Թուզթերը կը ժողովու: Այգ ի՞նչ հոգ էր:

— Այո՛ հայրիկ:

Եւր, սահաւին ձուշկի վրայ կը մնար, գիրքը
ձեռքերուն մէջ:

— Կարգացածդ ինչ է:

— Ձեռ կարգար... Բան մը կը փնտաւմ, բայց
չեմ գտներ:

— Ի՞նչ բան:

— Նօրմայի տնունն է որ չեմ գտներ ընտանի-
քի տետրակին մէջ:

Սիզիֆի, սկսեց կարմրեցու:

— Ձգէ՛ հիմա: Ուրիշ ստան կը խօսինք:

Եւ հրամայեց.

— Ուաքի՛ հելեր:

Էլի, ապշեցաւ մեաց լսելով հօրը խօսելու շեշաբէ
ո՞նչ կար: Ի՞նչ գէշութիւն ըրած էր: Հարցուց.

— Բայց... Նօրժան գրուած չէ տեսրակին
մէջ...

Սիդիֆ ուները ցնցեց: Տղուն նայեցաւ, սառնց
գիտնալու թէ ինչ պէտք էր պատասխանել: Շուարուն
արժումներ կ'ընէր, մաքի չփոթութեան մը ենթա-
լայ, բան մը՝ որ չվրէպեցաւ երեսասարգի սւշագրու-
թենէն: Էլի, աաքի հլու եւ անձկալից՝ հօրը մտե-
լաւ: Սիդիֆ, խորագէտ ախուր, աչքերը գարձուց:

— Հայրի՛կ, հարցուց էլին, Նօրժան սւրեմն իմ
քայրս չէ՞:

— Ո՛չ:

Էլի քալլ մը առաւ, թեւերը վար ձգած:

Սիդիֆ մնար նայեցաւ վերաւոր շիկահաւի մը
անգիմագրեւիտիւն ջաւագին նայաւածքովը եւ կա-
տարելապէս ուժաթափ՝ իր ըրած խոստովանութեան
եւ գուակին հետ սնեցած խոտակցութեան պատճառով,
որ չէր կրնար հոն կանգ տանել: Ինչու իր աթոսին
վրայ, արեւաստակաւին քովը, էլիին նշան ընելով
որ մտիկ ընէ: Եւ, ազատելու համար այն ծանր քե-
սէն, որ տհաւոր կերպով իր ամբողջ կեանքի ընթաց-
քին կը ճնշէր իր վրայ, ան սկսաւ ցած ձայնով եւ
ցանկազօրէն պատմել ազէտը, ազատուցը, գամծ
ֆոթրիկը—Երկաթուղագծի վարդը—բացերու մէջ:

Էլի, աաքի վրայ եւ սեղանին կաթնած, հօրը
գէմը, մտիկ կ'ընէր: Երեւակայութիւնը բացավաւ,
մեղքերը կրակներու մէջ, ան կը հետեւէր սգեկօչու-
թին այդ սւրւատեսիլ գիշերուան, որ իր օրօրօցին

ճէջ ուրիշ էակի մը գրած էր միացնելով զայն իր ճակատագրին, գոբախաութեան ճէջ եւ գոբախաութեան համար դուցէ...

Յետոյ, համայն համայն այլեւս մտիկ չըբաւ: Մըտածու՛մ մը ծնուաւ անոր մօտ, ճշտուեցաւ, ճեծցաւ եւ անգամաւունեց բաւար միւսները: Այլեւս չիշեց իրենց ժանկութիւնը: Ան հիմա, Նօրժամն կը տեսնէր իրրեւ երիտասարդ, գրաւիչ, սիրուն, ճկուն: Անկասկած, հայրը զայն կը սիրէր: Այս ժամածու՛մը կը սեղմէր անոր շրթները ակունքերուն ճէջ: Ասիկա իրեն անկարելի եւ հրէշային կը թուէր: Կ'ըսէր ինքնիրեն:

— Ես խենթ եմ...

Միգիֆօ այլեւս չէր խօսեր, չէր նայեր, այլ կործնե խորատուզուած, գրաւուած էր յիշատակներու ճէջ:

Եւ ժամերը կ'անցնէին...

Բայց եւ այնպէս, ելի կը յիշէր գիշեր մը, երբ արնետառնացէն ելլելով տեսած էի Միգիֆօ Նօրժամի սենեակին գրան առջեւ, սպասողական գիրթի մը ճէջ, որ հիմա իրեն տարրինակ կը թուէր: Եւ գարնեալ կը յիշէր իր հօրը ձայնը, իրիկուն մը, հարին առջեւ, ուր կ'ուզէր խեղդել Նօրժամի հանդէպ աննպած իր սէրը: Զգեանուած կը զգար:

Միգիֆօ ժամացոյցին նայեցաւ և ընդոտա, վեր ցտակեց:

— Ժամն է. պէտք է պարտականութեան դուրս իջ երթալ:

Ելի տեսաւ որ, խուշոբ լապտերը ճէկ ձեռքը, միւս ձեռքով վերարհուն սուրին վրայ նետելով, Միգիֆօ անյայտացաւ գիշերուան ճէջ:

Երիտասարդը բան մը չըբաւ: Այս երկու էակները, որոնք, յանկարծ կը զարնուէին իրարու, բառի

ժը կայծն իսկ չարձակեցին: Լիժա սր կայրը մեկնած էր, անձնատուր՝ իր երեւակայութեան, էլի, գլուխն առաւ ձեռքերուն մէջ, գիտնալու համար, պատահելու համար այն խորհրդաւոր քօղը, որուն ետեւը անցած էր իր ամբողջ պատանեկութիւնը: Վերջապէս սրայեց: — Գեա՛ք է սր գիտնամ ամէն բան... եւ անմիջապէս: Գեա՛ք է սր գիտնամ...

Վազելով դուրս ելաւ:

Սիդիֆ, արդէն իսկ նորագութիւններով զբաղած էր, իրանը մերկ, քրտինքէն սեւցած, լապտերը ձեռքը: Իր վայրաշարժին մասերը կը քններ: Իր ամբողջ աշխատութեան մէջ կեդրանացած կը թուէր. պլպլացող լայտին մէջ պարզելով իր սւշադիր գէ՛ղը, կարծես, իր գործէն զոտ սւրիչ սչ մէկ գործ կը զբաղեցնէր զինքը:

Տղուն գալը չիժացաւ: Էլի կանչեց զայն եւ իր յարահուն անձկութեան թափովը առաւ անոր հրէշային հարցումը, որ կը գրգռէր զինք, ներքնապէս.

— Դուն՝ պատճառ մը... շատ լուրջ պատճառ մը օւնեցած ես... գազանիքդ մեզմէ պակելով... Կ'ուզեմ գիտնալ... Գիտնալու իրաւունքը օւնիմ... Ո՛րն էր այդ պատճառը...

Սիդիֆ, վայրկեան մը խռովեցաւ տեսնելով արջուն միջամտութիւնը իր կեանքի գազանիքին մէջ, որուն լուս ասնջանքը կը կրէր ասրիներէ ի վեր, զոր կը պահէր ամօթի մը պէս եւ որուն հսկածք հստաւոր խուլ եւ յարատեւ արիւթեամբ մը:

Էլիի ձայնը այնքան՝ զինչա կ'արտայայտէր եւ հշտարտութիւնը իժանալու այնքան՝ արգար իրաւունք, որ Սիդիֆ, վայրկեան մը անգամ չխորհեցաւ անկէ խուսափիլ:

— Էլի՛, գոււակո, ըսու անոր, բաներ կան, զորս կարելի չէ այսպէս երկու բառով պատմել... Յրովհետեւ յանախ, ինքզ ալ չես գիտեր... Դուն, հիմա գիտես քու աննպետեղ հշարաութիւնը... Ձի գիտեր որ պէ՛տք էր իր ծնունդն ալ իրեն ըսել: Ի՞նչ ընելու համար: Օրերը այնքան արագ կ'անցնէին... Ինչո՞ւ համար փոխել մեր սունը, մեր զգացումները, մտակարարութիւններ ստեղծելով... Ձեմ գիտիք... Եթէ գիտնար, զուցէ շատ պիտի ցաւեր... Իսկ դո՞ւն... և և՛... Այդ պատճառով ալ, սովորութիւնս ինձի կը թելադրէր լսել... և չհամարձակեցայ երբեք...

Էլի, մտադրիւ, մտիկ չէր ընէր և չէր ուզեր հասկնալ սպաննուած ծեր կռիւի մը խոստովանութիւնը: Ուրիշ միտք մը կը տիրապետէր անոր մէջ, ան ուրիշ բանի կը հուսատար, բան մը, զոր հայրը երբեք չպիտի խոստովանէր: Աւելի խոստովանեց զարնաւ...

— Ձեմ հուսատար քեզի, հայրի՛կ... Ձեմ հուսատար... կը հասկնամ... կը հասկնամ...՛՛...

Սիզիֆ, չունեցաւ ըմբոստութեան այն ցնցումը, որ, ուրիշ սրիւէ պարագայի ներքեւ, իր ամուր նկարագիրը պիտի ծառայեն իր զուկին շրթներէն զուրս եկող վիրաւորանքին դէմ: Անգիտակցաբար, յախճաւորի մը նման ծակոյ իր գլուխը: Հոգտակ գիրայն անմեղութեան, Մեծագէտ սխալած կը նկատէր ինչի՞նքը. նորման սիրած ըլլալուն համար և նայն իսկ կը ստանձնէր ամբաստանութիւնը ուրիշ զգացումի մը, թէ գոհակիկ խաղ մը ծածկած էր երէտապարզներէն:

Այն ասին խորհեցաւ որ ժամը եկած էր այլեւս ամէն ինչ խոստովանելու Էլիին: Եւ, թիչ մը աւելի խորանալով չպտտասխանելու լուսիեան մէջ, կարծես

կատարեց ազուն կատկածը: էլի՛ նշաց:

— Դո՛ւն... Դո՛ւն, հայրի՛կ... յանգղնա՛ծ ես...

Սիզիֆ անյայտացաւ վայրաշարժին ներքեւ, յա-
մասելով իր լուսթեան մէջ:

էլի, կատաղութենէն տկուաները կրճակեց եւ ա-
յապօրէն հեւացաւ: Տուն վերադառնալով, պարտէզի
սեղանին վրայ դաւա նստակ մը, զոր ջրուիչը ձգած
էր: Ըմնչցաւ նօրժային ձեռագիրը: Յեցում մը ու-
նեցաւ: Կարծես այն ապուստութիւնը ունէր որ,
թորհրդաւոր ձեռք մը, պտուղըտած մէկը գրած էր
այդ նստակը սեղանին վրայ:

Նօրժա, իրեն համար անբացատրելի ձեռքած
կայրական ու եղբայրական լուսթեան վշտակար, կը
ջէր:

«Սիրելի էլի՛ս,

«Քու փոքրիկ ֆայդ ցառ դժբախտ է: Ամուսինս
գիս ցառ կը սիրէ: Բայց ես չեմ կրնար սիրել: Այնքան
էնուզ կը գգամ իմեզինն, իմէ եւ գիս օրտապասօզ
բայր մարդոցմէն: Մտածումս երբեք հոս չե, այլ միտ
մեր երկուսին մօտ: Եւ, երբ, բան մը յիշեալու առ-
օհեան օխուր եմ. ֆա ուսդ կը փնտռեմ սիրելի՛ եղբայ-
րս, ամոր վրայ հանգչեցնելու համար գլուխս: Միտ
կուլում, առանց իզգիմես կարեմալ գտալու: Այնքան
պիտի ուզեի քեզ նոտէն տեսնել եւ համբուրել: Հիմա
չուրակ նուագել կը սորվիմ, որպէսզի պելիթ լաւ յի-
տեմ քեզ. մեզ, մեր սիրելի օուցը...»

էլի չկրցաւ գիտադրել այլազան մտածումներու
յարձակումներուն, որոնք խուժեցին իր վրայ: Սիրող
քրոջ մը գուրգուրանքը՝ անուշութեամբ զեղուն, եւ
իւր եղբայրական սէրը՝ որ հիմա իրեն իրուուինք հու-
սար ըլլալու աւելի շեքմիկ՝ նօրժայի հանգէպ: Ազո-

բակիւս աթոռին զբայ ինկաւ, անկարող ըլլալով ինքզինքին պարտագրել հշգրտա եւ ամաքիչ միակ մտածում մը:

Սիզիֆ, զայն հսն գտաւ, ընկճուած եւ համբ: Չտեսաւ նամակը, զոր երիտասարդը կը բանէր իր ձեռքին մէջ: Եւ չխօսեցաւ անոր հետ, երբ ասն զերագարձաւ իր կարգին ընկճուած եւ անկարող՝ ասքի կենալու:

Յանկարծ, էլի ցնցուեցաւ, լսելով գրան փակուիլը: Ատելաւթենէ զուրկ բայց անգիմագրելի՛ զայրոյթ մը կը մզէր զայն իր հորը դէմ:

Սիզիֆ, նստած իր արհեստատեղանին առջեւ, գլուխը ձեռքերուն մէջ, չէր շարժեր: Երբ զուտակը իրեն ժտեցաւ, ան գարձաւ, զարժացած՝ զուկին խոժու եւ գրեթէ սպառնական գէմքին պատճառով, որուն գէմը կը գտնուէր, իր մեծ անձկութեան եւ իր ամբողջ էութեան նուազման մէջ: Էլի անոր երկարեց նամակը: Սիզիֆ կարգաց զայն գտնապօրէն, ցաւագին երեւոյթով եւ հարցունք իր զուկին:

— Է՛... յեռո՞յ...

Արատասվոր յուզումէն ձեռքերը կը գողային:

— Յետոյ ի՞նչ, յարեց էլի, անգիտակից կուտութեամբ մը:

Եւ աւելցուց.

— Լսէ՛, հայրիկ: Չեմ կրնար... Չգիտի կրնամ երբեւիցէ ներել քեզի... քանի որ արգելք եղար Նօրժայի հետ իմ երջանկութեանս...

Ինչո՞ հայրը կը հարծէր որ, լիստատվանութեան ժամէն ի զեր իր էութեան մէջ աստածուազ մաթ գտանութիւնը կը յարգէր: Եւ այն սպաւորութիւնը անէր որ, անյազթելի հակասուպիր մը իր կատաղու-

Թեան առին առած էր զինքն ու իր այրի մարգու եւ
հօր միայնակ եւ հանգարա կեանքը: Անուատիկ, այդ
միկւնայն ճակատագիրը, մինչեւ իօկ իր զաւկին որը-
տին մէջ նեամբ էր այն թայնը, որ իր սիրտը թու-
նուարած էր: Հուսասարակչու թիւնը կորսնցուցած
ան կը մըմբար:

— Ուրեմն զո՛ւն ալ... իմ խեղճ էլի՛ս... զո՛ւն
ալ...

Էլի զարնուեցաւ իր հօրը ձայնէն, զչոր այս
գերագոյն շեշտէն, այն մութ ճակատագրէն, որ կը
ծանրանար անմեղ էակներու վրայ: Երկու մարդոց
մրցակցութիւնը, սակայն, արագօրէն գործու փոխա-
գարձ, սփոփանքի անկրամեղան թիւն մը, յանկարծ,
սակաւան միկւնայն վառնգին ենթարկուած երկու
թշնամիներու նման, որոնք փոխադարձաբար ձեռք
կուտան, իրարու յենարաններ հանգիստանալու հա-
մար...

Կրտսերագոյնը ճկեցաւ: Եւ էլի ինկաւ իր հօրը
բազուկներուն մէջ, հեկեկալով, յուսահատ աչու մը
նման: Խորէութիւնը առած էր քսան տարի: Եւ կը
պայթէր՝ ճշմարտութեան եւ զինքը խեղզու ջուրն
մէջ:

Անցեալէն շուք մը, թողուած երջանկութեան
մը մէկ պասկերը կը զիտեր զանոնք եւ կարծեա կը
խզահարէր: Նորմայի այժն էր ան, որ եկաւ իր զը-
լուխը գնելու Սրգիֆի ծունկերուն վրայ, մինչեւ Սի-
զիֆ, էլի՛ն սեղմած իր բազուկներուն մէջ, կարծեա
կ'որօրէր Երկ-թուղագծի տան ամբողջ առաւպան-
քը...

4.

Խեղճն պուպրիկներ, որոնք կուզան ու կ'երթան, զձեռն ու մեծ մարդոց նրամաններուն ներքեւ եւ որոնք յետագայը 'զք փոխադրեն 'նոս ու հոն, անհետանիք դժբախտութիւնք ցանցնելով իրենց վարագահաւի բեւերեն...

ԷՏԿԱՌ ՓՅ

Եւ ի չէր կրնար այլեւս միտթարուիլ կիմա, Նորմայի բացակայութեան, մեկնումին ու անյայտացման պատճառով: Ձէր կրնար ան ինքզինքը արգիլել երեւակայելէ այն երջանկութիւնը որ իբր պիտի ըլլար, եթէ առջուցնէ գիտցած ըլլար անոր ծննդեան գազանիքը, որ այնքան բրտարէն պահուած էր հօրը կողմէ: Ձէր կրնար այլեւս չսոսկանել երիտասարդ կիներ, որ իբր քայրը չէր, իբրեւ ազնիւ մը, զոր սիրած կրնար ըլլալ և սիրած էր: Ան վերջինս իբր վրդային երազը, որուն մէջ, Նորմա յայտնուած էր իրեն, ուրիշ գորտըջմանի մը քոզին տակ, իբրեւ իբր բական սիրոյն նշմարիտ ընտրեալը:

Խուլ կտտազութիւն մը կը տալէր զինքը իբր վրդայած երջանկութեան, թերեւս նայն իսկ իբր վրդայած կեանքին, ուչ եկած այս յայտնութեան կեղծահան բախախն գէժ յանդիման: Եւ, չէր կամարձակեր իբր ներքին զայրոյթը թափել հօրը վրայ, մանաւանդ որ այնքան դժբախտ էր, ան ալ: Բայց կը զգար որ չպիտի կրնար ներել անոր:

Խորհեցաւ երթալ, մեկնիլ եւ այլուր փնտռել աչ միայն իբր հոգեկան անգործութիւնը, այլեւ հուսկ

կարելիութիւնը համարյա մը ըսնալու իր կեանքին մէջ, քեզոյս իր յամառ աշխատանքին շնորհիւ:

Աստու մը, կապեց իր ծրարները, հաստափոք պայուստակի մը մէջ զեանդելով տախտակները, զորս բանած էր իր ջութակներուն համար եւ ջնարակի իր շիշերը: Բայց, մեքենավարի արհեստանոցէն անցած միջոցին, տեսաւ Սիզիֆը նստած համր ու ընկճուած, արհեստանոցանին մէկ անկիւնը, իր անընկեր ճաշը սւտելու զբազան, սանը ծուռկերուն վրայ:

— Դո՛ւքս կ'ելլես, հարցուց Սիզիֆ:

Էլի շուտրեցաւ:

— Այո՛, հայրիկ:

— Հեռո՛ւ տեղ կ'երթաս:

— Ե՛ս:

— Դո՛ւն... Հեռոյ ծրար ալ ունիս...

— Այո՛, հայրիկ... Հեռու տեղ կ'երթամ: Եւ պէտք է... կարծեմ, պէտք է որ երթամ...

Սիզիֆի կուրծքէն երկար հասուց մը գուրս թընուաւ:

Էլի, վար գրաւ պայուստակը եւ սեղանին ժտեցաւ: Յետոյ, արագ շարժուճով մը հանեց գլխարկին ու վերարկուն, նեակոց զանանք անկիւն մը, գնաց պնակ մը ապուր լեցուց եւ փորձեց ինքն ալ ճաշել: Իր հօրը քովը: Սիզիֆ, սուտեց գլուխը վերցնելու յարեց:

— Ա՛հ, մենք երջանիկ չենք... խեղճ գաւազն...

— Ճիշտ է, հայրիկ... Եւ սակայն... Ինչո՞ւ համար այսքան զմրախտ ենք... Իսկ ե՞ս... Ի՞նչ եմ ըրած...

Յանդիմանութիւնը, դասն ու զուտոյ, կ'ուրուտողն էր երկաստարդի շրթներուն վրայ:

— Դուն բան մը չես բրած, զաւակս... Այդ ալ չիշա է... Ես եմ որ ամբողջ շարիքը գործած եմ... Եւ սակայն, իրապէս մեզաւօ՞ր եմ :

Էլի կը մտածար իր արբուլթիւնը եւ կը զգար որ իր սուր կ'երթար խեղզուիլ իր՝ հորը խորունկ վշտին մէջ :

— Հայրի՛կ, գուն յանցաւոր չես :

— Այլեւս չեմ գիտեր, պատասխանեց Սիգիֆ, այնպէ՛ս հորսուած կը զգամ ինքզինքս եւ ինձի հետ, քեզ ալ, կը տեսնե՞ս : Կեանքը անիւ մըն է որ կը գտանայ : Իմ մանկութենէս ի վեր, ես ապրեք եմ գարձազ անիւններս մէջտեղը միայն : Եւ երբ նա խորհուլթեան անիւն է որ կը գտանայ, այն տանն վա՞, է եկեր անոր, որ այդ անիւին վրայ կը գտնուի... Վերջապէ՛ս... :

Յետոյ վերսկսաւ .

— Նայն իսկ իմ գոյութիւնս եղած է մեծ, հրակայ եւ ծանր անիւ մը, որ կը գտանայ իմ վրաս, հուզայ ու կ'երթայ, զիս ամբողջովին մանրեյալ հասմար... Բա՞խտ, մեքենավորի բախտ է ասիկա... :

Դժուարութեամբ խնդաց, իր իրական ուժայրքումը գործանելու համար : Բայց այլեւս բառ մը չփոխանակեցին եւ երկուքին յաւն ճաշը արագօտէն մերջարաւ : Էլի վերցուց ծրարը եւ վերագործաւ իր արկեսօմնոցը :

Սիգիֆ դուրս ելաւ իր կարգին : Կարելի եղածին չափ քիչ կը կենար աւունին մէջ, ուր, ամէն անգամ որ մտնէր, կարծես կը մարտկուէր մալթ ճակատագրի մը կողմէ : Նախամեծար կը սեպէր իր ամբողջ ժամանակը անցնել, իր մեքենային հետ, խենթի պէս խնամելով եւ գործնելով զայն արդար վայրշարժ մը, որ իր պետերու գովեստին ու ընկերներու

Նախանձին կ'արժանացնէր զինքը:

Տէֆօ երթալով, գործի լծուեցաւ: Իրանը մերկ, մէկ կողմէն, օտկէն ու վրայէն վայրաշարժին շարժանը ընկալով, կը ձգէր Մաշֆէրը, որ իր վէպերը կարդար: Յանկարծ, պահանջ մը զգալով, կանչեց զայն.

— Մաշֆէր...:

Հնոցպանը ցնցուեցաւ, զիրքը նետեց եւ մէկ սասուժով սաքի ելաւ:

Այդ պահուն պատահեցաւ ակաւոր, անսպասելի, ամենավայրագ բանը մարդկային գոյութեան մը համար, որ արգէն իսկ այնքան գէշ կերպով զարնուած էր:

Երիտասարդ Հնոցպանը, ակամայ, կատաղած ճակատագրի ձեռքին մէջ դարձաւ ակերուծի գործիք մը, հարուածող գաշոյն մը:

Նստած անգլէն վօր քաղկեդոն ասեն, իր թեզանիքով բանուած էր շոգիի օւղղութիւն աստղ գործիքին, որ ճիշտ այդ շոգիեանին մեքենավորի զըննութեան ասարկայ դարձած էր:

Զարեալքիւն պատահեցաւ: Եսգին, մէկէն ի մէկ եւ օժգին ի փոխ մը, զարնուեցաւ Սիգիֆի գէժօքին: Սիգիֆի Եսգիան, այրած, անհանդուրժելի ցաւի մոլորակն մը անուշից: Մաշֆէր, ինքզինքը կորսցուցած, բան մը չհասկցաւ նախ եւ ասօջ: Ազատեց իր թեզանիքը եւ խոյսցաւ դէպի իր պետը.

Սիգիֆի կը շարունակէր մանչել, կատաղօրէն ակաաներո կը ճակտալով: Մաշֆէր օգնութիւն կ'ազատակէր: Քէտօյ Նուարայի ընկերները, որանք քիչ անդին կ'աշխատէին, արագօրէն լուսեցին, եկան: Սիգիֆի, իր երկու ձեռքերը կը ճնշէր աչքերուն վրայ եւ սաքիքը

զեախն կը զարնէր, սուր ցուերու ազդեցութեան
տակ: Շրջապատեցին զայն եւ ասորին զեզեւելով,
մինչ Սիզիֆ, կը ջանար զէպի իր մեքենան, զէպի իր
այնքան սիրած ճնորմա—Վայրաշարժը գտանաւ,
հասաչելով:

— Դո՛ւն ալ... զո՛ւն ալ, նօրմա՛...:

Մաշֆէր, կտտազութենէն եւ սրանեղութենէն
խեղ-թեցած, ձեռքերը կը խածոսէր: Իր պեախն հան-
դէպ ունեցած խորունկ սէրը չէր կրնար ներել իր ան-
խորհուրդ արարքը: Կը խօսէր ինքնիրեն, զլխակակ
եւ ամժանելի զիմածուսմեերով կ'ուզէր իր արցունք-
ները խեղչել:

Սոնաւ լաթով փառնորմանի նախնական զարմա-
նը, զոր ըրաւ՝ բանակին մէջ իբր հիւանդապահ ծա-
ռայած իր ընկերներէն մէկը, մեղմացուց թիչ մը Սի-
զիֆի զգացած սաստիկ ցուր:

Էլի, շուարած, անըմբռնելի եւ անողոք ճակա-
տագրի հարուածէն, կեցած էր հօրը քովը, խօսելու,
խորհելու անկարող եւ պաշարուած՝ իր տան այնքան
վշտալի կեանքովը:

Սիզիֆ զարնեալ աստաղիլ սկսաւ: Եւ մրմաց.

— Էլի՛, զուակս, հո՞ս ես...:

— Այո՛, հայրիկ:

— Դիչեր է, այնպէս չէ՞:

— Այո՛, հայրիկ, գրեթէ դիչեր:

Սիզիֆ, շարժոււմ մը ըրաւ խօնու լաթը հանե-
լու համար:

— Ո՛չ, հայրիկ, մի հաներ:

Բայց, մեքենավարին անուշաւ կամօքը, չկրցաւ
այլեւս գիմանալ իր ցուադին անշարժութեան: Վեր-
ցուց լաթը: Բայց իսկայն խուլօրէն սկսաներէ կըր-

հետ, հասաչ մը խեղդելով: Լսյաք աչքին դարկած էր
զոզոտանեայ գաշոյնի մը սև մզնութեամբ:

Մէկը գուռը բացաւ: Մաշֆէրն էր: Ենդն մար-
դը կը կենար սեմին վրայ, մամթահար, խորապէս
սբուր, չհամարձակելով յայտնել իր ներկայութիւնը:
Ակամայ կերպով գործուած շարքերն համար ներսզու-
թիւն խնդրելու օրինակուն մեծ պահանջը, բերած էր
նքր մինչեւ հան:

Էլի նշան մը ըրաւ անոր: Յետոյ հօրը գտանու-
մ ըսաւ:

— Մաշֆէր կ'աւզէ քեզի խօսք մը ըսել...

— Թող գայ, պատասխանեց Սիզիֆ:

Մաշֆէր առաջ անցաւ եւ ծնրադրեց կուրացած
արդուն առջեւ, ներսզութիւն հայցելով:

— Դէ՛ն, սաքի էլ իր... բաւ Սիզիֆ, Լաէ՛ս
երսզութեան սլեռք չկայ: Յանցանքը քուկդ չէ:
Ի՞նչ յանցաւոր է այն անէծքին համար որ ինկած
իմ առնս վրայ: Ընելիք բան մը չկայ: Անէծքի
ետեւանք է այս բաւարը... Ոչ ոք կրնայ բան մը
ընել...

Մաշֆէր հասաչեց:

— Գեչը հոն է որ, Գ. Թիւնիւն եւ ժաքապէնը,
խապարհին մէջ սւրախ գուարթ կը կանծէին: Աչքե-
րովս տեսայ: Անանք շատ գոհ են, սրովհետեւ, ըն-
բացակայութիւնդ պատճառով, ան է որ պիտի
ընտրուին: Մահ է մեզի համար...

Իր առողջառատանունին կապուած նաւասարհ
դէտ, չար ին լծուած գործաւորի մը մաթ սւ գուռ,
նախան բնողդը, աեզէն վեր ցտակել տուաւ Սիզիֆ:

— Ի՞նչ կ'ըսես... ժաքապէ՛նը...

Զայրոյթը կը սաստկանար: Էլի կը ջանար...

հանդարտեցնել:

— Քոզ զիս: Ըրածս գիտիմ: Ընելիքս ալ գիտեմ
ժաջօղէն ճնորմային հե՛տ... Օ՛, ո՛չ... այնքով
տանն որ ես հ'ապրիմ:

Աչքերուն փաթասցը բուրբօղին հանեց, ահա
ները կրնակելով, որպէսզի չնշայ ցաւի այն հարուածէն
որ մինչեւ ուզեղը կը դարնէր: Գերմարդկային ջանք
մը հ'ընէր արտեւանունքներուն շփեսելու համար
ամբողջ մարմնովը կը պրկուէր, որպէսզի այս շար-
շարանքին գիմագրէր:

Էլի նորէն փորձեց զայն հանդարտեցնել:

— Հայրի՛կ, մի ընէր այդպէս: Դիր լաթը դարձ-
եալ...

Սիզի՛ք գարձաւ իր հնոցպանին եւ հրամայեց
անոր.

— Հէ՛յ... առաջնորդէ զիս:

Եւ զուրս ելաւ, Մաշֆէրի սուրին կրթնած, զե-
պի վայրաշարժերու տէփօն ուզողուելով:

Իր վայրաշարժին քովը հասնելուն, գմբխա-
մեքենավարը, ձեռքը աչքերուն առջեւ, դոււիքը կրո-
թնցուց պող մետաղին: Փորձեց յետոյ իր անզը
քորձրանայ, բայց իր անողութեան անկանոնութիւ-
նը արգելք հանդիսացաւ: Զուր անզը փորձեց մա-
ղցիլ առտինանիւերէն վնր եւ չկրցաւ գիտնալ թէ
ուր պէտք է կրթնիլ: Իր անկարողութեան առջեւ
չտփաղանց մեծ էր զգացած ցաւը:

— Մաշֆէ՛ր, երթանք: Աս այժմ կորուած եմ
Բան մը չեմ տեսներ: Այս վիճակով չեմ կրնար մեկ-
նիլ: Պէտք է սպասել...

Իր ասեռածները այնքան շփոթ էին որ, կար-
ծես, սեւաւառակներու արագօրէն գոռնալը կը նշ-
մարէր իր առջեւ, բան մը որ զլիսու պայտս կուտար:

Մայֆեր կը կրթներ անոր սրտեզի չիյնայս
Յնայ գանգազօրէն զայն աւն ասրաւ, երկաթուղու-
գներու վրայ գանուած երախայի ճը պէս:

5.

Շատ արուր օրեր անցան այս դէպքին վրայ:
Սիզիֆի համակերպութիւնն ու համը գիժագրութիւնը
իր զգացած ցուին հանգէպ, ահուկանօրէն կը յուզէր
էլին, որ կը հուէր հօրը վրայ, ասրամ զօխերով
եւ չհամարձակելով երկար ասին գայն ժինակ թողուլ:
Կը քնանար անոր քովը եւ երբեմն ընդստ հ'արթըն-
նոր, երբ կը կարծէր թէ հայրը հասաչ ճը արձակած
էր: Մերթ, ինքն ալ կը հասուչէր, (քնացած ասին,
ժիշտ հալածական այն երազէն, ուր Նօրժա կը յայտ-
նուէր կիսամերկ, իր վրայ հակած, պատրաստ զին-
քը գրկելու...)

Աւասու ճը, էլի զրուած էր իր հիւանդագանի
պաշտօնով եւ կնոջական ուշագրութեամբ ու փոփ-
կութեամբ կը շուար Սիզիֆի աչքերը: Մեքենավարը
այդ օր անտիտիլի էր: Իրեն բերած էին թուղթ ճը,
սրուն բովանդագրութիւնը ազան չէր կրցած հօրճէն
պակել:

— Են՛զն էլիս, ըսած էր Սիզիֆ: Ա՛յն ինչ վեր-
ջացած է... Ի՛/ գործս լմնցած է այլեւս...

Սասուած թուղթը, որ կուգար երկաթուղիինե-
րու անօրէնութենէն, կ'ըսէր անոր որ իր աչքերուն
վիճակը թերեւս չպիտի թայլատարէր իրեն շարունակել
իր ծառայութիւնը: Աճրազղ կեանք ճըն էր որ, իր քո-

լոր անփոփոխ աւերումներով, որոնք յառաջ եկած էին
աւերիներու երկար աշխատանքին հետեւանքով, կ'եր-
թար փշրուիլ առաջէն, անդարձանելի կերպով:

Սիզիֆ, անդադար կը դարձնէր թուղթը իր սաք
ժամներուն մէջ, մինչ ասկաւին իր առջեւ կը գ-
ծէր աննել հարիւրաւոր սկաւառակներ: որոնք գա-
հավէժօրէն եւ անդադար կը բացուէին ու կը գոցուէ-
ին:

Ելի դայն կը գիտէր այն խուլ և անազան անձ-
կաւ թիւսով, զոր մարդ կ'ունենայ հիւանդ սիրելիի
մը մօտ, զոր շին կրնար բժշկել եւ հարկադրօրէն կը
բաժնին անոր առաջանքը:

Յանկարծ, դուրս բացուեցաւ: դառնալով իր
ըջանալին ուղի: Սիզիֆ, աչքերը կապուած, ճշ-ց.

— Ի՞նչ դայ:

Բայց է ի շէրքաւ սպասարխանել, անանկալէն
ապշտեար:

— Ի՞նչ է, հարսուց նորէն Սիզիֆ:

Երեսուսորդ կին մը երեւցած էր սեմին վրայ:
Ուրախութեամբ սիրտը բանուած ան ալ վարկան
մը մնաց իրենց աւաքով զիմակիւնէ՞ր ասանց գիտ-
նալու թէ ինչ սխալ էր սել խզելու համար իրենց
ու ծանր մթնալորար այն անտարանը, որ կը սար-
դուէր իր ազատ Յիւսի, վնասքոր ներս մտաւ եւ
ուժգին կանչեց.

— Ես եմ, ե՞ր... Նամակներու չէք սպասարխա-
ներ, ի՞նչ... Զգրեաց դիմանալ: Ես ալ կը նեղուէի: Եւ
անաւտարկ, եկայ...

Անձկուից ու զարմանաւոր՝ էլի ձայնեց.

— Նորմա՞ն...

Սիզիֆ, մինչեւ հողիին իջնալ յազուած, սաքը

ելաւ, իր ամբողջ ուժովը պրկուելով: Բայց արդէն Նորմա անոր քովն էր եւ կը դրկէր զայն, չգտնին արագութեամբ մը խօսքեր արտասանելով:

— Ահա ե՛ս: Իմ ամուսինս... Օրեր կ'անցնենք, ասանց իրարու հետ խօսելու: Ան կը խօսի... Ինչ ես պատահանելիք բան չեմ գտներ: Իմ ասունս հաս է: Իմ կեանքս հաս է...

Միզի՞ք աւելի կը պրկուէր: Աչքերուն վերահայր Նորէն ինկած էր: Աչքերը, դորս բաց կը պրկէր, քայքայուած կապերու ամենավայրագ մէջ պլըզ-կուսով, գրուեցին Նորմայի զարմանքը:

— Այ՛րի՛դ... Ա՛յդ հնչ է... Ի՛նչ անիտ...

Միզի՞ք, հեռացուց զայն թիչ մը, իր բաց փոքր հրելով:

Ոչի՛նչ, ոչի՛նչ, իմ փառքիկ ազդիկս...

Նորմա գէպի էլին դարձաւ հւ. օւղեց նեաւիչ անոր վիզը եւ համբուրել զայն եւս: Բայց երիտասարդը յսի՛ն, գլուխը դարձուց: Նորմա, վայրկեան սր շարացած մնաց, անգամ մը մէկուն, անգամ մը սիւսին նայելով, ասանց բան մը հասկնալու եւ նեղուելու յոճախանքէն այն սալոտով մտածումներուն և մտխոյանքի, որոնք սկսած էին զինքը խառնել:

— Բայց ի՞նչ է վերջապէս: Ոչ մէկդ չպիտէ՞ խօսի: Ի՛նչ կայ...

Միզի՞ք ինկաւ իր թիկնաթասին վրայ եւ բաւե-

— Նորմա՛, մենք երկուքս ալ հաս շատ հանգիստ էինք... Ի՞նչ հիմա— ինչպէս արիչ ասան— զո՞ւ կուշտք քու ձիծաղներովդ զժրախաութիւնս սփռել:

— Ի՛նչ... Դժբախտութի՞ւն... Ե՛ս...

Նայեցաւ եզրօրը, որ մուկն չէր մնար, գլուխը

պահած իր ձեռքերուն մէջ :

— Պզտի՛կ Նորմա... Պէտք չէ՛. պէտք չէ՛...
պէտք չէ՛ որ այլեւս վերագամնաս...

Նորմա, անգամ մըն ալ էլիի՛ն գարձաւ, զար-
մանքով լեցուն: Այս երկու սիրելի էակներուն առ-
ջեւ, հաւասարապէս անխօս, հաւասարապէս ասորի-
նակ եւ անբացատրելի իրեն համար, երիտասարդ
կի՛նը ընկրկեցաւ, կռթնելով սեղանի անկիւնին: Յեւ
այս ուժ սասու եւ գանգաւեցաւ.

— Բայց ի՞նչ կայ վերջապէս... Ձեզի ի՞նչ ըրած
եմ... Ըսէ՛ք, ի՞նչ ըրած եմ...

Սիզի՛Ք յարեց իր կարգին, խաւ ձայնով մը.

— Այնպէս չէ՞, էլի՛, պէտք չէ... պէտք չէ որ
այլեւս հոս գայ...

Հարցումը, սասուել եւս զարմանք պատճառեց
Նորմային: Այլեւս չէր կրնար սրեւէ ձեւով արտա-
բանել, կարծես մզձաւանջի մը ազգեցութեան սոսկն
էր: Նայեցաւ էլիի՛ն, որ գլուխը ձակելով, կարծես հա-
ւանութիւն կը յայտնէր: Նորմա, իր բազուկը եր-
կնցուց հօրը, ժօսեցաւ անոր, բայց ան, նեւացուց
զի՛նքը, անգամ մըն ալ: Այն ստեն, խենթի պէս,
ուզիզ եզրօրը ժօսեցաւ եւ, սկսաւ պազառիլ:

— Գոնէ գո՛ւն... Գո՛ւն բան մը ըսէ ի՛նչի, էլի՛
... ի՞նչ կայ...

Սիզի՛Ք սօքի ելաւ, իր մօտը քաշեց երիտասար-
դը, որ սեզի պիտի ասր եւ ձեւքովը բանեց զայն :
Երկու երեք անգամ, էլի՛ ուղամ էր պատասխանել եւ
յուսուհա Նորմային թեւը բանել: Բայց Սիզի՛Քի ա-
մուր ձեւքը զի՛նքը ետ կեցուցած էր:

Նորմա գարձաւ ընկրկեցաւ, վախցած, զրեթէ
սարսփակար: Կը զգար որ այլեւս սպասելիք բան մը
չունէր հոն եւ պէտք էր նեւանար, առանց հաւանա-

գոր գիտնալու թէ ինչո՞ւ: Եւ շարունակեց ընկերիւ
գէտի գուռը, բազուկները ինկած, առանց իր աչքերը
կտրենալ հեռացնելու այն միակ էակներէն, զորս կը
սիրէր աշխարհի վրայ:

Սիզիֆ խզեց լուսթիւնը.

— Մեկնեցա՛ւ... Թերեւս ա՛լ չգիտի դոյ...

Էլի, մեզմօրէն հեծկլաւով, կը գիտէր Նօրման,
որ կը հեռանար պարտէզին մէջ, գլխահակ, ինքն իր
վրայ ձուած, դեպուհելով քիչ մը գինով կնոջ մը պէս:
Ետեւէն կ'երթար այժը, որ հանչցած էր զայն...

Սիզիֆ նսրէն փոփոսց.

— Մեկնեցա՛ւ...

Յետոյ, յաւաւմը պտակց զինքը բուռն կերպով,
գլխու պայտ մը օւնեցաւ եւ աթոռին վրայ ինկաւ,
ձեռքերը աչքերուն վրայ: Էլի տիրապետեց իր յաւ-
աւմին եւ գանդազօրէն սուս վիրակապը, թաթիկեց
զայն շուրին մէջ եւ դրաւ հօրը այրող աչքերուն վը-
րայ:

Դուրսը, Նօրմա, վայրաշարժերու քովէն անցած
միջոցիւ, հանչցաւ այն մեքենան, որ իր անունն ու
իւր երգեհինի հագիին մէկ մասնիկը կը կրէր: Կանգ ա-
ռաւ, նայեցաւ իր շարիչ սասուգելու համար կոր գին-
քը չէն գիտեր յետոյ մօտեցաւ մեքենային եւ գլուխն
ու ձեռքերը կոթնցնելով հրէշի մեռառզին, խենթի պէս
սկսաւ արտասուել...

6.

Դառն շարիք մը կը գգայ իր նամբուն
վրայ եւ ասիկա պիտի այրէ իր տեսողու-
րիւնը կրակի պէս :

ՍՈՒՒՆՊԸՐՆ

Սիզիֆ համահերպեցու իր նոր ցուին դառնու-
թեան, անոր մէջ ամբողջացած իր ամբողջ ուժը: Այլե-
ւըս չպիտի վարէր հրանալի նորմա վայրաշարժը, որ
իւր անձքին վրայ կը զրգուէր բարի նախանձը իր ըն-
կերներուն և շար, ասելի նախանձը ժողովե-
նին: Այս վերջինը կը յազթանակէր վերջնապէս միւ-
տին դժբախտութեան վրայ, անկեցութիւն գանկելով
իրմէ աւելի սուրբին մէկէ մը, անպատկառ զրազիր
Պ. Քիւնիւէն:

Ուժեղ մարգոց կեանքը, բոլոր մարդերու մէջ,
յուշախ շրջապատուած է թշուառական հազեմարդերէ,
սրանք կ'ուզեն զայն փնտցնել: Սասրազառ պաշտոն-
եայ Քիւնիւն, իր լրտեսական տեղեկագիրներով, լայ-
նորէն նպաստած էր բզկտելու Սիզիֆի հոգին:

Եւ հիժա, Սիզիֆ, պիտի վարէր երեւակայական
կառախումբեր, ու բուռական կառախումբեր:

Իր պետերը՝ զթալով իր չրայ եւ իր սառնուան
լու ծառայութիւններուն համար, կը զրկէին զայն
Շամօնիքս, վարելու համար նանկուսը վայրաշարժ
մը:

Իր գեղեցիկ վայրաշարժը այնպիսի մանրիմ ըն-
կեր մը եղած էր իր ամբողջ կեանքի ընթացքին, որ
չէր կրնար ան կէ բաժնուիլ սառնոց երկար հրաժեշտնե-
րու:

Գործաւորը կը կապուի իր արհեստականին,

ճրագի հետեւ հան կ'անցնէ իր կեանքին կէտը. Տնայով
հան ամբողջ օր, իր բոլոր հրճուածնքներով ու վիշտներով :
Եւ, Սիդիֆ, կը սիրէր իր մեքենան, որ լայն զգեստ
մը կը դնէր իր մարմնոյն ու հոգիին շուրջը, նրան հետ
տարածութիւններ կարած էր խնամելով զայն մարզու
մը պէտ, որ երջանիկ է՝ իր արհեստին պարտադրած
հրամաններուն հնազանդած ըլլալուն համար :

Հիմա, կը խլտին զայն իրմէ : Իր ֆիզիքական
քայքայուածը աւելի կը ծանրանար այս պատճառով :

Սիդիֆ գրաւ իր ճաշը սահառի մը մէջ եւ գնաց,
նստաւ մեքենային վրայ եւ ճաշեց : Եւ, հպարտ Նոր-
մա վայրաշարժին կը խօսէր ան փոփոխութեամբ մը,
զոր երբեք սեսած չէր իր շուրջը, իր ամբողջ կեան-
քի ընթացքին :

— Այժմբուս լայսը կը կորսուի, իմ ծերս'ւհ մե-
քենաս : Երեսուն մէթրէն անդին չեմ տեսներ այլե-
ւրս... Եւ կը ստիպեն զիս, որ ձգեմ քեզ... :

Սուլիշին գանակները բացուեցան եւ շոգին,
կարծես կ'ըտէր իրեն սուլիսով :

— Ո՛չ Սիդիֆ, ո՛չ Սիդիֆ, ո՛չ Սիդիֆ... :

Սուլիշի աւելի սուր ձայն մը ցնցեց մեքենա-
վարը : Ահանջ գրաւ : Յետոյ, աւելի եւ աւելի փոքր-
լով մեքենային եւ գրկելով պղինձները, շարունակեց
խօսիլ :

— Դուն ալ, աւելի նախամեծար կը սեպե-
մեսնիլ քան թէ ուրիշի ձեռքն իյնալ, այնպէս չէ...
Չէ՞ որ քեզ կը սիրեմ այնքան սրճան ուրիշներ չեն
սիրեր զիս, այն օրէն ի վեր, երբ դուն, ինծի հետ կը
հիտես իմ աշխատանքս, գիշեր ու ցերեկ եւ կը դրա-
ւես իմ ամբողջ ժամերս :

Մխնկալէն, յանկարծ, ծուխի ծուէն մը դուրս

ելաւ: Մեքենան ընդհատ ընդհատ կը գողար: Կւ Սի-
զիֆ, իր մարդկային տմբող կրողանքով, կը կարծէր
բռտեր լսել սաք մետաղէն:

— Հո՛ւ... այո՛... Հո՛ւ... այո՛...

Իհեկնեկու հրամանը ստանալէն ի վեր, միակ մը-
տածում մը կը ախրակաւէր մեքենավարի սւղեղին
մէջ: Յիմար մտածում մըն էր, որ կը բխէր մեքենա-
յին հանդէպ իր սնեկցած գուրգուրանքէն. ինչպէս
նաեւ՝ իր ընկերոջ սւ յաջորդին, — փաքօպէնի հան-
դէպ սնեկցած տակաւթենէն: Յափշտակուած՝ իր մե-
նաթեան լուսթենէն, բնական մղումով մը խորհե-
ցաւ որտաոսց վրէժխնդրութեան մը մտօնն: Իր նը-
կարագրին սւ խառնուածքին սւժղնաթիւնը, հե-
տաղկեակ սուսացուցին անոր մէջ՝ այս փառանգութեան
փառքը տակի թշնամի գարձած սւրիշի մը չնդեկու
տնկրածեղտութիւնը: Կ'ուզէր քանդել իր մեքենան,
որուն, իր մաքին մէջ, էակի մը կենսասունակութիւնն
սւ զգայնութիւնը աւան էր: Կ'ուզէր մեռցնել Նոր-
մա վայրաշարժը:

— Հանգարտօրէն, սառնօրէն կը խորհէր գոյն ըս-
պաննեկու ձեւին շուրջ, շարունակելով սւտել, տկանջ
ներք սւշադիր՝ մխացող վայրաշարժի ֆլշտցին: Ըսու
տնօր:

— Եւ յետոյ, երբ գուն մեռնիս, քու սւրու-
կանդ պիտի գոյ տառջնարդի իմ կրողային կառու-
շարներս...

Ճաշը լրացնելէն վերջ, Սիզիֆ մաղլեկցաւ շագե-
պինդ վայրաշարժին վրայ: Իր որօշումը անտեղիտալի
էր:

Քիչ անդին, Մաշֆէր կը կարգօր, հրամաննե-
րու սպատելով: Սիզիֆ չկանչեց գոյն: Չորս կողմը
գիտեց սժոկղուկ երեւոյթով, սասուգելու համար որ

մինակ է եւ վեպներ չկան: Յեռայ, յանկարծ, բաշտա-
մեքենան շարժման մէջ գնալ գործիքը: Վեպը ծակց,
աչքերը սեւեւելաւ համար շնորմա—լոստոնս սկաւա-
սակին կարծես սուրբ պատկեր մը ըլլաւ ան:

Եւ վայրաշարժը համբայ ելաւ կամադորէն:

Մաշֆէր տեղէն վեր ցտակեց: Բան մը չէր հասկը-
նար: Կը պուար եւ Սիդիֆին նշաններ կ'ընէր: Բայց
ան, ապահով, հանգարա, գէմքը պրկած, աւելի կը
բանար գործիքը եւ մեքենան կը յառաջանար արա-
գորէն: Հնացպանը, խենթի մը պէս վազեց գէպի եր-
կաթուղագծերու ճիւղաւորումներուն հսկիչ պաշտօն-
եային խցիկը պռսալով:

—Կը տեսնե՞ս, Սիդիֆ խենթի պէս համբայ ե-
լաւ: Ո՞ր ճամբան բաց է...

Գալտօնեան գիտեց ուղղութիւնները եւ պաւ-
տաօխանեց պաղ կերպով:

—Վնասը՝ իրեն: Աւելի վատ իրեն համար: Ար-
գելակներով վերջացող գծին վրայ է:

Իբրպէս, մեքենան գէպի հոն կը յառաջանար:
Սիդիֆ կը ծռէր տեսնելու համար: Արգելակներուն
ժողը, աւելի պրկուեցաւ եւ իր յաւատաւորական ան-
գորրութեան մէջ բազուկները խաչաձեւեց: Իրկաթու-
ղագծերը կը ժօսենային, կը բաժնուէին համբու ըն-
թացքին եւ կարծես կը կորսուէին վայրաշարժին ներ-
քեւ:

Սիդիֆ ուշադիր եւ յափշտակուած կը գիտէր
երկաթուղագծերու այս հարիզոնական պարը իր շուր-
ջը եւ ապհելը: Սեղմեց իր խաչաձեւ բազուկները, ե-
զունցները մխրճելով իր միտին մէջ: Յանկարծ, սրբ
վերջին անգամ մը ծակցաւ, տեսաւ երկաթուղագծին
արգելակները, որոնք քանի մը մէթր — նգին իր

ճամբուն կը փակէին:

Բնազգաբար, ձեռքը տարաւ զէմքին եւ Նորժա վայրաշարժը, ուժով յը դարնուեցաւ արգելակներուն, մեքենավարը ետ նետելով:

Վայրկեան մը վերջը, Սիզիֆ ինքզինքին գալով, սաքի ելաւ: Թեթեւօրէն վիրաւորուած էր եւ քիչ մը արիւն կը վազէր ուսէն, ձեռքերէն եւ հակառակէն: Վայրաշարժը, կարծես, մարզկային հասաչներ կ'արձակէր, մինչ ծախք գուրս կուգար մարզկային հագեղաբքի ընդհատ ընդհատ ցնցումներով:

Սիզիֆ, ցնորած վիճակով, մեղմօրէն կը խօսէր պոզպատեայ այս հրէչին, զոր ուզած էր սպաննել.

— Մնաս բարո՛ւղ, ձերս՛ւկա... Ես մեռած չեմ... Բայց յանցանքն ու իմա չէ... Մնաս բարո՛ւղ...

Ծախք կը փֆֆար, ընդհատ—ընդհատ.

— Հո՛ւ... Հո՛ւ...

Գիւզասցի մը, որ վազած կգած էր, աեռնելով արնաթաթախ այս մարդը. բալտրովին մինակ, որ կը խօսէր ջախջախուած մեքենային հետ, վախցաւ, կարծելով որ կը գանուի խենթի մը ներկայութեան: Եւ, գարձեալ վազելով փախաւ:

Ծիւնելոյսը, քանի մը ծաւէն ծախս եւս արձակեց եւ յետոյ՝ սչիւնչ:

Սիզիֆ հեծկլաուք մը ունեցաւ.

— Մեռա՞ծ ես, խեղճ բարեկամ... .

Մաշֆէր կուգար վազելով: Մօտեցաւ Սիզիֆին, աւանց բռն մը ըսելու եւ երկու մարդիկը իրարու նայեցան վայրկեան մը, լուս եւ միեւնոյն ցաւէն բռնուած:

Աւելի վերջը, երբ ուրիշ վայրաշարժ մը եկաւ հանելու կտարած մեքենան եւ քաշելու դայն իր ետե-

ն,— Սիզիֆ եւ Մաշֆէր հեռակեցան անօր, ինչպէս
հետեւին յուզարկաւորներու թափօրի մը: Սիզիֆ,
յն իսկ, ձեռքը կը բռնէր գառկը: Նիւթը, ամբող-
ջին մարգեղած էր իր սպաննուած հոգիին մէջ: Եւ
բ, ակփօնն առջեւ Սիզիֆ գէմ առ գէմ եկաւ իրոն
ցակից ընկերոջ նայուածքին, կոպտօրէն օտարեց
բջջալէնք որ իր գլխօրկը զմօր տունէ, կարծես թէ
օտարէն կը գտնուէր մեռած անձի մը առջեւ:

Հետեւեալ օրը, իր զաւկին հետ, Սիզիֆ սկսաւ
ունը փոխելու պատրաստուիլ: Այս երկու էակներու
արութիւնը այնքան մեծ էր որ, անոնք չէին խօ-
ր, չէին համարձակեր նոյն իսկ իրարու նայիլ, չը-
փելու համար իրենց սեփական անձկութիւնը, իրա-
ւ զբայ: Սիզիֆ, կառպած, իր բայսր դօրծերը, յա-
կազմերը, ցուցակները բացավառ օճախին մէջ
տեց: Դուրսը, երկաթուղազմերով ընդհուլուզուած
անցերը կը փայլէին արեւին տակ:

Էլի կը մտածէր Նօրմայի մասին եւ իր մտածու-
նն կը միացնէր. իրենց երբեմնի եղջամնիկ տան այժ-
ու ազէւը, առանց կարենալ մաքէն վանելու վեր-
ն պատկերը երիտասարդ կնոջ, որ այլեւս իր քայքը
ո եւ որ կը ներկայանար իրեն արդէս յուսահատ
բայ մը խաւովիչ գէմքը: Եւ ան չէր գիտեր որ զբժ-
խա Նօրման, Փարիզի մէջ, հետու՝ ամէն տեսակ
եղութենէ եւ իրեն համար անհրապօյր աշխարհիկ
անքէն, նոյն վայրկեանին կը խորհէր իրենց մա-
ն, ժամերով խորտուուզուած յիշատակներու մէջ,
ունց կարեւորութիւն առաւ մտառանջութեանը
ամուսնոյն, որ իրեն կը սպասէր ի դժուր...՝

Երեկոյեան, իր Նօր պաշտօնտեսողին մեկնելէ
առ, չՍիզիֆ ուղեց անգամ մըն ալ տեսնել իր Նօր-

մա վայրաշարժը: Ելի, բախարսդին առկնուզբայ եզ
իր արկեսառնային մէջ, մինակ, իր շաւթակին հետ
իրբեւ նաւարեկութենէն փրկուած ամենաթանկագի
տը, կը նուազէր աւերակ տան զերջին սօնասը:

Սիզիֆ, գրեթէ բան մը չտեսնելով, հասաւ ա
փօին գրան առկա: Վիճարանեցաւ արկեսառնայ
փոխ անօրէնին հետ, որ սուկեց արգիլել անոր մու
քը եւ զերջագէտ դուռը զսցեց անոր երեսն ի զեր
Սիզիֆ, համակերպած եւ տխուր, հետեցաւ ակփ
պատին երկայնքն ի վար: Յո՛ւ, լուսուար պատ
հան մը իր ցաւագին տեսողութիւնը գրաւեց: Մ
զլցեցաւ, ցտակից պատուհանէն եւ կորսուեցաւ ար
կեսառնային մէջ, սւր, նորագութեանց սւ մաքրու
թեանց զիշերային աշխատանքը առաջ կը տարու
մեծ թափով:

Իր վայրաշարժը հան էր, բարձրացուած հակ
բեւեարարձ մեքենաներու զբազ: Գործաւորներ, —
ուրուականներու պէս, կը պատէին անոր հակ
մարմնայն վրայ, գործիքներ քակելով, չորս կողմ
զննելով, կարծես, զիրաւոր հրէշին այլանգակ վ
բարս, ժները եզած ըլլային:

Սիզիֆ անոնց կը նայէր, խորապէս յափշտակ
ուած: Ամբողջով մարգիկ, իրանները մերկ, մուր
մեծ հարուածներ կուտային հաս—հան:

Սիզիֆ, մէկ մտածուած միայն սուկէր: Մեքենա
յին անունը խլիլ եւ սւրիշներուն յանձնել զայն՝ իր
բեւ իրեն համար այլեւս օտար բան մը: Սակեցա
վայրաշարժին մէջ, քակեց պատուակները անբախ
ւնօրմ—լո՛ւտան՝ սկաւառակին: Յետոյ, դադարագ
գուրս ելաւ:

Դուրս ելած միջոցին, յանկարծ, Մաշֆէր ան
նուեցաւ իր առկելը և ցած ձայնով մը ըսաւ.

— Ես ալ, ճեկնելէ առաջ կուզէի զայն ահա-
ել...

Սիզիֆ, յուզուած, յարեց.

— Ուրիմն գտնն ալ... Լա՛ւ է, յաւ...

Գործաւորները կը շարունակէին զարնել իրենց
մանր մուրհները:

Եւ արշալույսը, հազիւ բացուած, իրենց բալթ
իրերը զհօնի մը մէջ լեցնելէ յետոյ, Սիզիֆ, Էլի և
Մաշֆէր, որ սուղած էր ընկերանալ իր պետին, հետա-
ցան երկաթուղագծի բնակարանէն, գէղի իրենց նոր
վայրը:

Սիզիֆ, իր սկար աչքերով կը դիտէր մէքօին
շուրջի վայրաշարժները:

— Մնաց բարձր... բալթիդ... բալթիդ...

Եւ, երեքը մէկ հետացան երկաթուղագծերու
մէջ, որոնք սկսեցին շարժուիլ արեւի հասանչներուն
ստիկ...

ՎԵՐՋ. Բ. ՄԱՍԻՆ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

... Շղթայում՝ կեանքի անիւն, մի՛օ
յուսահատութեան յուսահատութիւն...

ՔԻՓԼԻՆԿ

1.

Սիւրբի մանր, երեքհարից սաք ձորէն
բարձր շինուած, սպիտակ տետրանի մը վրայ կը
տիրէր, անկուն մեղմազ ձեռքով մը Բայց, ոչ
Սիւրբի կեղծեալ աւելի տկարացող եւ գունատ ոչ-
քերք, ո՛չ էլիի գեղեցիկ ոչքերք՝ իր հորը գուցէ եւ իր
տապալուսին վրայ բացուած, երկար չէին յոսեր
գուրտ աւերակներուն վրայ: Իրաքանչիւրը իր մէջ
կը կրէր բոլոր գլուխը թռչուն խաչը, որ կը գո-
լարէ մարդոց ներսիցին ու իր խոտորտոյ եւ անս-
գոք երկու բողբոջներովը գտան լսով, կը ձեւացնէ
զմբոխաութեան անիւ մը:

Սրկու մարդիկը քիչ կը խուրին: Ի՞նչ ունէին
իրարու ըսելիք: Իրենց գեղքերը կ'որտայայտէին ի-
րենց մարդը վիշաք: Եւ միտի բուռ որ կը գողցար
երկուքին շրթունքներուն մէջ, պէտք էր երբեք չար-
տառանէին: Ատիկա՛ Նորմա, ի անունն էր:

Սիդիֆ, երբեք իր զուգին աշխատանքներովը
կեանքը բարեւեր եւ այդ մասին իրենց միջեւ խօսք
ած չէր բնաւ: Երբեմն կը նայէր անոնց, մեծ նե-
ւաութեամբ յը, ինչպէս կը կեանքին վայրկեան
իրեւի էակի յը անվնաս փոփոքին:

Ձեր հակառակներ իր ազուն հոշման, բայց եւ
ամենք երբեք արդին չափազանցուած երազնե-
ր կը հաւանէր՝ անոր հետախուզումներուն յա-
նէ իր խեղճ Հասանկին կէտը:

Իր հարգին, էին, երբեք արդութեան անդէ-
ց հետախուզումը, հակոյց կը զգար իր ջնա-
տու երեւակայական հետախուզութիւններն ու
արժիքներու փայտին մասնաւոր պատրաստութե-
տրանքէ կը սպասէր ո՛վ գիտէ, ինչ բախտ ու
ը:

Օր մը, ազան աւելի մտաւոր եւ նիհարած
էլով, Սիդիֆ ըսաւ անոր.

— Շատ կ'աշխատիս: Ինծի հիւանդ կ'երևաս:
էին յուզուեցաւ:

— Օ՛հ, հա՛յր... շատ անգամ կը խղճահարուիմ
ձեզմ քեզ մինակ ապրուստի հոգին մէջ: Բայց
առտամ որ բախտը պիտի հասնի: Երկու դարէ ի
բայ հետախուզումները դրեթէ լքուած են: Կը-
ջութեաններուն գազանիքը պիտի գանձու: Հա-
յր պիտի ըլլանք...:

— Մանս՛ւկ, մընջից Սիդիֆ, երկար ու ա-
մպիտով մը:

— Ի՞նչու համար հա՛յր:

— Մենք հաս, ամէնքէն հետու, կարծես կորու-
նեց աշխարհի ծայրը: Եւ ես կը տեսնեմ քեզ,
կենդանուք հետ, զբազան՝ փայտին ծայրը քանու-

ուած էին իր փայտերը, ջութակները, զարծիքները:

Գոնի մը խուշոր կաթիլներ կ'իյնային երգիքի լուսամուտին կտրած ապակիէն: Աթոսի մը վրայ բարձրացաւ, թուզթերով խցնչու համար բացուածքը: Հորը քողարկուած աւ համակերպուած ազնարկը կը հեռուէր այս աշխատութեան, այդ ամոնիքին ամէկ ուր ամէն բան կը ներշնչէր թշուառութիւն, յուսահատութիւն և խեղճ, կնաջական սեւքերտ զուրկ ազատաւ և ճնշիչ անկանոնութիւնը:

Ելին իջաւ, ծածկոց մը առաւ և մտելով փաթառեցաւ:

— Ձե՞ս մտիք, հալըր՛կ:

Սրգի՞ք չպատասխանեց:

Դուրսը, հրաշալի լուսին մը, բնութեան բուշոր սպիտակութիւններէն աւել լուսափռո, կարծես օերեկը կ'երկարէր: Լոյսի հասազայթ մը, որ կողի խեղճ լոյսէն աւելի զօրաւոր էր, պատուհանէն ներս ազակեցաւ:

— Այս լուսինը նայնքոն թախծաւ է, որքան այս ձիւնը, որուն մէջ, կ'ապրինք՝ լեւներու փաթորիկին բսնուած Պշուառ անասուններու նման, մըրմնջեց, ելիւր նեղուած՝ նստած էր հորը գէմը: Դարձեալ նայեցաւ կախուած նուազարաններուն, իր երիտասարդական երազի բուշոր անսխիւքներուն որոնք խառնակ վիճակով մը զինքը կը շրջապատէին:

Յեւթին առջև, ուր քանի մը կանգեր կը բացովառէին, ձիւնելոյզի գուրս ելած մրսա մասին վրայ կապով կապուած ջութակ մը իր ջնարակը կը շար-ջընէր:

Ելին սաքի ետու, ամկաւին մաստանջ աւ շը-զազրդիւ: Նայեցաւ ըսրունկ սիրով մը, յետոյ ծայ-

բայեզ զգուշութեամբ մը զգուս ասկաւին խնու
փայտին :

Փօղբիկ զրնինի մը ծայրովը, աւելի աստի-
ցուց գործիքին որոշ կէտերը, ջնարակ աննելով ոչը-
ուսակէն, որ իր ամբողջ երիտասարդութեան յայտ կը
կազմէր : Իր շարժումները զգուշուար էին և մտնրա-
խոյզ : Հայրը զայն կը գիտէր միանգամայն յազուարթ
ու խորամանկ, չգիտնալով թէ, պէտք էր գծագրի՞լ
այդ ձիւ մը ասորտինակ ազգաբնակիչն գէժ, որ երի-
տասարգ մարզան բոլոր ժամերը կը գրուէր, թէ
անկեղծօրէն պէտք էր ծագրել զայն և մզկէ էլին ու-
րիշ գործի մը :

Ձկնու զսպի անոգոք բառ մը և ըսու :

— Արգարէ կը հուստատ՞ս որ աշխարհի ծայ-
րէն պիտի գան այսանկերը, քու շուք-կնեցոք փըն-
տակու :

Էլին զսանութեան և հպարտութեան կեն-
ծանք մը ունեցու :

— Հոյբի՛կ, ինչո՞ւ համար կ'ուզես որ յու-
սակաւորմ : Գիտի գա՛ն :

« Գիտի գա՛ն : Գիտեմ որ պէտք է մեծ քաղա-
քի մը մէջ աշխատել : Հոն բոլոր ազամենեքս պիտի
ունենամ : Կրէ՛ժօնէ ջնարակս պիտի գանեմ, փայտեր
պիտի պատրաստեմ, Սթրատիզարիւսի եւ Ամանթիի
շուք-կնեցոքէն աւելի կնչուաները պիտի շինեմ : Հոս
աւելին չեմ կրնար ընել : Բայց ջնարակս պիտի ունե-
նամ : Գուցէ արդէն սրուակիս մէջն է : Գիտի ան-
նեա : Գիտի գան, պիտի հասնին աշխարհի չորս ծայ-
րերէն :

2.

Սրբիքի հ'ուզեր նման ցնորքներէ անբազա-
թի՛

Եւրջը նայեցաւ: Աչքերը աւելի վառ զգացին:
ու գիտէր որ, անսոզութիւնը կեանքէն էր ազա-
նար: Կը խորհէր սակայն որ իրաւունք ունէ՞ր
բզիւնէ Եւթին շնորհութիւ իր արհեստին: Ըտաւ իւ-
զի՛.

— Աւելի լաւ է որ այդպէս ըլլայ: Ես եւս, կը
իրեմ վայրաշարժներս, ինչպէսամ' իր ջութակներրս:

Բայց միւս կողմէն կը զգար որ անսոզութիւ-
նը շատ կը սկաբանար: Ժամանակէ մը ի վեր, սե-
պի մը գլխու պայտ ունէր եւ իրեն ընտանի մեքե-
սկան նեւերը, սկուտակները, երկաթուղագծերը,
արջանակի վազար մը մէջ կը տեսնէր: Ոչ մէկ բան
յիւստատի կը մնար, ոչ իսկ ինքը... Ի՞նչ պիտի ըլ-
լային երկուքը, եթէ աչքերը աւելի սկաբանային:
Եսակայն, ինչո՞ւ համար զաւակը աւելի գծաթի-
ւոցնէր այժմ, երբ անկարելի էր ուրիշ գործի մը մզել
այն, բաժնել զայն իր երազէն, որուն նուիրած էր
և կը նուիրէր իր երիտասարդութեան լաւագոյն մա-
ր՛:

Սրբիքի գլուխը ցնցեց, սխալ լուծեամբ մը:
Ի գիտեց զայն և զարմացաւ ծայրայեղ ծերութեանը
տեսիլէն, որ կը տիրէր հորը վրայ: Հայրը, այժմ,
նեւանչիւի գարձած էր իր գաւ ալեւոր մօրուքօ՛ղը
այնքան գծաթիւ, սակայն աչքերովը: Առանց
մտնելու հորը տկարի յաւատարման պատճառները,
լաւ ու գնաց գէպի պատասխանը, միւսի և լաւնի

սպիտակ սաքանութեանը մէջ իր ամբողջ յուզումը
ձածկելու համար:

Ժամացոյցը հնչեց: Սիդիֆ սաթի ելու և շա-
լը փոթեաց մեկնելու համար:

—Երթամ տեսնեմ թէ մեքենան նորագումն
է: Պէտք է որ լազը գործէ:

Էլին կը շարունակէր գիտել տեսարանը:
Դուրսը, սառն, անշարժ ձիւնն էր, մինչև լեռնային
կորիզներն ծայրերը: Եւ միայն ձիւնը: Ո՛չ մէկ ծառ:
Էլիին սկիւարից անկուսին մէջ կը կորսուէր, սառնոց
մատնման, սառնոց գիտակցութեան, երիտասարդու-
թեան մենաշնորհց եզոզ ներսւմ անգործութեան մը
մէջ:

3.

Յաջորդ առասուծ, Սիդիֆ անկողինէն ելլելով,
սաթի վրայ գտաւ էլին, որ սեղանակին մէջ կ'երթար
ու կուգար: Երբեմն երբեմն երիտասարդ մարդը կը
մտանար ձիւնելոյզին և մտին ծայրը կր գոցնէր
կախում նուագորտնի փայտին զգուանցի մը ծայ-
րայեղ փոփկութեամբը: Սէն—Պէրնար հրաշալի չուն
մը, զօրեղ և անուշիկ, որ այդ տանը բարեկամ
գործած էր նոյնպէս, իր անկիւնէն, աչքերովը կը
հետեւէր իր երիտասարդ սիրով չլային մատանջու-
թեանց:

Հնոցպանը դուռը զարկաւ, նամակ մը բու-
րաւ Սիդիֆին, որ, լաւ շտեմնելուն պատճառով, ան-
միջապէս չառաւ զայն: Նամակը ինկաւ: Սիդիֆ վեր-
ցաւ և գանգազօրէն բանալով, Չանոց կորուսել ի
յուզման, խեղճ աչքերովը:

Ելի, քալելի գազրած: քիչ մը հեռուէն տկնար-
 փըն ու հագին կը կեդրոնացնէր այդ թուզթին զբայ,
 որ հաւանաբար Նորմայի մէկ ջնամակն էր: Սիդիֆ
 ծալիկն զայն և ուզեց գրպանը դնել, բայց անհարա-
 կութեանէն շնկասեց որ նամակը սաքերուն զբայ ին-
 գու: Յետոյ հեռացաւ:

Ելի յափշտակեց նամակը աշխուժիւ ու անշը-
 շուկ:

Հեւասպաս ճանչցաւ երիտասարդ կնոջ նեւա-
 գիրը: Գարգաց.

«... Ի՞նչ շարիք հասցուցած կրնամ ըլլալ ձեզի,
 սիրելի՛ բարեկամներս»:

Նամակներուն երբէք չպատարանեցիք: Ինչ
 շն ու համար: Ձե՛ց սասնար: Շրկաթուղապտի մեր սի-
 բիլի բնագործը ձգած էք առնոց ինծի տեղեկացը-
 նելու: Կը սառապիմ, փոքրիկ աղջկան մը պէս, բա-
 լորովին լքուած աշխարհի մը մէջ, ուր, մտածու-
 մըս կը յարի միշտ ձեզի. սառապագին և անորոշ:

Ելին այնքան ուժով հասաչեց որ, հայրը գար-
 ձաւ և հարցաւփորձեց.

— Ի՞նչ ունի:

Ան ուզաց թզթիկը պահել: Բայց Սիդիֆ զուշա-
 կեց եզածը: Գրպանը պրպակեց, սասնեց բան մը գրա-
 նելու: Այն սասն, տնապարելով, կէս-կայրի մը ծանր
 քայլովը դնաց զէպի զուտեղ և նամակը նեւքէն
 խլեց:

Ելին, անխորհուրդ բարկութեամբ մը ընդսա-
 ցասկեց և փորձեց որ կարգին տանել զայն: Սիդիֆ,
 այս սմաւաւթեանէն ապշած, սպիտակ ուղքերը բացաւ

1) պրկուած մտաներուն մէջ պահելով նա-
 ու, և և տկնաները կրճակելով ըսաւ:

— Կը համարձակի՞ս :

— Գիտնալու իրաւունքը սենիմ, պատասխանեց
Էլի :

— Ո՛չ մէկ իրաւունք սենիս : Ոչ ալ ես :

— Սակայն...

— Ո՛չ մէկ իրաւունք : Մեռեալները մեղած են :
Երբտասարդը սաստց :

— Բայց մեռեալներ չկան : Կան աստապոզ կակ-
ներ... հաս... եւ այլուր :

Եւ խելայեզ սասուժով մը նաժուկը խլեց հորը
ձեռքէն :

Վերջինը ինքնիրմէն ելած, քայլ մը առաւ դէպի
զաւակը : Իրենց անհաշա, չորագէտ նայուածքները
զիրար խաչածեւեղին : Յետոյ, Սիզիֆ, հլու, ձեռքե-
րը խոնարհեցուց, կարեկցութեամբ լսեցուս :

— Ի՞նչ սիրելի փոկրիկս... իրաւունք սենիս,
դուցէ... Մենք շա՛տ դժբախտ ենք...

Էլի, յուզուած, գիտեց հայրը եւ անոր երկարեց
թուղթը :

— Մի՛ ըսեր այդ, հա՛յր : Զխորէինք մեր դժ-
բախտութեան մասին... Ա՛ս...

Այն ասեմն Սիզիֆ, հանաբարբէն առաւ թուղ-
թը, երկուքի բաժնեց, ասնցէ մէկը ազուն աւուս,
ցուազին մախտով մը :

— Ան ասի՛ցա, զաւակս... Եւ այլեւս բա՛ն մը
չըսենք...

Հանգրաբարէն նեղացու, մինչ Էլի կը ծուլեր
թղթիկը, սրտովը կը գնէր զայն եւ արտասուլի ոչ-
քերք կը օրէր :

4.

Փարիզի մէջ աշխարհիկ կեանքը յազնեցուցած էր բման առանց բառնալու ճակարին մէկ կ'ընթացէ առանց առաջ ածար դեղեցիկ աչքերուն աւրախութեան լը մը:

Արձազուրգներուն Սափաւա գացած էր: Իրեն ընկերանար ամուսինը, որ ամենապարզ ու զգաստ եանքին վերադարձած էր, շնորհիւ Նորմայի հանդէպ ընկած սիրոյն: Եւ սակայն Նորմա փոխարէնը բուն ը չէր սար իրեն, բացի իր անասարկեր ներկայութենէն:

9. Հէրսան, հեռագետ աւելի օւժեղ սիրով կապուած այս ասարիւնակի կնոջ, անզագար զայն խնդաւելու հանոյքը կը փնտտէր, բայց ի զուր: Բուրբին խզուած էր ամուսինի զուարթ անցեալէն եւ կը երթէր հին բարեկամուհիներէն դմանց առաջարկներ:

Իր իջած պանդոկին սրահէն, Նորմա խուրհիւրուար երիտասարդութեան հուրր ու սպիտակ սաւեւիզը կ'անցնէր, իր ետէն թաշտիւմով ահնարկները, ազնանքներն ու հարցումները գառարկապարանեւն:

9. Հէրսան իր մօտն էր: Իւք և լուս էր ու ասցիր: Սաւաւերին սաւեւրը:

Գանդակին պատշգամին վրայ, որ մը, Հէրսան արմային բաժակ մը թէյ երկարեց: Նորմա հրեց այն, առանց նայելու: Գաւաթը օրօրսեցաւ ու փըշուեցաւ գեանին վրայ: Նորմա միշտ յստած էր նմանօթ եչազին: Ամուսինը բարկացած նեւ մը ա-

առաջ

— Ի՞նչ սիրելի Նորման, ըսաւ շատ հանգարաթաշկինակիս վրէժուած առփառը շարցնելով, ապա ջուրով մկրտուեցայ...

Նորման դարձաւ:

— Ա՛հ, ներսուզութիւն... յարեց անկեղծօրէն ներեցէք շարժումիս, ներեցէք ինձի:

Պ. Հէրսան երջանիկ էր պատահած գէպքին երբիչ մը խոսոված ձայնի այդ արտայայտութեան համար:

— Գաւաթ մը թէյ չէ՞ք խմեր, հարցուց դարձեալ Պ. Հէրսան:

— Շնորհակալ եմ ըսաւ, մասնաւորօրէն մէկ խորտուղուելով:

Նայն վայրկեանին կնոջական բարձր ձայն մը Պ. Հէրսանին անուշը կ'արտասանէր, սպասուարի մուղղելով խօսքը:

— Ա՛հ, դո՛ւք... Եւ ճանչնալէ վերջ Պ. Հէրսանը, կին մը, սուղից անոր ժամերաւ:

Տարիքս մարդ մը իրեն կ'ընկերանար: Թուէր էր, մօրուսուսը, շատ վայելուչ, արեւելեան նրբութեամբ, և այնքան ոչքառու որ անկարելի էր չնկատել զայն:

Մարդը ձեռքին մէջ քանի մը խնացորեր կ'էր կրէր, և կերպարանքին մէջ, հաւասարիմ շան մը ելուստմիտ գիտնականի մը տարօրինակ հոգն ունէր:

— Բարի լո՛յս, սիրելի՛ բարեկամս, ըսաւ երիտասարդ կինը ուղմկելով, Պ. Հէրսանին: Զեզ տեսնելու համար աշխարհի ծայրը երթալու է...

Պ. Հէրսան անգոյն, սոքի ելաւ խանարկեցաւ փիլէթ կոչուող այդ կիսաշխարհիկ կնոջ առջև, որ քանի մը օր իր հոմանուկին եղած էր և որ ձգած էր իր ամուսնութեան նախօրեակին:

Նորմա հազիւ գարնած էր.

— Տիկին Ղերամ'ն, փութաց ներկայացնելու Պ. Ղերամն, աճէն անուկի անհասկացողութեանց առաջար առնելու համար:

Միւսը շարունակեց իր սուր նայնովը:

— Ուրախ եմ, արիկ'ն: Եւ ես կը ներկայանեմ ձեզ ամուսինս... սւթը օրուան ամուսինս... Ուր էք: Ա՛հ, սհաւտար'ի...

Քարեր կրող մարդը հոն էր, կնոջ ետեւը. հետաքրքիր ու շուարած:

— Պ. Քալաթարի քարագոյն, անուանեալն Քալաթա: Ներկեց իրեն: Ֆրանսերէն բառ մը իսկ չի խօսիր: Քաղաքապետարանին մէջ գրուիրը պարտաւարակեցաւ իրեն ՎԱՅ՝ բառը սորվեցնել, ինծի հետ ամուսնանալու համար:

Ենաքարեր կրող պարոնը ձեքձեքուն ձեւերով խոնարհեցաւ: Այնպիսի սաղրեկի, սրտայայտ և միանգամայն միամիտ սրտայայտութիւն մը առայած էր որ, Նորմա, սպասուն համարութեամբ մը, խնդրեց զոյգէն որ սեղան նստին:

— Ս'ըն՛ր բախա մը, շարունակեց կիսաշխարհիկ կիներ: Կը սպասէի այս ժամուն, որ հասաւ վերջապէս: Կը պաշտէ՛ զիս: Բայց կը խոստովանիմ որ նայնքան կը պաշտէ խնաքարերը: Անոնց խենթն է և միշտ կը հաւաքէ...

ՎԱՅնպէս չէ՞, Տիկին:

Պարոնը խոնարհեցաւ իր սպիտակ ակամներովը խնդալով:

Սպասուար մը ներս մտաւ:

— Պ. Ղերամն: Փարիզի հետ հազարգրակցութիւն մը: Ըսին որ շատ ստիպողական է: Հետո՞՞յն կը

հանչեն ձեզ:

9. Հէրամն քիչ մը գունատուեցաւ, սաքի ելաւ
և փութաց զէպի Կեռանայնի խօրհրը, սպասուորին
Կեռանելով:

Դժբախտութեան նախազգացուցը ունեցաւ, որ-
մէ կը վախճար քանի մը օրէ ի վեր:

Գառլզամին վրայ արկին Հէրամն, սաքի ելլելով,
քաղաքավարօրէն բարեւոյն էր դայրը և Կեռացած նըր-
բուզիին՝ մէջէն: Ժիւլիթ, նեղուած կը փոփօսար մտու-
նայն, որ շարժուաներով կը խօսէր իրեն Կեռ:

— Դիտես ս՛՞՞՞ է այս արկին Հէրամնը: Կայարա-
նի ազնիւի մը, Կերսէլի: Չեմ գիտեր ուրիշ՝ գամ է
դայն: Քեզի պէս ապուշ է...:

9. Քալաթա, իր փայլուն ազատներովը կը
խնդար միշտ, բաժնելով զգացումները կնոջը, որուն
բարկութեանն կը վախճար:

Հեռանայնին մէջէն իր թղթակիցը կը Կաղարդէր

9. Հէրամնին.

— Անիւր կը գտնեայ, սիրելի՛ բարեկամս: Կը
պարբը: Ուրիշ 44 է միայն:

— Ծոր մը չկա՞ն:

— Ծոր մը: Ոչինչ, Ոչինչէն աւ վար:

— Ծոր մը չկա՞ն... կրկնեց 9. Հէրամն քիչ մը
խենթեցած: Ծոր մը չկա՞ն կ'ըսեմ...

Փարիզի նայնը կը պատասխանէր:

— Թերեւս ըլլայ, եթէ անմիջապէս գաք...

— Համանայն եմ: Այս երեկոյ կը մեկնիմ:

Վայրկեան մը զգաց որ իր կեանքը կը ճօճէր
ձեռքին մէջ, ինչպէս գաւաթը՝ զոր ձիւն աստղ մա-
տուցած էր Նօրմային... Մտածեց Նօրմայի և իր ա-
նօգուտ սիրոյն մասին որ մէկն որ կը վերանորոգուէր

ուսանալու թեան եւ կնոջը անասրբերութեանը
Մասնեց՝ հետուար, այլ շեշտակի զինքը հար-
ազ ազեաի մասին: Նորման պարուրոզ իրական
նկիցը, իրեն կը թուէր յանկարծ, այնքան
ակ որքան կանակէն հարուածող Փարիզեան այդ
ը:

Ձգաց որ գարնեալ կեանքը դադարից նկարին
Գրպաններէն մէկը պրպակց: Ատրեանակը հոն
կործնեցնող խաղաճուղներու, առաջին մասնուէր —
ական փախուտը և անձնատպանութիւնը, գրա-
զինքը քանի մը երկվայրկեան:

Բայց ինքզինքը գտաւ եւ սրտեց.—

— Ուրե՛ն... Այդ նեղ շին ընդունիք պար-
թիւնը: Ան, ոչ մէկը կը սիրէ, յաւ գիտեմ, իմ
սամենագորուորը պիտի ըլլայ: Ժամանակի խըն-
է: Եւ հոն, Փարիզի մէջ, գնա եւս բոլորովին
սցած մէկը չեմ:

Դեպի պատշգամբը ուղղուեցաւ: Յիմար պահանջ
կը մզէր զինքը խեղձն նորման անհնելու: Կ'ուզէր
իին խորքը բանալ այս ազեաին մէջ, ինչ որ գու-
րեաւ պիտի լընէր իրենց կանոնաւոր ու փայթում
նքին ընթացքին:

Կը մտածէր.— «Անկասկած որ սիրա ունի:
ան պիտի չմնայ ասոր ասջև, ինչպէս է՝ մեր գիւ-
տար կանքի միօրինակութեան մէջ...»

Կը խորհէր որ գուցէ պիտի կորեկցէր և որ
զգացումին առջև պիտի գանէր սուտերը սիրա-
յայտի մը որ պիտի բուէր զինքը երջանկացնելու
խիստ գտան մտաւն...

Գտաշգամին վրայ մէկը շտեաւ: Ոչ նորման
որ, ոչ ալ ժիլէթն ու ամուսինը: Միայն, հանքա-

բանին ձգած քանի մը քարերը կային, որոնք սեղանին վրայ, մահազուշտի բլրակի մը նման կը բարձրանային...

5.

Այն միջոցին, երբ նորմայի, իր ամուսնոյն Ժիլէէնին ու հանքարանին կեանքերը զիրար կը խաչանէին պանդոկին կառուցիին մրայ, իւրաքանչիւրը՝ իր վշտովն ու զոգոճութեամբովը, — իր թագաւորները թեամբ երկաթուղւոյն մեակը, նիւնին մէջ կը պատուարէր էջիին ու հօրը ախար կեանքերը:

Յանկարծ, հառապայթ մը անձու նիւնէն, անհուն յայտով մը կենդանացուց խեղճ բնակարանը եւ եթէ, շատ մեծ հպում մը շունեցաւ Սիզիֆին, բայց երբեքէս նուազարաններ շինող երիտասարդին խանդավառութեանը հետ գիրկնընդխառնուեցաւ: Ան վերջապէս կուգար վայելելու իր համբերատար երկար ջանքերը, որոնք կը յանգէին կետապնդուած գիւտին Ջուլիաներու համար իր բազուկրած ջնարակը զարմանալի արգիւնքներ կուտար:

Փոթորկալի, ամժանելի գիշեր մըն էր, երբ երիտասարդը, անքուն, մտատանջ և սովորակածէն աւելի ջգայնացած, նշմարեց որ, երազած ճամբու ճայրը հասած էր:

Հայրը, իր անկողնոյն վրայ կը քնանար: Ելլա սենեակին մէջ, կրակարանէն վառարան կը վազվզէր իր շարմուկներովը տաքնուելու, սպասելով որ կախուած ջուլիանին ջնարակը շարնար:

Կէս գիշերին կրցաւ վառ ասնել նուազարանը անձկանօք քննել զայն եւ հարցնել անօր թէ ի՞նչ

յայտերը պիտի իրականացնե՞ր եւ առխաւրհի չորս
կազմը գրուած երաժշտագետները պիտի գտնացնե՞ր:

Ջեարտիքը չոր էր: Էլիին մտածերը կը հպէին
տնկուէն քնքուշութեամբ մը, չերբեմն, փայտին զար-
նելով: Մինչդեռ նուագարանները շինողին վարձ ա-
հանջները, փայտին արձակած կնչիւնը յիշ վայելէին: Այնուհետեւ,
այլեւ չկարենալով համբերել, ազնազ
առու: Իր խանգավառութեամբ մէջ խորնցու սր,
իբր, հորը և Նորմայի ամբողջ կանգը և սրբու ամ-
բողջ երանութիւնը կորսուած էին այդ գործիքի հըն-
չականութեան կեռ, սրուն այնքան խնամք աստած
էր հինգ տարիներէ ի վեր: Ձեր համարձակեր լարերը
թաթառցնել ազնազին՝ առի: Վարանեցու: Յետոյ, վը-
նուապէս կարն կասր մը նուագեց, անգագար կրկնելով
զայն, սկանջը առած՝ կնչուծին և վերացած հպէ-
ով:

Սիզիֆ արթնցած, թաթառցէն նուագը լսեց
քանի մը վայրկեան: Տրամօրէն մտածեց սր, ազան
յիմարացած էր: Ձեր համարձակեր նուագողին կազմը
նայիլ, ոչ ալ մէկէն արթննալ, վախնալով սր շատ
մեծ վշտի մը պիտի ենթարկուէր:

Էլի, նուագը ընդհատեց: Դեպի հայրը յառաջան-
ցաւ գրէթէ վազելով: Մէկ ձեռքը բռնած էր ջուլթա-
կը և միւսին մէջ կը սեղմէր սեղանին վրայէն առած
ջնարակի սրուակը:

— Հայրի՛կ, հայրի՛կ: Յաջողեցայ: Երկու հար-
իւր տարիէ ի վեր կորսուած կրէմսնեան ջնարակի
գազանիքը այլեւս գոյութիւն չունի: Այ մէկ գազա-
նիք: Տարագը գտայ:

Նուագարանը գրաւ հորը անկողնայն վրայ և
սրուակը՝ փոքրիկ սեղանին:

— Հակրի՛կ, հայրի՛կ, շարունակեց, նստած
անկողնոյն վրայ, ասիկա հարստութիւն է, կը հաս-
կցնե՞ս: Հինգ ասորիներէ ի վեր այնքա՛ն առաւարտ
եմ, առանց բան մը ըսելու: Այնքա՛ն առաւարտ:
Սէ շուտով հարս՛ւտա... հարս՛ւտա... Պիտի կրնաս
այլեւ բանալ աչքերդ...

Սիդիֆ, աշտն ու սկեպտիկ, անոր կը նայեր:

— Ը-է՛, հա՛յր, ըսէ՛, ազազակեց էլի սաքի էլ-
լելով և շուքակը անելով:

Նուազելով հանգերն կը խօսէր, բարբոսի՛ն զը-
ուարթ խանդավառութեամբ մը...

Սթրասիվարիօսի սառնորդ... կը սարսուռ...
այս գիշեր... Փակա՛ն ինչի՛նք՝ նայնպէս...

Անընչհաս կը նուազէր իր հիւսն մարմինը, իր
մեծ յայտերու կշռոյթովը կը շարժէր:

Դուրսը, ձիւնին ասրածութիւնը կարծես նայն-
պէս կը թաթար անակին ուրախութեամբը:

էլի ազազակեց:

— Ամբողջ անասաք կը նուազէ հո՛ն, զո՛ւրսը...

Սիդիֆին ժպիտը, վշտի, հայրական սիրոյ և հա-
րեկցութեան փոխուած էր: Դարձեալ ըսու ազուն.

— Էլի՛, փոքրի՛կս, պառկէ... պառկէ՛, յիժա՞ր
ես...

Իւ յանկարծ, էլին գազրեցաւ նուազելէ, խօսե-
լէ, երջանկանալէ: Ուժասպասա՞նինկու արտին վը-
րայ: Սիդիֆ կը գիտէր զայն: Յազնած կարծեց: Սէ
վերամակին ասի ազազակելով մրհնչեց.

— Են՛զէ փոքրիկ... Ի՛նչ ախուր կեանք... եր-
կուքիս համար ալ...

էլի չէր քնանար: Նուազարանի մը փայլուն
աստիճան մէջ կարծես տեսած էր նորմայի գեմքը, ան-

ունորէն ախար, միջնագորեան արառայալու թեամբ,
ք իր վիպական հոգին ստեղծած էր իրեն համար: Տա-
ուին սրտապետ հը լտեր հորը վերջին խօսքերը.

— Գառկէ՛, մե՛ն յիմար...

Եւ իսկապէս, եթէ յիմար մըն էր, հը խորհէր,
նչո՞ւ համար բացակային այդ պատկերը հ'այցելէր
չրեն, հսկումի այդ գիշերը, յազթանակի մը պէս
հասուար գծագրուելով սզարի այդ նուագարանին վը-
տայ. զոր, իր յանգուզն երիտասարդութեան շնորհիւ,
էր վախնար ընկերութեան մէջ նեակելէ, զարմացնե-
ու համար զայն: Եւ արգարեւ, արգիօք յիմա՞ր մըն
էր: Եւ արգեօք իրապէս, չէ՞ր կրնար այլեւս ձերբա-
ւատուիլ բաց-հայէն, իր երջանիկ պատանեկութեան,
այնքան՝ զժրախա պատանեկութեան պատկերին:

Բազանք մը սննեցու վազելու հորը մօտ, բա-
զակներուն մէջ կծկուելու ազագակելու անոր իր
երարորբ սէրը, հանգեպ անոր սր գուցէ երբէք պիտի
չերագոտնայ եւ որուն նայն իսկ անունը պիտի չար-
տատանուի այլեւս: Երբ սւժ չսննեցու արթնցնելու
նայրը, և իր ստամբերուն ասի փշրեց, բերնին մէջ
զարնու պնուցը...

Գլուխը, ամէն երջանկութենէ գառարհուած,
կուրծքին վրայ կքեցաւ: Երիտասարդը ծանրապէս
քնացաւ գործիքին առջեւ, ուր, լուսինը, իր լոյսե-
սու կրակովք հը գծագրէր ծրագրի արարական նկար-
ները...

9:

Յաշորդ օրը, Էլե, ըրած գիւտին գիտակցու-
թեամբն սւ անոր ներշնչած յայտովք տարուեցաւ:

Եւ այժմ, կարեւոր էր արագ շարժուիլ և պեր-
ձանքի, ասրելու ամէն կարելիութիւն ներկայացնող
մեծ քաղաքը երթալ:

Պազաքի մասին, միշտ, պերճանքի եւ կանայքի
գերազոյն անսութիւնն ունէր, շքեղութեանց պալա-
տը, սրուն արտաքինին միայն ծանօթ էր:

Անգամ մը, արևատ օր մը, անցնելու ժամանակ
ջութակի մը ձայնէն կանգ առած էր: Նկատած էր
որ կատարեալ նուագող մըն էր: Շատ բնականօրէն,
այնուհետև խորհած էր հոն ամենիլ իր ձեռքերէն ելած
ջութակը, այն օրը, երբ իր գործը աւարտած ըլլալու
գտասութիւնն ունենար:

Մտածած էր այդ ամն մասին նախրական գե-
րեզմանը երազող սխառուորի մը պէս:

Կրնար ներկայիս, քաղաք երթալ, նախորդնե-
րէն շատ աւելի տարբեր ձեւով մը: Ձեր երթար, գնե-
լու այնպիսի նիւթեր, սրնցմով իր երազը կուզէր
իրականացնել: Հպարտութեամբ կը ամենէր իր կա-
տարած գործը, իր աւարտած ջութակը, և կը խորհէր
որ պիտի զերազանար իր լեւնեբը յազթանակի թե-
ւերուն վրայ:

Իր ունկնգրած ջութակաւորը անկասկած գե-
ղարուեստագէտ մըն էր: Պիտի կասկնար զինքը: Պի-
տի օգնէր իրեն ինքզինքը ծանօթացնելու կամար
Եւ արուեստին շնորհիւ, իսկայն բարեկամներ պիտի
ըլլային...

— Հասնցա՛ր, ըսու Սիդիքի: Նախաճաշէն վերջ
ինծի հետ պիտի գաս, քեզի պիտի ընկերանամ: Կը
կարծե՛ս որ քու բոլոր ջրածնեբդ պիտի նկատեն:

Մերունի մեքենավորը ասկաւին կը կասկածէր
իր զուկին գտազութեան մասին: Եւ իր կայրակամ

«Երբ կը բողձար սակայն, որ էլիին ուզածին պէ՛տ ըլլար»

— Հայրի՛կ, մի կտակածիր: Վաստէ եմ գիւտիս կամար: Հարստութիւնն ու փառքն է, պիտի տեսնես:

Սիւրբի՛ք զուխը շարժեց: Կը սիտէր որ զուսկը այսպէ՛ս իրեն ընկերանար գէպի քաղաք: Շատ անգամներ խոսեմ էր քաղաք երթալ աչքերը քննել առաւ կամար: Տառապան, վերջերս խիտ ատնջուած էր:

Եւ գիշերուան մութին մէջ աչքերը կը ցուէ՛ծ ին: Հարկ էր սկնարայժը տեսնել: Մտածեց այս համձրարգութենէն ոգաւիլ, ազատուելու կամար իր շրջապատի անժաջուր ոգէն:

Էլին շատ զուարթ երևեցաւ:

— Այդ լաւ է, հայրի՛կ, պիտի տեսնես, պիտի զարժանաս: Պիտի տեսնես...

— Ամէն բանէ վերջ... իմ վայրաշարժերուս կամար պզտիկ գիւտեր պիտի ընեմ, ե՛ս... երբ աչքերը...

— Մի՛ խորհիր աչքերուդ մասին, միջամտեց էլի... պիտի տեսնես, կ'ըսեմ: Շահագործած են քիչ: Ազատագորտը քու գիւտերէդ կարտասցած են իրենք... բայց ես... պիտի տեսնե՛ս... Եւ պիտի խը՞ն աճուիս...

Այժմ կարկ էր ջմեկնիլ:

Հնոցապետը սուլելի կուտար վայրաշարժը, որ մեկնուածի կը սպասէր: Սիւրբի՛ք զարակի մը մէջ մնալ ցած գրամները փնտռեց: Քիչ էր, բայց կը բաւէր: Բաժանեցին զայն երկուքին միջև: Էլի ջութակը փընտլանց, զրկեց զայն, խն: Ղով խնդրեց կորը նայնն ըն

նել:

Սրգիֆ, այնքան ափսոսանքով զրուցելով յետայդեղի սայլապանը կը փութար և զուգիին եւ ինքզինքին ուղղելով խօսքը կ'ըսէր.

— Մեծ յիմա՛ր... մեծ յիմա՛ր...

Փոքրիկ շոքեկուսքը անցու լինէն, և և՛ օձ օքն էր կարծես սպիտակ անուանութեան մէջ, Խօսեմ օձ մը սահայն, երբ կատարեալ վառակութեամբ կը գտնար. կը յառաջանար կայս ձիւնէրու և անտարին միջև գանուած նեղ երկար կամրաներուն վրայ: Էլի, նստած կօրը մօտ, կը ժպտէր գիւղին, մտածումներուն, երբեմն ինքզինքին: Սրգիֆ կը գտնար, անոր գէմքն ևս վառակութեան ժպտով մը ծաղկած էր: Շօքեկուսքը կեւասպաս կ'իջնէր գեղի ցաղաք, սանելով յայնք զայդ կեանքերու, սրանք քիչ մը ուրախութեամբ պիտի վերանորոգուէին, վերջապէս:

7:

Գանդսիին սանդուխներուն վրայ Սրգիֆ քիչ մը վարանեցաւ: Էլի, ջութակին սուփը թւին սահ կը պնդէր.

— Մտի՛ր, կա՛յր, պէտք է որ ներկայ ըլլաս...

— Ո՛չ, էլի, չեմ կամարկուցիր: Երբեք կարուստներուն յրջանակը եզմած չեմ: Այդ՝ կելու—նուարներուն կամար չէ: Զեմ ուղեր... և յետայ...

— Եւ յետո՛յ... կալցուց էլի:

Սրգիֆ ջանաց իր բռտերուն շատ բնական եւ անկարեւոր եզմանի մը տալ, երիտասարդին շոքեկուս կամար:

— Այո՛, քեզի բան մը չը-ի. թէեւ, բայց այս
բացներս այժմերս քիչ մը կը ցուին:

— Ա՛հ:

— Այո՛, այո՛: Բան մը չէ, բայց կ'ուզեմ ազ-
րոյժին երթալ: Բան մը չէ, վերջը աւելի հաճախու-
թի ըլլամ...

Ս. Սիդիֆ գանգազորէն հեռացաւ, իր ցուի
աւանդութեամբ առի:

Էլի բարձրացաւ մեծ սանդուխը: Սպասուոր
ը կեցուց, հարցաւորանց զայն:

— Սրբաւարձ, ի՞նչ կը փնտաւք...

Էլին անմիջապէս չգիտեր թէ ի՞նչ կը փնտաւր,
որ իրապէս հուզար բախտին թախքը խնդրելու
սուսն կարծես հասկցաւ:

— Ջաթահահա՛ր էք: Հոս պէտք չունինք ձեզի:
Եզի անհրաժեշտն ունինք:

Էլի կը շարունակէր շիտել: Մարդը սուսն
գտաւորանելիքը զխանալու՝

— Ըսի ձեզ որ մեր նուագախումբը ամբողջա-
պէս է, կրկնեց միւսը, փքանալով, կարծես թէ
գանգոյին անձրէնը ըլլար:

Էլի ասեղութեամբ լեցուեցաւ: Այդ անձանօթը,
այդ ծառան այսպէս բախտին ու կեանքի դուսը պի-
տի փակէ՛ր իր առջեւ:

Վեհեց, յուսահատութեամբ արեւելով:

— Պարս՛ն, կուզեմ պարզապէս նուագախումբի
արիւնջին հետ խօսիլ: Ըսելիք մ'ունիմ իրեն:

Մտաւն խօսելու եղանակը փոխեց.

— Ա՛հ, ներքութիւն: Կը կարծէի... է՛հ,
ա՛ւ, ուզիզ գտնէք սրահը: Հոն պիտի ասե՛նէք
զայն:

Էլին ուզգուերաւ դեպի պանդոսին խորը:

Այլեւս կանգ չառաւ: Խփեցաւ որ, իր կողմ
վայրկեանի մը վարանուժը, կրնար ամեն ինչ վա-
ռանդել: Աւղղակի նուազ-խուժքին կողմը յառաջ
ցաւ:

Պանդոսին առաջին ջութակահարը, որ խուժք
կը զեկավարէր, իրեն գործաւ:

— Ինչ կը փոփոքի՞ք...

— Ահաւասի՛կ, պարո՛ն... պատասխանեց Էլ
խիստ շփոթած... Հոս նուազարան մը, ջութակ մը ու
նի՛մ...

Քանի մը երաժշտագետներ ժպտեցան... Բացա-
յայտ էր որ ասփին մէջ ջութակ մը կար: Մտխե՛
կ'ուզէր գոյն:

— Լա՛ւ, ըսաւ ջութակահարը:

Ջութակը հանելով Էլի շարունակեց:

— Հինգ տարի աշխատեցայ այս դործիքին համար:
Մանուկանց ջնարակին համար: Կը հաւատամ որ նոր
ջնարակ մը գտած եմ...

Ոտակիցը չգիտնալով թէ որաւ կեա գործ ու-
նէր, խաբարա՞յի մը, թէ՛ լուսամտիս երիտասարդի մը
խորհեցաւ ժամանակ չկորսնցնել: Բաւական կողա-
քէն առաւ ջութակը Էլիին նեղքէն: Ջնարական գոյ-
նը, եւ փայտին զարժանալի հնչականութիւնը իր ու-
շագրութիւնը գրուեցին: Առանց ուրիշ բան մը ընե-
լաւ, սկսաւ այս անձանօթին ջութակն անել: Յայտ-
նապէս գաշնակնչիւն լեցուն եւ ջերմիկ թաթաղուժ-
ները յառակ ու երկարօզ հնչունները կը յառականչե-
ին կատարեալ նուազարան մը: Իր երաժիշտներու
ալ վկայութիւնը այս էր:

— Ըսե՛ք, պարո՛ն, արեւտած նուազարան չի-
նո՞գ էք:

— Այո՛, պարս՛ն: Բայց մանաւանդ կրէժանն
ն ջնարակը գտնելու աստղին զսկած եմ մտնա-
տալէս իմ ջանքերս...

Փոքրիկ նուագախումբին պետք նշան ըրաւ որ
իկ սեղանի մը առջեւ նստի և ըմպելի կրամջուց
որ:

— Անուամոթ՛կ... ըսաւ էլի... Լաւ գիտեմ որ
որակը ամէն բան չէ նուագարանի մը համար: Բայց
սձեցի գտնել այդ նշանաւոր կրէժանեանն ըրեքեզ՝
կ'ընեն թէ նուագարանին նրբութիւն մը և կնչիւն
այնութիւն մը կուտայ:

— Կը հասկնամ, Կուտասեց միւսը:

— Օր մը այստեղէն՝ անցնելու ժամանակ անք
ազելն իմացայ: Մտածեցի որ եթէ՛ յաջողէի կե-
զտաութեանս մէջ, անգի պիտի վտառէի գիւտս...

— Այստեղէն չէ՞ք: Լաւ մէկը չէ՞ք հանշնար:

— Ո՛չ: Երեք հարար մէթր հեռու լերան վրայ
բնակիինք: Հայրս մեքսիւսմար է:

Տեսակ մը հազարգահան արտադեղում յուզեց
թակահարը, որը որին ազրոզ աբուեստագէտներու
նախայգ խորաւմովը, որ անոնց հմայքը կը կազ-
Դարնեալ, էլիի նուագարանին վրայ քանի մը ե-
նակներ փորձելէ վերջ, ըսաւ անոր.

— Լ.եցէ՛ք, պետք է որ փորձս վերջացնեմ
մ մը վերջ խուան բազմութիւն պիտի ըլլայ կտ
ընարեալ հոտարակութիւն մը: Պանդակին մէջ սէյ
ք Գ. Զոփողզան, իտալացի մեծ նուագարան շիշ
ը: Ա՛յն որ թէյի կուտայ: Պիտի խոտիմ իրեն:

Ուրախութեան հասարակութ մը անցաւ էլիին
գերուն և ժպտուն ախտաներուն մէջէն: Ուրիշնե-
ն կեանքին կեա ի՞նչ առաջին շփումը յազթանակ

մը պիտի ըլլար ուրիշն:

— Եթէ կը փոփոքիք, հաս մնացէք. աւելցուց ջութակահարը, որ պատրաստուեցաւ վերջին կտորը հրկնելու... Եւ համ, կէտ ժամէն եկէք և զիս փնտը-
ուցէք:

Էլի խորհեցաւ որ հարկ էր հեռանալ երթալ, ոչ շնչել, քիչ մը համարձակութիւն ստանալ: Անկաս-
կած, բախար իրեն կ'օգնէր: Պանգոյի ջութակահարին
կարծիքը իրեն համար թանկագին էր, եւ այդ էր իր
փնտուածը: Բայց, միանգամայն, իր հարցի անմիջական
լուծուածը պիտի կտատարուէր Պ. Ջափուզաւի ներկա-
յութեան: Այն ասան պիտի սկսէր կեանքը իրեն եւ
հորը համար:

Խորհեցաւ Նորմայի մասին: Ահամայ և ասանց
կարենալ ինքզինքին հակազդելու, մտածեց Նորմայի
վրայ: Այդ անիծեալ ամուսնութիւնը, այդ ցաւալի
զուգութիւնը երիտասարդ ազնկան, զոր կը սիրէր և
զոր սիրելէ երբէք պիտի չդադրէր, այդ անսեղի զու-
հը՝ ընտանեկան թշուառութեան բազինին վրայ:

Մինչդեռ, այժմ... եթէ Նորման լուծ ըլլար...
Այժմ եթէ դիտնար որ պիտի հարստանար...

Գարեջուրի վերջին սւամը խմեց այն վայրկեա-
նին, երբ երամտիշտը սաքի կ'ելլէր:

Վարիչը իրեն մտեցաւ:

— Ա՛հ, լաւ: Հոս մնացէք: Այլեւս մի՛ մեկ-
նիք: Կը սիրին գալ:

Արդարեւ կրնեքու ձայներ, շշուկներ, սուր
ճիչեր, այր մարդոց ձայներուն և ծիծաղներուն խառ-
նուած, որդէն կը լուսէին որակին Վէջ:

Որոշեալ ժամուսն, պանդոկին ծարուրները,
հենգանիներու նման կուզային զէպի իրենց մեծ

ւազանք: Կրնեքը իրենց ձայներովը կը լեցնէին օր, ոչ շատ իմաստաւից խօսքերով, ինքզինքնին Թնտաւից զգալու համար, ինչպէս ազաւնեաան թըսուաները:

Նուազը սկսու: էլի ժամանոզ մարգոցմէն կը խօնար: Աչքերուջը անոնց կը հեռէր, փնտակով օյն որ գտաուարը պիտի ըլլար իր եւ հօրը կեանքին: Հօրը մտածուժը յուզեց զինքը, գիտնալով որ ահնարայթին քովն էր, զուցէ կը ստաապէր, կամ զուցէ կը սպաւէր, ան ես, արուեստագէտի բերնէն լսելու համար գտաովէիս մը, ինչպէս ինքը, որ կը սպաւէր ես, նոյն բանին...:

Արգարեւ, Սիդիֆ, Կիւանդի թիկնաթառին վըրայ նստած, կ'ենթարկուէր աչքերուն ցաւալի քընուլթեանը: Մ'էր այլեւ ցնորքներ չուներ: Հաւ կը կապնար իր հաշմանգամութիւնը, երբ չէր կրնար կարգու խօշոր գրերը, որ ահարութեան վերջին ստիճանին հասած, կուրութենէ առաջ կրնան կարգու... Այլեւ օին յոյսեր չէր սնուցաներ:

Ահնարայթը անաարբեր իր դործիքները կը գտաուարէր: Սիդիֆ սաքի ելու եւ կարցուց անոր:

— Բժի'չի, կարի է հշմարտութիւնը գիտնամ... արհեստիս համար... կը կապնա՞ք: Բացարձակ հշմարտութիւնը... եթէ նոյն իսկ...:

Չկարողալու նախագտաութիւնը աւարտել:

Ահնարայթը աւանց բան մը ըսելու գիտեց զայն, յետոյ մտակցու գժրախաթին և կարեկցութեամբ լըսուանց անոր երկու ձեռքերէն:

Սիդիֆ ցնցուեցու, բայց ինքզինքնին արեց:

— Ուրե՛մն... կարտաւ՞ծ...:

Միւսը զլուխը հակեց: Սիդիֆ եւս ծանց զլու-

խը ստանց բան մը աւելցնելու: Հասկցած էր: Ձեռքը սկզբարդին երկարեց:

— Շնորհակալ եմ, բժիշկ:

Եւ ժամանումէն աւելի ծանր քայլերով սւզ գուեցաւ գէլդի կայարան:

Էլի, շուտ մը անօր միացաւ: Երիտասարդը եւ կարծես կքած էր բեռան մը առկ, զոր քաղաքը նեղ ասն էր կոնակը, խաչի մը նման: Էլի եւ կարծես մարմնէն աւելի ծանր բան մը կը քայէր, մեծ յոգնութենէ աւելի ցաւառանջ բան մը, ախար մասնուծներով ծանրաբեռնուած գլխու հակում մը: «Եւ կ'երթար հայրը գանձելու: Ի՞նչ բաներ պիտի արտասունէր, ի՞նչ գէմք պիտի ստանար անօր խեղճ, հարցուփորձող ոչքերուն առջեւ:

Էլի կ'անգիտանար կեանքին իրեն վերապահած նահատակները: Դէպի կայարան կը փախչէր՝ գժրախառութեան մը տեսիլէն ազատուելու համար:

Չութահակարին, իր նուագարանին վրայ նուագած կտարին յաջողութիւնը շատ մեծ եղած էր: Սկըտելէ առաջ երաժշտագէտը յայտարարած էր — մանուանդ Գ. Չափօզչօին համար — որ պիտի նուագէր Սասազութի Սէրէնտաը և Ալիմուա-ար-Քէլէրի Քոմպօզիթը, — երկու յոյժ գեղեցիկ երաժշտական կտարներ, նոր գիւտով մը կերտուած և արտահարգ ջութակի մը վրայ:

Ունկնդիրներուն հետաքրքրութիւնը իսկայն այնքան բուռն եղած էր, որ բոլորը ծափահարեցին՝ երկարատեւ խանդավառութեամբ մը: Էլի, սիւնի մը ետեւը կը գիտէր սրահը և մարզիկը, սրահ կը ծափահարէին թացնելու համար իր գժրախառութեան պատկերները և իր առջեւ բանալու երջանկութեան նամբան:

Այն ստան. յանկարծ, երիտասարդ կին մը
 սաքի ելաւ իր բարեկամներուն մէջէն և նուագախումբ-
 րին գառնալով. աւելի օւսեց սկսաւ ծափակարել
 զայն: Էլի գէպի ետ ստիւն մը զարծեց: Նօրմա՛ն
 էր: Կարծեց որ տեսած էր զայն երաժիշտներուն ետե-
 ւը:

Երկվայրկեան մը վերջ, ուզեց տնոր կողմը
 խոյանալ: Բայց բանագտեալ Կարկազրանքը որ
 այնքան ենչիչ կերպով կը ծանրանար երկուր տանէ
 ի վեր իր սանը վրայ, և Նօրմայի ծնունդն ու իր սի-
 բոյ կրկնակ գազանիքները, իր հօրը անգրգռելի կամ-
 քը, յետոյ իրենց ընթացքը, լուսթիւնը, զոր բացա-
 րած չէին երիտասարդ կինը, բաւոր այս մասնունիե-
 րը քանի մը վայրկեան քրքրեցին իր ուզեցը թոյնի
 մը նման:

Մէկ խորհուրդ միայն ունեցաւ, — փախչիլ:

Արտիք տնօր, փախչող շտապող, խուսափող
 կանչուելէ վախցող գոյի մը նման և ինքզինքը գառ-
 փողոցը եւ սկսաւ վազել գէպի կայտարան:

Միզիֆ արգէն մեքենային վրան էր: Էլի շուշ-
 լուեցաւ: Մեկնուծի ժամը կը կնչէր: Մեքենային ազ-
 մուկէն բան մը չըսին իրարու:

Երեկոյին սուն բարձրանալու համբուն վրայն
 Միզիֆ այլևս չկարենալով տեղալ, Կարցուց ազուն,
 — Բան մը չըսիր: Զութա՛կդ ինչ եղաւ:

Էլի ցնցուեցաւ: Իր մասնունիերը, զինքը
 շրջապատող գիշերային ձեւերուն նման ստորած էին
 ու մթին:

— Զութա՛կու Ա՛ն, այո՛... շտա գահ... Յազոն
 զութիւն մը... շո՛ւ գահ եմ... յարեց ան, յապաղած,
 ըլլալուն համար ամօթակար:

— Ի՞նչ գտան, հայրի՛կ... Աչքե՞րդ...

— Աչքե՞րու... շատ լաւ... շատ լաւ... շնորհա-
կալ եմ... շա՛տ լաւ...:

Կը ստէին: Ինչո՞ւ համար զիրար աւելի կը
տիրեցնէին: Իւրացանչիւրը զգաց փոխանակում
խօսքերուն զուտի տրժէջը:

Եւ այսպէս, մասն մենութեան ու ձիւնի բնա-
կարանը, որ ամէն ասեմէ աւելի անմխիթար ու թախ-
ծոս կ'երևար:

8.

Այ նօրման եւ ոչ ոչ ուրիշ սկէ մէկը, շնչմտրե-
ցին ողբերգութիւնը որ իրենց մօտը կատարուեցաւ:
Ջութակահարը, էլին փնտսեց Գ. Զօփոզգօին ներկա-
յացնելու համար: Սպասուորը ըսաւ որ երեսասորցը
շտապով մեկնած էր: Այդ էր բաւարր: Երաժշտացեալ,
ջութակը գրաւ սեղանի մը վրայ: Գանգակին յաւա-
խարզները վերսկսան իրենց խօսակցութիւնն ու ան-
կամ ձիժազներն ու ճիշերը:

Նայն մտմուն, նօրմա, անդիտակցարար կ'անց-
նէր՝ զինքը սիրող մարդկանց յուսակառութեան ան-
տեղեակ: Սենեակ հասնելուն, սպասուոր մը իրեն ը-
սաւ.

— Գարօնը ստի-գուարար Տիկնօջ կը սպասէ:

— Ո՞ւր է:

— Տիկնօջ յարկարտժինը:

Մասա: Ի՞նչ կ'ուզէր ան:

Գ. Հէրսան, սօթի, կը գիտէր հեռուն, ով գրտէ

իր ազէտի ո՞ր պատկերը, և այնքան սարուած էր
որ, յնկատեց Նորմայի ներկայութիւնը:

— Կ'ազէք խօսի՞լ ինձ, Կարցուք անոր:

Յնցուեցաւ եւ աչքուստիւ կ'նայր գարնաւ:

Միւտը զարմացաւ:

— Բայց անք պայուսակը բանած էք: Կը մեկ-

նի՞ք:

— Այո՛, Նորմա, պատասխանեց Պ. Հերամն,
նեղուած, զար գնելով զերարչուն, գլխարկն ու պա-
յուսակը:

Կնայր յատեցաւ զայն գրկելու համար: Նորմա
ընկրկման թեթեւ շարժուծ մը կատարեց, և մինչ
քիչ մը ուժեղ կերպով կը սեղմէր զայն բազուկնե-
րուն մէջ. ան, մեղմիւ քայուեցաւ:

— Ի՞նչ կայ... այս իրիկո՞ւն կը մեկնիք:

— Այո՛, քիչ զերջը: Փարիզ կ'երթամ ստիպո-
ղաբար, շատ անհրաժեշտ գործով մը: Գիտէք... Ա-
հաւաստիկ անգի նամակ մըլ... շարունակեց փութով,
չուտ մը զերջացնելու համար: Կարգացէք զայն մեկ-
նուծէս յետոյ:

Այս անգամ ուժով մը համբուրեց կինը, սառւ
պայուսակը, զերարկուն, գլխարկը և մեկնեցաւ:

Նորմա նամակը գրաւ սեղանի մը վրայ և ուր-
բեց բերանը, մեկնուծի համբայրը ջնջելու համար:
Պատուհանէն նայեցաւ հեռուն, ուր չափազանց լու-
սաւոր լիաները, կարծես ֆօֆօրի նման կը փայլէին
գիշերին մէջ:

Յետոյ, ամուսնոյն նամակը բանալով կարգաց-
ւիմ սիրելիս,

Եհրճամեամ եմ: Ատեհանակս սեղանին վրայ և
Բայց ի՞նչ օգուս: Եւ յետոյ, պե՛տ չէ ամայասանամ, ա-

նանց առնուագն անոն մը եւ հարտութեան բնորոշ-
 րը փրկելու ձեզի, քեզի՛ նամար: Շատ կը սիրեմ ձե:
 Եւ կը խնդրեմ որ վերապէս նանչնալ նոր մարդը, որ
 ձեր սերը սակածեց իմ անձն: Բայց դուք ինձի կը բը-
 լիք թլլայ Աճիւ մը, որ անգիտակցաբար զարնաւեի
 նակասագիւր մը կը կե՛ն իր տուրքը եւ որ կը փոքն ա-
 մեն ինչ իր նամբուն վրայ..

«Հասկցե՛ք զիս: Կը յուսամ որ աւելի քրօնիկ
 պիտի վերազատնամ...»:

Նորմա չէր կրնար ըմբռնել թէ յուսակառու
 թեան որ սակամաներէն հուզային իրեն այս բարերը:
 Իր մանկուհոյ հոգին մէ՛կ սեւեւուն զազա՛փոր մի-
 այն ունէր, — իր կորուած ընտանիքը:

Ամենաանգութ անխղճութեամբ մը մմուսնայն
 նամակը պատակց: Յետոյ զուժակ մը առաւ, և մըս-
 քով, եզրօրը աւելի խանձալու համար, սեւաւ գըժն
 սւարաւ կրտէ՛տական մարզանքը ընել:

9.

Եամանիկներ եմք, զորս Աճիւր կը դար-
 ձնէ միօս, միօս, մի՛օս...

ՕՄԱՐ ԵԱՅԵԱՄ

Մարդը հարուածող ամենամեծ զգալիաութիւն-
 ներէն մէկը, անկասկած, անսուղութիւնը կորսնցնելն
 է:

Միզի՞ք կը զգար որ կը հուրանար: Եւ այդ իսկ
 պատճառով, պատասխանատու գործէ կեանքան, փոք-
 րիկ վայրաշարժ մը միայն կը վարէր: Հիմա, անոր
 անխնայուն վրայ թա՛փած իւզը մաքրելով զրազան
 էր:

Երբ ամէն ինչ պատրաստ էր, իր շոգեկառքը
գնդի քաղաք աստիճանից:

Կէս օրէ վերջ, գարձեալ մեքենային վրայ բարձ
նրացաւ վերագտանալու կամար:

Ուրիշ անպատեւի էակներ եւս կառախուժը
բարձրացան,— Նօրման, Ժիլէթն ու Քալաթան, ս-
րանք զբոսապանայի կ'երթային: Հանքարանը շատ
զօ՛ւ էր որ զանազան քարեր պիտի հաւաքէր այդ կամ-
բարգաւթեան ընթացքին: Իւրաքանչիւրը իր երազն
ունի ինչպէս թաքուն հակառակոր մը. իբրև շուս-
ւիզը իր սեփական Անիւիւն, որ որտէն կը մեկնի և կը
գտանայ կեանքին մէջ:

Ժիլէթ, միմաստութիւններու կը մզէր զայն,
խնդալու կամար: Իրենց մօտն էր Նօրման, զուարթ,
հակառակ իր ամուսնոյն մեկնուածին և մահացու պայ-
քարին. սրուն՝ զուցէ ենթարկուած էր այժմ Պ. Հէր-
սան Փարիզի մէջ:

Յանկարծ, կարծես ապակիի մը ետեւէն Սիզիֆ
Ֆին գիմաստուերը տեսաւ: Անտեղեկալի մը անձկալից
և ուրախ նիչը զոպեց:

Պ. Քալաթան, շարժուածներով հարցուց Նօրմայի՝
նեղութեան պատճառը:

Նօրմա աչքերը չէր հեռացներ Սիզիֆի կանա-
կէն: Թեթև ճիչ մը արձակեց, երբ տեսաւ որ մեքենա-
վորը իր հոգիը գարձաւ և զուցէ հանչցաւ զինքը:

— Ի՞նչ ունիք, սիրելի բարեկամուհիս, հարց
ցուց ժիլէթ:

Նօրմա ջանաց ժպտիլ:

— Աչի՛նչ, Շնորհակալ եմ:

— Երկաթուղի՛ն բռնեց ձեզ: Եւ... սա...

— Ստիպո՛ւն...:

Թիլէթ չէր գիտեր որ, արդեօք ու՞րք էր Նորմալին յիշեցնել իր անցեալը, երկաթուղազնեբու երկրին մէջ անցուցած իր երթաւորգուծիւնը: Անոր սիրեր Նորման, ինչպէս չէր կրնար նշմարատպէս սիրել որեւէ բան, իր թեթեւաբարոյ հայրովը, որ սովոր էր թաշտիլ կեանքի մէջ, ամէն բանի մակերեսին վրայ:

Նորմա արդէն պատասխանի չէր սպասեր: Գոտիին վրայի կարմիր վարդը զգուհց, զոր կը կրէր միշտ, իրիւկ միակ պատկերը իր երջանիկ պատանութեան:

Սիզիֆ յաւախ չէր դատնար, այլ կը մնար ակարօշտերը յառած իր սաղիւ, նամբուն վրայ:

Կատարուամբը կանգ առաւ:

Ճամբորդները կը մեկնէին ջերմիկ խցիկներէն և կը շտապէին խուսափիլ կատարներու ստան շունչէն:

Նորմա չէր սարսափ, նայն իսկ կուրծքը չէր դոցեր մուշտակէ վերարկուովը: Իր լայնաբաց ու շըւարած ակնարկը, անտիւքէ մը զարնուածի նման կը հեռուէր Սիզիֆին, որ կը հեռանար գեղի իր ասունը:

Թիլէթ հարցուց,

— Մեզ հետ չէ՞ք դար:

Նորմա ցնցուեցաւ թափուղի մը երեւոյթը պարզելով և յարեց.

— Ո՛չ. շնորհակալ եմ: Կ'երթամ քանի մը ծագիկներ քաղելու լեռներէն: Հաս պիտի գտնէք զիս. . .

Եւ ուղղուեցաւ Սիզիֆին ճամբ բնակարանը:

Նայն վայրկեանին, էլի, գործիք մը ձեռքը,
ւնէն պուրս կ'ելլէր: Հող աւնեւորվ կտոր մը երկաթ
եց: Նօրմա, կեցած տեղը գամուած, ինչ ընելիքը
ր գիտեր:

Իսկայն, այլևս չկարողանալով ինքզինքը դուրս
անջեց.

— Էլի՛:

Էլի սովորականէն աւելի գունտառ ու վախ
քանի մը օրէ ի վեր աւելի ախուր, մնմիջապէս չբար-
ձրացուց գլուխը: Կարծես չլսեց կամ երազի մը ձայն
էր օր զարկաւ տկանջին:

— Էլի՛, էլի՛, կրկնեց Նօրմա:

Յրիտասարդը գլուխը փարձուց, ճանչցաւ զայն
և ուսում մը կտտարեց գէղի գետաթի կենք: Նօրմա,
բազուկներուն մէջ սեղմեց դայն, ուղեց համարուրի,
բայց չկրցաւ հասցնալ Էլիի ամօթուտը ձեւն ու թե-
թեւ ւարտփը, որով զինքը կը հրէր մեղմիւ: Նօրմա
հարցուց.

— Էլի՛, ի՞նչ պտտակած է: Կ'աւժեմ հայրիկը
տեսնել:

Էլի բռնեց զայն:

— Ո՛չ, ո՛չ, փոքրիկ Նօրմա: Մի տեսներ զայն,
խնդրեմ:

Այնպիսի յուստկոտութիւն մը ունէր ձայնին
մէջ, որ Նօրմա չհամարձակեցաւ աւելի պնդել: Եւ
տանելով զայն տան հետեւի կողմը տնտեսակի մը նեղ
ձածրէն, սկսաւ անոր հետ բարձրանալ: Ստակոյտին
ձայրը կտէք տօին շնչակաուր:

— Է՛ն, այսպէս, գոթիւններու երեւոյթը ու
նինք...

— Նօրժա՛, իմ փոքրի՛կ Նօրժա՛ս, պէտք չէ որ
հայրիկը քեզ տեսնէ...

— Եւ ինչո՞ւ համար, վերջապէս ինչո՞ւ համար:
Ի՞նչ ջրած եմ իրեն: Ըսէ՛:

— Ոչի՛նչ, Նո՛րժա... Դուն չես կրնար հասկը-
նալ, գիտեմ այդ...

— Ո՛հ, չեմ կրնար ըմբռնել: Եւ այդ՝ կը թու-
նաւորէ կեանքս: Ամբողջ ժամանակ ձեր երկուքին
վրայ կը մտածեմ... Միայն ձեզ ունիմ այխարհի վը-
րայ...

— Հապա տաւաթի՛նդ...

Չեաքը դրաւ անոր բերնին, մանկունակ ձեւով
ժը՛:

— Անոր մասին մի խոսիր ինծի: Ըսի որ միայն
ձեզ ունիմ այխարհի մէջ... Այժմ արձակուրդ ունինք
Ես հաս եկայ բարեկամներու հետ: Բայց դուն և եր-
կուքդ... հո՛ս: Եթէ երբեք գիտնայի՛...

Ծառի մը տակը նստանալ էլի, յանկարծ, ա-
րագորէն իր նախկին եղբայրական զգացումով հա-
մակուեցաւ, ի իրենց պատանի հոգիներու ամբողջ
մաքրութեամբն ու զօրութեամբը: Քրոջը մտերը կը
չոյէր, իր եղբայնի սիրովը, սառնց օրեւէ օւրիչ մտա-
ծումի:

— Գիտե՛ս, Նօրժա: Ահաւասիկ, քառորդ ժամէ
ի վեր հաս ես: Այն արաւորութիւնը կը կրեմ որ,
զարկուրելի գիշերուան մը խաւարին ու սարսափին
մէջ կ'ապրիմ և դուն, յանկարծ, շեկար գարձեալ բա-
նալու ունգակին դուսը:

Նայեցաւ կարմիր վարդին, որ երխտասարդ կը-
նա՞ զօտիին վրայ հաստատուած էր:

—Միշտ վարդ մը կը կրե... Վա՛րդը... վա՛րժ
զը... երկաթուղազոծի վարդը...

Նորժա յիշատակով մը յուզուեցաւ: Եւ գարն-
եալ հարցուց.

— Ի՞նչ գուն, ի՞նչ՝. հո՞՞ս կը բնակիս:

— Այ՛ս, երկուքս ալ հոս ենք: Եւ անուաթիկ
սակման, աւելցուց ցոյց առնելով զժայռի տեսարանը:

Նորժա առհաւին հաթնած էր անոր. Վա՛րժը
յենած՝ սուին: Երկուքն ալ իրենց առջեւը կը նայե-
ին միասեղ ըլլալու երջանկութեամբը արըշխաւ: Վա՛րժ:
հեան մը, երիտասարդը իր արեան փոթորիկովը ըզ-
գաց այդ գարնանային եղանակին, բնագէտ այն բըռ-
նադասութեան, սրուն ենթարկուած էր եւ որ կը
պարտագրէր զինքը լսելու սչ մէկ բան յայտնելու
Նորժային եւ իր էութեան խորքին մէջ թաղելու
գազանիքը՝ որ թէեւ կրնար ուրիշ իմաստ մը առ ի-
րենց սիրոյն:

— Այլեւս չե՞ս խօսիչ, ըսաւ Նորժա ցնօելով
զայն:

Ի՞նչ գտանօրէն ժպտեցաւ:

— Կը տեսնե՞ս... Չե՛մ գրտեր ի՞նչ ըսեմ քե-
զի... Կեանքէս պատմե՛մ:

— Այ՛ս, այո՛ւ: Քու աշխատութիւններուդ մա-
սին խօսէ: Գրեան՞ս որ ջութակ կը սորձիմ: Քու մա-
սիդ մասնելով է որ զայն սորձիլ սրտեցի՛... Ի՞նչ
գո՛ւն:

— Ե՛ս, ո՛ն, չե՛մ գտեր... Կ'աշխատիմ... անա-
ւաթիկ... կը փնտռեմ... Գուցէ գտած եմ...

— Ի՞նչ բան:

Ի՞նչ չուզեց անոր խօսիլ պանդօկի գէղաբի մա-
սին, առանց պատճառը գրեանայաւ: Խուսափողական

ձեռով ժը բռու.

— Ձե՛մ գիտեր: Կը փնտռեմ: Բայց կեանքը շատ
ախար է հաս: Հայրիկը գոհ չէ աչքերէն:

Նօրժա հասաչեց.

— Կ'ուզէի զայն տեսնել:

— Ո՛չ: Առաւտտո՛ր ինձի: Պէտք չէ: Ներկայու-
թիւնդ սարսփաւոր կ'ընէ զի՛նքը:

— Կարելի՞ բան է այդ:

— Այո՛-ինքն, սարսփ բուռը քիչ ժը մեծ է: Բայց
աւելի լաւ է որ անգիտանայ ներկայութիւնդ այս
չըջապատին մէջ:

Յետոյ, իր կարգին, սիրազեղ շեշտով ժը հար-
ցուց.

— Բայց, գո՛ւն: Գոնէ զուն երջանի՞կ ես: Ամու-
սինդ...

Անգամ ժը եւս, Նօրժա ուզեց զտնել: պատկերը
այն մարդուն որուն կը պատկանէր: Բայց պատաս-
խանեց:

— Ա՛հ ամուսինս... Շատ կը սիրէ զիս... ես
շատ ապերախ եւ անարգար եմ անոր հանդէպ... Գի-
տե՛մ: Բայց սխալը ի՛մն է... Երբ կը մտնեմայ ինձի,
այնպիսի սարսփի զգացում ժը կ'ունենամ, որ եթէ
կարենամ, պիտի հչամ: Շատ ողմիւ է... շո՛ւտ... Ար-
գեօք զիտե՛մ թէ ինչո՛ւ համար չեմ կրնար իրեն
պատկանած սրէէ բանով հետաքրքրուիլ: Երբեմն կ'ու-
զեմ այդպէս ջըւտիլ: Բայց նման բան ժը ու՛ժերէս
զերի՛վեր է:

Մտածկոտ ու ախար՝ լսեց: Յետոյ շարունա-
կեց, կարծես ինքն իրեն խօսելով. գէ՛մքը ձեռք-
բուն մէջ, եւ արժուկները յինած ծաւկերուն:

— Ամուսնոյս հետ անտանելի է կեանքը: Երբեք

պիտի չհրնամ սիրել զայն: Երբեք արդար պիտի չհր-
նամ ըլլամ անոր հանդէպ: Կը սեռնե՞ս, բազմանք մը
ունիմ, միակ փոփոք մը,— հրամարիւ չտխուսեմն
... եւ վերագտանաւ հաս, ձեզ հետ ապրիւ, իմ սեզո
գրաւել ձեր երկուքնն ժամ... որ միակ սիրահան ան-
ձերս էք աշխարհի վրայ:

Նորմայի ձեռքերը կը սեղմուէին երիտասարդի
թեւերուն վրայ: Վերջինս, սահաւ, իր նշմարիտ է-
ութեանը կը գտանար: Մշուշը, որ կը հեռանար եզ-
րայրական աչքերէն, կը շքանար այդ մարդու մարմ-
նայն իրականութեան առջեւ: Սիրահէզ բազմանքով կը
գողգողար՝ շփման մէջ ըլլալով այդ թարմ ու գեղեցիկ
մարմնայն հետ, զոր յաճախ երազած էր: Կը պայքա-
րէր այդ բազմանքին տմբողջ գտանութեամբը, հեա-
զանդելու համար հրամանի մը, որ ոչ իր միտքէն կը բը-
թէր եւ ոչ ալ հագիէն:

Կրնար ըսել Նորմային,— Վերջայրդ չեմ: Կը
սիրեմ քեզ: Եւ երջանիկ պիտի ըլլանք ուրիշ սիրոյ
մը մէջ. աարբեր՝ մեր մանկական սերէն...»

Բայց երբեք չհամարձակեցաւ ըսել այդ բանը:
Մտածեց հորը, անոր սիրոյն, իրենց բուլբուլն վրայ ար-
բող անէծքին շուրջ, բայց այլևս չէր գիտեր թէ այդ
անէծքը, որոնցմէ՞ կը թափէր երիտասարդ կնուջ վը-
րայ... թէ ուրիշ կուգար իրենց... Այս խիստ գուան
մտածումները կը շփոթէին զինքը, իր անմէկ անարկ-
ներուն սահ:

— Ա՛յն բանէ վերջ, կը խորհէր էլի, մ՛էն-
քէն վերջ...»

Բայց չէր համարձակեր:

Հետացուց նուրբ ձեռքը որ սահաւին կը սեզո
մէր իր բազուկը: Նորմա սառնոց բան մը հասկնալու

զայն կը գիտէր:

— Էլի, ի՞նչ ունիս:

Պատասխանեց՝ սառնոց սնոր դասնալու:

— Ե՞ս: Բայց ոչի՞նչ...

— Բայց այժմ... այժմ... ի՞նչ ունիս:

Աւզեց դարձեալ Էլիին թեւը բռնել:

Այս անգամ, աւելի ուժգին քաշեց Էլին: Նորման պիտի խօսէր, բայց Էլի դողգողալով սնոր բերանը փակեց.

— Լսէ... Կայրիկը մեզի կը նայի... դուրս կը տեսնէ մեզ:

Նորման բազուկներուն մէջ առաւ Էլին, զայն պակեցու համար:

Արգարեւ, Միզիֆ, ասե՛նէն մեկնելով, կը նայէր վեր, անսնոց ուզգութեամբ: Կը նայէր անհասկանալի սառնոց տեսնելու: Բայց լայտին պարզամ դէմքը այնքան եզերահան կերպով թախծաւ էր, մեղադրանքի մը պէս... Կայարան կ'երթար:

Նորմա ուզեց ձեռքերը երկարել գէպի Սիւլիֆը, ուզեց կանչել զայն:

Էլի խնորհեց.

— Լսէ՛... լսէ՛...:

— Բայց, վերջապէս, ինչո՞ւ համար, Կարցուց Նորման: Ի՞նչ ունիք երկուքդ ալ: Պէտք է որ գիտնամ: Ի՞ր ազդիկը չե՞՞մ... քայրդ չե՞՞մ... Ի՞նչ կը նշանակեն այս բալորը... Եւ ինչո՞ւ համար:

— Լսէ՛... լսէ՛... խնորհեց դարձեալ Էլի... Թաւ կը պատճառես ինձի:

Յետոյ, Կանաթա աւ լուրջ պատասխանեց.

— Մի՛ Կարցնեք: Բայց յիշէ Կայրիկին խօսքնը: «Երբեք մեր առջեւ չի երեւար, եթէ Կ'ուզեց զժբարտաթե՛նէ խառնափիլ...»

Կասախուժքը կը սուլէր համբարգնեբուն համար:

— Գնա՛... ըսու էլի: Կասախուժքը կը սուլէ...

Երիտասարդը տենդակար ա ջղագրգիւ կը դողդոջէր: Վայրաշարժը դարձնել սուլեց:

— Ըտէ ինծի, գտնէ ըտէ՛, պազտանցու նորժա, մեկնելու պատրաստուելով... Ինչ որ կայ... ձեր եւ... իմ միջեւ...

Եւ սաքի ելլելով, աշխուժիւ էլիին մտանցու, մեկնելէ ստաջ զայն համբուրելու համար: Բայց ինքզինքը բռնեց, կնոջ մը խնդուքը խանալով:

— Կը գրանն մեզ... ըսու էլի:

Արգարիւ Գ. Բալաթան, զտիվարին ստարաջ զբազմ էր, ո՛վ գիտէ ինչ քարեր գրանելով: Կինը կ'երթար անոր միանալու, սրբ. քոր մը սաքին ստեղծն ստեղծելով, տմուտնայն հ-կտին զարնուեցու: Ժիլէթ ծիծաղեցու իբրև զուարեալի արկած մը, մինչ Գ. Բալաթան, աչքերը բարձրացնելով և տկնարկը սւղղելով կնոջը, նշմարեց էլին ա նորման:

Ժիլէթ, կարծեա հասկցու ա մեկնարանեց.

— Լա գրանէ որ Գ. Հերսանին կը գաւտեանէ...

Գ. Բալաթան կը խնդար, միանգամայն վիրաւար հակառը բռնելով:

— Գնա՛: Գնա՛, կը հրամայէր էլի ստատիկ յուզուած և գէպի լեռնեբու սազարթաթիւ անասաջ վազելով:

Վերագարձին, կասախուժքին մէջ, նորժա, կուն հարգէն ճնշուած ըլլալու զգացումն սուլէր: Հեծեծանքն ներք կը խնդրէին զայն ստանց արցունքներու փոխոյն

ուելու: Չէր կրնար խօսիլ, Գրիգէր սր հայրը, անգամ
մը եւ, զինքը զիպի սքսի կ'առաջնորդէր...

11.

Այժմ, փոթորիկէն վերջ, այդ պայծառ առ-
աւելն, էլի կ'անցէր այն ճամբաներէն, ուրկէ Նորման
անցած էր նախորդ օրը: Եւ, երբեմն երբեմն, կանգ
կ'առնէր ծառի մը տոջէ, զիսիկն կր կանէր, փորագրի-
չի սր սեծ խնամքովը կը վերաւորէր կեղեւը և զինչ
ու հիւթեզ աւիրովը լեցում ծառին մկանային մա-
տին վրայ կը քանդակէր միեւնոյն անունը,— Նոր-
մա:

Յանկարծ, երբ այդպէս գրողած էր, ծառի մը
գրիմաց, կնոջ մը վերաբերուն նեղուէցաւ իր վրայ,
զլուխը փոթակեց եւ քոշեց զինքը զեւիտ: Ուրիշ
մարմին մը գալարուեցաւ իրենին հետ: Նորման էր,
սր խելայեղօրէն կը ծիծաղէր:

Եւ, իր բանասարկեցիին յփոթութենէն օգտուե-
լով, ծառին կողեց գայն վերաբերուն կապովը, գեմ-
քը բացու և բոււ:

— Առաւելն է ի վեր քեզի կը սպասեմ... Այլեւս
չեմ ձգեր քեզ... մեանելու աստիճան կը ասուողիմ ա-
ռանց ձեզի... լերան իմ երկու յիմար սիրականնե-
րը...

Կը ծիծաղէր եւ գէմքը կը հովահարէր, շունչը
կարած: Ձեռքին մէջ բռնած էր կապ մը, սր էլին կը
կապէր: Վերջինս, իր ուժգոյն և ազար աչքերը շարժը
կը պատգնէր և զլուխը կը գործնէր՝ Նորմայի ազ-

Կարկին չհանդիպելու համար:

Նորմա երիտասարդին դէմքը գէպի իրեն հար-
ձուց բռնելով:

Եւ սակայն ժամանակին շատ կը սիրէիր
զիս...

Էլի ազատեց ինքզինքը մեծաքեռայ կապէն:
Նորմա նստած էր: Միւսը տեղաւորուեցաւ անոր մո-
տը: Բախնում ժողի մը կը թափառէր դէմքին վրայ,
եւ, քողարկուած շողեր իր աչքերէն կ'արտայայտէին
խորունկ ցուեր:

Ըսաւ.

— Նորմա'... Նորմա'... Այդ բոլորը անցեա-
լին կը պատկանին...

Նորմայի զուարթութիւնը մթազնեցաւ իս-
կայն:

Լրջօրէն ինք եւս յարեց.

— Այո', էլի... անցեալի'ն...

Չխօսեցան բուռն կան երկար ժամանակ: Վէրա
ու ստան լսյոք կ'ազդէր զանանք: Յետոյ, Նորմայի
չարտնչի զուարթութիւնը յազթնց: Խնդաց ու հար-
ցուց էլիին.

— Ըսէ'... կը յիշե՞ս այն պատմութիւնը որ որ
մը... նրկուքով... կը յիշե՞ս...

Էլի ցնցուեցաւ և գէմքը բոլորովին ալուփսի-
ուեցաւ: Մտածում մը տիրեց իր մէջը: Դիտեց Նոր-
ման, որ բան չէր հասկնար: Նայեցաւ զիւզի մենու-
թեան: Դէմքը կը ճառագայթէր, չես զիտեր ի՞նչ
զուգանի ուրախութեամբ:

— Ինչո՞ւ համար այդպէս ինձի կը նայիս...
հարցուց Նորմա քիչ մը խուզած:

— Ե՞ս: Որովհետեւ... սրովհետեւ...

— Խօսէ՛ սւրեմն... Երջանիկ կ'երեւիս...

— Այո՛, Ե՛ր: Գոնէ այդպէս կը հաւատամ:

Այսինքն գիտեմ պատմութեան շարունակութիւնը... Իսկ դուն չես գիտեր...

— Ճիշտ է... հաստատեց Նորմա:

Էլի խորհեցաւ որ, մանրամասնօրէն պիտի խոստովանէր իր ամբողջ սէրը, այդ անխորտակելի սիրոյ ամբողջ յիմարութիւնը եւ պիտի պատմէր հին սուքանչելի պատմութեան մը քաղին տակ: Միւսը պիտի չկասկնար, բայց դարձեալ պիտի լսէր: Ողբերուեցաւ այս մտածուածով: Յետոյ, ծայրայեղ քաղցրութեամբ մը նայեցաւ Նորմային, որ աւելի յուզուած կը թուէր:

Հարուստ:

— Կ'ուզե՞ս այդ պատմութեան շարունակութիւնը լսել, Նորմա՛:

Խանդավառուած՝ անոր սեղմուելով պատասխանեց:

— Այո՛, այո՛, եւ աւելցուց... — Կը դժայիմ պատմութեանդ... Եւ յետոյ... կարծես մեր գեղեցիկ օրերուն կը վերագտանամ... պատմէ՛... պատմէ՛...

Գլուխը դրաւ անոր սուտին եւ վե՛ճք՝ անոր այտին կը քսէր:

— Տե՛ս, Նորմա՛, այս պատմութեան մէջ այլեւս քայրս չես: Կ'ունկնդրես զիս սու կ'արատասուես, ինչպէս սիրա մը՝ որ վերջապէս կը հանչնայ ինքզինքը: Եւ յետոյ, գիտեմ որ ոչ մէկ տանն, նման բառեր, իբնեց փայփայիչ չունչը չեն փչած հակաիգ եւ աչքերուդ վրայ... Եւ յետոյ...

Վարանեցաւ և գէ՛ճքը կշիկեց: Նորմա, անձկալից հարցուփորձեց զայն:

— Եւ յետոյ...

— Եւ յետոյ... կրնամ պաշտել քեզ, կը հասն
կընա՞ս:

Նորժա կը լսէր միամտօրէն եւ զեզեցիկ սգե-
ւորութեամբ ժը գէմքը կը նստադայթէր: Երջանիկ
էր եւ կը ժպտէր ասորքինսոկ ու յուզիչ երազին:

Յանկարծ, սթափեցաւ: Ինքզինքը դատու ե-
րազի մագական շրջանակէն դուրս, իրականութեան
մէջ եւ իր յուզումը շատ նեղեց զինքը: Բայց յա-
րեց:

— Շարունակէ՛, էլի՛... պատմութիւնք այն-
քա՞ն յաւ է... Շարունակէ՛...:

էլի, պատմելը ընդհատեց եւ աննպայսջ վի-
ճակով ժը յարեց:

— Ներք էլի՛ի ազգասիկ բաներուն: Սէրս ցի
կրնար խօսիլ: Բայց մի՛ կարճրիր, նուագորտններ
շինուի ժը անցեալ սիրոյն խոտովանութիւնները
լսելով: Է՛, լա՛ւ, ըսէ աննենք զուն ալ պատմու-
թիւններ պատմել զիտն՞...:

Նորժա, ջղայնացած՝ խնդաց: Յետոյ անուս որ
արցունքներ կը վազէին երիտասարդին այտերն ի
վար:

— Կալա՞ս, էլի՛:

— Նորժա՛, ասանք բալտը... անցեալի պատմ
մութիւններ են...:

Նորժա քամացայցը նայեցաւ:

— Օ՛, Գէտք է որ վազելով կրթամ:

Եզրօրը նայեցաւ և լըջրէն աւելցուց:

— Լե՛տ զիտ, պիտի ըսես հայրիկին որ ամուս-
տինս կ'ուզեմ ձգել եւ աուն վերագտանալ: Եւ պա-
տասրանը վազը պանդակը իննի պիտի բերես... ջու-
թակի մը կեա, զոր որ մը խոտացար իննի:

էլի բան մը չպատահանեց: Պէտք էր գիժագրեւ: այնքան միամիտ, զեղեցիկ ու զգիւիչ Նորմալի տաղեւ: Եզունդները մխրհեց ծառին կեղեւին մէջ, կարծես դամուելու համար հոն: Նորմալի ա՛նունը փորագրուած էր հիշա գլխուն վերեւ:

— Ծամբա՞ս... բուռ Նորմա, մեկնելու պատրաստ... Ուրկէ՞ պէտք է երթալ:

Էլի միշտ կը գիտէր Նորման որ մտեցած էր զինքը համբուրելու: Յետոյ, ըսու.

— Փոքրի՛կ Նորմա: Ծամբադ պիտի գանես... Անունդ միայն փնտռէ... փորագրուած է՝ հետեւելիք ծառերուդ վրայ...

Գլուխը ծակց եւ Նորման, կրցաւ իր փորագրուած ա՛նունը կարգալ: Բանի մը վայրկեան ա՛նշարժ մնաց, — չէր գիտեր ինչո՞ւ թէ յուզուիլ այս ամէնեւն համար:

— Ինչպի՛տի՛ յիժար մը դարձեր ես, ըսու ժառանգ ու շանալով մպտիլ: Եւ շատ լըջօրէն աւելցուց.

— Ինչքա՛ն առեղծուածային էք, գուն եւ հայրերիկը:

— Գնա՛, ըսու էլի:.. Ուշ է, փոքրի՛կ Նորմա: Վա՛զը:

Եւ Նորմա սկսաւ հետանալ: Բանի մը քալլ աւնելէ վերջ, ետին դարձաւ ու սետաւ էլին, որ ա՛նշարժ, խաչնալի մը նման թեւերը տարածած, ծառին յենած էր... Թաշկի՛նակը շարժեց, եւ իջնուզ գիշերուածն մէջ ա՛նյայտացաւ...

12.

Բաւան մասնուս մը արդիւնց էլին քնանալու
 սմբողջ գրչերը: Ուրիմն, վնասողէն Նորմային կ'եր-
 թար: Աստուան կանուխ ելլելով, թերթ մը թուզթի
 վրայ ուզեց նեակի իր մէջ բարտխող սգեւորիչ ու
 սանջող զգացումներուն սմբողջ կրակը: Երկար
 փնտասեց արտայայտութեան ձեւերը: Գրեց, ջնջեց,
 վերահասու: Այդ թուզթը սահմանուած էր ընդունիլ
 իր սմբողջ երիտասարդութեան խոստովանութիւնը:
 Նորմային համար պիտի գրէր, բայց այնպէս ձեւով
 մը, որ ան պիտի չկարգար, եթէ անհաւատալի կեր-
 պով տարօրինակ պարագայ մը չներկայանար:

Ս. գրեց.—

«Նորմա՛: Հոգիս կը փանգաղեմ նոյն իսկ այս
 ջուրակին վրայ: Ս. երբ նուագեա երեկոյին, պիտի
 կարծես յսել Օ. Ֆկոսի սրտուցը այս փայտին վրայ, ուր
 սմբողջ անասն կը քրքրայ: Այդ իմ գտալուած հեծն-
 ձանն է: Ուրվհեռու սերս չի կրնար խօսիլ, այլ կ'եր-
 ր: Ս. պիտի յսես հոգիս: Բայց պիտի չհասկնաս...»

Այդ հասրը փակցուց Նորմայի յաւանանիւր
 ջութակի տուփին յասակը: Յետոյ կոփարիչը փ-
 կեց: Նորմայի ջութակը պատրաստ էր:

Որդիք, որ սէփօէն կը վերագանար, պատու-
 հանէն ներս նայելով տեսաւ ազան որ աչխատանացին
 մէջ զբաղած էր: Անգամ մը ևս ըմբանեց իր արիւնէն
 ծնած այդ երիտասարդին յաւատարմութիւնն ու եզա-
 կան ճակատագիրը: Ս. մընջեց.

— Խեղճ փոքրիկ...

Ու գտանալով իր տմեկնազտակեցի բարեկամին,

իրբեւ ապրազ էակի ժը, խօսքն սւղզեց անօր.

—Քարերախառքար գուն հասեռ, ժիշտ պատրաստ
զիս լսելու... Ի՞նչ կը խորհիս այս ամէնուն ճասին...

—Քարի լայս, հայրի՛կ. ըստ էլի, անօր ժըս
նելը տեսնելով:

—Ա՛հ, հո՛ս: Շատ զբազան կ'երեւիս, ըստ
Միզի՞ք տեսնելով իր ազուն աւագարանքով հագուի.
Ը՛ր:

—Այո՛: Քեզի նեա քաղաք պիտի իջնեմ, այս
շաբաթ կը պանզակ տանելու համար...

—Պանզո՞ւկ...

—Այո՛րնքն... Այո՛, նուագախումբի վարի-
չին...

Ստեց: Կը-համարաւէր, խորնելով սր հօրը հան-
գէպ անննագանդ շքւաւով, կ'երթար նօրժայէն հրա-
ժեշտ տանելու: Հայրը գուցէ չէր հասկնար զինքը, կե-
տեարար ունիլ լու էր պակել:

Միտօին քաղաք իջան:

Միեւնոյն տանն, սւրիշ համբարդ ժը եւս քա-
ղաք կ'երթար:

Կեանքի անիւնն մէջ, գէպի քաղաքները ա-
ւաջնորդազ սւգիներու վրայ կեանքը կը խլրտայ: Ձիւ-
նապատ լեռներու օտարաւը, ճօխութեանց փօքրիկ
քաղաքը, այսպէս, շառուիղներ կը նեւեր ժիջոցին եւ
ժարդիպային ետուզեւին մէջ: Եւ այդ սւգիներուն մէ-
ջէն, Պ. Հէրսան վահօնի իր խցիկի նստարանին վրայ
ընկճուած, Փարիզէն կը վերապաւնար վիրուտը հօգի-
ւով: Սւրիշ համբէ ժը, էլին ալ, անգիտակից նօրժա-
յին կը տանէր իր սեփական յուստկատուութիւնը:

Կառախումբին մէջ, Պ. Հէրսան, ներացած,
գունտա, նախօրդ օրէ ի վեր յուզուած հարիւրերորդ
անգամն ըլլաւով, գարնեալ կը կտրգար Փարիզ օտար-

ցած նամակը, որ իր գործերու աղէտէն աւելի հարշուածներ էր գինջը:

Տահոււին ձեռքին մէջ կը հծուէր նորմայի նուրբ ձեռագիրքէ կրող թուղթը, որուն յճերջին նախադասութեան բառերը մուրհի մը հարուածով կը դարձնուէին իր քունքերուն:

«Ազատ քոյի գիւ, կ'ազաչեմ ձեզի: Առանձին վերականգնեցեք ձեր հարստութիւնը: Ներկայութիւնս որեւէ օժանդակութիւն պիտի չընեմ, քանի որ չեմ կրցած հասկնի ձեր ուզած սիրոյն; որուն ես այ կը բաղձայի եւ որ միայն պիտի կրնար մեր երկուքս սփոփել:

«Բայց ես երջանիկ չեմ, գիտեմ: Քոյի վերականգնեմ կեանքս, ինչպէս եւ դուք սկսեք ձերինք: Գիտեմ թէ ինչպէս պիտի յաջողիմ...»

Արցունքներով նուիրագործուած վիշտ մը մեղմիւ կը ցնչէր լամպը կտրուի այս մարդուն. յաւատարմութեան մասնուած՝ այսպիսի վայրկեանի մը, երբ ամէնէն աւելի հոգիի մը առաջապահութեան պէտք ունէր: Ուժեղ մարդկանց՝ չման, խանդազատանքով լեւցուն, կը նախանձէր կիներուն կամ տղարներուն, որոնք կրնան առատօրէն արատասուել, այսպէս, իրենց առաջապահները թեթեւցնելով: Բաշտուող մարդու մը արատասուքները չեն հասիր, այլ կամքին հակադրեցութեամբ դէպի ներս կը կաթին եւ կը խեղդեն գինջը:

Բայց սահմաններ կան, սերիէ, երբ առաջապահը անցնի մարդուն մէջ, ընդզուտ առաջ կը բերէ ամէնուն եւ ամէն բանի գեմ, շլուայ նոյնի-կ անարգար:

9. Հէրամն չէր կրնար ըմբռնել կնոջ վերաբերումը: Կանգեպ: Երբեք չէր կրնար ներել որ, այ

Նոր առջեւ թափած այնքան սերը գտնէ աչգում ժը
 չէր յուզած զայն և ասիկա անկասկած, իրեն անտու-
 նօթ շատ լուրջ պատճառով ժը: Նախանձը մաւու սըր-
 արին մէջ և զբէժիւնդրութեան բողձանքի ժը առաջին
 ասեւզմա սերմերը ցանկեց: Որո՞ւ գէմ: Ձեր զիտեր,
 ոչ մէկ բան դիտանալ կ'ուզէր: Եւ ժիտնդամայն, այդ
 սէրը, զոր, իրրե իր կեանքի ամենամաքուր թաքուն
 ուժը, ասորիներէ ի վեր կը կրէր, կը յուսադրէր զին-
 քը մեզմբ: Թէ այդ ամէնը կրնար փոխուիլ, թէ ա-
 ւելի լու կրնար հասկնալ նորման, փորձել սիրուիլ,
 փորձել, նայնպէս, հակասակ ամէն բանի երջանկա-
 նալ:

Այժմ շատ առանձին էր, փնտցած նեղ կացու-
 թեան մէջ չէր կրնար իր մօտիկ եզոզ միակ անձէն
 հրամարիլ...

Կառախուժը կայարան հասցուց զինքը: Բա-
 նի ժը վայրկեան սպասեց, քալելով և իր մասնուժ-
 ներն ու զգացումները միտցնելով:

- Գանգոյ կասնելով գոնապանին հարցուց.
- Տիկինը սենեակն է՞
- Ո՛չ, պարո՛ն, պարտէզն է:
- Առանձի՞ն.
- Ո՛չ, պարո՛ն: Այցելու ժը կայ:

Նախանձը անմիջապէս չհուրացուց Գ. Հէրու-
 նը: Խորկեցաւ սր անցորդ բարեկամ ժը, կամ գիւ-
 զացի ծանօթ ժը կրնար շլլալ: Կինը տեսնելու բող-
 ձանք ժը ունեցաւ, կարելի եղածին շօք շուս բա-
 ցաարութիւն ուղելու իր ասորիինակ նամակին հա-
 մար: Բայց անծանօթ այցելուն կ'որդիւնէր: Գարտե-
 զին համբան բանեց:

Իսկայն կանգ առաւ: Իր առջեւը, ծառի ժը ան-

Յիւնք, էլ իջութակը կ'երկարէր Նորմային, որ մը-
տերմիկ շարունակութիւնով մը մնար սուտն կը քաշէր:

9. Հէրոսն էլին հանշմարտ թեթևութիւն մը զգաց:
— Նորմա՛, սիրելի՛ Նորմա, հարեց 9. Հէրոսն,
երջանիկ եմ քեզ վերագաննելու համար:

Համբուրեց զայն, զգալով միանգամայն որ կը
խուսափի իր գիրկէն: Էլ ինչն դառնալով, ձեռքը եր-
կարեց:

— Բարի լոյս, պարս'ն:

Երիտասարդը ձեռքի շրանեց, շրարեւեց զայն:
Նորմա կը զգար ասելութեան շունչը որ կ'անցնէր
երկու մարդկանք մէջէն:

9. Հէրոսն սուտը ցնցեց եւ կանակը էլ ինչն
գարշնելով քաշեց կիներ:

Էլի կը գիտէր անոնց կեանաւը որտէն եւ կը
տեսնէր Նորմայի մերժողական ձեւերը:

9. Հէրոսն, ասկաւ սուտի կուրացած ու կու-
տազի, իր մէջ գազանային կիրքին զարթնուիլը կը
զգար: Գանի մը քայլ կեռանալով նամակը սոյն ար-
ւաւ:

— Լու կախարհեր են ձեզ թող այդպէս ըլ-
լայ: Բայց դո՛ւ ըտէք ինչի թէ այս նամակը ձեզմէ
չէ՞, որ չէք խորհիր ինչմէ բաժնուիլ... Ճիշտ չէ այդ,
այնպէս չէ՞:

Նորմայի հակառը շարժեցաւ:

— Այո՛, պարս'ն, գրեցի այդ նամակը, որովհե-
տեւ գործախա էք...:

— Ձեր պատճառովը, Նորմա՛...:

— Եւ ասկայն ես ալ գործախա եմ... յարեց ե-
րիտասարդ կինը:

— Այդպէս թող ըլլայ, ըսաւ 9. Հէրոսն ու

ննջում՝ սենեակէն հեռացաւ: Սրահին մէջ փիլէթ
զիմուտքելով զայն հարցուց.

— Ա՛հ, վերադարձե՞ր էք: Վայրկեան մը, ձե-
զի ըսելիք բան մը ունի՞մ: Գիտե՞ք նորութիւնք: Կը
խորհի՞մ որ ձեզ կը հետաքրքրէ:

— Ի՞նչ խնդրոյ մտի՞ն է, անհամբերութեամբ
հարցուց Պ. Հէրսան:

— Ձեր կնոջը մտի՞ն... Վերջ, լերան վրայ...
Ամէն որ կ'երեւին...

Պ. Հէրսան դիտեց այդ կինը անզիմացրելի
զգուանքով մը: Բայց, շուտով նախանձը մտաւ ներ-
սը, մարմին առաւ եւ բռնեք փոփոց անանջներուն:
Նորմայի մերժումն էր: Էլիի ներկայութի՛ւնը...
Ճշմարիտ ասելութեան զգացում մը ունեցաւ երբեմ-
նի իր համանուկին հանդէպ, որ կուգար խաչանել
իր համբան եւ իր մէջ յուզել դաւանութեան շուտակաւ
զգացուիներ:

13.

Իր և կնոջը սենեակները բաժնուզ փոքրիկ սր-
ահին մէջ, Պ. Հէրսան համարարութեան պայտասակները
կը դստեր: Խորունկ վիշտ մը կը կծկէր գեմքին զի-
ծերը: Այլեւս չէր հասկնար թէ ինչ կ'անցնէր իր մէջ
և իր էութենէն դուրս: Մեկնի՛լ... մեկնի՛լ այդ անիծ-
եալ վայրերէն, այդ էր փրկութեան ելքը:

Ուզեց կինը տեսնել: Դէպի սենեակը ուզուե-
ցաւ: Բայց չհամարձակեցաւ մտնել: Լուսթիւնը մեծ
էր: Ի՞նչ կ'ընէր հոն: Ուզեց ապահովուիլ եւ բանա-
լիին բացումըն նայեցաւ: Ուզանին վրայ էլիէին

Զուլթակը և կազմար մը կար: Թերթ մը թուղթ առաւ և սկսաւ գրել:

«Սիրելի էլիս:»

«Ամեն բան վերջացած է... Խնդրեմ միջամտե հայրիկիս մօտ, որպէսզի քոյտերուիմ Գալսիին փոքրիկ տղոս գրուելու մեր տան մէջ, հոն կ'ծկուելու եւ ազատեմ սիրելու ձեզ: Շուտով կը մեկնիմք այստեղէն, որեւէ անխառն դէպքի տեղի չտալու համար: Բայց մօտ օրէն ամեն բան կը վերջացնեմ իրեն հետ եւ կը վերադառնամ...»

Պ. Հէրոսն կը տեսներ աւոր գրելը:

Վճռահանօրէն գուռը զարկաւ: Նօրմա ցնցուեցաւ: Լու գիտէր որ ամուսինն էր և ուզեց պահել նամակը, ծալլեց զայն, Զուլթակին բացուածքին մէջ տակցուց և դնուց գուռը բանալու:

— Գտարո՞ւս էք, հօրցուց Պ. Հէրոսն:

— Այո՛:

— Կարձեմ, պէտք է կրօնեղա տանէք Գալսի-թաներէն: Գտցէք:

Նօրմա վայրկեան մը վարանեցաւ: Նայեցաւ գուռադիր Զուլթակին և յետոյ մեկնեցաւ:

Պ. Հէրոսն իր կարգին վարանեցաւ: Աւելի լու չէ՞ր անդիտանալ: Ժամանակը կ'անցնէր: Սարափեիօրէն զօրօքա մարշը այլեւս չկրցաւ ինքզինքը զուգել: Խից Զուլթակը եւ կտարեց զայն սեղանին տնկիւնին զարնելով: Պ. Հէրոսն, իւրեց Նօրմայի նամակը և գալսուելով կտրուց զայն:

Այսպէ՛ս: Թագու՛ւլ զիս: Անո՞ր միտնալ: Ես հաս մեռած ըլլամ կամ ողջ՝ այլուր, իրձէ բաժնուած, մինչ ինչ երջանիկ ըլլա՞յ... Ա՛հ, ո՛չ... ո՛չ...»

Զուլթակին յառաջի չհակած ելլէի թուղթը ու-

շագրութիւնը գրուեց: Խորհրդաւոր նամակը շա-
գիւրութեամբ փրօնելով, կարգաց:

Բացայայտ էր որ, էլի գիտեր Նորմայի գազա-
նիքը և վերջինս ալ չէր մնալու նոր որ, իրենց սե-
րը ծնած էր իրենց նախկին մտերմութենէն, երիտա-
սարգութենէն...

— Հանգարաւ՛, հանգարաւ՛ օւրիմն, կ'ըսէր ինք-
նիքին, պարտաւանելով վերջնական ու մանրամաս-
նորէն մասնուած գործազութեան մը:

Նորմայի և էլիի հրատեչաի նամակները ծալ-
լեց, գնաց սրահին սեղանին վրայէն տարնանակը ա-
սու և ուղղուեցաւ գէղի կայսրան:

Կառախուժք բարձրանալով խցիկ մը մասւ,
էիշա քաշուելու մամանակ: Տարտամօրէն, բայց, բա-
ւական լաւ գիտէր թէ ս'ւր կ'երթար: Կ'երթար վերը
Սիզիֆի անակը գտնելու եւ հոն երիտասարդին հան-
գիւղելու: Եւ որքան կը մտածէր նպատակակէտին,
այնքան կը սասկանար բարկութիւնը:

Սիզիֆ կ'առաջնորդէր կառախուժքը:

9. Հէրսան, որ տեսած էր մեքենավարը մեքե-
նային վրայ, սկսու խորհիլ ևսկատարի կուրօրէն
անզութ տարօրինակութեան մասին: Կ'երթար վեր-
ջնակէտը գտնելու կացութեան մը, շատ մը էականբու-
խազագութեանը և կեանքի մը. — իր կամ միւսին,
կնաջը կեանքին... Եւ հայրն էր որ կ'առաջնորդէր
գէղի սուտիք՝ անոր վճարահանօրէն մակացու և ան-
զութ թշնամին: Հակասակ տմէն բանի, 9. Հէրսան
կը խորհէր թէ, իրական կեանքին մէջ կան սղար-
գահան կացութիւններ, սրտնք աւելի օւժեղ են քան
բաւոր սղարգութիւնները... Խե՛ղճ Սիզիֆ... Կեանքի
անիւը կը գտնայ մեր բաւորին վրայ...

Սրկաթուղադոնի վերջուսութեան հասնելով
Հերան փութաց վար իջնել, Սիդիֆին չհանդիպե-
լա համար: Ուղղուեցաւ դէպի մեքենավարին բնա-
կարանը:

Ամբողջ տեսարանին մէջ միակ սան մը լայր
տաղնորդից զինքը դէպի էլիթ մեծ սենեակը: Հոն
հասնելով ապակիէն ներս նայեցաւ: Սրիտասարդը
նստած էր աշխատութեան սեղանին առջեւ, խիտ
յոգնած երևոյթով: Դիչ առջ վերագործած, հոն,
կէտ քուն վիճակով նստակ մը կը կարգար: Դասնու-
րէն ու թախծա՝ կը կարգար. վերստին կը կարգար
պահարանին վրայի խորագիրը:

ԵԱՓՕՁՁՕ

ԼԱՐԱԻՈՐ ՆՈՒԱԳԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՀԻՆ ԳՈՐԾԱՏՈՒՆ

Գանի մը անդամներ խորհեցաւ բանալ այդ
նստակը, որ ապահովարար կը բերէր իրեն այնքան
երկարօրէն սպասուած և յիմարօրէն հետապնդուած
բախտը, հարասութիւնն ու կեանքը, զուցէ եւ փառ-
քը: Բայց ծանրացած հոգւոյն և շատ յոգնած մարմ-
նոյն մէջ, հետաքրքրութիւնը սեղ չսւնէր: Գիտէր
որ ապագան հոն էր, ձեռքին մէջ, այդ քառանկիւն
թուղթին սակը, որ, Սւրապայի սենեակօխ նուազա-
բաններ շինողներէն մէկուն անունը կը կրէր, բայց
զայն հասկնալու բողբոջը նուազ չ. ուսր էր իր
մտ, քան իր յոգնութիւնն ու յուսահտասութիւնը:

— Ի՞նչ ոչուա, քաւ վերջապէս:

Եւ նստակը ձգեց ձեռքէն: Անփութօրէն հետա-
ցուց նուազարանները, որոնք սեղանին վրայ զիջուած
էին և սրնցմէ մէկը գետին ինկաւ աննշմար: Թեւ-
բը ծալլած դրաւ սեղանին և զլուխը հանդիպեցնելով
անոնց վրայ սեղի սուաւ քունի ծանրութեան ա-

Չեւ:

Բայց, գրեթէ իսկայն, կտարած ապակիի մը
ազմուկը արթնցուց զայն ընդոտս:

Պ. Հէրսան շատ անգամներ երիտասարդին պո-
սալէ և չիմացուելէ վերջ, դաւազանովը կտարած էր
քառակուսի ապակիներէն մէկը, էլի սուփեզ զսպանա-
կէ մը նետուածի նման, ցտակելով սաքի ելոււ Ճանչ-
ցու Պ. Հէրսանին դէմքը:

— Երազի մը խազալի՞քն եմ արգետք, խորհե-
ցու: Ե- ոչքերը չփելով, պատուհանին մտեցու:

Պ. Հէրսան, նախանձէն կծկուած գէմքով մը
յարեց:

— Ա՛ս, երիտասարդ, նամակդ կը վերադար-
ձնեմ: Զութակդ փչցուած է:

Եւ բացուած պատուհանէն անոր երկարեց
թուղթը:

Էլի կտակցու: Տեսակ մը երիտասարդական սև-
բախութիւն արեց իրեն: Կարծես յանկարծ, արիւնը
կը սաքնար, կրակ առնելու համար: Անզութ զուայ-
թութեամբ մը կը խորհէր:

— Երազ չէ այո: Հոս է: Պէտք է վերջացնել ու-
նոր հաշիւը...

Թուղթը վար ձգեց ձեռքէն և անյարիր, կը
գիտէր միւսը, որ գանդազօրէն կ'ըսէր:

— Այո գիշեր մէկը սպաննելու պահանջը կը
զգամ... Մտածեցի նախ ինքզինքս սպաննել... Ո՛չ...
Ուրիշ մը... Մեաննելու համար յարմար վայր մը գի-
տե՛ս... Անիւրը կը թաւալի... Եւ կ'ուզէ ճշմել...
Էլի անմիջապէս չպատասխանեց:

Զարմացած էր, Յետոյ թաթովեց:

— Գիտե՞ք սուրհմ... գիտե՞ք...

Նայն վայրկեանին, էլի, պատուհանէն զուրօ

ձը ցտակեր: Գ. Հէրսան գէպի ետ գնաց: ձեռքը դըր-
պանի տարեանային վրայ:

— Ո՛չ, ոչ թէ հաս... Գրեան տեղ մը: Եկո՛ւր:

Ասանց ցուրտէն վախճարու, եղածին պէս շա-
պիկով, համբայ իջ բանեց: Գ. Հէրսան իրեն կը հե-
տեւէր: Էլի կանգ առաւ և հասկածազի երեւոյթով մը
ըսաւ.

— Գովէս քալէ...

Միւսը հանեց վերաբիւն ու բանկանը և զուս:
Դէնթաց, բարձրացաւ լեան ի վեր...

14.

Ողբերգութիւնը որ պիտի հասարուէր կա-
տարեներուն վրայ, երկու մարդկանց միջև, որոնք
վերջապէս կը ճակատէին, կարծես որդէն հասարըր-
թութիւնը շարժած էր սրկու ուրիշ էակներու, զորս,
հակառակիքը, իր եղերական միեւնոյն յարձանքին
ձէջ քաշած էր:

Նորժա ևս կը բարձրանար գանդազօրէն, առ-
պագին, գէպի Գ. զգսթան, որ Սիզիֆի անտին էր:

Վերելար գժուար էր, բայց յուսնի լայսը կ'ողջ-
էր ամբողջ ձիւնառայիտակ լեռը: Իր համբուն վերա-
բութեան հասած, գէպի աւան վազեց: Սիզիֆ հան-
, խորունկ համակերպութեամբ մը, գժրախառ-
ուն կարուածներուն առկ այնպիսի վիրաւոր հեղու-
ամբ մը, որ ամբողջովին փոխած էր իր վազբուն
սրտիքը: Հին էր, սովորականէն աւելի ծառ, ի-
պէս ժայրական պարտականութիւնով մը զբաղած,

կարկառիւով էլ իրն զգեստները, զորս գտած էր պատու
առիւթի զին վրայ: Կը խորհէր զուկին մասին:

— Ո՞ւր է... խեղճ փոքրիկը: Ինչմէ աւելի
զժրութա... զուցէ... Ինչմէ աւելի զժրութա...:

Անհուն կարեկցութիւն մը՝ մտնունն եւ շին
մըն ալ իր ալնին համար, կը պահէր զինքը հոն, ծը-
սած ալ զհնաջողան աշխատանքին վրայ. զոր կու-
րաւթեան ռաւճառաւ լու չէր կտարեր:

Տուն վերադարձած պահուն, պատուհանին առ-
ջակը տեսած էր Պ. Հէրտանի վերարկունն եւ կտարած
պատկին: Բայց բան մը չէր հասկցած, բանէ մը չէր
խտեցած:

Նորմա մտաւ սուն: Զորմացաւ Սիլվիոն տես-
նելով հանդարտ, կորով զբաղած: Եւ ազազակեց՝ զը-
տարթութիւն կեղծելով:

— Հայրի՛կ. սիրելի՛ հայրիկ...:

Սիլվիոն սեղաւեցաւ աստուպադին, զօղողից եւ
ունեց սեղանին ձայրը: Յետոյ մտեցաւ անոր, սպ-
ած զպաւ անոր սպանդակելու համար թէ ցնորթի մը
տէր չէ՞ր:

— Բ՞՛ւն: Հո՞՞...:

— Հայրի՛կ, պատասխանեց Նորմա խուզած:

— Բ՞՛ւն... Ինչո՞ւ համար:

Վարանեցաւ. բայց շարունակեց.

— Այո՛, ինչո՞ւ համար կուզաս հոս, քու՛ ա-
լիքով...:

Նորմա յարեց.

— Ա՛խ. հայրի՛կ...:

Սիլվիոն ալ աւ սարսափի շարժուանով մը հետա-
ուսնէ:

— Հայրի՛կ...:

— Ո՛հ, ո՛հ: Յիմարութիւն է: Մի՛ նայիր ին-
քան Յիմարութիւն մէջ թոյն կայ: Մի՛ նայիր, մի՛ խօսիր
մի՛նք...

Նորմա ինկու ծունկերուն վրայ, յետոյ սաքի
ու, սեղանի մը յենուեցաւ, մտահոգ, ջղագրգիւ,
լարովին աւայլած: Յանկարծ մեծ ազագակ մը ար-
եցեց:

— Հայրի՛կ: Չղջի՛կ մը, ինչպիսի՛ սարսուփ:
Նման է՛, հայրի՛կ:

Սիզիֆ գուռազանով մը զիսուեցաւ, վարեցու
մար զայն:

Յանկարծ, միեւնոյն գողը արեց երկուքին
նչ շունչ, թույլի, կը ստակէր հազկանձելով ե՛. չըզ-
կը, մահագոյժ անցորդը, կը թռչէր սուր ո՛ւ պայ-
ռա սղին մէջ:

Հրացանի պայթիւն մը արձակուեցաւ տեղէ մը
ան մէջ. նախ չոր ու կարակ, ինչպէ՛ս կարող յար-
պակիի մը ձայնը և ապա հեզեզաւոր մը նման մեծ-
ն, բարձրացած:

Նորմա, շատ սւժով ազագակեց:

— Հայրի՛կ, հայրի՛կ, սարսուփելի է:

— Ի՞նչ բան, կարծուց Սիզիֆ. շուտ բռն:

— Սարսուփելի՛ն, սարսուփելի՛ն...

Կը գողգողէր, աւանց ի՛նքզինքին կարենալ ա՛յ
Երկու ձեւքերով սեղանը բռնեց:

Սիզիֆ համբերութիւնը կորստցուց.

— Բայց զերջուպէս պիտի մեկնի՞նք:

— Սարսուփելի է, հայրի՛կ: Չարտայ սուղթը
ու զիմամբ հոս բարձրացայ... Ա՛յուսինս ու
հոս է... տեղ մը... էլիին հեռ...
- էլիին հե՛ռ...

— Այո՛, այո՛ զտառհարար :

— Եւ ինչո՞ւ համար :

— Հայրի՛կ... կը սարսափիմ... :

— Բայց ի՞նչ բանէն, ի՞նչ կայ :

— Ոչինչ : Ձեմ գրեակը Բայց շատ կը վախնամ , շա՛տ : Յիմարի մը նման մեկնեցաւ : Էլ ինչ կը փընտառէր :

— Էլ ի՞նչ Բայց ինչո՞ւ համար, ինչո՞ւ համար կը փնտռէր զայն :

Նորժա չգտաւստեանեց : Այնքան սւտեղ կը հեկեկար սր, Սիդիֆ անգամ մը եւ զգա խորունկ կարեկցութիւն մը ամէնուն հանդէպ : Խորհեցաւ Էլիթի, Նորժայի, անոնց ծննդեան գազանիքը պարզուելուն, Էլիթի խորհրդաւոր բացակայութեան, Հէրսանի քանդիչ նկարագրի մասին : Կարծեա սարսափի բանալին դառաւ : Հասկցաւ :

Հովին հասանքը սւտգնօրէն փակեց դուռը : Նորժա, ետին գարձաւ սարսափի ճիչ մը արձակելով :

Սիդիֆ, թիչ մը ժօտեցաւ պտտուհանին, ձեռքով մը պաշտպանելով աչքերը, աւելի լաւ հանչնայալ համար այն կերպարանքը, զոր կարծեա կը տեսնէր սեւ ու շարժուն կէտի մը նման, ձիւնին վրայ :

— Ի՞նչ կը տեսնես, հա՛յր :

Սիդիֆ առանց գառնալու, լսելու նշան ըրաւ : Նորժա եւ սւղեց նայիլ և տեսաւ մարդկային, կերպարանքը, սր սողալով կը մօտենար : Ուղեց Էլիթի պտտալ, բայց ձայնը չխեղդուեցաւ ու մնաց խուզմած, ընկճուած : Սիդիֆ, բուռն թքերը սեղմած, այժմ ազատները կը կէրտէր, ամբողջ էութիւնը դնելով կէտ կայր աչքերուն մէջ եւ կը ջանար մարդը հանչնայալ :

Անկասկած վիրաւոր մըն էր ան : Ճիշտէն բնկուած՝ այժմ գրեթէ փոքրին վրայ կը սողսկէր : Տանը

ժամն էր, բայց անկարելի էր հասկնալ թէ, էլի՞ն էր թէ Գ. Հէրոսանը։ Արեան կարծիր հեռքեր անոր ետեւը կը շոգային ձիւնին վրայ, հեռքը սոյն առաջով։

— Ա՛յձուսի՛նս, ազազակեց յանկարծ Նորմա, առանց աչեւս ինքզինքը գոպելու։

Սիզիֆ զայրացած գարձաւ Նորմային.

— Դժբա՛խաս ի՞նչ շրէր փոքրիկս...

— Հայրի՛կ, ազերսեց Նորմա, վշտահար։

— Ի՞նչ շրէր զայն... Թ՛ւր է... փոքրիկս... փոքրիկ էլիս...

Նորմա կ'արտասուէր, գետին սապալած, հեւ հեկանքներով ցնցուելով։ Ձէր կրնար պատասխանել։

Սիզիֆ կուպորէն ցնցեց զայն։

— Պատասխանէ՛ ուրեմն, Սպաննե՛լ առիք զայն... Հէ՛... Պատասխանէ՛, պատասխանէ՛...։

Նորմա միշտ կ'արտասուէր, մինչ վիրաւորը մեղմու գուռը կը գարնէր։ Սիզիֆ թօզին կանչեց եւ շունին կաթնած, խարխափելով զնայց գուռը բանա-

ու։

15.

Գ. Հէրոսանը երկցաւ ոտքի վրայ, կաթնած, րան շրջանակին.

Շոււարած, ձախլիկ եւ ապուշ ձեւով մը անոր օրցուց։

— Ի՞նչ կ'ուզէք։

Գ. Հէրոսան, ընկճուած ու լուս, գժուարաւ կը

չնչէր: Շտապիկին վրայ, կարմիր կեղտի մը քոյս կու՛ծ
տար որ, կուրծքէն վիրուտորում էր: Վերջապէս շար-
ժեցաւ, դուռը բարձրացուց եւ անորչ նշան մը ը-
բաւ ձեռքովը օդին մէջ: Հաւանաբար կ'ուզէր որ ի-
րեն ստանձային: Սիգիֆ փութաց:

— Խոսեցէ՛ք, պարտն... եթէ կ'ուզէք... Գիտէք
որ անձկութեան ժամանակ ենք... ըտէ՛ք...

Գ. Հէրտան, աչքառու ճիգով մը երկու երեք
անգամ դարձուց դուռը սենեակին ներքնակողմը:
Նօրժան կը փնտաէր: Մանեկու ժամանակ տեսած էր
զայն:

Նօրժա քանի մը քայլ դնաց դէպի կրակարա-
նը: Եւ Սիգիֆ, զայրաբան, չէր կրնար ինքզինքը զը-
պել: Հակառակ այդ մտածեք ձին առջև զգացած յար-
գանքին, ուզածէն աւելի պուաց.

— Վերջապէս, էլի՞ն, ո՞ւր է էլին:

Գ. Հէրտան, ձայնին կողտութենէն ջնջուած,
ուզգուեցաւ, առքի ելլելու ձեւով: Բայց չկրտաւ և
ինկաւ սթորին վրայ, թեւերը կախուած: Սիգիֆ
դարձեալ կարցուց, բայց ձայնը մեղմացուցած.

— Ո՞ւր է էլին: Կ'ազաչեմ...

— Արիւնք կ'այրէ բերանը, ծարաւ է, ըսաւ Սի-
գիֆ Նօրժային:

Նօրժա գոււթ մը փնտսեց եւ ջուր բերաւ ա-
մուսնայն: Ան բացաւ սչքերը տեսակ մը զոհուհա-
կութեամբ: Եւ մեղմիւ կանչեց.

— Նօրժա՛... ըմպելի՛... քիչ մըն ալ...

Սիգիֆ Նօրժային դարձաւ.

— Գի. ֆելին վրայ նալէ: Գիչ մը շաքարով
քլաւաւ է կինէն մնացած:

Նօրժա եղածը պարպեց ջուրի գոււթին մէջ և

ամուսնայն երկարեց: Ըմպելին յիշ մը կաղզուրեց
ժամամերձը, որ ուսմեզ կերպով շնչեց ու խօսի փա-
խաքեցաւ: Վախճանն զգալով, ուզեց ամէն բան ըսել
ու կարկեզած ուժը ունեցաւ կեանքին կանգնույ վեր-
ջին պարտահանութիւնը կատարելու:

— Սիզի՛ք, լսեցէք: Լսե՛, Նորժա:

Երկուքն ալ սօսեցան, կեազկեաէ աւելի սղե-
պաւ:

— Կը մեանի՛մ, ինչպէս կը տեսնէք: Բայց պէտք
է որ գիտնայիք... սոսկալի բանը... Իր սխալը չէ, ո՛չ
ալ իմ: Անի՛ք: Ե՛ր... Անիւր... ճշմեզ մեզ... երկուքս
ալ...

Սիզի՛ք բուռնցքները վերցնելով դուստց.

— Մեռա՛ծ է:

— Չեմ գիտեր, պատասխանեց, ոնտարբեր:

Սև պատմեց մինչև վերջը: Սիզի՛քն ու Նորժան
ը լսէին, երբևէ շունչերնին բանած, վախնալով խ-
ռատնչիւր նախապատուութենէն, զոր մահամերձը չէր
բնար աւարտել:

— Սկայ զինքը փնտաելու, սրովհետև պէտք
իրարու բացուէինք, իբրև մարդ: Չիւնին մէջէն
ուղեցինք, տեղ փնտաելով: Կ'ըսէր— «Ոչ այսքան
առունին... աւելի կեռուն»:

Անցանք սոսայցներուն վրային, մայրը բարձ-
ուարաւ հասար: Անդունդին մօտ կանգ առաւ: Իր
նին էի: Կրնայի իսկայն յարձակիլ իր վրայ: Սիկա-
մը վտանցի եւ պատարասուեցայ: Գիտէի որ ու-
նէր, գիւրաշարժ եւ քաջ: Սև երբ բարձրէն վրան
ցայ, ան կրեց զիս...

Վերաւորը զարձեալ ձեռքը երկարեց դաւաթին,
, վախկեան մը լսեց, յետայ վերահասաւ:

— Քիչ մը ժամանակ իրարու նայեցանք: Պ. սոց ինծիչ— «Աւագանի...» Ինչու, ի՞նչ բանի համար: Յանցաւոր չեմ: Պատասխանեցի.— «Արուեստագէ՛տ: Բայրը այսքան... իրբև խօսք... Գեոսյ գազաններու նման վեր նետուեցանք...»

Պ. Հէրսան աւելի չկրցաւ խօսիլ: Գլուխը կուխեց կուրծքին վրայ: Նօրմա. կտոր մը լաթ աննելոյ սրբեց հակառը, որ կը փայլէր թանձր աւ կաշուի քրտինքով մը: Տարօրինակ եղանակով մը եւ զարմած նալի ժպիտով մը ըսաւ.

— Ենտրհակալ եմ, Նօրմա՛:

Սիզիֆ նստած էր անուժ եւ կարծես անյազթելի քունի մը մէջ ինկած էր, գլուխը կուրծքին հական: Յանկարծ ցնցուեցաւ և ուղղուեցաւ սպառնալով առաջագինով.

— Էլի՛ն... Էլի՛ն... պիտի ըսե՞ս թէ ուր է...»

Պ. Հէրսան բարձրացուց և վար ձգեց թիւերը: Յեոսյ, աւելցուց հաստատ ձայնով մը.

— Պէտք է շտապեմ: Որովհետեւ պէտք է որ պիտանաք: Իսկ ես ալ երկար ժամանակ չունիմ... Կը զգամ այդ... Ուղեց անգունդին եզերքը ասնիլ զիս: Գը տեսնէի զինքը: Ինչմէ աւելի հարպիկ էր: Ժայռին վրայ կը բռնէի դայն: Յեոսյ ես իրմէ վերն էի... բայց ան ինծի փաթառւած էր: Եւ ես չէի ուղեք անոր հետ զլորիլ... Իրարու կը նայէինք... Այս բայտը լու կը յիշեմ... երկվայրկեանի մը համար անգամ, հան ըլլալու գիտակցութիւնս կորսնցուցած չէի... Գիտէի որ հոն էինք, մենք, երկու մարդիկ, որ զիրար սպաննել կ'ուզեին: Ամէն բան կը յիշեմ, ամէն բան, ամէն բան...»

Մահամերձը այնպիսի ճիգ մը կ'ընէր որ գլուխը յանկարծ ետին ինկաւ, մնամթի նման:

Սիզիֆ ցառկեց.

—Աստուած իմ... Աստուած իմ:

— Հայրի՛կ, ազերսեց Նորմա:

Սիզիֆ բուռնցքները կը բարձրացնէր Պ. Հէր-
սանի վրայ եւ կը զարնէր զանոնք իր գլխուն, յի-
մարի մը պէս: Նորմա կ'ազայէր անոր.

— Հայրի՛կ, հայրի՛կ գէշ կ'ընես...

— Լսէ՛, զժրտխառնութի՛ւն: Ո՛ւր է ան, ո՛ւր
պէտք է փնտսել զայն:

Պ. Հէրսան գլուխը շարժեց:

— Ա՛հ, մեռած չե՛ս, գոսաց Սիզիֆ, բարկու-
թեանէն զարկուքելիօրէն անհանաչելի դեմքով մը: Մե-
ռած չե՛ս: Վերջապէս պիտի խօսի՞ս: Ո՛ւր է, պիտի
ըսե՞ս:

— Հայրի՛կ, ընդմիջեց Նորմա, այլեւ չի լը-
սէր:

— Այո՛, այո՛, պիտի լսէ: Պէտք է որ խօսի՛,
կ'ուզեմ իմանալ:

Պ. Հէրսան վերահասւ խօսիլ:

— Ձե՛մ գիտեր: Անտառը... Յետոյ լերկ ժայ-
ռը... Ձե՛մ գիտեր... Չի՛նէ մե՛ծ գոսիվայր մը... Ա-
տըրեանսկո հետս էր: Հիմա իր ժոռն է: Վար քաշել
կ'ուզէր զիս... Եւ անգունիցը հոն էր, զիս ընդունե-
լու համար: Ո՛չ: Բռնեցի զի՛նքը: Ինչպէ՞ս կրցայ...
ու՛ժ ունենալ... Եւ նեակցի զայն...

— Ջզուռի՛, զզուռի՛, պոսաց Սիզիֆ ամբողջ
ձայնովը, սաքի կեցած եւ մեռեալը բուռնցքներովը
նզմելու պտտառաւ:

Նորմա նեառեցաւ անոր վրայը:

— Ո՛չ, հայրի՛կ, պիտի մեռնի, ձգէ զայն:

Պ. Հէրսան կարծես չնշմարեց սետարանը: Միւսը

կը խօսէր.

— Հոն: Վար ինայր սեռայ: Կրցաւ հասչիւ: Աւարեանսկո ձեռքն էր: Մէկ ձեռքովը ուժեղ ժայտին բռնուած, միւսովը, ասրեանսկը ինծի կ'ուզէր: Ամէն բան ըսելի կ'ուզեմ, Կիմա պէտք է ըսել, — ինչո՞ւ համար, չեմ գիտեր...

Խոսցայ... և կրակեց վրաս... Հոս...

Երկու ձեռքերը հսկողին ասրաւ: Անսեռանելի վերջէն դանդաղ ու անընդհատ արիւնք կը հոսէր շարիկին վրայ:

— Խմի՛չք մը... մրմնջեց մտածերնը:

Նորմա անոր երկարեց բաժակը, բայց միւսը չկրնալով բռնել զայն, ինքը խմցաւ ցաւի թարմբուն ցնուով:

Միգիֆ Կանգարտօրէն բոս...

— Ամէն պարագայի... Վերջերը լուս...

Նորմա կնազանգեցաւ, կարծես երազի մէջ, ուսանց կնաջակած սրեւէ նախանհանող ոգիի:

Կրնէրը, ընդհանրապէս, արեւմտեան սալեւ ցայց հաւասան շարիկեց քաջութիւնովը, աւելի գործօն, աւելի խորագետ եւ աւելի նրբամտ քան այրը:

Նորմա կրուարակած կին մըն էր, կեանքին անպարտաւ:

Միգիֆ կը պարտաւորէր մեկնելի: Կը խորխոփէր, սրգնեմեւ զգացած յուզումէն անսոզութիւնը աւելի անարացած էր եւ խրատած չիւր քայլին, հարստիներուն կը քախէր: Կը փնտէր կոչիկները, վերարկուն, ժուշտակէ պտակը, գուսպանը: Շունը իրեն կը հետեւէր:

Կը մտածէր զուկին մարին որ գուցէ մեռած էր: Յանկարծ պաւսց Նորմային.

— Ի՞նչ կ'ընես: Վէրժը լուսնի՞ր: Արդեօք
կրնա՞յ գեռ խօսիլ:

— Ձեռ գրեմք:

Պ. Հէրամն հասկցաւ եւ պատասխանեց.

— Ի՞նչ...

Սիզիֆ ծանուզ կարցուց.

— Մեռա՞ծ է, պատասխանէ՛: Մեռա՞ծ է:

— Ձեռ գրեմք... չեմ... գի...:

Կ'ուզէր Սիզիֆին դառնալ, բայց ուժ չունէր:

Մեքենավարը դէպի գուռը գնաց, քանի ժը

քայլ առաւ, յետոյ վերագործու եւ ինքնիրեն ըսաւ.

— Սրբուհի ժը պէտք է... հոգ չէ՛ ինչ որ ալ պ-

բանակէ... ջուր կամ քացախ... եթէ ծարա՛ւ է...

Նօրժա սաքի ելաւ, սրբուհի ժը եւ քացախ փըն-

տակաւ կամար: Սիզիֆ կ'ըսէր ինքնիրեն.

— Կրնայ ծարաւ ըլլալ: Աս ալ ծարաւի էր:

Գուցէ քացախ կամ շաքարով չունինք: Գոնէ ջուր

կը տանիմ:

Նօրժա քացախը դառաւ եւ կ'երթար սրբուհի ժը

գանելու, երբ ամուսինը մեղմիւ զինքը կանչեց.

— Նօրժա՛...

— Գնա՛, ըսաւ Սիզիֆ, գուցէ պէտք ունի քե-

զի: Գնա՛ մօտը:

Նօրժա միւսին մօտեցաւ, որ գրեմեց զինքը ի-

րական սիրոյ կայքը բիրեբուն մէջ, սրունք կ'ուզէին

կարելի եղածին չափ շուտ բացուիլ, փակուելու կա-

մար այնուհետեւ՝ իր մեռած երջանկաւթեան վերջին

սեւիւթին վրայ:

Չկրցաւ խօսիլ: Գլուխը ինկաւ:

— Հայրի՛կ, ազգապէս Նօրժա:

Սիզիֆ գործու, տեսաւ գետին ինկած մարմի-

նը և կասկեցու:

Նօրժա, որ մինչև սեզանը ընկերկան էր, առ-
կաւին կրաւորական վիճակի մը մէջ էր, աչքերը
փակ:

Սիզիֆ զէպի անոր յօսեցու:

— Կը կասկեմ'ա, եկուր ինծի կեա, միւսը փըն-
տակու:

Գրպանին մէջ գրաւ սրուակը, զոր լաւ մը խը-
րած էր: Նօրժա վերաբիւն նեանց սւտերուն: Եւ մեկ-
նեցան իրենց ախար փնտաւաքին: Սիզիֆ Նօրժայի
ձեռքէն կը քաշէր սւժգին...

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

1.

Անընդհատ կը քալէին սուներու շքայէն, ջանալով հեռակի մեռեալին առան շափազանց տարտամ ցուցմունքներուն:

— Բան մը կը լսե՞ս, ըտրցուց Սիզիֆ:

— Ոչ մէկ բան, հայրի՛կ. սչի՛նչ:

Շունը իրենց կողմը եկաւ: Այնքան լուս էր, որ Նորտա վախցաւ, երբ որունքներուն շփուեցաւ: Յանկարծ, ազազակ մը բռնակեց:

— Էի՛ր՞ն է, հորիցուց Սիզիֆ, ստուժով մը:

— Ո՛չ, ան չէ, աս նչացի: Շունը...

— Էի՛ր՛... էի՛ր՛... էի՛ր՛... կը պտտային:

Շունը կ'երթար հուզար, ինք նք փնտակլով երթնատարղը, որուն հասը կ'առնէր: Սիզիֆ ըսաւ առ, ներ:

— Քուրի՛, փնտակ գոյն: Դուն կ'ընտա մեզմէ աւելի լուս վազել... փնտակ...

Շունը կարծես հասկցաւ: Կը վազվզէր թանձր

ձիւնով ծածկուած ժայտերու սպիտակ զանգուածնե-
րուն մէջէն:

— Էլի՛... Էլի՛... կը կանչնր Նորժա մեղմիւ:

Յանկարծ այնպիսի ուժեղ ճիչ մը արձակեց,
որմէ ինճ եւ Սիզիֆ գողացին: Դարձեաւ ազգագիրն
Թրթուամբ կ'երկարէր իրենց արեանը մէջ:

— Կը տեսնե՞ս զի՛նքը, Կարցուց գործեալ Սիզիֆ:
Նորժա շէրցու պտտութեանել և փարձեց արա-
գացնել ժայտերը:

— Կը տեսնեմ... կը տեսնեմ...

Արեան խաչար արտաներ տեսաւ ձիւնին զրոյ:

— Ի՞նչ սրահալի բան... Կայրի՛կ... կը տես-
նեմ...

— Ի՞նչ, ի՞նչ...

— Արի՛ւն:

Սիզիֆ սարսուց և կանգ առաւ:

— Շո՞ւ է, շո՞ւ է, Կարցուց:

— Արտաներ, որոնք կը փաքրանան... Կեա-
քեր...

— Գուցէ միւսինն է... զիրուսորինը...

Յանկարծ Կեաքերը զերջացան:

Ո՛ւր է... ս՛ւր է, Աստուած իմ...

Յուսահատ՝ իբր բալթը ուժովը գործեալ պտտաց,
չորս կողմը գտանալով եւ Թոքերուն ամբողջ ուժովը
լուսթիւնը ճեղքելով:

— Ելի՛... Էլի՛...

Այլեւս չէին ծալեր, այլ կ'ուռնկնորէին շրջապա-
տի լուսթիւնը...

Յանկարծ, շունը կտատազորէն Կաջեց: Եկաւ ար-
բոջը մօտ, գործեալ Կեապտա, ձիւնին զրոյ ցտակե-
տի, տնկասկած, շատ յուզուած մէկուն ներկայու-
լ

թենէն:

Նորժա գարձեալ կանչեց:

— Էլի՛, էլի՛...

Կարծես մօտիկ, սկար պատասխան ղը լսեց եւ շունքն ետեւէն դէպի անգունըը վազեց:

— Այս կողմէն, հայրի՛կ, այս կողմէն...

Նորժա անկողնոյ շունին կը հետեւէր կրօնածին չափ արագ քաշելով: Էլիին ձայնը առհաւին կը լսուէր, առանց սրկէ իմաստի, բայց հանաչելի:

— Մենք ենք, էլի՛, մենք ենք, պառայ Նորժա:

Տեսակ ղը խելայեղ սրբաութիւն, նոր սւժ առու երկու էակներուն, սրանք կը վաւթային զէպի ձայնը: Քրոշապէս լսեցին և սպասելին էլիի բռնեալուն:

— Օգնութի՛ւն... օգնութի՛ւն...

— Կուգա՛նք... կուգա՛նք...

Նորժա, խելայեղ, հորը ձեռքերը կը համբուրէր, ստիպելով, քաշելով զայն որ յառաջ երթար:

— Փօքրիկս, փօքրիկս... կուգա՛նք, պառայ Սիզի՛ք, իր կարգին:

Նորժա ձեռք զայն և վազեց դէպի հազարուրը, սր շունը կը կազկազձէր, խաշընգասի ղը առջեւ, սրկէ ազանգարար չէր կրնար անցնիլ:

Հազարուրը հասնելով ձիւնին վրայ, պառկեցու եւ նայեցու խորունկ պարազին մէջ: Մարզկային կերպարանք ղը, բաւարովին սեւ, կ'որջուէր ձեռն-պիտակութեան մէջ: Մարզկային կերպարանք ղը, կարծես անգէ ղը կախուած եւ որ ասորիինակօրէն կը շարժէր, աստիկ էրչերով, սրանք մտրեի փօքր հարուաներով կը զարնուէին Նորժայի անմոռներուն:

— Եկէ՛ք... եկէ՛ք...

— Ելի՛, կանչեց Նորմա: Ահաւասիկ, մենք ենք...

Տեսակ մը անձկ-լից ճիւղ մը եղաւ պատասխանը երիտասարդին, որ չէր կրնար նոյն իսկ ետին գտնուիլ տեսնելու համար թէ ուրիշ կուգար հանգստացնող ու սիրելի ձայնը:

— Եկէ՛ք... շուտ... Այլեւս չեմ կրնար...

Նորմա շատ մտն էր, այժմ: Նոյն իսկ հասաւ Ելիի գլուխն վերեւ, այն վայրը, ուրիշ ամուսինը վար նետած էր դայն: (Լուսնի պայծառութիւնը կը լուսուարէր դժբախտին գէմը, որ վայրկեան մը բարձրացաւ գէպի վեր):

Ելի կրցաւ պտալ, այս անգամ գերմարզկային կորովով մը, ուժգին, անտեման ուրախութեան կամ գերագոյն օգնութեան կոչը ազդեակելով.

— Նորմա՛:

Շունը, ժողովարարին էակի մը նման կ'ազարար այս սղակագութեան առջեւ եւ ամէն կողմ կ'երթար իր եւրիտասարգ սիրոյն հասնելու փափաքով, սակայն ապարդիւն:

Քանի մը մէթր պարանով կարելի էր փրկել Ելին: Նոսմա, վայրկեան մը խորհեցաւ վերաբերին մտտին: Բայց ո՞վ պիտի յաջողէր երկաթեայ բռունցքով բռնել դայն, որպէսզի Ելի պլուէր միւս ծայրէն:

Սիդիֆի ձայնը լուսեցաւ, որ ուրախ կը մտնէր:

— Ահաւասիկ հասայ: Ո՛ւր ես Ելի: Ո՛ւր ես:

— Հա՛յրիկ, գոչեց Նորմա: Այս կողմէն, այս կողմէն...

Սիդիֆ, Նորմա եւ շունը կը շարժէին, անգունագին առջեւ: Ինչպէ՞ս մոքսաւիլ այդ սիրելի կեանքին համար անգունագին մէջ, որ իրեն կը քուշէր դայն

փշրելու, խորտակելու համար:

— Այլեւս չեմ կրնար գիմանալ, ըսաւ դարձեալ էլի, խեղզուկ ձայնով մը:

Սւ այգ եզաւ բոլորը:

Նորմա, առանց ճիշ մը արձակելու, անյարիբ, աչքերը լայն բացած դատարիին մէջ և կատարելապէս ազուշցած, լսեց կտորոզ փայտի մը ճարճաբաւեր եւ տեսաւ որ մարգկային կերպարանքը ժայռէն բաժնուելով, կ'իջնէր, կ'իջնէր, գլխի պոսոյս պատհասող արագութեամբ մը, կորսուելու համար մահուան մէջ, որ, վարը, կը սպասէր որսին և կը յափշտակէր զայն լսութեան մէջ:

Շունը եւս կը նայէր ու կը կազկանձէր ողբագին, կարծես միւննայն մահացու հարուածը կուգոր զիրուարելզ ևս և զայն:

Սիզիֆ հասաւ վերջապէս, ազաչելով:

— Նորմա, փոքրի՛կ Նորմա, ըսէ իրեն որ եւ կայ... Ա՛ւր է, յստակ չեմ տեսներ... Պատասխանէ՛, հո՞ւս է...

Ուզիզ՝ անգունդին վրայ կը քայլէր: Նորմա լսա՛ր րոնեց զայն: Սիզիֆ քիչ մը ծակցաւ, բայց չէր կրնար բան մը տեսնել: Աչքերը շփելով յարեց դարձեալ:

— Նորմա... չեմ տեսներ, ա՛ւր է:

Նորմա ուզեց պատասխանել, բայց իբ կուրծքէն ներս կուտակուած ամբողջ զիշարը, խօսելու առաջին փորձին, պստկաց բուռն կեանքանքներով: Ինչու երեսին վրայ, ուժգին արտասուելով:

Սիզիֆ հասկնալով ըսաւ.

— Բայց ես լսեցի ձայնը... երկվայրկեան մը առաջ հոս էր... Կարելի՞ քան է...

2.

Գայժառ արշալոյսը կը բացուէր, լուսուտրելով իրերը, որոնք կարծես մէկիկ մէկիկ զիշերի խաւարա-կայտէն կ'ելլէին:

Նորժա սաքի ելաւ, վշտի ցաւագին ծանրութեան մը նման, կարծես անգամները անգթօրէն ձեռ-ուած ըլլային:

Շունը կը ցնանար: Եւ անոր մօտ Սիզիֆ անշարժ նստած, կը շարունակէր յառիչ իր առջեւը դա-նուած պարագութեան, իր խոշոր աչքերով: Կը զգար որ զիշերուան իր՝ ամբողջ մտածումները անմիջապէս կ'ազդէին ուզեզը:

Նորժա, նախ շիրցաւ ամէն բան որոշել եւ եր-կարօրէն զիտեց Սիզիֆը, շունը, երկինքը, անդուն-դը, մազերուն ծողը փաթակելով, գլուխը շարժելով, ջլպային շարժումներով, որոնց ենթարկուած էր այդ պահուին:

Սիզիֆ, նայեալէս զիտեց զայն, ասանց բան մը ըսելու: Այս երկու էակներուն զիտակցութիւնը, Կո-կոտարակաց վշտով մը և սարսփով մը կապուած, կամաց կամաց կ'արթնանար: Կը սկսէին նանչնալ զի-րար, կարծես երկուքն ալ, շատ կեռուէն, մտեալան աշ-խարհէն կուգային զիրար գտնելու կամար:

Եւ իւրաքանչիւրին զիտակցութիւնը կը վերա-դառնար: Կ'ըմբռնէին որ Կոն էին, անգունագին մօտ, ուր սիրելի էակը կորսուած էր, իրենց մարժօքիչ ան-կարողութեան առջեւ:

Յագնութիւնն աւ յուզումը կառարելապէս զգեանած էր զիրենց ժամերով: Այ Նորժան, ոչ Սիզի-

Ֆը այդ մասին չէին կրնար հաշիւ առլ :

Սիզիֆ, իսկոյն, սղբերգութեան եւ իր վշտին
հնչրիւս գազափարը կազմեց: Այն ստան, սաքի ելաւ,
Յիշ մը յիմարացած, յանձերը կիտելով, շրթունքները
գողգողեցով, իրանիւն բարկութեամբ մը, զոր կը սան-
նէր իր բաւար ուժովը:

— Նորմա՛, կանչեց պտուղով, իրբեւ թէ ան-
գունդին խորը եզան շլլար:

— Հայրի՛կ...

Տառապանքին աւթան սագնաղը, Սիզիֆը կը
մզէր գետատի կնոջ գէժ: Երես եւ սպառնալիքն՝ զերս-
կաւ:

— Նորմա՛:

Սիզիֆ բարձրացուց երկու բազուկները զարնե-
լաւ համար: Բայց գեղեւելով իշիցուց զանոնք ծուն-
կերուն վրայ, Յետոյ, Նորմայի մէկ ձեւքը բանեց, եւ
ստիպեց զայն իրեն կեանայելաւ, վարը, խորն ան-
գունդին, սարսափի այդ բացուածքէն ներս, ուր կըր-
ցան նշմարել ախիզն, սե բան մը, որ կը գծագրուէր
կապտորակ ձիւնին վրայ:

— Կը տեսնե՞ս, ըսաւ Սիզիֆ ստարտի ձայնով
մը:

Ոտքի ելաւ, ստիպելով Նորման նայնպէս բարձ-
րանալ եւ բրտօրէն թնէն կրելով, կրամայեց:

— Կորսուէ՛:

Նորմա, շեւտեղեղով, կեծեծեց:

— Հայրի՛կ...

— Մարգարտան... Այգճանը միայն գիտեա...
Գնա՛...

Նորմա ծնրագրեց, ազարներու յառակ սպա-
ռանքի առաջին շարժումով մը, որով կուզեն իրարը

Փոփոքոցնէլ: Չէր կասկնար: Իր ամբողջ էութեամբը
կը զախնար թէ՛ կան Ձեռքէ եւ թէ կեդանալէ:

— Կորուէ՛, կրկնեց Սիդիֆ: Այս զայրը ի՞մ
է: Միայն ի՞՞՞ս: Աւրիշ ոչ մէկուն, ո՛չ մէկուն... Դժուր
... մանաւանդ գուն...:

Անգութ էր, անարգար և խոր խօցուած մարգ-
ժը նախնական զայրագութեամբը լեցուած: Դարձեա
հչաց.

— Հեռացի՛ր:

ՆորՄա չկամարձակեցաւ այլեւս աւելի բան մը
ըսել, ոչ ալ շարժում մը կատարել: Չփորձեց նայելու
ըմբռնել իմաստը այս ամէնուն, սրանք կը ծանրանա-
լին իր նուրբ ծոծրակին վրայ, լուծի մը նման: Մաս-
նեքովը դարձեալ բանեց մազին փունջը, զգայնորէն
դուխը շարժեց և կեանքաւ, առանց ետին դառնալու,
չզիանալով թէ մարգո՛ւն պէտք էր կնազանդիլ, թէ
բազդին: Շունը, քանի մը քայլ իրեն կեանեցաւ:
Բայց Սիդիֆ կանցեց զայն:

— Թողի՛, կո՛ս: Դուն չսպաննեցիր... Դուն,
քու անմեզ ոչ քերով... օրնութիւն ազագակոզ բ-
րանով...:

Լսեց՝ առանձին խօսելուն կամար քիչ մը աւ-
ճօթակար: Անորոշ արածագրութիւն մը զգաց այդպէս
ընելուն, դժբախտ կինը չարչարելուն կամար, վշտով
կար կ'երթար, անոյժ, կարելով դարձեալ այդ Գու-
գոթային նամբան, սիր իր բոլոր սէրերը խաչուած
էին.

Գաւազանովը, կիսարսլորակ մը քանցեց աղէ՛շ,
առիթ հոգարւլարին շուրջը, կրկնելով եւ՛՛՛ կեանելով իր
սեւեասուն գազափարին.

— Ի՞նչ է այս վայրը... Ի՛մա... Ի՛մա... :

Դարձեալ վար նայեցաւ, քիչ^{մը} ուզուեցաւ և այգպէս ծնրագրած մնաց, շունք իր մօտը: Անպիտակցարար, սառնոց մտածած ըլլալու, կը կատարէր մահուան արարողութիւնը, ծնրագրած, ժամերգութեամբը, այն մեծ պարզութեամբը նախնական մարգոց, սրանք կը զարհուրին կեանքի խորհրդաւորութեանի սաղն:

Յետոյ, պարզուկ, մեզմ և իր անհուն յուսաւնաւորութեան մէջ կրուարական ձեռք, սաքի ելաւ, քակուած սանտամոնները կապեց, աչքերը չսած այն կէտին, ուրկէ զուակը ինկած կ'ենթադրէր: Կը նայէր հազարչուրին, կը քննէր վայրը: Կանգարա, կեդրոնած րո՞մ՝ միտն մտածու՞մք մը, միտկ փոփոքի մը վրայ սրուն ընդունակ էր այժմ իր ուզեզը:

Որոշած էր մեծ խաչ մը շինել, այնքա՞ն մեծ: այնքա՞ն ծանր, որ իր ուտերը, մի՛այն իր ուտերը կրնային կրել: Պիտի գար բարձրացնելու զայն այգ փոքր կատարին վրայ, ուրկէ զուկին կեանքը ինկած էր անհունին գիրկը:

Այգ մտածու՞մք իր սփոփանքն էր: Որոշեց ճիշտ կէտը, որ պիտի անկէր այգ խաչը: Գերեց, ձիւնը, քունի մը քարերը մօզովեց և նշանակեց տեղը: Այնքան գրաւուած էր այս մտածու՞մք, որ կարծեց տեսնել իր շուրջը, իր այնքան ազար աչքերուն իրական լսյուն գուրս անհաշուելի խաչեր, սրանք կը գտանային ու կը գտանային իրենց կեդրոնին շուրջը և այսպէս շրջապատի միջոցին մէջ կը գնէին անթիւ անիւներ, ուզիզուզիզ կրննին պատկած, խաար, սրանց բոլորն ու կը կարտուին, բոլորը, անգունգին մէջ, սրուն խորը կը հանդէ: շուտիչը, կարծեա իրեն ետևէն քաշելով լե՛՛

բան ամբողջ կեանքը, և ի՛րը, նայեալս:

Լեւոնարեւիկները, գիւղացիներ կամ գրասուղբ-
ջիւղներ, միջոցը կը լեցնէին թէ՛ կայրենարանը և և թէ
զուարթ իրենց երգերով:

Կա՛նգ առ... Կա՛նգ առ...

Լեւոնականներ... Լեւոնականներ...

Սրբը, միշտ և նորման կը հասնէր, կ'օրօրէր
զայն յոգնութեան տարօրինակ քաղցրութեան մը
մէջ: Կը քալէր, իր շարչարուած մարմինը քաշելով:
Կարծես, տարաշխարհիկ կեանք մը իր ծայրայեղ
յոգնութիւնը կը բռնար:

Այսպէս, անակը հասաւ: Օրը այնքան մասշ
չէր. վարդագոյն ու մանիշակագոյն ամպերը արեւը
կը գարգարէին:

Դուռը դարհաւ: Յետոյ սուսուսով յիշեց սր,
որեւէ մէկը չկար և սր ըբածը յիմարութիւն էր: Ու-
ղեղը կատարելապէս գոտարհուած մտածելու ուժէն,
բացաւ, բայց իսկայն փակեց դուռը, ահարկիւսած:
Աւանց տեսնելու, կը յիշէր յանկարծ, սարսուսով, սր
Պ. Հէրտանը հոն մեռած էր և անկասկած, գահաւին
փռուած էր սեւիին առջև:

Բայց վէպեց ու սենեակ մասաւ, ստուերի մը նը-
ման, աչքերը փակ, սրմերը բռնելով: Ի՛նչ ընել:
Կանչի՞լ: Զօ՛ղ: Եւրջը այն մեծ առանձնութիւնն էր,
զոր լու կը զգար այժմ: Ձէր համարձակեր մեռեալը
դիտել և կը շանար չմտածե: այդ մասին:

Յիշիչ գնաց խորը, էլ ի՛րն վերապահուած ան-
կիւնը: Բայց հոն եւս, մեռեալ մը կը հալածէր զինքը,
ուրիշ մեռեալ մը, անտեսանելի, որուն ներկայութիւ-
նը կը զգար, կը լսէր զայն, նուագործաններ չիւսգի
աշխատութեան սեղանին և փոքրիկ անկողնոյն

միջեւ...

Եւ ամէն գիտագրութեան վախճանին կտտած,
իսկաւ էլ իր գտաարկ անկողնոյն վրայ օւ մտրեցաւ:

3.

Մտտահայ գիւղը զրազեցաւ լերան սզրերգու-
թիւնով: Ղրկուեցան սասիկաններ, սասիկանապետներ
որոնք վարժուած են անտարբեր ձեռլ այսպիսի ան-
կտտահան զէպքերու առջեւ:

Անվրդով, անձեք բարկացան Միզիֆի աունը
առաջնորդող զստիվերէն:

Գիւղացիներուն ըսածին կամառայն, երկու կա-
րեւոր իրազութիւններ կային: Ոտտիկանապետ մը,
նօթագրեց իր ճորտանտարին մէջ.

— Պարզ է: Տզան զսկուած է լեւնային տրկամի
մը: Ամուսինն ալ՝ անձնապետն:

Եւ կրամայեց սասիկաններուն:

— Պէտք է անմիջապէս վար ատնիլ մարմինը:
Փնտանեցէք պտազարակ մը եւ կայարանէն երկուկողի
Մէկ մամէն կայարանս պիտի ըլլաք: Բազաքը, օւրիշ
քննութիւններ ալ պիտի կատարենք:

Եւ կանգարա խզնով, կրունկին վրայ ետ գարնաւ
գիւղով սասիկանները իրենց մակարայր գործին յնկաւ:

Գեղջուկներուն երգը գարնեալ: Թնդաց, կեզե-
տաներուն ազմուկին մէջ խառնուած: Ոտտիկանապե-
տ սկսաւ սուլիլ զուարթ: Եւ նորմա, գիտկին առջե-
ւ չկարցաքննուեցաւ:

Հարկ էր սահայն կեւանալ: Մարած վիճակէն

«Թափած ըլլալով, փախաւ :

Դուքը, լեւնարնակներու երգը ձիւներու սպի-
տակաւթեան վրայէն կը սուկէր: Անկասկած, կայարան
գացող խուճրն էր որ կ'երգէր:

Փիլեհեան լեւներ, զուլ իմ սերս կէ...:

Նորժառ սնկնդրեց: Այդ պահուն էր որ Սիդիֆի
չունը, սւրախ, իր վրայ նեաուեցաւ: Սիդիֆ սուն կը
վերագաւնար եւ քիչ անդին կանգնած, մտիկ կ'ընէր
մարդկային այդ սւժեղ ձայնը:

Դուլ իմ սերս կէ...:

Նորժառ երկվայրկեան մը վարանեցաւ: Նեաուէ՞ր
հօրք թելերուն մէջ, ազաչելու համար որ մետր:
Բայց մեքենավարին զէմքը, բարձունքներու երգովը
յուզուած, այնքան վերագոհ էր, պահուած սւ սարու
փելի, որ Նորժառ վախցաւ սւ փախաւ: Սիդիֆ կը կան-
չէր:

— Թօղի, հ'ա եկուր...:

Նորժառ չսելով, շրթունքները խածաւ որպէսզի
չկեկեկար: Եւ զէպի կայարան սւզղս. եցաւ:

Սիդիֆի շնոցդանը շտապով անցաւ Նորժառի
քովէն:

— Կաւախուճըք պիտի մեկնի՞, հարցուց Նորժառ:

— Այո՛: Կարծեմ Սիդիֆ սուն դացած է: Կանւ
չելու կ'երթամ, լեւներու թեան հրամանով:

Սիդիֆ միւս կողմէն շունին հետ կը հասնէր փուշ
թով եւ բացայայտ մեծ ճիգով մը:

Ոստիկանապետը, կայարանը իրեն կը սպասէր՝
Խնդրեց որ երեն հետ որակ մը մանկելով, սզրերգուծ
թեան պտամութիւնը բնէ իրեն:

Սիդիֆ, խելքը սւրիչ սեղ, պարզօրէն պատաս-
խանեց:

— Ներսուլթիւն, պարս'ն ստաիկանապետ: Կաւաւ

խուժքը պէտք է մեկնի. Կորսնցնելիք ժամանակ չու-
նիմ:

Պաշտօնեան սրամտեցաւ.

— Պէտք է ինծի պատասխանէք: Կառախուժքը
պիտի մեկնի այն տանն միայն երբ ես կը հրամայեմ:

— Դո՛ւք, յարեց Սիզիֆ:

— Այո՛, ե՛ս:

Սիզիֆ, հեզնական ժպիտ մը ուրուազծեց գէժ-
քին զբայ:

— Գառարելապէս, ըսաւ սասիկանապետը: Կա-
ռարելապէս: Ընկերութիւնը ծանօթ է իրազարձու-
թեանց: Եւ պարտաւ սեղը ժամանակ չկորսնցնենք:
Պամմելիք ի՞նչ ունիք:

— Ո՛չ մէկ բան:

Միւսը ընդոսա ցտակեց:

— Ինչպէ՞ս թէ ոչ մէկ բան: Ողբերգութեան
ներկա՞յ էիք: Տեսա՞ք:

— Ոչ մէկ բան:

— Գիշերը լեւը անցուցիք, մեր ազուն անյայ-
տացած սեղը: Գիտեմ: Եւ՛ Պ. Հէրսանը մեր աունը
յեսած է: Ի՞նչ ունիք աւելցնելիք:

— Ոչինչ:

Սիզիֆ հանգարաւ էր, հեզնա, բայց զգալի էր
որ առկէ աւելին պիտի չըտէր: Յետոյ, մինչեւ ծայրը
յամառող մէկն էր: Վայրկեան մը, սասիկանապետը
խորհեցաւ մերբազալիւ ու ամբաստանել զայն: Բայց
Սիզիֆի գէժքը այնպիսի սզբալի արտայայտութիւն
մը առած էր, որ միւսը անկեզծօրէն արդահատեցաւ:
Ու հանգարած՝ հարցուց:

— Ինչ տիկին Հէրսանը հո՞ս է:

— Չեմ գիտեր:

Պաշտօնեայ մը միջոցովս.

— Այս՞, Պ. Ռօսիկանապետ, հաս է:

— Կանչեցէք զինքը, հրամայեց: Բայց յետոյ
սխալը որբարեւիւղ աւելցուց.

— Ենչրեցէք որ գայ:

Նօրմա մտաւ: Ռօսիկանապետը, տեսնելով անոր
զուկտա ու զտրախտ արտաքինը, յարեց.

— Կը տեսնեմ որ ի վիճակի չէք պատասխանելու,
տիկի՛ն: Ներեցէք... Բայց գիտէք, պարտա-
կանութիւնը... Յամենայն դեպս վերջը կ'անգրա-
դաւնանք այս կէտին:

Դուրսը, ձայներ եւ սրու շարժումներ կը յայտ-
նէին թէ, Ռօսիկանները, Պ. Հերտանին գիտէր կը
քերէին:

Բայտը, Նօրման ալ միտօին, բարձրացան շո-
ղիկաւք, որ Սիդիֆի առաջնորդութեամբ քաղաք հաս-
տաւ:

4.

Քեզմէ աւելի դժբախտ մանկանացու մը
պիտի չապրի:

ԵՆԻՊՈՍ ԱՐԲԱՅ

Կէս օրէ վերջ, Սիդիֆ, անկը մտաւ:

Միայնակ էր:

Մենութեան այդ անտեման ապաւորութիւնը,
առաջին անգամ շուտով ծանր կշեց իր վրայ:

Ակամայ, կարծես խորունկ կմայտէ մը գրաւ-
ուած, զնոց ազուն աշխատութեան սեղանին մօտ

և նստու:

— Խեղճ փոքրիկ, խեղճ փոքրիկ... Ի՞նչ բանի տառայից այնքան աշխատանքդ... այնքան նեղու-
թիւնդ...

Սև կը դգուէր շութակները: Գործիքները կ'առ-
նէր, կը շարէր: Մանկարն, նամակի խոշոր պահարան
մը, սակաւին կնքուած, մեծ գրեր կրող նամակադը-
լուխով, գործացուց զինքը: Ասու, գործնալ սեղը
գրաւ: գայն, ու զնաց լամբը գանելու: Մտփոզգօի նա-
մակն էր: Բացաւ ու կարչաց.

«Պարտ'ն,

«Հաւնայնով կը յայտնեմ ձեզ, որ մեր վարչական
խորհուրդը սրտած է յիսուն հազար Յրանք վճարելի ձեր
զնարակի օտարակն համար: Այս գումարը, երբ համա-
ձայնիք, այս վայրկեանին ձեր սրամագրութեան սակն
է:»

Սասրազրութիւնը, նայն ինքն նուազարաննե-
րու սան անօրէնին էր, պանդակի զբօսաշրջիկին՝ Գ.
Մտփոզգօին: Նուազախուժրի վարիչը պակած էր ան-
ձանօթին սուած իր խոստումը: Ըսկ այդ անձանօթը,
նայն օրն իսկ անյայտացած էր պանդակէն, հուսկ յե-
սայ կեանքէն ալ անկետանալու համար:

Մրկու խոշոր արցունքներ մեծցան աչքերուն
մէջ եւ այրելով, սակեցան դէպի Միզիֆի բերնին
անկիւնները: Վերջապէս կրնար արատասուել հակա-
տադրի այդ անպարտին կեզնանքին ապիւն:

Խեղճը, դանդաղօրէն սաքի ելաւ: Ել մը
թուզթ գանելով գրեց.

«Պ. Մտփոզգօ»

«Զաւաւիս մեռած է: Անոր ձգած սրուակներու
ու բուլբերուն փոխարեմ, գրես ձեր սրամագրութեան

տակ կը ձգեմ, կը խնդրեմ որ, յիտուն հազար Ֆոսնի գումարը գրկեմ Եամօնիքի Սրկաբուլղային Բամուրնի-րու Սկնօիքային: Միմչեւ այդ գումարի սպասումը, պարտադրեցեմ ակնօիքան, որ ամեն օր զուս դիակը փնտրէ Վօզայի պարտանցիկն սառնամանիկներուն մէջ:

Տխուր, բայց միանգամայն հողիով թեթեւ-ցած եւ աւելի ուժեղ, գրեթէ դո՛ւ զգաց ինքզինքը: Զուկին տնունը պիտի չկորուէր եւ պիտի գանձէին գիտեղ:

5.

Սիդիֆի վշտին ողբերգութիւնը, աշխարհի մէջ միակը չէր: Տեղ մը, ուրիշ մէկն ալ կը տատայէր մի-եւնոյն վշտով ու ցաւալի ազեւով, որ մէկ հարուածով իրբեւ վայրագ ձեւը մը շարգած էր կանանաւորարար թաւալոյ տնիւի մը շառուիղները:

Չորին մէջ, Նորմա, կ'ապրէր իր երիտասար-գութեան ամենաողբալի վերջալոյսը: Գ. Հէրտանին մահը թշուառացուցած էր զայն: Գահանջառէրերէն կը հայտնուէր: Անբախտ մարդուն բոլոր ունեցած-ները ծախած էին: Այլեւս ոչ ունն ունէր, ոչ ուժը՝ նոր ապաստարան մը կազմելու եւ ոչ ալ փոփոքը՝ խա-ղաղ և ուրախ նոր կեանք մը ստեղծելու:

Բայց ՚ի՛նչ ընել: Գէտք էր սրեւէ արհեստ սոր-վիլ, անօթութենէն շմեռնելու համար:

Նորաձեւութեանց մեծ տան մը գեանաբարկը, հարիւրուար մեքենաներու վրայ կարող կիներուն մէջ թիւ սըն ալ Նորման կազմեց:

Իր շուրջը, Փարիզի կեդրոնը, այդ գեանայար:

կին մէջ, իրեն նման շատ մը կիներ, կարծես հոն բեշ
բաժ էին կեանքի մը ծայրագոյն յաւաստաութիւնը,
փչրուած գոյութեան մը գերագոյն յազնութիւնը: Նոր-
մա շկրցու երկար առկալ այդ ցաւագին մենութեան
մէջ: Սիգիֆի առաւազանքներուն, ցաւբախն, ժակւան
է երբեք սառնակոյտին մասնուժը կը հալածէր զին-
քը: Միջոց մը կը խորհէր անոր մօտ երթալու, խը-
նամեղու իր մնացեալ երիտասարդութեամբը աչքե-
բուն ցաւը անոր, որ իրեն համար հայր մը կը մնար
առկաւին:

Վերակեղիչ կին մը, առաւ մը իրեն գիտել աջ-
ւաւ:

— Տիկի՛ն, ներ աշխատանքը բնաւ լաւ չէ:

Գլուխը գարննելու ասեն, Նորմայի ջգոյին
ցնցուժը այնքան զօրաւոր եղաւ, որ մեքենային ասե-
լը մտաք խրեցաւ: Տէգուհեւի՛ վ՛ էիչ մը արևակեց:
Արիւնը, յարգաւատ դուրս ցոյտեց կարած կերպոսին
վրայ:

Հակեղք այդանեց զինքը:

— Դժբա՛խ, կարքը սւրեցիբ:

Բայց առաւազանքը շրջանակ մը կը բանայ
միշտ, ուր կարեկից հագիները կը խուժեն: Մարդ էա-
կը այնքան կը վախնայ առաւազանքէն, որ սւրիշնե-
բու առաւազանքին իսկ չի կրնար հանգստօժել:

Քանի մը կիներ փութացին Նորմայի քով եւ
վիրաւորուած մտաք գարձանեցին:

Նորմա շնորհակալութիւն յայտնեց անոնց: Իսկ
հակիչին ջուաւ:

— Տիկի՛ն, կՅ ցաւիժ, բայց այլեւս չեմ կրնար
աշխատիլ:

Հագուեցաւ մ'կննելու համար ընդմիշտ, որոշե՛լ:

յով լքել ամէն ի՞նչ, երթալու եւ վերադառնալ
Սիդիֆի, սուրբի ու մահուան իր բարձունքին վրայ:

Հոն կը գիտէր չիտի փոփոքով ժը, օգտակար
բլլալու իր հօրը, ծառայելու անոր եւ սղինելու, որ-
պէսզի չքնկէտէր իր սանջուսզ սչքերուն յուսանա-
տութեանը մէջ:

Աւրիշ մտածում ժը, նայնքան սիքիլի, նայն-
քան մտերմիկ, կը կրտրէր իր սրտումը: Այն էր՝
տեսնել սուր այդ լայնածաւալ պատկերը, ուր Շիլ-
անյայտացած էր եւ նետել անգունդին մեջ բալտը՝ այն
ծաղիկները, զորս կրնար հաւաքել լերան վրայ:

6.

Սիդիֆի կը շարունակէր սասնանութեան մէջ
ուզբիւ: Գրեթէ բաւարովին կայր էր, բայց սակաւին
սուր կատարեալ գիտակցութիւնը չունէր:

— Արդեօք կարելի՞ բան է որ արդէն գիշերը
իջած բլլայ:

Ձեր կրնար հաշուել անցած ժամանակը, երկար
ժամերը, որս ընթացքին խորունկ քունով ժը քն-
ցած էր: Անկասկած երեկոյ է կը խորկէր:

Գուրս ելաւ խորխոփելով եւ վայրաշարժին
քով գնաց: Հնօրպանը հոն էր: Բարեւեց.

— Բարի լո՛յս, հա՛յր Սիդիֆի:

Սիդիֆի, մեքենաբար պատուութեանց.

— Բարի լոյս, փօքրի՛կ:

Յետոյ ըսաւ.

— Բարի լո՛յս: Գրեթէ բարի իրիկուն... .

Հնօրպանը, իր կարգին զարմացաւ:

— Ի՞նչ էր իր կողմէն, Բայց ո՛չ, հո՛յր Սիրիֆ:
Բարձր լուս:

Սիրիֆ կարծեա չհասկցաւ եւ աւելցուց.

— Ասանց հասկնալու, ու՛րաջջ որը քննարկ եմ:
Տարօրինակ է: Ասանուզն իր կողմէն ու՛թը շուտու է
ժամը:

— Բայց ո՛չ, ո՛չ: Զե՛ք տեսներ արեւը:

Յուզում վը կը տանջէր Սիրիֆի կոկորդը: Զեր
ուզեր լալ այդ ազուն առջեւ, որ գուցէ զինքը կը
գրտէր անհուճ կարեկցութեամբ մը: Եւ, սակայն,
այնքան համելի էր արտասուելիք, հոգն չէ թէ ո՛ւր:
Կամքի ուժեղ թափով վը ինքզինքը բռնեց.

— Հո՛ւ, փոքրիկ: Այլեւս որոշ է որ չեմ տես-
ներ: Բայց, ամէն բանէ առաջ աշխատանք: Գործի
լծուէ, եթէ ժամանակն է, մեկնէ... առանձին... ա-
սանց ինձի...:

— Եկէ՛ք, հոյր Սիրիֆ: Հարկ եղածը կ'ընեմ:
Բայց պիտի նեղեն ձեզ, եթէ իմանան որ այլեւս չէք
կրնար տեսնել... Եկէ՛ք ինձի հետ: Պիտի չգրանան:

Սիրիֆ, այս պարզաւ լիարուխ բարութեան
առջեւ չկրցաւ ինքզինքը դադել: Բազուկները երկա-
րեց, զգաց միւսին մտանալը եւ սեղմուեցաւ անոր,
զերջապէս արտասուելով: Իսկայն, սակայն, ինքզին-
քը բռնեց. ժամացոյցը ցոյց աւաւ ու ըսաւ.

— Ժամանակ է, այնպէս չէ՞: Ամէն բանէ ա-
ռաջ աշխատանք: Գնա... Ենարհակալ եմ... փոքրի-
կը: Փրօթօնին ուշագրութիւն չընէ եւ լաւ իւզու-
տէ...

Հնացումը մեքենային մտանցաւ: Սիրիֆ հետե-
ւեցաւ անոր: Մեկնումի պատրաստութիւնը տեսնե-
լու տանն կը դադէր իր նորմա երբորդը:

•

Վայրաշարժը դէպի կայսրան մեկնեցաւ զա-
հանները առնելու: Եւ կայրը Ֆառց կոն, ձեռքերը երօ
կարած իր երջանկութեանը որ կը կեռանար՝ ու կ'ան-
յայտանար:

Աչքերը սկարացած ըլլալով, սկանչները՝ կը
սրէր: Ինքն իր վրայ կարեկցելով, ծանցաւ եւ երկու
թուշտդիծը շոյեց:

Թօպին եկաւ անսր քառելու: Դարձեա կը զգար
որ տէրը այլեւս չէր սեռներ և իրեն պէտք ունէր:

Քոյնի մը քայլ առնելէ վերջ՝

— Ո՛ւր են լեռները, կարծուց Սիզիֆ Թօպի-
ին:

Մէկ կողմ դարձաւ եւ երկու՛ր դիտեց զանանքն
Շունը կը կողկանէր: Սիզիֆ շարունակեց միայնակ
խօսիլ շունը, շուրջի պարապութեան մէջ.

— Սառնակոյտը ինձի պիտի վերագործնէ զայն:
Իմա է ան: Խեղճ փոքրիկ, խեղճ փոքրիկ: Տակաւին
շատ դեռատի՛ այս շարագէտ սառնակոյտին կամար:
Մեր անակը պիտի բերեն զայն եւ աւելի լաւ պիտի
ըլլայ հոն: Այնպէս չէ՞, այնպէս չէ՞, Թօպի՛...

7.

...Արսվհեօեւ, պեօֆ Է կրեճֆ մեր խաչը ?
Ճախ Բաճ որ այդ խաչը մեզ կրե...

ՓՕԼ ԿԼՕՑԵԼ

Տնակին առջեւը, Սիզիֆ, ծուռկի եկած, մուր-
նի մը կարուածներով փայտին կը զարնէր: Աստուրնէ
ի վեր դիտէր որ պիտի մեռնէր՝ սպիտակ կառարներու
վրայ կարտատուած այդ կիտափուլ առն մէջ:

Ընկերութիւնը, արգարեւ, Կազարգեց իրեն որ, այլեւս չէր կրնար պաշտօնի վրայ մնալ եւ իր ապրած արտակարգօրէն գծրախա կեանքին պատճառով կր հըրտմարացուէր, ձգելով զայն մինակ այդ ասն մէջ և փոքրիկ կենսաթաշակ մը յատկացնելով անոր: Մարգ-կային բնկերութիւնը, այս մարգուն կը արտազրէր Կոցն ու ասնիքը:

Սիւլիֆ կը գտնանար անով, Կառնկերպութեամբը թշուառներուն, սրանց կեանքն ունէր եւ սրանք կը քաշուին ըմբոստութեան եւ նոյնիսկ գտնուութեան որեւէ կեաք ցոյց տալը:

Ձւրինն պիտի մեանէր Կոն, շոտ մտը Էլիին, զոր պիտի գտնէր տեղ մը, լաւնկայ գիշեր մը: Իր ուրուականը պիտի յանէր սառնակայտերուն մէջ, ան-գագար, մինչեւ որ Կանգրպէր ազուն տեսիլքին: Պիտի մեանէր Կոն, սակայն, ասկէ առաջ առաքելութիւն մը ունէր կատարելիք, որուն Կոմար կ'աշխատէր, որքան որ յագնութիւնն ու ջղային պրկումը կը թոյլ լտարէին իրեն:

Սև, առաւօտն ի վեր գերաններ փնտռած էր լքեալ գեղի մը մէջ: Ընտրած էր անոնցմէ երկու Կոտ, չափած էր զանոնք, մէկը միւսէն կտրն: Փնտռած էր մուրնն ու գամեր: Սև ծունկի վրայ, մէկիկ մէկիկ կ'անցնէր գամերը, զորս բերանը կը բռնէր: Ձախ նեւ-քովը կ'որոշէր զարնելիք տեղը և աջով ուժով կը զարնէր, որպէսզի գործը կտրելի եզամին չափ Կոտ-տատուն ըլլայ:

Հնոցպանը բերաւ իրեն պնակ մը Կազար, Կոց և չէր մը ըմպելի:

— Կերէ՞ք, Կայր Սիւլիֆ, քանի գեւ տաք է:
Սիւլիֆ ընդհատեց աշխատանքը և սպիտակ աչք

քերով գլուխը բարձրացուց:

— Ենթակազալ եմ, փոքրի՛կս, շնորհակալ եմ...
Եւ շարունակեց գամել:

Միւսը, հեռուէն, գառնալով պռայց:

— Կերէք, տաք է: Լաւ պիտի գոյ ձեզի:

Սիզիֆ ձեռքերը պռայցուց լրացուցած գործին վրայ, ապահուցուելու համար որ լաւագոյնս վերջուցած էր:

Այս քննութիւնը գոհացուց զինքը: Վար գրաւ մաւրհը, առաւ պնակը, ապուսը կերաւ գանդազ, երազկոտ: Թօզին, շունը, որ պառայտի գացած էր, պատասխանեց Սիզիֆին կանչերուն:

— Թօզի՛ր... Եկուր, ճաշեմք: Քեզի ալ քիչ մը կայ:

Շունը շարունակեց հեռուէն հաջել եզակած ձեւով մը, գրեթէ սւրախ:

— Թօզին խնչկեցեր է այսօր, մրմնջեց Սիզիֆ:

Քանի մը վայրկեան մնաց մտածկոտ: Սեռայ նորէն լրացուցած առարկային վրայ պռայցուց ձեռքը: Տուն մտաւ, փնտսեց մազէ գառկն աւ գաւազանը եւ գարձեալ մեկնեցաւ, Թօզին կանչելով.

— Թօզի՛ր, եկու՛ր: Եկուր ինծի օգնելու...

Հնացպանը հարցուց անոր մտեմնալով.

— Կրնո՞՞մ օգնել, ձեզի, կո՛յր Սիզիֆ:

— Ոչ, շնորհակալ եմ: Դուն գնա: Քեզի պէտք չունիմ... այս գործին համար: Պէտք է որ առանձին հասնիմ հան...

Միւսը, զարմացած, տեղի առաւ:

Խոշոր առարկան, որ առկաւին զհանին վրայ գրաւած էր, մեկ խաչ մըն էր, զոր տեսած չէր քիչ առաջ: Մեկ խաչ մը, անկասկած շատ ծանր: Սիզիֆ

աշխատած էր անոր վրայ, առաւօտէն ի վեր: Որս'ան համար:

Երբտասարդ կնոջպանը շնամարձակեցաւ օրեւէ հարցում սւղգիւ:

— Կրնաս երթալ, կրկնեց Սիզիֆ:

Եւ աւելի չոր՝ աւելցաւ.

— Գնա՛:

Միւսը կեռացաւ: Միեւնոյն ասեն շունը կը վազէր, չափազանց գոհ, ժիր սւ կայտառ:

— Ի՛նչ աւնիս, Թօզի՛, հարցուց կնոջպանը: Զըւարթ ես:

— Թօզի՛, հո՛ս եկաւր, հրամայեց Սիզիֆ կենդանիին:

Գեաթինը շոշափելով բան մը փնտռեց. պարան մըն էր, զոր առօտն բերած էր: Ասաւ զայն եւ շանը վշնոցին անցաւ:

— Մի՛ ձգեր զիս, Թօ՛զի: Ճամբան Ե՛յս պիտի սաս իննի. գիտե՛ս, էլիին նամբան: Կը հասկնա՞ս... էլիին...

Հեռագրաս, մեծ նիզով մը, իյնալով ելլելով, Սիզիֆ յաջողեցաւ խաչը բարձրօցնել եւ գնել սուսուս վրայ: Ետը շատ ծանր չէր, բայց Սիզիֆ իսպառ շատ սկար էր:

Յաջողեցաւ վերջապէս շան առաջնորդութեամբ Ե՛յս, ելլել:

Եւ լեաներու ախար Բրիտասօը, իր խաչովը, բրիչովն սւ գաւազանովը գնաց էլիի Գողգոթային սւր նամբէն:

Հասաւ օղբերգական հողարուրը, ծայրը գտնւմին, սւրկէ էլին անյայտացած էր: Շունը կանց

Սիդիֆ խաչը վար գնելով, քովը նստաւ լաւնչ
տանելու համար: Քուզին վազեց:

— Քուզի՛, պառաց Սիդիֆ, լսէ՛:

Այգ պահուն, հողարլուրին վրայ ծննդագրան էր
մէկը, խորատուզուան ինքն իր մէջ, կարծես խաչը կը-
բազ մարդուն գալը լսան չէր, Մեղմիւ գարձաւ, գը-
լուխը շարժելով: Նորժան էր:

Հան էր, գուցէ քանի մը ժամէ ի վեր, եւ իր
քաղած գիրկ գիրկ վայրի ծաղիկներէն, զորս նստած
էր անգունդին մէջ, քանի մը վարդեր կը ձայնին: Գը
պահէր զանանք միացուցած՝ նեւքերուն մէջ, ազօթա-
ղի գիրքով, անյարիբ, լաւ: Բոււական մը գարձան
էր եւ հանչած էր Սիդիֆը, որ խօցուած ախտագնա-
ցի մը սղչալի երեւոյթին տակ, օւժտապա էր ու կե-
ւտապա: Յուզոււը այնպէս մը պտտեց զայն, որ
ծաւնկերը կքեցան եւ ձեռք լաւ, խորապէս վշտագ-
նած: Շունը կ'երթար մէկէն միւսը, յետոյ թիչ մը
կետացաւ, գրաւուած, ո՛վ գիտէ ի՞նչ բանով եւ սկսաւ
նայիլ անգունդին մէջ:

Սիդիֆ, սլզգուեցաւ: Աւաւ խաչը եւ գնաց գե-
պի հողարլուրը:

Նորժա ինչ ընելը չգիտցաւ: Խաւ կը կե-
կեկար: Բայց կրճար լսել տալ այս մեծութեան մէջ,
իբ կեկեկանքներուն նայնը, իր մեծ վշտերուն արժա-
գանդը: Եւ եթէ Սիդիֆ գարձեա՛ւ վարդէ: զինքը: Ար-
ժամի չէր տար, բայց վտտակ էր որ, Սիդիֆ, բնու
չէր ուզեր տեսնել զինքը և միշտ կը հալածէր:

Սիդիֆ գժուարաւ կը յտաջանար: Նորժա վախ
մը աննցաւ: Էլիի երեւակայական շրթիմին վրայ նե-
տեց ձեռքեալ ծաղիկներն ու խոհեմօրէն քաշուեցաւ
Սիդիֆին հասելը: Բայց, հաղիւ կրցաւ զսպել տարտ-
փէ հիչ մը, երբ նշմարեց որ Սիդիֆ տեսած չէր զին-

քր: Յւրեմն այլեւս բնու չէր սեռեր:

Կայրը կը յառաջանար միշտ, կգտն՝ Խաչին տակ եւ չէր սեռեր լայնարաց անգունգը ու գերուն տաղէ: Գտնի մը քայլ եւ ե նայն իսկ փայտին ծանրութիւնը պիտի քաշէր զայ: զէպի վիճը, որ արգէն կլլած էր սիրելի գեանք մը:

Նորմա բարձրացաւ ծունկերուն վրայ: Երկարեց ձեռքերը անօգուտ եւ յուսահատակամ ձեւով մը, յետոյ, ինքնազայուսմի անկարող, սարսափի բարձրագուզակ կենեմանք մը արձակեց:

Սիրելիք, սարսալով կանգ ուսաւ: Ետը որաւ կողին վրայ, յետոյ բացագանչեց:

—Մէ՛կը կայ հոս:

Նորմա չպատասխանեց: Շունչը բռնած եւ երկու ձեռքերը կուրծքին սեղմած էր: Գլխուն զարկուրելի ջգային ցնցւմը զէմքին աուաւ տակի յաճախագէպ գող մը որ սարսափելի կնչու: Մեր պատճառեց: Շունը վերագարձած էր, ազատւր լսելով, յետոյ բարձրացած էր փոքրիկ կողարլուրին կասարը, կարծես կսկելով միշտ սառնամանիքներուն խորը կորուստե նբանի մը վրայ:

Սիրելիք բարձրաձայն մրմնջեց.

—Կարծես հոս լաւ է: Կը խորհիմ որ Թուրին սխալած չէ:

Խաչը սխրեց փոփուկ կողին մէջ եւ անպահովուեալէ վերջ որ կրնար կանգուն թաւ, խորխոփելով, ջանաց ճանչնալ կող-կայտը, ձեռքերովը շոյ-փելով զայն: Յանկարծ, կարուած ծաղիկներու գպու իր ձեռքը:

—Մտքիչնե՛ր, այստե՛ղ...

Կւ սակայն, շարունակեց իր գործը, ինքնիրեն խօսելով միշտ:

— Գա՛ն, կայրերը արթուն կ'երազեն... Կարձեա, արտակարգ բաներու շայններն ու շարժումները կը լըսեն...

Նորժա, ինք էս հասնելով իր ներքին Գողգոթային, լսիկ կ'արտասուէր: Կայր բառը, կանգաբարէն, յառակորէն արտասանուած, սարսափացուց զայն: Կարելի՞ բան էր: Եւ ինչո՞ւ համար այնքա՞ն զճրտաւթիւն: Ի՞նչ պիտի ընէր, ի՞նչ կրնար ընել իր արկարուքեան ու յուսահատութեան մէջ օգնելով հօրը, խնդաօղնելու համար զայն անպամ ճը էս, ինքը, որ հոն, իր սիրոյ միակ շրջանակէն ընզմիշտ վտարուած օտարական ճըն էր...

Կը գիտէր Սիզիֆը, որ գործին լճուած, բրիչն ու գաւազանը, կը գործածէր եւ բալտ ուժերը հաւաքած կ'աշխատէր Խաչը հաստասել հողակայտին ամենաբարձրը կարծած գէտին վրայ:

Գուզուն ստանկայտերուն գիժաց Խաչը բարձրացուց վշտագին կերպարանքը, գեպի հարկունները բացուած իր երկու թևերուն, մինչ սաքերը կը կորսուէին կոխասուած ձիւնին ու հողին մէջ:

Նորժա գիտեց զայն, խաչակնքեց, սարսափ ազօթք ճը մրմնջեց, յետոյ խոնարհ ու սրտարեկ, յառաջացաւ մինչեւ Սիզիֆի Խաչը:

Յարտամօրէն սասանց որ բալտ շարիքները իր մէ կը ծնէ՞ք իրեն համար անըժբանելի պատճառներով: Յիշեց էլիին եւ ամուսնայն մենամարտը: Մրկուցն ալ իրեն համար մեծած էին: Եւ հօրը կենդանի ու շուտաւոր գէժք անկցաւ անոնց ցանկին ճըրտայ, սրովնեան ան ալ, ասանց գիտնալու, ասանց կռակածելու, բանուած էր գճրախաւթեան անխիւն մէջ, որ սկիզբէն ի վեր իր շուրջը կը գտանար:

Զգնումէն վշտագնած. գանգազօրէն, մեղմիւ,
զոգի մը նման, որ լրտեսուիլը կը զգայ, բայց կանգ
չառնէր, գլուխը երկարեց գեպի Սիզիֆին սաքերը և
քաղցրութեամբ մը գրաւ բերանը, ձիւնով ու հոգով
ծածկուած սանձամաններուն վրայ:

Սիզիֆ կը հանգչէր, աչքերը փակ, կանակը յն-
նած Խաչին: Յետոյ հանեց գրպանէն կտոր մը կապ է
կերու, կանգարա, գանգազ: Շունը, որ քիչ մը ան-
գին պառկած էր, անոր ժամացաւ: Սիզիֆ անոր աւու
կային կէտը:

— Ա՛ւ, անօթի չեմ:

Կտորը ինչու գետին: Շունը, որ նոյնպէս անօ-
թի չէր, հաստեց զոյն ու ձգեց: Այն ասէն, նօրժա,
զոյն անօթութենէն նուազիլը, ձեռքը երկարեց ս-
սանց ժամակու և ստօթակար, սուս հոգէն ու հա-
լած ձիւնէն ուղտսած կայի կտորը և ազատօրէն լա-
փեց զոյն:

Երբեմն, մեր շուրջը, մարդկային սղորդութիւն-
ները, խորապէս կը շուգեն ու կը խաղեն մեզ, ս-
սանց նշմարելի բլուրու:

Սիզիֆ, թեթեւ ազուարութիւն մը օւնեցաւ իր
շուրջը խլրտոզ կեանքի մը, որ իրենէն արեւի անձ-
կալից էր և արեւի յուսահատ: Շատ անգամներ նօր-
ժային կողմը դարձաւ: Ան ուարտած էր հոգի պա-
ստառը և քիչ մը ետ քաշուած էր: Սիզիֆ շարժեց գը-
լուխը, զգալով հոն անբացատրելի և լուսն ներկայու-
թիւն մը: Ոտքի ելաւ և Թօպիի վզահաղը փնտանց:

— Եկուր, Թօպի՛: Տուն գտանանք, շնիկս:

Ասու բրբիչն ու գաւազանը, և հետացաւ խոր-
ափելով:

Նօրժա ինքզինքը զօգեց: Խաչին ոտղեւ սաքի՛

կը գրտէր Սիզիֆին հեռանալը: Այսպէս, յաւերանան
պիտի հորսնցնէ՞ր զայն: Նախնարեւի էր խօսիլ հոն,
խնդրել որ ընդունէր զինքը, քանի որ, հիմա, աշխարհ-
կի վրայ, իրենց երկուքին համար իշխնցմէ զսա մէկը
գոյաւթիւն չունէր:

Չհամարձակեցաւ: Այսպէս, կրնար ժամէն հեշ-
տելիլ և ոգնել անոր եթէ իյնար: Դող մը պատեց իր
մարմինը, որ վշտակար՝ ինկաւ Խաչին առկա:

Նորմա գրտէր որ, հայրը պիտի վտարէր զինքը
գարձեալ, և սաոր համար ալ մտածում մը, հաստատ
աւ անգրգուշի, իր բուր շփոթաւթիւններուն վրայ
տիրապետեց և խորհեցաւ երբեք չլզել այդ վայրերը
եթէ հարկ ըլլար նոյն իսկ մեանիլ հոն, սառնակոյտին
խորը, ուր Նիին գուցէ իրեն կը սպասէր...

Ճամբուն մէկ գարձաւածքին, Սիզիֆ գարձեալ
երեւցաւ:

Անկուսն գծուարութեամբ մը կը քալէր ան, շու-
նէ՛ր առաջնորդուելով և ամէն քայլափոխի խորխա-
փելով, յաճախ իյնալով եւ ամէն անգուսմին Նորմայի
ցամքած կոկորդին միեւնոյն սարսափի ճիշը իր ետե-
ւէն քաշելով:

Նորմա զնուց: Պիտի թափառէր անտիին շուրս
ջը, յետոյ, պիչերը, ներս պիտի մտնէր, քանի որ գուշ
աը կը Պար միշտ բաց և պիտի պահուէր հոն, ա-
սանց երբեք գուրս ելլելու:

Համբուրեց Խաչը, որ իրականին մէջ բարձրա-
ցած էր իր որսին արժամներէն եւ զնապահարէն աը-
նակին ճամբան ըսնեց:

8.

Միգրիֆ ասուն վերագործու: Աւզեց կրակի վառել
 եւ փնտռեց սրթի չոր ճիւղերը սրանք օճախին քով
 գրիզուած էին: Լուսկին փնտռեց, բայց նեւքերը,
 ումէն բանի գործուելով կը շրջ'ին ասանց գանելու
 դանտեք: Իր երբեմնի վայրագ նկարագիրը գերելիսնց:

— Հո՛գու: Քանի որ կրակի չկայ չեմ ուզեր:

Բայց ձիւնը կը հալէր մեծ կաթիլներով, սրանք
 կ'իյնային արզէն թռչուած բարձին վրայ: Անկողնէն
 քաշելով օտքերուն առջեւը նեւեց զայն, հանուեցաւ,
 ցուրտէն կափկափելով աւ պառկեցաւ, բարակ ծածկա-
 ցի մը տակ:

Հսն, գիշերին մէջ, երբ ձիւնը կը հալէր շառնի-
 քին վրայ եւ կը կաթկթէր երկնային արցունքներու
 նման, Նորմա գարձեալ կը մտնէր Միգրիֆի բնակա-
 րանը, հաստատօրէն սրտած ըլլալով հոն ապրիլ:

Դրան մղալիչ շարժեց, ներս մտաւ, գոցեց գործա-
 եալ եւ կանգ առաւ, Քոյրի առաջին ստուամէն վախ-
 նալով: Բայց շունը չլուց, կամ հասէն նանչեալ, քիչ
 մը մըլտաց, վերուին քնացաւ: Առնուաւթեան, մար-
 պայթիւմը ծանր հտերը ազատ ասն մթնօլորտին,
 դարկին ունդերուն երիտօտարդ կնոջ, որ բարձունք-
 ներու օդը շնչելէ կուգար:

Լսեց մարդուն աւ անասունին զայդ շնչառու-
 թիւնը, անոնց կուրծքերուն ամբօրհնակ շնչիւնը եւ
 նեծեծանքներով յեցուած շնչակաւօր այնպիսի ձայներ
 ու հեւքեր, սրանք կը կազմեն քանի խոսովիչ լեզու
 ուներու մէջ սւր անհամդասութիւնը կը տիրուի:

Եւ սկիզբայ, բաւական ուժեղ ձայնով մը կ'ըսէր.

Իւրովի:

— Հասայ... Հսեկէ պիտի շարժիմ...

Ուրի՛ յուսահատութեան սիրուեցանին պէս կը խառնուէր սասուերին:

— Հասայ, կրկնեց, կարծես իր անձին սալու համար վերջին ուժը, որ պէտք էր իրեն՝ ճակատելու համար գերեզմանային այդ մթնալարտին գէժ.

Շան խշտեակին եւ Սիդիֆի անկողնոյն մէջտեղէն անցնելու ստեն, Նորմա հարկադրուեցաւ, իր ամբողջ կորովը ի դարձ գնել, զտղելու համար քնացողին մտանալու իր յիմար լրացմանը, ամէն ինչ վտանգելով հայրը համբուրելու փափագը: Բայց պէտք էր ինքզինքը բռնել: Սիդիֆի ընդստա զարթնումը կրնար զուգէ ալեամբեր ըլլալ իրեն համար: Հարկ էր վարժուիլ սանձելու համար բալար իր խոյանքները, արեւու իր զգացումներուն այդ ստեղ մէջ, ուր, ժամանակ մը, զուգէ երկար ստեն, ծածուկ պիտի սպրէր:

Սիդիֆ կը քնանար, ծանր շնչասուքեանք: Նորմա, այժմ լաւ եւ շատ յոտակորէն կը տեսնէր իրերը, հեռագնեակ շուրջը տարածուած լոյսին վարժուելով: Սիդիֆ իրեն երեւցաւ քուրակէն կծկուած, ստնիքէն ինկած կայլակներուն ստեղ: Եւ Նորմա սկսաւ դողդղալ: Սառած էր, ինչ որ չէր զգացած, զուրոյր քալած ժամանակ: Պատուհանէ մը քուրակ հովը կը փչէր ստեղ մէջ: Անկարելի էր հոն մնալ, ստանց ստան ու խոնու պիշերուան մը մարտիրոսութեան ենթարկուելու: Մտածեց կրակ վտանգ: Մտեցաւ կրակարանին, որուն մէջ քանի մը կայծեր կային: Կրակը բալարովին մարած չէր: Փչեց, փոքրիկ բոց մը արծարծեց, յամուսեցաւ, աւելի մեծ բոց մը փայլեցաւ, ցարձ-

եալ փշեց եւ վերջապէս հրակը սկսու ճարճառիւ մեզ-
միկ, թեթեւ, բայց շերմիկ:

Նօրժա, իր թրջած զէմքը անօր մօտեցուց, այն-
պիսի ազակութեամբ մը, զոր ծարաւէն խեղզուող մը
կը պարզէ ազրիւրի մը մօտեցած պահուն: Երջան-
կութեան անօտօր զգացում մը աստիճանեացաւ իր
խեղճ թաւամած միտին մէջ, որ միտնկամայն միտ-
թարեց իր վիրաւոր կոզին:

Ուրիշ երկու պահանջներ կը խօսէին իր մէ-
ջը: Անօթութիւնն ու ցունք: Ո՛ւր գանձի սնունդի
պէս բան մը, և ինչպէ՞ս քնանալ, զտասկ ըլլալով որ
Սիզիֆէն առաջ պիտի կրնար արթննալ:

Մարմնական շարշարանքները սկսան: Սնկանին
վրայ նշմարեց խաշոր կտոր մը կաց: Ուզեց ասնել
զայն, բայց մտածում մը կապակեց իր շարժումը: Եթէ
առիկա, Սիզիֆին յաջարկ օրուան նախամա՛շն էր:
Գազի մը նման, գողգողելով, կտոր մը նստու, ամէնը
երեք շոր պտտու և ադակօրէն կլլեց զանանջ:

Ի՞նչ մը կանգարած ու ասքցած, նայեցաւ ան-
եակին, որ կրակարանի բոցերէն լուսաւորուած էր:
Գնաթաթախ աչքերուն առջեւ այդ անակը, ասելի
թանկարժէք էր ու գեղեցիկ քան այն պաշտաները,
ուր կ'անցընէր պերճանցի իր թչուա կեանքը: Եւ
մտածեց.— Շէ՛ն, ինձի ընկիւթ շատ բան կայ: Խոթ-
եցաւ կտորած ապակիին, ծակած աստիքին մտքին:
Անմաքրութեան բայրը գարնեալ զգաց, ներս մտած
այրկեանին նման: Գիտի կարգազրէր ամէն բան: Ա-
ն ինչ իր անգի պիտի գանէր: Սիզիֆին բան մը պի-
տի չպահելը, քանի որ ինքը կօնէր այլեւս...

Զուարթ եւ լուսաւոր ու շերմիկ ասն մը ան-
ջով խանգովաւում, Նօրժա այլեւս չպայքարե-

ցաւ, ծանրութեանը զէժ գլխուն, որ կ'իյնար կուրծ-
քին վրայ և քնացաւ հոն, սեղանին մօտը...

9.

Նօրժա արթննալով վեր ցտակեց: Ազժուկ լսած
էր: Սենեակին մէջ շարժում կը կատարուէր: Լուս-
ցած էր:

Ազառա բնակարանին ամբողջ սզրալի երեսօթը
մէկ հարուածով պարզուեցաւ: զեռատի կնոջ աչքերուն
առջև:

Սիզիֆի անկողնին կողքը գարձաւ: Ան, սաքի
ելած, հագուելը կ'ուարտէր: Նօրժա, սարսուռ: Գլը-
խուն ցնցումը ցաւ պատճառեց իրեն և բռնեց սե-
ղանը, զգացած յուզումին յազթելու համար:

Սիզիֆ, կոյրէ իր գէժքը պատուհանին դար-
ձուց: Եւ Նօրժա խորհեցաւ որ, անյայտանալու, ծած-
կուելու զանը հասած էր:

Մտնկուեցաւ մեծ գերանի մը նսեւ: Սիզիֆ խօ-
սեցաւ շունին հետ.

— Է՛հ: Լաւ, սիրելի՛ս, գէշ չէր այս գիշեր, այն-
պէս չէ՛... Բայց ես այդպիսի մեքենայ մը երբեք տե-
սած չէի... Կարելի՞ բան է:

Շունը կը կայտէր: Յետայ գնաց քծնելու
Նօրժային մօտ, որ, ազայտեան ձեւով մը մտաք գրաւ
չբթունքներուն, որպէսզի շունը հասկնար թէ պէտք
էր լսել:

— Ա՛ւր գացիր, Թօպի՛, կանչեց Սիզիֆ:

Շունը, վերագարձաւ արդը մօտ, որ սեղան
նստած էր, և ցաւկը գրաւ ծունկերուն, կարծես

պատրաստ՝ լսելու Սիդիֆի պատմութեան շարունակութիւնը:

—Վայրաշարժ ճը չէր: Օ՛հ, հսկա՛յ բան ճը, իմ Նորժա երկրորդէն երեք անգամ աւելի մեծ: Եւ ձայնը այնքան քաղցր էր, կը սեւեհե՛ր, Քօպի: Ա՛յն բան գիտնալ կը կարծուէր, բայց ոչ մէկ բան գիտցուած է: Ես երջանիկ էի այս գիշեր: Ինծի այնպէս կը թաւեր որ երիտասարդութեանս զերտարուած էի, այն ժամանակներուն՝ երբ էլիքն ու Նորժան քովս էին... Երջանիկ... երջանի՛կ... երեքս ուլ.:

Սենեակին մէջ կեծկլտանք ճը կեցուց Սիդիֆը:

— Ո՛ւր ես, Քօպի: Ի՛նչ կ'ընես: Ա՛հ, հո՛ս ես կարծես ձմի՛ն ճը լսեցի՛՜ կարծես կը կեկեկայի՛ն... կը սեւեհե՛ր, խոշոր շունս: Երազները, յիժար բաներ են:

Եւ համոզուած՝ աւելցուց.

— Սպիտայն լուս են: Մըշա բան ճը կը ձգեն էւթեան մէջ, հսկասակ ցնորք ճը քլլալինուն: Այս առաւ աւելի հանդարտ կը զգամ...:

Նորժա այլեւս չէր կեկեկար, այս զարթնումէն սլախ: Աչքերովը կետեւեցաւ Սիդիֆին, որ սանձամենքը կը փնտաւր: Մէկը գոած էր եւ զուր կը փնտաւր սրտը: Յետոյ, սասնց կօշիկի բարձրացաւ արթաթի ճը զբայ, ժամացոյցին առջեւ: Ատեղներուն կըպօզ ժամներովը, ժամացոյցի բարձրակին զբայ ժամին կը կետեւէր:

— Ուլ է, Քօպի: Ինչը: Եսա քնացեր եմ այս գիշեր:

Եւ զերօգուտ սանձամեք փնտաւր: Նորժա կը սեւեհէր զայն, բայց չէր համարձակեր անոր երկարել:

Վերջապէս արշնց, առաւ կոշիկը, մեղ:իւ գրաւ Սի-
 դի:Ֆիին մտար եւ կարհլի արագութեամբ մը յայտ առ-
 աւ: Բայց քաշուելու ժամանակ աթառ մը վար ձգեց:
 Սիդիֆ անհուկեցաւ, մինչ խեղճ կինը շունչը կը բռնէր,
 անշարժ, խռովայայտ: Ծոկեցաւ, աթառը շոշփեց, կո-
 շիկը գտաւ:

Յանկարծ, մտածուճէ մը բանուած, առաւ գա-
 ւազտնր, սպառնազին: Նօրմա, ուելի ետ քաշուե-
 ցաւ սարսափած, եւ այս անգամ, սլքիչ առարկայի մը
 դպելով նոր ազմուկ մը կանեց.

— Ա՛յ աչապէ՛ս, հա՛... պտտաց Սիդիֆ բար-
 կահայթ: Սարհին մէ՛կը կայ հոս:

Ի՛նչ քացարձակ յաւթիւնը պատասխանեց իր
 խօսքերուն: Վայրկեան մը սւնկնդրեց. Ոչի՛նչ:

— Խննթ եմ, բաւ: Ոռքի վրայ կ'երգեմ:

Կոշիկները հագաւ: Ուղղուեցաւ գլպի լուսո-
 ժառը, բացաւ զայն եւ գիտեց զուրաք երկուր, երկա՛ր
 փնտռելով, միշտ փնտաւելով իրեն համար, ընդմիշտ
 կորսուած կեանքին նեւերը:

Շատ մօտէն վայրաշարժին ազմուկը գրաւեց
 զայն: Ելզոնկութեան կծկում մը սլբուողմեցաւ
 զէ՛մքին վրայ:

— Մեքենա՛ս:

Իր վազնով հնոցպանը արգարել, կը վարէր
 փաքրի՛չ շօգեհառքը:

Սիդիֆ, գլխաւոր, ծխամորեղ բերանը գուրս
 ելաւ:

Նօրման վերջապէս կանգրոտ շունչ մը առաւ
 Թաքասցէն գուրս ելաւ, ժապերը շակելով, ճճրթկուած
 հագուաք քաշելով: Իրեն սպասած գործը թեթեւ չէր:
 Եւ սլրկէ՛ պետք էր սկսել, կը հարցնէր իւրովի: Ան-

կիւնէ՛ մը գանձուած աւելի մը եւ աթոռի մը զբայ նեա-
ուած լաթի կտոր մը, եզան իր զօրձիքները: Ու
սկսաւ աւելի օւժով, բարձրացնելով փռչիի մմպեր,
որոնք կ'երկարէին և կ'երթային զէպի լայնարաց
պատուհանները:

Լաթը, դուրս թօթուելու ասին ասաւ որ մե-
քենան կեցած էր և Սիդիֆ կը կտասկէր երեսասորոք
մեքենաժարին հետ: Վախցաւ որ վերջինս կը ասնէ
զինքը եւ շատով ներս մտաւ:

Սիդիֆ մեքենան կը շոյէր մուլթեան կանոզ
սիրով մը, աստակ մը պաշտամունքով, զոր բուլոր մար-
զիկը ունին իրենց աշխատանքի զօրձիքներուն հան-
դէպ:

— Գէտք է իւզտեղ, հոս... այ՛... եւ յետոյ
հոս... կ'ըսէր Սիդիֆ, որ կարծես մեքենային որտին
բարտխունը կը լսէր, մարմինը ունկնդրոզ բժիշկի մը
համն:

Նորմա վերադարձաւ իր աշխատանքին: Մտա-
կայ ծորակէ մը դոյլը լնցուց լուալու, և սաւ սանը
զեանախնձարները խաշելու համար: Մոզեսը գլխուն
փաթած, աշխուժիւ Էլիի աշխատանոցին ասխպա-
համածը կը շփէր, սասնց գիտնալու, թէ ինչո՛ւ,
հիշա այնտեղէն սկսած էր: Կարծես եզբայրը պիտի
գոր մէկ վայրկեանէն միւսը, այնքա՛ն երկար բացա-
կայութենէ մը վերջ:

Աշխատանքի սեղանը քիչ մը կարգ կանոնի
մացուց, շահեց ու ծածկեց անկողինը՝ և շարեց ջու-
թակները: Սարգի ստառայները կը վախցնէին զինքը:
Որոշեց, ամէն պարագայի, վերցնել զանոնք աւելի
կարուածով: Շունը կը մտնէր, կ'ելլէր, կարծես երջա-
նիկ՝ ասնը մէջ կտասարուած այս անսովոր զօրձու-
նէութեան համար, երջանիկ՝ ինչպէս շարժոււմը պաշ-

ասոց բարձր շունկերը կ'ըլլան:

Այն կողմէ յիշատակներ կը բարձրանային, փռչիներուն հետ: Նորմա կը վանէր զանոնք, հոգեպէս չսկարանալու համար: Սահայն, երբեմն անոնք այնքան շօշափելի կը դասնային որ, կանգ կ'առնէր քանի մը վայրկեան անշարժ եւ յուզուած:

Գեանախնէորի պարկի մը ասկէն զժու մարթը այծին, որ կախարդած էր իր ամբողջ գոտանեկութիւնը: Երազդոս գարձաւ: Արտասուելու վտանգուար բազմանքով մը, ասու զայն, կուրծքին գրու, սեղմեց, իրբեւ թէ իր գլուանքները չգոցող հետուար սրերու կենդանին ըլլար: Այծին մարթը փոսց օճախին ասիւ, շորցնելու եւ մաքրելու համար:

Սիզիֆ ասն վերագործաւ իր պնտեպղը: Ապուրը պոզ էր: Հարկ էր սաքցնել զայն: Փայտ պատրաստելով, ծնրազրեց օճախին ասիւ: Չէր նշմարած որ կրակը վառուած էր: Նորմա, իր կարգին, փութաց գնել սեղանին սփասր, անձեռաց մը եւ գաւաթ մը: Յանկարծ, մարդը զստաց:

— Ա՛հ, ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ: Ուրեմն ես չե՛մ այնու ասնաէրի: Ո՛վ գրած է իր սաքը հո՛ս, ո՛վ...

Ոտքի նլկելով, Սիզիֆ գպու այծի մարթին:

— Ի՛նչ է տրիկա:

Նորմա ես քաշուեցաւ սարսափակար: Սիզիֆին կատաղութիւնը արեւուր կը գարձնէր զինքը: Իր այնքան ձերպած ու աւրուած գէժքը ասելի սոսկայի երեւցաւ քան ինչ որ էր հին սրերու բարկութիւններուն ժամանակ: Նորմա սետու սեղանին մօտենալը, ծախլը: Գօշիկները հանեց, ազմուկ [չլանելու համար եւ զիրք բանեց Էլիին անկողնայն մօտը:

Սիզիֆ, հանգարտած, օճախին մօտը եկաւ, ս-

նոր օջուածքին վրայ պնակն ու սփռօցը փնտսեց, չգտաւ: Դարձեալ մըլտաց: Եւ շէնքերը դեղանին երկարելով նշմարեց որ ումէն բան հոն էր. իր ազատիկ նախանշին համար պատրաստ: Այն ասին բարկութիւնը կրկնապատկուեցաւ, անխորհուրդ, յիմար, դերագուգուած ժամուսմով մը, թէ մէկը եկած էր հոն, գուցէ, կը մնար տակաւին, օգտուելով իր աչքերու գծրախաւթենէն եւ պահուըանելով: Մէկը: Բայց ո՞վ: Ու գուռազանը յափշտակելով, սկսաւ օգին մէջ ումէն ուզգութեամբ մօլեզին զարնել:

Ամօթակար, փութորիկը անցնելէն վերջ մըր շնչեց:

— Արդեօք իրապէս խեղճ է՞ս:

Ապուրջ սաքսուց կրօնածին շափ: Եւ կերուծ պնակը ծունկերուն, հանգարտ, իրբեւ թէ՛ բան մը պատահած չէր իր մէջը կամ իրմէ գուրտ: Հալած ձիւնին կաթիլները կ'իյնային գերէն սեղանին վրայ, իր մօտ, տեւահամ ու կանոնաւոր կաթկթուքով մը:

Այս շարունակական կաթկթուքին ախրութիւնը այդ խեղճ անտկին մ'Էնրօրտին մէջ, չկարծես սակաւ կը դրաւէր գծրախաւթ, որ հաշը կ'աւարտէր մեքենական շարժումով: Կեանք՝ սնունդին պատճառած հասնօքէն: Կամոց կամոց սակայն հակազդեցութիւնը կը գործէր իր մէջ, տեսակ մը ընդզուգում՝ իր սեփական անշարժութեան դէմ: Նախկին յախուան և անհանգարտ նկարագիրը այսպէս վայրկեան մը կը ցնցէր զինքը. իրբեւ թէ արիւնը կ'եւար յանկարծ իր երթատարոցի ու ժգնութեամբը:

Ուրի ելաւ խօսելով իրերու շաւթեանը մէջ:

— Ա՛հ, հո՛ւս: Բաւական է: Արդեօք պիտի քննանմ:

Փորձեց քթին առկէն երգել: Ո՛վ գիտէ, ինչ
մտացուած յանկերդ մը, իր խորքէն փրթելով, ու-
զեց խուսափիլ շրթունքներէն: Ինքնիրեն խնդաց:

— Է՛հ, լաւ: Չեմ կրնար երգել... Արտասուելու
ձեւն ունիմ առուելուպէս:

Նորմա կը հետեւէր այս մեկուսացած կեանքին,
արցունքներով ծանրաբեռնուած այդ մթնուլտրաին մէջ
Իրջժպիտներն անգամ բերանի պրհումներ էին, չոր-
առասուելու համար: Հաս եւս, ձերունիի մը նման ծը-
ռած այդ մարզուն սասուկը, այգպէս կայր և անու-
մանկի կերպով զրհուած ամէն բանէ, գրուեց իր ամ-
բ-զջ հոգին: Ուժը կը պահուէր իրեն սրպէտզի ամբողջ
ուժովը ճշար իր ներկայութիւնը, առաջին աթիւ-
Սիդիֆի բարկութեան դիմագրուելու և վերջապէս ձը-
ղել սր կամ զինքը սպաննէր կամ ասնը մէջ թայլա-
բէր մնալ:

Սահայն, գէպի առաջ շարժում մը քրաւ, ձախող
շարժում մը, սր նանչիւն մը պատճառեց երկաթեայ
մանուկալի յենակին: Սիդիֆ միշտ սոքի էր: Այնու-
ծեւ գէպի ձայնին եկած կազմը գարձաւ: Այլեւս այս
ձայնը, բնակարանին մէջ խորհրդաւոր ներկայութիւն
մը կ'ապացուցանէր:

Այս անգամ բան մը չըրաւ: Շրթունքները
սեղմելով շար ու վնասկան արտայայտութեամբ մը
գարձեալ ձեռք սառւ մեծ գաւազանը եւ սասուց բանէ
մը նեղուելու, իրրեւ թէ բաց օդին մէջ եղած ըլլա-
նկաւ հարուածներ անպայման ամէն կողմ, սարս-
փելի գարձուածքներով, անտեսանելի գանկու, ջախ-
ջախելու համար, ինչպէս փչրած էր սեղանին յիւ-
գանուած պնակն ու գաւաթը:

— Բաւական է, բաւական է, աւազո՛հ: Ի՛նչ

կ'ուզես ինձմէ... Այլեւս բան մը չունիմ... Բայց
գարնեալ, կը կառկեցնեն զիս... Հեռացէք, կեռացէ՛ք
... Առանձին ձգեցէք զիս...

Նորժա սոզալով, առջեւէն փախաւ գեպի շան
խշուեակը և կծկուեցաւ հոն:

Սիզիֆ սանդուխներէն իջնելով գեպի օճախը զը-
նազ, 'երանը ժամեցաւ ու լայն մը բացաւ զայն:

— Գացէ՛ք եւ երբեք մի՛ վերագառնաք, եթէ
չէք փոփոքիր որ գաւաթի մը նման փչրեմ ձեզ:

Նորժա, զլուխը բայնէն զուրս հանած կը գիտէր
զայն անհունօրէն տխուր սիրով մը, սակայն, միան-
գամայն երջանիկ էր որ այս անգամ հոն էր, բաւի՞ք
զարմելու համար:

10.

Հետիւտեալ որը, Սիզիֆ, սոզորակածին պէս,
զուռը լաւ մը փակելով, պառկեցաւ: Բայց լամբը
ժարելու ստեն, զոր արզէն ինք վառած չէր, գարն-
եալ վարանեցաւ: Անկազին ժամելով կը խորհէր, թէ
ո՞վ կայ հոն, ո՞վ կը գիտէ զինքը, իր իւրաքանչիւր
չարժաւանները կը լրտեսէ: Մէկը... Ա՛ն...:

Սիզիֆ քնացաւ: Եւ Նայնպէս՝ Նորժան:

Բայց քունին մէջ, Սիզիֆ, ընդոտա արթնցաւ:
Չայն մը լսած էր, անկազին ժառը Գուգէ, Նորժան,
քնացած ստեն, երազին մէջ խօսած էր: Սիզիֆ բու-
տրովին սաքի էլաւ: Բւզեց վերջապէս գիտնալ: Այժմ
ընացողին շնչաութիւնը լաւ մը լսեց: Այլեւս ցնորք
չէ չէր: Պէտք էր վերջացնել:

Մեզմիւ, ձեռքերը առո՞ կրեարած, ուզզուեցաւ
զէպի ձայնին եկած կողմը: Խորթափելով կ'երթար:
Յանկարծ, պատուհանին յօռ, սոքը բարձի՛ մը զար-
նուեցաւ: Ենչառութիւնը այնքա՞ն ժամ էր իրեն որ
այլեւս կտրեցած մը չունէր: Խորթափող ձեռքը ժամ
Նորմայի մազերուն մէջ:

Նորմա, մէկէն շարժեցաւ: Բայց Սիդիֆ, ջրա-
յին շարժում մը կտարեց, մազերը պրկեց ու քիչ մը
քաշեց: Նորմա, ոչքերը բանալով, տեսաւ մէկը, որ
իր վրայ հակած էր և էիչ մը արձակեց: Եւ սահայն,
միւսնայն սահն ևանչցաւ Սիդիֆը, որ, արատասելու՝
ստորինան յուզուած, Նորմայի ներկայութեան պատ-
հասով, չէր ձգեր ձեռքէն անոր մազերը և կր շայէր
զանոնք իր մտաներովը: Նորմա, չկամարձակեաւ
այլեւս շարժիլ: Ինք ևս կ'արատասէր: Յետոյ, մէկ
հարուածով բանեց անոր ձեռքը, կամբուրեց, դողդո-
ջելով և արցունքներովը թրջելով զայն: Սիդիֆ ուզ-
զուեցաւ. քաշեց ձեռքը, շփոթած, սիրոյ և բարկու-
թեան զգացումներով յուզուած և չգիտնալով թէ այս
յայտնութիւնը կատարութեամբ թէ քաղցրութեամբ
պէտք էր ընդունիլ:

Դէպի անկողինը գա:նալով, մուրաց.

— Հանգիստ ապրելու միջոց չեն ձգեր ինձի...
Թօպին կանչեց.

— Հոս եկաւ, Թօպի՛, կ'արդիւնձ քեզի անոր
ժամ երթալու:

Երջանիկ, Նորման ալ ինքն իր մէջ ամփօփուե-
ցաւ և կծկուեցաւ, արատասելով լսիկ ու ինքնա-
զու:

Յանկարծ, կեռուէն, զայրաշարժին սայլը լսեց:
Սիդիֆ գա:նալով հարցուց.

— Թօպի՛, արդեօք ժամ ա՛՛րքն է թէ Նորմա

երկրորդ, որ կը նամարդէ:

Նորմա, սաքի ելլելով, անոր ետեւը գնաց, գուրոք գիտելու համար: Պատասխանելու կէտին հասած էր, բայց ինքզինքը բանեց, յուզուած՝ վայրկեանի ւրջութեան: Յանկարծ վճռեց եւ պատասխանեց.

— Նորման է, հայրիկ:

Ետեւը, Նորմային նայեցաւ զարմանալով որ արեւելք ներհայտութեանը կը խօսէր: Սիզիֆ, ձայնին հոգմը գործուէ Նորմայի նման, երկու զգացումներու միջեւ կը վարածէր: Յոնքերը կրտեց և ըսու.

— Սաակայներու ձեռքը ձգելն զա՛ն, կը հասգնա՞ն փոքրիկս...

Նորմա ոչքեցը փոհեց զգալով որ արեւնը կը խայտար արտին մէջ: Խօշոր քայլը սասած էր և այս անգամ իրազեւ սուսն հասած էր, միանգամընդմիջ ևս նկատու համար:

Սիզիֆ բաւարովին ու՛ր զգալով զայն, շարունակեց խօսիլ:

— Արգեօք Նորմա երբորքը լա՛ւ ձեռքերու մէջ է...

— Այո՛, հայրիկ, վարելը, քեշի շփի կը սիրե զայն:

— Ա՛ն...

Կ'ուզէր ուրիշ բան մըն ալ հարցնել անոր բայց երեւութապէս չէր կրնար սրտել: Նորման, կուսկելով, աւելցուց.

— Ը՛տ՛, հայրիկ, ըսէ ինչ որ կ'ուզես:

— Այո՛ս Ահաւաստիկ, ըսէ՛, փոքրիկս, ևսն կը նետան՞ն արգեօք: Մարդ շտետայ: Բայց զիտե՞ն, ես ի՛մ կրնար սեանել...

Նորմալի աշքերէն, կարեկցութեան և սերտ-
խութեան արցունքներ վազեցին: Եւ ա՛ն պատուխա-
նեց:

— Այո՛, Գրեմմ սր կը փնտան:

Սիզիֆ ելաւ, սիրով յենգւկցաւ Նորմալի սուրն
և գնաց դէպի սառնամանիքները նայող պատուեա-
նը:

— Կը տեսնե՞ս զանանց:

Նորմա պատրաստ էր խարելաւ զայն, մխիթա-
րելաւ համար, բայց երբ տեսաւ իրապէս մարդիկ սր
հուզային սառնամանիքներէն,՝ բրիչը սւտերնուհ,
պարզապէս ըտաւ:

— Այո՛ կա՛յր: Կը փնտան, պիտի գտնեն զայն:

11.

Եւ օրերը կը սահէին երկուքին քաղցր մենու-
թիւնով, սպիտակ կատարներու տնակին մէջ: Ճակա-
տագիրը, անզրպուելի տնիւի մը նման կը գառնար
մարդոց սրտերուն վրայ:

Եւ օրերը կ'անցնէին, անմեկնելի քաղցրու-
թեամբ մը մենակեացներու զայդ սրտերուն վրայէն,
սրանց միտսին փակուած էին լեաներու բանաստեղ-
ծութեանը մէջ:

Ձմեռը խիտ պիտի ըլլար հսն: Նորմա, նորս-
գութիւններ ըրաւ թուղթեր փակցնելով և լաթեր
գամելով:

Ամբոն առաջին օրերուն, սաստիկ ցուրտերը
չսկսած, վերը կազմակերպած էին խնջոյք մը, սր այդ

երկրամասին ամենէն զուարթ կանգիտուարութիւնն էր: Առաջնորդներու ասնն էր, ժողովոց՝ սրանց արկեսան է շրջապայի միշտ լեաներուն վրայ և նամբայ ցոյց առ արիւններուն: Շրջակայքի գետաօր ազդիկները, գեղադէմ, առաջի, կարսի, սպիտակ և վարդագոյն, աստեղեղներով կը խմբուէին և կը մագլցէին կարելի եղածին չափ բարձր գագաթներ:

Նորմա Երբուրդի երիտասարդ մեքենավարը նորմային բացարկեց առաջնորդներու ասնին ծիսակատարութիւնը: Քէ ինչպէս երիտասարդ ազաքներն և ազդիկները կը ժամագրուէին, նորին մէջ սկսելու կամար անվերջանալի պարը, բարձունքներու շուրջպարը, որ կը գտնար ամբողջ օրը, երգելով, ծիծաղելով, զիրար կամբուրելով:

Նորմա յափշտակուելով մտիկ կ'ընէր:

— Շատ գեղեցիկ բան է, ըսաւ երազիս անուզմը մեքենավարին: Ամբողջ գիշերը կը պարեն և արշալուստին ինքզինքնին կը գանեն շատ բարձրը, շատ բարձրը, արեւը սղջունելու կամար:

— Այո, շատ գեղեցիկ է: Երկրին իւրաքանչիւր անակին մէջ, նմանային այս ասնին կը սպասեն: Զմեւը սարսափելի է հոս: Յանախ, առաջնորդներն և փայտահատները կը սպաննէ: Այդ պատճառով կ'ուզեն սիրաշահիլ անոր բարեկամութիւնը, որպէօզի նուազ անգութ ըլլայ:

— Եւ ի՞նչ կ'ընեն, ամբողջ գիշերը, կարցուց նորման:

— Մինչեւ սասնակայաներուն մուտքը, կանգիպած ասերը կ'այրեն: Այն ասնն, այդ կրգեկին շուրջը, կամարներու նման կը պարեն: Արշալուստին սաստիկ և ըստ կ'ըլլայ: Կը սաքնան՝ պարելով և երգելով:

Պարզներու շրջաններ, անպիմ առջև-էն պիտի անցնէր: Մեքենավարը, որ այնքան քաղկեր էր եւ կանոյտկոտար նորմայի հանգէպ, անոր առաջարկեց.

— Չէի՞ք գար տիկի՛ն նորմա: Հայր Սիզիֆը դու պիտի մնայ:

— Ո՛չ, չեմ ուզեր առանձին ձգել զայն:

— Բայց առանձին է արգէն, երբ հեռուները կը պատի:

— Այո՛, բայց հեռուէն ի՛նչն կը հեռուիմ: Գիտեմ որ սէր կընայ ըլլալ: Կը վախճամ զինքը առանձին հաս ձգելէ... .

Երիտասարդը մասնկտա արտայայտութիւն մը ստացաւ: Արդարեւ, քանի մը օրէ ի վեր, Սիզիֆ այնքան սիրտացած էր որ օրուներէն կը քաղկուտէր, կ'ըսէ, շնչաւառ, կարծես մէկ վայրկեանէն միւսը պիտի իյնար: Նախորդ օրը Սիզիֆ չէր հրատարակուի հասնիլ մինչեւ զուգիին հազարայար եւ մեքենավարը անոր ներկայ վիճակը տեսնելով զլուրջ կը շարժէր կարեկցութեամբ:

Սակայն երիտասարդ կնոջ մօտ, մեքենավարը պնդեց.

— Երկար չի տեսեր... անցնելու տակն կ'առնեն ձեզ, յետոյ առաւել կը վերադառնաք:

Նորմա, սերտութեամբ դեզուն մենութեան իր ընկերոջ մուտքեցուցիչ խօսքերը կը լսէր: Իր առայց երիտասարդութիւնն սւ մարմնակտան սւմն սւ ճկունութիւնը կարուտած չէին: Շտա կը փոփոքէր երթալ միտնալ շուրջպարին, լերան վրայ գառնալ մարդկային հոկայ անիւին հետ: Պարզուկ ձեւով մը ըսաւ.

— Ձեւ գիտեր: Եթէ հայրիկս սուզէ'... .

Հետուէն կը լաւէին արդէն երգերը, զորս հուզին հասանքը կը բերէր:

Գաշաին մէջ Սիդիֆ ծաղիկներ կը քաղէր, վայրի ծաղիկներով զնգնորիկ ու մեծ փունջ մը շինելու համար Նորմային: Ինչը եւս կը փոփոքէր զուարթացնել իրենց նոր կեանքը:

Պարը կը շարունակուէր սահաւին, հետուէն Նորմա հեղուկելով երգին, գործին վերահասու:

Փամանակին, բուսն բազանչը իր գրուած էր զինքը: Սիրող քրոջ մը փոփոքը: Ելին սեզանին վրայ գտած էր պատրաստ սախապներ, լարեր, սասիկն, շնորակներ: Շատ անգամներ տեսած էր ջանանց գործածութիւնը: Ինչո՞ւ չէինէր ջուրով մը: Այդ աշխատանքը անելի պիտի յընտէր հարայրը եւ անյայտացածին նեղերով աշխատելու, անոր թաքուն ներշնչութեամբ սուղնորդուելու ապաւրտութիւնը պիտի կրէր:

Յամառ աշխատանքով մը շինեց ջուրով մը, սրուն վրայ փորագրեց է ի անունը:

Այժմ երջանիկ, երեսնի անգլիկը գործած, ջուրով կը նուագէր, կ'երգէր ու կը գորէր հետեւելով շուրջապրի շափին, երբ Սիդիֆ գուռը բացուէ ներս մտաւ շանն ու զրկի հեղայ ծաղիկ փունջին հետ:

— Է՛հ, ըսաւ Սիդիֆ զուարթօրէն: Կա՛ւ է, կը պարծն, այսօր ոտն է:

— Այո, հայրի՛կ: Շուրջապրով կատարը կը բարձրանան: Կը հանգնե՞մ, Մո՛ւ եւս սուղիւր պարել, բոլորովին միայնակ...:

Գաշա թեկոյն ամացու: Սիդիֆ զէմքը գործածած էր զէպի ստանակոյտի կողմը գտնուած պատուհանը: Գորովով մը ըսաւ.

— Նօրժա՛, կը լսե՛ս: Ի՛նչո՛ւ համար: Խօսքերդ
կ'աւերաթափենն զիս: Նախկին ձայնն աւ սիւնայն
զաւարթութիւնը ունիս...

Նօրժա, ուզելով անոր մտածումներուն ընթաց-
քը փոխել: Սիդիֆի փունջին դղաւ և յարեց.

— Ծաղիկնե՛ր, հայրե՛կ, ցաղելի տեսայ, որո՛ւ
համար է...

— Քեզի համար, Նօրժա՛: Մեզի համար: Կը
սիրես ծաղիկները...

Նօրժա ծաղիկփունջը առաւ և հետացաւ ցառ-
կելով:

12.

Սիդիֆ, որսւն մնացած մտքը անցուց պատու-
հանին ուղիւը նըսած: Նօրժա, ծանկոց ձը դրած էր
ծաւնիկերուն վրայ և հօրը ծխամորճը լեցուցած, կը
զիտէր անոր զէմքին առատպանքը, որ կ'ազդէր իրեն:

- Ի՛նչ ունիս, հայրե՛կ:
- Ե՛ս: Ոչ մէկ բան:
- Ա՛հ... կարծեցի նեղութիւն մը ունէիր:
- Այո՛... այո՛...

Նօրժա, յանկարծ բացադառնչեց.

— Հայրե՛կ, հայրե՛կ, մեզի հուզան, տաւաթիկ
լ... տաւաթիկ:

Շուրջդարը իրազևս մօտեցած էր:

- Կը տեսնե՞ս զանոնք հարցուց Սիդիֆ:
- Օ՛, այո՛, շատ մօտն են: Կը բարձրանան:
- Սիդիֆի զէմքը պայծառացաւ, երիտասարդ կնօջ

ուրախութեանը համար:

— Ծաներ պիտի վառեն հաս, պառայ Նորմա: Մասնակոյտերը հասնելէ առաջ վերջին ծառն է որ կը փնտռեն: Այդ է որ պիտի այրեն:

Սիգիֆ հետաքրքրուեցաւ:

— Շտա՞ն են:

— Օ՛հ, այս Յիսուսն... հարիւր... չեմ գիտեր: կը համբուրուին հայրի՛կ... օ՛, որքան երջանիկ են:

— Այո՛, փոքրի՛կս: պէտք է որ երջանիկ ըլլան: Երկրի վրայ երջանիկ արարածներ ալ կան:

Նորմա արտեցաւ:

— Դուն երջանիկ չե՞ս, հայրիկ:

— Այո՛, փոքրիկս, այո՛... Իօկ գո՛ւն: Ես ցուժաւոր կը խորհիմ:

Նորմա չպատասխանեց, հորը վիզը ցտակեց և գրկեց զայն: Յուզուած էր անդեալի իր յուսահատութեան և ներկայի երջանկութեան պատհասով:

Յանկարծ, իօկական ցնծութեան ազազակ մը բարձրացաւ՝ շուրջպարին կեզրոնը: Մասնակոյտերուն չկտած, վերջին ծառն էր որ քսարծարծ կը վառէր: Շուրջպարը սգեւորուած՝ ծառին շուրջը կը գտանար, ազանգա՛ւս անբովիչներու նման:

Կին մը ուզուեցաւ գէլգի աւնը: Երբ ժառնցաւ, կանչեց.

— Տիկի՛ն Նորմա:

— Քեզ կը կանչեն, ըսաւ Սիգիֆ:

— Այո, լսեցի, հայրի՛կ:

Դեռապի ազնիկ մըն էր, որ շնչապառ կեցաւ ոց պատուանիթն առջնը: Մտերքը քակուած էին, սպաւնները կը թռչէին գէմքին շուրջ, որ կը ճառագայթէր: Նորմա խորհեցաւ որ այդ այն ազնիկն

էր, զոր թիչ առջ կռանգագին համբուրեր էին:

— Տիկին Նորմա՛, ամբողջ ձեռքը, ամեն բանէ
կետու կոս պիտի անցնէք: Խորհեցանք որ, թերեւս կը
փոփոխիք մեզ կետ պարել ու զւարեանալ:

Նորմա զգաց զինքը յուզող փորձութիւնք: Այն-
քան լու էր, բաց օդին մէջ, կեանքի եւ սիրող զգա-
ցումներովը արբշխ երիտասարդութեան կետ շարժիւ
յուզուիւ, շարժումներու եւ երգերու մէջ արբենալ:
Բայց, փոխն ի փոխ նայեցաւ Սիզիֆին ու ազնկան:

— Ձե՛ր՞ք ուզեր դալ, արկի՛ն Նորմա:

Նորմա դարձեալ նայեցաւ իւրը, չկամարձակե-
լով պատասխանել՝ թէ կը փոփոքեր պարել, բայց,
չէր կրնար...

Սիզիֆ ըսաւ անոր:

— Գնա՛, Նորմա: գնա՛:

— Ի՞նչ դուք աւանդին պիտի մնաս, կայրիկ:

— Մ՛ն, փոքրիկս, ետ վարժուած եմ մեծութեան:

Եստ գո՛ւ պիտի ըլլամ եթէ այս գիշեր թիչ մը զրոս-
նուս:

Նորմա ելաւ հագուելու:

Ազնիկը կ'ուզեր երթալ:

— Ո՛չ, ոչ, ըսաւ Նորմա: Սպասեցէք, Ձեմ կո-
մարձակիք աւանդին երթալ: Ի՞նչի եզէք մտտս դալ:

— Երնար չի տեսեր, այնպէս չէ՞, արկի՛ն Նորմա:

— Ո՛չ:

Յայտնի էր որ երիտասարդ լրտեսիին հագին ա-
րիչ տեղ էր: Արդարեւ, շուրջպարք կնազկեանէ տես-
լի կ'ազմկէր: Ազնիկը, Նորմային սպասելով կ'երգէր
հետուէն լսած յանկերգը:

— Պատրաստ եմ, պիտոց Նորմա: Վ-տիկեան մը
եւս:

Շունը, թագին, սւրախ զուարթ շուրջը կը
 գտանար, ինչպէս հ'ընեն բոլոր շուները, երբ շոս-
 փուշերու եւ փոփոխութիւններու հետը հ'աւնեն:
 Նորժա, ձեռքը ախրի պարկը խաթելով, գէճքին կը
 քնէր, զայն սպիտակեցնելու համար: Մազերը սան-
 աքրեց, պակեց խոպոպ ժը, ճակատը շփեց՝ կնէրաները
 կարթելու համար: Եւ սահայն, իտիայն խորհեցաւ.—
 Երկասարգութիւնս մեռա՞ն է...

Վերջապէս պատրաստ էր: Սիզիֆը այնքան
 բուռն կերպով սղջագութեան, որ մօրըը կնքուլով ը-
 սաւ:

— Յ'ն, ո՛հ, պիտի խեղզես Վ. փոքրիկ:

Նորժա գրկեց զայն, ձեռքերը համբուրեց,
 կարծես գայրկեան ժը վարանեցաւ, յետոյ կեանքու
 Սրզիֆ իւրայն կանչեց զայն:

— Հայրի՛կ:

Նորժա ձօնեցաւ: Զուրբերը բուռն, երկարորէն
 դգուեց, կարծես ընդմիջու պիտի գարանցներ զայն:
 Պարանոթն ջղատին շարժումը թն կը նորժան:

— Ե՛ն՛զէ փոքրիկ: Միշտ լա յնցումը:

— Բան մը չէ — յգ. հայրի՛կ:

Շուրջպարին երգերը շատ մտնէն կը լսուէին
 խմաշափ աւ սանդուղ լեաներու ջը: Եւ շունչին նման:
 Յամուլ լու եւ մեկնելու ստան, նորժա զգաց ձեռ-
 քերուն վրայ Սիզիֆին արցունքն ըն:

— Հայրի՛կ, յարեց զարձեալ յազուած: Կ'ար-
 արասուե՞ս:

— Օ՛հ, ո՛հ, բուռ, սնոր զարձակով սպիտակ աչ-
 քերը ձաւի բոցերէն լուծուտուած գէճքը:

Սիզիֆ, աւելցուց:

— Ին՞՞, փոքրիկ, չարկարութիւն մի տար:

Մարգիկ, երբնն կը յուզուին յիշատակներով: Գնա, քեզի կը սպասեն: Գնա ւարե... Յտեսութիւն, նորմա... Երթաք բարով, օրին'րդ... Քօզի', գուն ու զնա, քեզի կը յանձնեմ զայն:

Երիտասարդ ազգիկն ու նորման վագեցին զւայր զուարթ շաւղագարը: Քօզին իրենց կը հետեւէր:

Սիզիֆ անշարժ մնաց: Երեւութապէս կը գիտէր լայրը որ միջոցին մէջ կը մեծնար: Հոնց սերտութեան եւ ծափակարութեան ազմուկ մը: Անկասկած, նորման եւս կը մանէր շաւղագարին մէջ, եւ կը կորուսէր կեանքի այն միւս անիւին մէջ, զոր սասնակներն ու ազգիկները կը գարձնէին ժամերէ ի վեր, յեաներուն շաւղը:

— Խնձ գոգորիկ, մտանց Արզիֆ-Աւելի լայն արժանի էր, ինչմէ աւելիին... Բայց այնքան կը սիրէր զինքը... Տոտագեցաւ: Եւ մենք բոլորս՝ աւուր շուրջը, թալմ'րա...

13.

Բարձունքներու պարզներց հետացան: Սիզիֆ յոնց որ գային, զէպի կատարը մագլցելով: Ձեր կըրնար տեսնել մակագոյժ հեկոյ ջահը, զոր նգած էին իրենց ետին, բացազատ ծառը՝ որ կ'այրէր այն սասնակոյտին վերեւ, ուր էլին կարտուած էր:

Կը մտէր: Մտնկացով մը գոցեց ազգրերը: Բայց հեկոտակ շերմութեան կասանքին, որ այրուչ ծրտէն հազար, աւելի կը մտէր: Երկար սարսուռ: Այլ միջոցին գուտը ուժգին բացուեցաւ:

— Ո՛վ է հարսուց Սիդիֆ:

Պատասխանի տեղ, իր ժողովրդի զգաց շունչը, որ
մերացարձան էր վաղելով, լսելով— ո՛վ գիտե ինչ
պատահանով— զուարթ շուրջդարը, իրեն համար խիստ
բազմամարդ, քանի որ միշտ, սասաննաթեան վար-
դան էր:

— Ինձի հետ մեա՞նի կը նախնարես... Իրուսունք
տար, Քոզի՛: Շատ սասանին էի մնացած:

Ուշի ելուս, խարխափելով միշտ սարսուղով,
միջ մը հազարով եւ շունչը կարելով: Քիչ մը սի-
ւոր կը սուսէր: Այդ տկարութիւնը արշէն ունէր, բայց
արագութիւն ըրած չէր:

Երբեմն երբեմն, կարծես, հեռուսը յանկերպնե-
լու արձագանգները կը լսէր և անշարժ կը գիտէր մի-
տար, երկու վայրաշարժները թեւերուն մէջ բռնած:
Ինքը կ'այրէր միշտ, բայց չէր սեռներ և չէր նկա-
նար ծախել պակշը. որ կը բարձրանար երկինք, իր
կուռ անխել նոր շրջանակ մը:

Աւելի ուժով սեղմեց փոքրիկ վայրաշարժները,
բարձրին տկարանայր զգալով: Եւ, այժմ, իր ամ-
բողջ կեանքը իրեն կ'երեւար կարճատեւ ու հազճեպ
հաշիվներով, այն որուն անտարանին նման, երբ
Պարսկեան ամենախելայեղ արագութեամբ քշելով, ու-
ղակ էր որ նորձան սղջ ասոզլ չհասներ Պ. Հէրսանին:

Եւ այսպէս, բարձր պատկերները կ'անցնէին իր
սոցիւնէն, շուտով կորսուելու եւ ուրիշ ձեւերու տեղ
սայուս հոմար:

Ինչպիսի՞նք կը վազէր այժմ: Ի՞նչ սաստկելիական
տեմբը կը քաշէր զինքը եւ ո՛ւր: Գլուխը կը պայթէր
համեմց նորձայի ժափն որ նայնպէս կը գտանար
միջը եւ կ'երթար հասնելու զուգի Ման Պլանի փոք-

բիկ սպանորթք, 4300 մէթր բարձրութեան վրայ
Ի՞նչ յիշարութիւն: Եւ ամբողջ կեանքը, արգէն, յու-
ւրանահան ցնորք մը չէ՞ր...

Սիդիֆ. շնչառ, կարցուց շունին-

— Արգեօք... Անիւր... կը հասնա՞յ, գարնեմ,
վերջ...

Եւ, շունին՝ իրեն կաթնիւր զգույժ կապուց.

— Ի՞նչ կ'ուզես... Հի՛մա նորմա գառնալը
տի վերջացնէ...

Յետոյ խորհուրդ մը անցու մաքէն. կազի
նման ուժեղ ու արագ.

— Արգեօք կը փնտառ՞ն... չէ՞ն գտած առջուկ
զայն... գտած... չն՞ն...

Վերջին եռօքը շունչին նեւ սպասեցաւ: Եւ
գէժը Եւեղ վերջնապէս, կուրծքին վրայ, սրճեաւ
չէր շնչեր այրելու...

Այստեղը ետքնա լեռը կը գիտէին. փնտառել
հան մարդկային կետուար անիւր: Բազուկները
ուղմէին. կը սեղմէին մանրանկար վայրայրժները
կեղզեակ զարացող մեծաւի մը ուժովը:

Այս մարդուն երօքը. Եւտարած՝ Անիւրին, ի
վերջնապէս գէժի ծառին առջեւ, սր իր և իր գուռակին
գերեզմանին վրայ սպասող մանուկայի ցանկ մը
նճմանէր:

Իր կեանքը. ամբողջութեամբ խորհուրդներ
նկատ էր:

Եւ նոյն յուսակատարին կաջից անտեւանիկի քայ-
նուկնքն ի վեր, սր նորման կը շարունակէր պարտե-
ւալի փնտառ կազմած շարժումներն կիցքերը. Եւ նա
մահուան միջին...